

**T.C.
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
STRATEJİ VE GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI
GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI PROGRAMI**

**UKRAYNA KRİZİ SONRASI NATO'NUN SERT
GÜÇ UNSURLARINDA DEĞİŞİM: GÜVENCE VE
UYUM TEDBİRLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

M.Doğukan GÜNÖZ

Prof.Dr.Yaşar ONAY

**İSTANBUL
2019**

**T.C.
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
STRATEJİ VE GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI
GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI PROGRAMI**

**UKRAYNA KRİZİ SONRASI NATO'NUN SERT
GÜÇ UNSURLARINDA DEĞİŞİM: GÜVENCE VE
UYUM TEDBİRLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

M.Doğukan GÜNÖZ

Prof.Dr.Yaşar ONAY

**İSTANBUL
2019**

T.C.
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
STRATEJİ VE GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI
GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI PROGRAMI

**UKRAYNA KRİZİ SONRASI NATO'NUN SERT
GÜÇ UNSURLARINDA DEĞİŞİM: GÜVENCE VE
UYUM TEDBİRLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

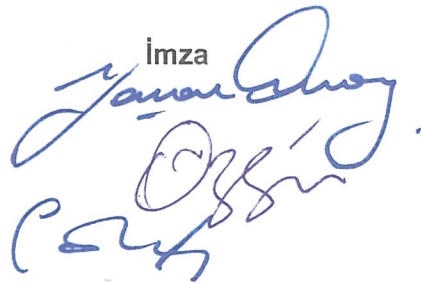
Hazırlayan
M.Doğukan GÜNÖZ

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: **23.01.2019**

Tezin Savunulduğu Tarih: **22.01.2019**

Tez Oy birliği/Oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Unvan Ad Soyad
Tez Danışmanı : Prof.Dr. Yaşar ONAY
Jüri Üyeleri : Doç.Dr. Özgün Erler BAYIR
: Dr.Öğr.Üyesi Gökhan AK

İmza

İSTANBUL

2019

ÖZGÜNLÜK RAPORU

Tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 166 sayfalık kısmına ilişkin, 04.01.2019 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 7 tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç/dahil
- 2- Alıntılar hariç/~~dahil~~
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Milli Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Usul ve Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

M.Doğukan GÜNÖZ

22.01.2019

ilfn

ETİK BEYAN

Milli Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Lisansüstü Tez Hazırlama Kılavuzu'nda yer alan kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir; aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

M. Doğukan GÜNÖZ

22.01.2019

T.C.
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
STRATEJİ VE GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI
GÜVENLİK ARAŞTIRMALARI PROGRAMI
İSTANBUL OCAK 2019

UKRAYNA KRİZİ SONRASI NATO'NUN SERT
GÜÇ UNSURLARINDA DEĞİŞİM: GÜVENCE VE
UYUM TEDBİRLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

M.Doğukan GÜNÖZ

ÖZ

İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ortamda bir tarafta ABD diğer tarafta SSCB'nin olduğu bir güç dengesi ortaya çıkmış ve bu dönemde kurulan uluslararası örgütlerin etkisi ile büyük çaplı bir çatışma yaşanmamıştır. 1949 yılında Avrupa-Atlantik bölgesinde kalıcı barış ve huzur ortamının sağlanması amacıyla kurulan NATO, zaman içerisinde izlediği dönüşüm ve genişleme adımları ile varlığını sürdürmeyi başarmıştır. İttifak için Soğuk Savaş dönemi boyunca SSCB en büyük tehdit durumundayken, Soğuk Savaşın sona ermesi ile bu tehdit ortadan kalkmış ve ittifak uluslararası terörizme odaklanmıştır. 2008 Gürcistan Krizi ile Rusya'nın siyasi, ekonomik ve askeri alanlardaki güçlü durumu NATO'nun dikkatini çekmiş ve 2014 Ukrayna Krizi ile Rusya tekrar NATO için tehdit algılamalarında birinci sıraya yükselmiştir. İttifak, Galler Zirvesinde kabul edilen Hazırlık Eylem Planı çerçevesinde, Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliğini sağlamak için uyum ve güvence tedbirlerini uygulamaya başlamıştır. Bu araştırmanın amacı Hazırlık Eylem Planı doğrultusunda NATO kuvvet yapısında meydana gelen değişikliklerin ve uyum ve güvence olarak adlandırılan tedbirlerin alınmasının nedenlerini ortaya koymaktır.

Araştırma; realist paradigma ve Kopenhag ekolünün güvenikleştirme kavramına dayandırılmıştır. Kaynak tarama ve mülakat yöntemleri izlenerek yapılan

Çalışmada; resmi kurumların yayınlamış oldukları raporlar, NATO Kuvvet yapısında komutanlık yapmış kişiler ile yapılan mülakatlar ve alanda yapılan akademik çalışmalar gibi birincil ve ikincil kaynaklar kullanılmıştır. Hazırlık Eylem Planı sonrasında değişen askeri kuvvet yapısı ve alınan yeni tedbirler ile ittifakın Rusya tehdidine karşı müttefiklerinin güvenliğini sağlayacak kapasiteye ulaştığı hipotezi test edilmiş ve belirli bir seviyeye kadar ittifakın caydırıcılık sağlayabilmesine rağmen, ağır işleyen karar mekanizması, ittifak içi tartışmalar ve geliştirilmeye muhtaç planlamalardan dolayı mevcut Rusya tehdidine cevap veremeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : NATO, Ukrayna Krizi, NATO Mukabele Gücü, Hazırlık Eylem Planı, Galler Zirvesi.

Tez Yöneticisi : Prof.Dr.Yaşar ONAY

Sayfa Sayısı : 142

T.R.
NATIONAL DEFENSE UNIVERSITY
ATATÜRK INSTITUTE OF STRATEGIC STUDIES
DEPARTMENT OF STRATEGY AND SECURITY STUDIES
SECURITY STUDIES PROGRAMME
İSTANBUL JANUARY 2019

**TRANSFORMATION IN NATO'S HARD POWER
MEANS AFTER UKRAINE CRISIS: ASSURANCE
AND ADAPTATION MEASURES**

MASTER THESIS

M.Doğukan GÜNÖZ

ABSTRACT

After the World War II, a balance of power -in one side USSR and the other USA- was emerged in the international environment, and establishment of the international organizations prevent a wide range conflict in this period. NATO, which was founded in order to provide sustainable peace in the Euro-Atlantic zone in 1949, could be able to exist by the transformation and enlargement steps. In the Cold War period, most important threat for the alliance was USSR. By the end of the Cold War, Russian threat disappeared and NATO focused on international terrorism. However, NATO realized that Russia has become stronger both in political, economical and military domains since the Georgia Crisis in 2008 and after the Ukraine Crisis in 2014, Russia has achieved the top priority threat as in the past. According to the Readiness Action Plan which was approved in Wales Summit, NATO began to implement assurance and adaptation measures to ensure security

of Euro-Atlantic zone. The aim of this research is to explain reasons of adaptation and assurance measures taken for ensuring reliability of updates and alliance in the NATO Force Structure IAW the Readiness Action Plan.

The research is based on realist paradigm and securitization concept of Copenhagen School. In the research; primary and secondary sources such as reports produced by official foundations, interviews with the soldiers who had served as a commander in the NATO Force Structure and scientific studies were used by using source scanning and interview methods. In this research; hypothesis as NATO with the updated NATO Force Structure and recent measurements according to the Readiness Action Plan has attain the capacity of providing security for the allied against Russia was tested and it is concluded that although NATO could be able to provide a deterrence with a limited level, it could not be able to cope with Russian threat according to ungainly decision-making process, inner discussions and plans which has to be updated.

Keywords : NATO, Ukraine Crisis, NATO Response Force, Readiness Action Plan, Wales Summit.

Supervisor : Prof.Dr. Yaşar ONAY

Number of Pages : 142

ÖNSÖZ

İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan NATO, uluslararası ortamın değişen tehdit durumuna bağlı olarak şekillenen stratejileri ile günümüze kadar varlığını sürdürmeyi başaramıştır. SSCB'nin dağılması ve Soğuk Savaşın sona ermesi ile varlığı sorgulanan ittifak, üstlendiği yeni görevler ile uluslararası sistemde önemli bir aktör olarak yerini almıştır.

Dünyada barış ve huzurun sürdürülebilmesinde önemli rol oynayan Avrupa güvenliğinin sorumluluğunu üstlenen NATO, 21. yüzyılın başlarında uluslararası terörizmi en önemli güvenlik tehdit olarak benimsemiş ve bu doğrultuda faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu dönemde kabuğuna çekilen Rusya, Gürcistan ve Ukrayna Krizleri ile siyasi, askeri ve ekonomik olarak güçlendiğini ve bölgesinde başat güç konumuna geldiğini ortaya koymuştur. Belirli bir dönem boyunca konvansiyonel tehditten ziyade uluslararası terörizme odaklanan ittifak 2014 yılından itibaren askeri yapısında bir yeniden yapılanma ihtiyacı hissetmiştir. Bu tez çalışmasında; Avrupa-Atlantik bölgesinde kalıcı barışın sağlanabilmesi için NATO'nun 2014 Galler Zirvesinde onaylanan Hazırlık Eylem Planı doğrultusunda uyguladığı tedbirler ve bu tedbirlerin, mevcut tehditler karşısındaki yeterliliği incelenmiştir.

Tez çalışmam boyunca değerli katkıları ile beni yönlendiren, ama en önemlisi benimle hayata dair tecrübelerini paylaşan tez danışmanım saygıdeğer hocam Prof.Dr.Yaşar ONAY'a teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak; elimi tuttuğu günden beri beni hep destekleyen, gösterdiği anlayış ile çalışmama odaklanmamı sağlayan sevgili eşim Hacer GÜNÖZ'e, hayatımın her anında izi olan ve kalemin ne kadar güçlü olduğunu bana öğreten cefakar anacığım Fatma GÜNÖZ'e, bana gidilmesi zor bir yol bırakan ve gölgesinde kendimi hep güvende hissettiğim kahraman babacığım Vural Halit GÜNÖZ'e, çocukluğumdan beri sorumluluğumu hisseden ve her ihtiyaç duyduğumda yanımda olan biricik abim Boğaç Dağhan GÜNÖZ'e, nefesi ile tekrar hayat bulduğum ve yeni başlangıçlarım için bana güç ve cesaret veren aslan oğlum Vural Ege GÜNÖZ'e en derin duygularıyla teşekkür ederim.

M.Doğukan GÜNÖZ

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE NATO	7
1.1. 2.Dünya Savaşı Sonrasında Uluslararası Sistem:	7
1.2. Kolektif Savunma Örgütü Olarak NATO, Amacı ve Görevleri:	9
1.3. NATO' nun Örgütsel Yapısı ve Organların Görevleri:	11
1.3.1. Sivil Yapı:	11
1.3.1.1. NATO Karargahı:	11
1.3.1.2. Daimi Temsilciler ve Ulusal Temsilciler:	12
1.3.1.3. Uluslararası Karargah:	12
1.3.2. Askeri Yapı:	13
1.3.2.1. Askeri Komite:	13
1.3.2.2. Uluslararası Askeri Karargah:	13
1.3.2.3. Müttefik Harekat Komutanlığı (ACO):	14
1.3.2.4. Müttefik Dönüşüm Komutanlığı (ACT):	15
1.3.3. Örgütler ve Kuruluşlar:	15
1.4. Soğuk Savaş Dönemi NATO Stratejileri:	16
1.4.1. KitleseL Karşılık Stratejisi:	17
1.4.2. Esnek Karşılık Stratejisi:	18
1.5.3. Esnek Karşılık ve İleriden Savunma Stratejisi:	20
İKİNCİ BÖLÜM: SOĞUK SAVAŞ SONRASINDA NATO: DÖNÜŞÜM VE GENİŞLEME:	23
2.1. Soğuk Savaş Sonrasında Küresel Güvenlik Ortamı	23
2.1.1. Soğuk Savaş Sonrası Değişen Güvenlik Algılamalarının NATO' ya Yansımaları:	26
2.1.2. NATO Stratejilerinde Değişim:	27
2.2. NATO'nun Dönüşümü:	30
2.2.1 1991 Roma Zirvesi:	32

2.2.2.	Barış İçin Ortaklık Programı:.....	34
2.2.3.	1997 Madrid Zirvesi	37
2.2.4.	Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi.....	38
2.3.	NATO'nun Genişlemesi:.....	39
2.3.1.	NATO'nun Genişlemesinin Tarihsel Süreci:.....	40
2.3.2.	NATO' nun Genişlemesini Kurumsal Temele Dayandırma Çabaları: .	42
2.3.3.	Zirveler Üzerinden NATO'nun Soğuk Savaş Sonrası Genişlemesi:....	44
2.3.3.1.	Brüksel Zirvesi (1994):.....	44
2.3.3.2.	Madrid Zirvesi (1997):.....	45
2.3.3.3.	Washington Zirvesi (1999):.....	46
2.3.3.4.	Prag Zirvesi (2002):	48
2.3.3.5.	Riga Zirvesi (2006):	49
2.3.3.6.	Lizbon Zirvesi (2010):	51
2.3.4.	Genişleme Sürecinde NATO-AB İlişkileri:.....	52
2.4.	9/11 Sonrasında NATO ve 5.Madde:	54
2.5.	NATO'nun 21.Yüzyılda Üstlendiği Yeni Görevler:.....	57
2.5.1.	Terörizmle Mücadele:	57
2.5.2.	Enerji Güvenliği:.....	59
2.5.3.	Biyolojik Saldırıları:	60
2.5.4.	Deniz Güvenliği ve Korsanlığa Karşı Mücadele:.....	61
2.5.5.	İklim, Gıda ve Su Güvenliği:.....	62
2.5.6.	Siber Savunma:	64
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: 21.YÜZYILDA NATO: UKRAYNA KRİZİNİN İTTİFAKIN SERT GÜÇ UNSURLARINA ETKİSİ:		67
3.1.	NATO'nun 21.Yüzyılda Yaşadığı Belirsizlikler:	67
3.1.1.	Genişleme Sürecinin NATO-RF İlişkilerine Etkisi:	69
3.1.2.	İttifakın Yük Paylaşımı Konusundaki Sorunları:	74
3.1.3.	NATO'nun Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) Politikası:.....	77
3.1.4.	Değişen Harekat Alanı: Hibrit Savaş Konsepti:.....	80
3.2.	Gürcistan Krizi:.....	83
3.3.	Ukrayna Krizi:.....	86
3.3.1.	Rusya Federasyonu'nun Ukrayna Müdahalesi ve Kırım'ın İlhakı:	87
3.3.2.	Ukrayna Krizinin NATO'ya Etkilerinin Zirveler Üzerinden Değerlendirilmesi:	90
3.3.2.1.	Galler Zirvesi (2014):	91
3.3.2.2.	Varşova Zirvesi (2016):.....	92
3.3.2.3.	Brüksel Zirvesi (2018):.....	94
3.4.	Hazırlık Eylem Planı:.....	96

3.4.1. Güvence Tedbirleri:	97
3.4.2. Uyum Tedbirleri:	98
3.4.2.1. Geliştirilmiş NATO Mukabele Kuvveti:	99
3.4.2.2. Çok Yüksek Hazırlık Seviyeli Müşterek Görev Kuvveti:	101
3.4.2.3. NATO Kuvvet Entegrasyon Birimleri (NFIUs):	102
3.4.2.4. Yüksek Hazırlık Seviyeli Çokuluslu Karargahlar:	103
3.4.3. Eylem Hazırlık Planının Gelişimi:	104
3.4.4. Kademelendirilmiş Mukabele Planları:	105
3.5. Hazırlık Eylem Planı Sonrası NATO'nun Rusya Karşısındaki Durumu:	106
SONUÇ	111
KAYNAKÇA	121
EKLER	132
Ek 1. Tümç Tomita Catalin TOMESCU ile Mülakat	132
Ek 2. Korg(E) Mehmet DAYSAL ile Mülakat	135
Ek 3. Korg. John C. THOMPSON ile Mülakat	138
Ek 4. Tuğç(E) Levent GÖZKAYA ile Mülakat	140
ÖZGEÇMİŞ	142

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Soğuk Savaş Dönemi NATO Stratejileri ve Özellikleri	16
Tablo 2: NATO Üyesi Ülkelerin 2018 Yılı Savunma Harcamaları	76
Tablo 3: NATO'nun Soğuk Savaş Sonrası Ana Stratejileri.....	114
Tablo 4: Hazırlık Eylem Planı Alınan Tedbirleri.....	117
Tablo 5: Güvençe ve Uyum Tedbirlerinin Değerlendirilmesi	119

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: NATO'nun Örgütsel Yapısı	11
Şekil 2: BİO Programına Katılan Ülkeler	35
Şekil 3: NATO'nun Genişleme Süreci.....	41
Şekil 4: Güvence Tedbirleri	97
Şekil 5: Uyum Tedbirleri	99

KISALTMALAR

ABD	: AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ
ACO	: ALLIED COMMAND OPERATIONS (MÜTTEFİK HAREKAT KOMUTANLIĞI)
ACT	: ALLIED COMMAND TRANSFORMATION (MÜTTEFİK DÖNÜŞÜM KOMUTANLIĞI)
AGİT	: AVRUPA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI
AGSP	: AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI
AWACS	: AIRBORNE WARNING AND CONTROL SYSTEMS (HAVADAN UYARI VE KONTROL SİSTEMLERİ)
A2/AD	: ANTI ACCESS/AREA DENIAL (GİRİŞİ SINIRLANDIRILMIŞ BÖLGE)
BAB	: BATI AVRUPA BİRLİĞİ
BİO	: BARIŞ İÇİN ORTAKLIK (PARTNERSHIP FOR PEACE)
BM	: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
BMGK	: BİRLEŞİK MÜŞTEREK GÖREV KUVVETİ (COMBINED JOINT TASK FORCE)
CCD COE	: COOPERATIVE CYBER DEFENCE CENTRE OF EXCELLENCE (SİBER SAVUNMA MÜKEMMELLİYET MERKEZİ)
COMECON	: COUNCIL FOR MUTUAL ECONOMIC ASSISTANCE (KARŞILIKLI EKONOMİK YARDIMLAŞMA KONSEYİ)
EAPC	: EURO-ATLANTIC PARTNERSHIP COUNCIL (AVRUPA ATLANTİK ORTAKLIK KONSEYİ)
eFP	: ENHANCED FORWARD PRESENCE (GELİŞTİRİLMİŞ İLERİ VARLIK)
FFG	: FOLLOW ON FORCES GROUP (TAKİP KUVVETLER GRUBU)
GSMH	: GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA
HQ MNC-NE	: MULTINATIONAL CORPS NORTH EAST HEADQUARTER (ÇOKULUSLU KUZEY DOĞU KOLORDU KARARGAHI)
IFOR	: IMPLEMENTATION FORCE (UYGULAMA GÜCÜ)
IFFG	: INITIAL FOLLOW ON FORCES GROUP (İLK TAKİP KUVVETLER GRUBU)
IMF	: INTERNATIONAL MONETARY FUND (ULUSLARARASI PARA FONU)
ISAF	: INTERNATIONAL SECURITY ASSISTANCE FORCE (ULUSLARARASI GÜVENLİK YARDIM KUVVETİ)

KBRN	: KİMYASAL BİYOLOJİK RADYOAKTİF NÜKLEER
KAİK	: KUZEY ATLANTİK İŞBİRLİĞİ KONSEYİ
KİS	: KİTLE İMHA SİLAHLARI
KMP	: KADEMELENDİRİLMİŞ MUKABELE PLANLARI (GRADUATED RESPONSE PLANS)
MAP	: MEMBERSHIP ACTION PLAN (ÜYELİK EYLEM PLANI)
MENA	: MIDDLE EAST NORTH AFRICA (ORTA DOĞU KUZEY AFRIKA)
MNC-NE	: MULTINATIONAL CORPS- NORTH EAST (KUZEY DOĞU ÇOK ULUSLU KOLORDUSU)
MND-SE	: MULTINATIONAL DIVISION-SOUTH EAST (GÜNEY DOĞU ÇOK ULUSLU TÜMENİ)
NATO	: NORTH ATLANTIC TREATY ORGANISATION (KUZEY ATLANTİK ANTLAŞMASI ÖRGÜTÜ)
NCIA	: NATO COMINICATIONS AND INFORMATIONS AGENCY (NATO MUHABERE VE BİLGİ AJANSI)
NFIUs	: NATO FORCE INTEGRATION UNITS (NATO KUVVET ENTEGRASYON BİRİMLERİ)
NRF	: NATO RESPONSE FORCE (NATO MUKABELE KUVVETİ)
NSDS HUB	: NATO STRATEGIC DIRECTION SOUTH HUB (NATO GÜNEY STRATEJİK DİREKTİF MERKEZİ)
RAP	: READINESS ACTION PLAN (EYLEM HAZIRLIK PLANI)
RF	: RUSYA FEDERASYONU
RSM	: RESOLUTE SUPPORT MISSION (KARARLI DESTEK MİSYONU)
SACEUR	: SUPREME ALLIED COMMANDER EUROPE (AVRUPA MÜTTEFİK KUVVETLERİ YÜKSEK KOMUTANI)
SACT	: SUPREME ALLIED COMMAND TRANSFORMATION (MÜTTEFİK DÖNÜŞÜM YÜKSEK KOMUTANLIĞI)
SFOR	: STABILIZATION FORCE (İSTİKRAR GÜCÜ)
SHAPE	: SUPREME HEADQUARTERS ALLIED POWERS EUROPE (AVRUPA MÜTTEFİK KOMUTANLIĞI YÜKSEK KARARGAHI)
SSCB	: SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETLERİ BİRLİĞİ
TGK	: TABUR GÖREV KUVVETİ
VJTF	: VERY HIGH READINESS JOINT TASK FORCE (ÇOK YÜKSEK HAZIRLIK SEVİYELİ MÜŞTEREK GÖREV KUVVETİ)

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı, hem galip hem de mağlup devletler için büyük bir yıkımla sonuçlanmıştır. Savaşın sona erdiği günlerde kurulan Birleşmiş Milletlerin, uluslararası ortamda barış ve huzurun tesisinde önemli bir etken olacağı düşünülse de bunun mümkün olamayacağı zamanla ortaya çıkmıştır. Avrupa'da sağlanamayan güç dengesi çok kısa süre içerisinde tüm dünyayı etkilemiş ve Soğuk Savaşın başlamasında en önemli etken haline gelmiştir. Bu dönemde Sovyetler Birliği ordularını takviye etmeye ve savunma sanayisini geliştirmeye devam etmiş ve gücünü artırmayı başarmıştır. Avrupa'da SSCB ile güç mücadelesine girebilecek bir Avrupalı devletin olmayışı da, küresel hedefleri olan ABD'nin Avrupa güvenliğini üstlenmesine neden olmuştur.

Soğuk Savaş olarak adlandırılan dönemde uluslararası sistemde gevşek iki kutuplu bir güç dengesi ortaya çıkmış, SSCB ve ABD'nin etrafında toplanan ülkeler ile Avrupa demir perde ile bölünmüştür. Ayrıca bu dönemde kurulan uluslararası örgütler ile bu kutuplaşma daha da keskinleşmiştir. Bu gelişmeler neticesinde uluslararası sistemde siyasal, ekonomik ve askeri boyutta köklü değişiklikler gözlemlenmiştir.

Avrupalı devletlerin öncelikli olarak SSCB'yi tehdit olarak görmesi ve Sovyetlerin Berlin Ablukası, Çekoslovakya, Norveç, Yunanistan ve Türkiye üzerindeki baskısı bölgedeki tansiyonu yükseltmiş ve NATO'nun kurulmasına zemin hazırlamıştır. 1949 yılında kurulan ittifakın amacı üyelerinin politik ve askeri anlamda özgürlüklerini korumak ve güvenliklerini sağlamak olmuştur. Zaman içerisinde NATO kuruluş amacı doğrultusunda genişleme adımları ile üye sayısını artırmış ve üyelerine taahhüt ettiği sorumlulukları yerine getirebilmek için değişen güvenlik algılamaları neticesinde genişleme ve dönüşüm stratejileri izlemiştir.

Soğuk Savaş boyunca iki kutup da diğerini en büyük tehdit olarak değerlendirmiş, herhangi bir çatışma olmamasına rağmen hiçbir konuda da işbirliği sağlanamamıştır. Soğuk Savaşın bitmesi ile iki kutuplu uluslararası sistem ortadan kalkmış ve bu durumda en büyük düşmanı olan SSCB'nin dağılması NATO'nun varlığının sorgulanmasına neden olmuştur. İttifak gelişen durumlara kendisini uyarlayabilmek için dönüşüm kapsamında strateji değişikliğine gitmiş ve çatışmadan kaçınarak işbirliğine yönelmiştir. Dönüşüm ile beraber devam eden genişleme

politikalarına bu dönemde siyasi ve ekonomik sorunlar ile boğuşan Rusya tarafından önemli bir tepki gösterilmemiştir.

Bu dönemde ittifak, bölgede bulduğu güç boşluğunu iyi değerlendirerek üye sayısını artırmış ve Avrupa güvenlik ortamında başat duruma gelmeyi başarmıştır. 2008 yılında Gürcistan Krizinin ortaya çıkması ile ittifak Rusya tehdidini tekrar görmüş ve 2014 Ukrayna Krizi ile bu tehdit net olarak ifade edilmiştir. Soğuk Savaş sonrasında özellikle 9/11 saldırılarından sonra uluslararası terörizme odaklanan ittifak tekrar Soğuk Savaş günlerinde olduğu gibi Rusya tehdidine yönelik stratejiler geliştirmeye başlamıştır.

Soğuk Savaş döneminde en önemli güvenlik tehdidi SSCB ve Doğu Bloğu olan ittifak Soğuk Savaşın sona ermesi ile ilk etapta tehdit değerlendirmesinde bir boşluk yaşasa da 1999 yılında Washington'da gerçekleştirilen zirve ile uluslararası terörizmi güvenliğini tehdit eden en önemli faktör olarak değerlendirmiş, 9/11 saldırıları sonrasında 2002 yılında Riga'da gerçekleştirilen zirve ile de NATO Mukabele Kuvvetinin kurulmasına karar vermiştir. Bu dönemden itibaren NATO için uluslararası terörizm birinci güvenlik tehdidi olmuş ve ittifak alan dışı müdahaleler ile Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliğini sağlamayı esas almıştır. Ancak önce 2008 Gürcistan, ardından 2014 Ukrayna krizleri ile ittifak tehdit algılamalarında Rusya tekrar ilk sırayı almıştır.

2014 yılında gerçekleştirilen Galler Zirvesinde kabul edilen Hazırlık Eylem Planı ile NATO'nun sert güç unsurlarında ciddi yapısal değişiklikler yapılmış ve hibrit savaş tekniklerinde usta Rusya tehdidine karşı yeni tedbirler geliştirilmiştir. Bu araştırmamızın amacı Hazırlık Eylem Planı doğrultusunda NATO kuvvet yapısında meydana gelen değişikliklerin ve uyum ve güvence olarak adlandırılan tedbirlerin alınmasının nedenlerini ortaya koymaktır. Gürcistan Krizi ile Rusya'nın siyasi, askeri ve ekonomik gücünün farkına varan ittifak Ukrayna Krizi sonrasında bu tehdit ile mücadele etmenin yollarını aramıştır. İkinci Dünya Savaşının bitiminden Soğuk Savaşın sona ermesine kadarki dönemde büyük çaplı bir çatışmanın yaşanmamasında önemli bir rolü olan NATO'nun askeri kuvvet yapısında ve stratejik konseptinde yaptığı değişiklik uluslararası güvenlik ortamının şekillenmesinde büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca ittifak açısından değerlendirdiğimizde; üyelerinin güvenlik sorumluluğunu üstelenen örgütün mevcut tehdit algılamaları doğrultusunda kendisini uyarlaması ittifakın varlığını sürdürebilmesi ve güvenilirliğini koruması açısından önemlidir.

Araştırma; realist paradigma ve Kopenhag ekolünün güvenlikleştirme kavramına dayandırılmıştır. Araştırmada uluslararası sistemin anarşik yapısı, bu sistemde devletlerin en önemli aktörlerin olduğu, devletlerin varlıklarını sürdürmek için güvenliği temel aldıkları, güç mücadelesini kazanabilmek için devletlerin kendi çıkarlarını koruma eğiliminde politikalar izlediği, uluslararası sistemde çatışmanın kaçınılmazlığı, ayrıca uluslararası örgütlerin de uluslararası ilişkilerde önemli bir etki yarattığı kabul edilmiş, tarihsel olarak İkinci Dünya Savaşı ile 18 Aralık 2018 arasındaki dönem incelenmiştir.

Araştırmada kaynak tarama ve mülakat yöntemleri izlenmiştir. NATO'nun genişleme ve dönüşüm politikalarına ilişkin veriler, kamu ve özel kurum ve kişilerin arşivlerinde yer alan tarihi belgelerden, genel ağda kullanıma açık olan resmi verilerden, resmi kurumların yayınlamış oldukları raporlardan ve akademik çalışmalardan elde edilmiştir. NATO Kuvvet Yapısı ile ilgili bilgilere NATO'nun resmi internet sitesinde mevcut, gizlilik derecesi olmayan kaynaklardan ulaşılmıştır. Tarihi olaylara ilişkin verilere, NATO'nun genişlemesi, dönüşümü, Rusya'nın ulusal güvenlik tehdit algısı, Gürcistan ve Ukrayna Krizi, Galler Zirvesi gibi konularda yazılmış tez, kitap ve makalelerden oluşan yargısal verilerin toplanmasında birincil ve ikincil kaynaklar kullanılmış ancak araştırmanın temelini; NATO'nun resmi raporları, NATO kuvvet yapısında komutanlık yapmış personel ile yapılan mülakatlar ve Rusya'nın ulusal güvenliği ile ilgili resmi raporlar oluşturmuştur.

Ukrayna Krizi sonrasında Kırım'ın ilhak edilmesi Avrupa'da ciddi bir endişenin oluşmasına neden olmuş ve ittifak bu dönemde Rusya tehdidinde zamanında cevap verebilecek yetenekte olmadığı ortaya çıkmıştır. 2014 Galler Zirvesi ile başlayan ve sonrasında 2016 Varşova Zirvesi ile devam eden değişikliklerin amacı ittifakın mevcut tehdit durumuna cevap verebilecek kapasiteye çıkartılması olmuştur. Bu kapsamda ittifak özellikle Doğu Avrupa, Baltık ülkeleri, Karadeniz ve Baltık Denizinde askeri görünürlüğünü artıracak bir dizi tedbirler almış, Kademelendirilmiş Mukabele Kuvvetlerinde nitel ve nicel artışa gitmiştir. Araştırmada Hazırlık Eylem Planı sonrasında değişen askeri kuvvet yapısı ve alınan yeni tedbirler ile ittifakın Rusya tehdidine karşı müttefiklerinin güvenliğini sağlayacak kapasiteye ulaştığı hipotezi test edilmiş ve belirli bir seviyeye kadar ittifakın caydırıcılık sağlayabilmesine rağmen, ağır işleyen karar mekanizması, ittifak içi tartışmalar ve geliştirilmeye muhtaç planlamalardan dolayı mevcut Rusya tehdidine cevap veremeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma giriş ve sonuç bölümü dahil olmak üzere beş bölümden oluşmuştur. Giriş bölümünde öncelikle araştırma probleminin bulunduğu alan

açıklanmış ve araştırmanın amacı ifade edilmiştir. Sonrasında araştırmanın önemi, varsayımları ve sınırlılıkları, araştırma yöntemi, verilerin toplama tekniği belirtilmiş, en son olarak da araştırmanın hipotezinin test edilerek nasıl sonuca ulaşıldığı okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

Birinci bölümde İkinci Dünya Savaşı sonrasında NATO'nun kuruluşuna zemin hazırlayan; Avrupalı devletlerin savaşın yıpratıcı etkisinden kurtulamadıkları ABD ve SSCB'nin birbirine ideolojik olarak zıt iki kutup olarak belirlediği uluslararası sistem açıklanmış, devamında ittifakın örgütsel yapısı, örgütü oluşturan organların görevleri ve işleyişleri belirtilmiştir. NATO, uluslararası sistemde meydana gelen değişiklikler neticesinde varlığını korumak için yeni stratejiler belirlemiştir. Soğuk Savaş döneminde ittifakın izlediği kitlesel karşılık, esnek karşılık ve esnek karşılık ve ileriden savunma stratejileri de bu bölümde okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

Soğuk Savaşın sona ermesi uluslararası sistemde önemli bir kırılma noktası olarak tarihe geçmiştir. İkinci bölümde esas olarak Soğuk Savaşın sona ermesi ile 2000'li yılların başladığı dönem arasında ittifakın dönüşüm ve genişleme politikaları incelenmiştir. İlk olarak Soğuk Savaş sonrasındaki küresel güvenlik ortamı açıklanmış ve ittifakın değişen stratejileri irdelenmiştir. Sonrasında NATO'nun dönüşümü çerçevesinde; çatışmadan işbirliğine adımda önemli pay sahibi olan Barış için Ortaklık Programı ve Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi açıklanmıştır.

NATO'nun belirli bir periyoda bağlı kalmadan, önemli olaylar veya acil ihtiyaçlar sonrasında gerçekleştirdiği zirveler her zaman, ittifakın strateji değişiminde, önemli kararlar alınmasında ve yapısal değişikliklerin gerçekleştirilmesinde kritik rol oynamıştır. Bu kapsamda 1999 yılında gerçekleştirilen Washington Zirvesinde, ittifaka yeni görevler tevdi edilmiş, 2002 yılında gerçekleştirilen Prag Zirvesinde NATO Mukabele Kuvveti kurulmuş ve 2010 yılında Lizbon'da gerçekleştirilen zirve ile bugün geçerli stratejik konsept belirlenmiştir. Son olarak ise ittifakın 21.yüzyılda üstlendiği; uluslararası terörizmle mücadele, enerji güvenliği, biyolojik saldırılar, deniz güvenliği ve korsanlığa karşı mücadele, iklim, gıda ve su güvenliği ve siber savunma görevleri ile ilgili bilgi okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

Üçüncü Bölümde tarihsel olarak 2000'li yıllardan günümüze kadar olan dönem incelenmiş, ilk olarak genişleme sürecinin NATO-Rusya ilişkilerine etkisi, ittifakın yük paylaşımı konusundaki sorunları, Orta Doğu ve Kuzey Afrika politikası ve Hibrit Savaş konsepti ile ilgili genel bilgi okuyucunun dikkatine sunulmuştur. 2008 yılında meydana gelen Gürcistan krizi ittifak için büyük bir değişimin ilk tetikleyicisi

olmuştur. Rusya'nın uluslararası sistemde tekrar güç mücadelesine girebilecek kapasitede olduğunu kanıtlayan bu kriz ile ittifak tehdit algılamalarını güncellemiş, ancak Ukrayna krizi ile bu tehditle baş edebilmek için yapısal değişikliklere ihtiyaç duyduğunu idrak etmiştir. Bu bölümde ittifakın 21.yüzyılda yaşadığı belirsizliklerin açıklanmasının ardından Ukrayna Krizi sonrası gerçekleştirilen Galler, Varşova ve Brüksel Zirveleri incelenmiş, araştırmanın amacını oluşturan Hazırlık Eylem Planı doğrultusunda alınan güvence ve uyum tedbirleri ve son değişiklikler ile NATO'nun Rusya karşısındaki durumu açıklanmıştır.

Sonuç bölümünde elde edilen bulgular ışığında araştırmanın hipotezi test edilmiş ve NATO'nun Hazırlık Eylem Planı ile yeniden yapılandığı askeri kuvvet yapısının ve mevcut tedbirlerinin Rusya karşısında belirli bir ölçüde caydırıcılık sağlayabileceği ancak mevcut tehdidi bertaraf edebilecek kapasitede olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu noktada, problemin teşhisindeki yanlışlığın doğru çözümün bulunamamasına neden olduğunu söylemek mümkündür. Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesini ve sonrasında Kırım'ın ilhakını sadece kınamak ile yetinen, kriz sonrasında da herhangi bir yaptırımda bulunamayan NATO'nun esas sorununun çok ağır işleyen karar mekanizması, üye ülkelerin farklı ulusal menfaatlere sahip olması, yük dağılımı konusundaki tartışmalar, her ülkenin farklı bir tehdit algılamasına sahip olması ve tüm Avrupa'yı içeren bütüncül bir savunma planının olmaması olarak değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM: SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE NATO

1.1. 2.Dünya Savaşı Sonrasında Uluslararası Sistem:

2.Dünya Savaşı sonrasında kurulan Birleşmiş Milletler (BM), ilk etapta uluslararası sistemde huzurun ve barışın sağlanabileceğini düşündürse de, savaş sonrasında sağlanamayan güç dengesi, bu düşüncelerin kısa vadede gerçekleşmeyeceğini göstermiş ve bu durum "Soğuk Savaş"ın başlamasına vesile olmuştur. Avrupa'nın önemli bir bölümüne sahip olan Sovyetler Birliği ile savaşın yorgunluğunu üzerinden atamayan Avrupalı devletler-özellikle İngiltere ve Fransa- Soğuk Savaşın başlamasında en önemli etken haline gelmiştir. Geçmiş dönemlerde olduğu gibi, Avrupa' da sağlanamayan güç dengesi tüm dünyayı etkilemiş ve bu durum Avrupa dışındaki devletlerin de bu konuya müdahale etmelerine neden olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri, farklı coğrafi konumlardan komşu olsa da Sovyetler Birliği ile mevcut olan güç mücadelesini Avrupa üzerinden sürdürmeye devam etmiştir. Sovyetler Birliği, Birleşmiş Milletler Örgütüne güvenen ve 2.Dünya Savaşının maddi ve manevi zorluklarından muzdarip olan Avrupalı devletlerin aksine, ordularını takviye etmeye devam etmiş ve savaş sanayisinin de bu yönde gelişmesi için çaba sarf etmiştir. Bunun sonucunda Avrupa' da Sovyetler Birliğinin askeri ve sanayi alanlardaki üstünlüğü ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Avrupa' da Sovyetler Birliği ile güç mücadelesine girebilecek potansiyelde bir devlet olmamasından dolayı Amerika Birleşik Devletleri Avrupa'nın barış ve güvenliği için bu rolü üstlenmeye razı olmak zorunda kalmıştır.¹

İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya ve İtalya'yı mağlup edenler aslında ABD ve SSCB olmuştur. Buna bağlı olarak da 1970'lere kadar uluslararası ilişkilerin tarihini iki karşıt ideolojiye sahip ABD ve SSCB'nin güç savaşı olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Savaştan her halükarda yıkık çıkan Avrupalı devletler bu iki büyük güç etrafında kümelenmişlerdir. Böylece de ortaya soğuk savaş olarak nitelendirilen gevşek iki kutuplu bir güç dengesi ortaya çıkmıştır. Aslında bu iki kutuplu denge

¹ M.Sadık Apak, *Harp Sonrasında Dünya, (1945-1966)*, (Ankara, 1966), s.1-4.

uluslararası sistemde yeni karşılaşılan bir durum değildir. 18.yüzyılda İngiltere ile Fransa, 1890-1914 yılları arasında ise Üçlü İttifak ve Üçlü İtilaf arasındaki durum da iki kutuplu uluslar arası sistemin örnekleridir. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin farklılık yaratan özelliği ise uluslararası örgütlenmenin öneminin anlaşılması ve uygulamaların artırılmasıdır. Her ne kadar bu örgütlenmeler özellikle ilk yıllarda soğuk savaşın etkilerini istenildiği ölçüde azaltamamış olsa da mevcudiyetleri ile uluslar arası sorunların görüşüldüğü bir platform olarak gerginliklerin azaltılmasında önemli rol oynamışlardır.²

Sovyetler Birliği, komünist hükümetlerin iktidarı kazandığı Polonya, Romanya, Bulgaristan, Macaristan, Doğu Almanya, Arnavutluk ve Yugoslavya da etkili olmuş ve Avrupa' da demir perde olarak adlandırılan soyut sınırın çizilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Doğu Bloğunu Sovyetler Birliği yönlendirirken Batı Bloğunda görev; İngiltere'nin savaştan yorgun çıkmasından ve bu sorumluluğu devretme isteğinden dolayı Amerika Birleşik Devletlerine geçmiştir. İngiltere'nin yönlendirmesi ile de Amerika Birleşik Devletleri; önce Truman Doktrini, sonrasında ise "Marshall Planı" ile Soğuk Savaşın ilk adımlarını atmıştır. Doğu bloğundaki gelişmeler karşısında Batı Bloğu, önce 1948 yılında "Batı Avrupa Birliği" antlaşması, sonrasında da 1949 İngiltere, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Danimarka, İrlanda, Norveç ve İsveç' in katılımı ile Londra Antlaşmasını imzalayarak "Avrupa Konseyini kurmuşlardır.³

Bu gelişmeler neticesinde uluslararası sistemde büyük ve köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Değişiklikleri üç farklı boyutta gözlemlemek mümkündür.

- Siyasal olarak; bu döneme kadar var olmuş en kapsamlı örgüt olan Birleşmiş Milletlerin, galip devletler lehine kurulmuş Güvenlik Konseyi yapılanması bu örgütün tarafsız karar alabilirliğinin sorgulanmasına neden olmuştur.
- Askeri olarak; Avrupa'daki faşist yönetimleri mağlup eden ABD ve SSCB'nin etrafında oluşturulan "İki Kutuplu Sistem" 20 yıl boyunca dünya politikasına egemen olmuştur.
- Ekonomik olarak da; ABD'nin isteği ile kurulan IMF ve Dünya Bankası ile uluslararası ekonominin büyük kapitalist ülkelerin denetiminde yürütülmesi sağlamıştır.⁴

² Oral Sander, *Siyasi Tarih 1918-1994* 13.Baskı (İstanbul: İmge Kitabevi, 2005), ss.201-205.

³ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih, 7.Basım* (İstanbul: Der Yayınları, 2008), ss. -855-868.

⁴ Baskın ORAN, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 2 14.Baskı*, ed. Baskın Oran, (İstanbul: İletişim Yayınları 2013), ss.479-482.

1.2. Kolektif Savunma Örgütü Olarak NATO, Amacı ve Görevleri:

Sovyetler Birliği ile Batılı güçler arasındaki rekabet, 2'inci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile kademeli olarak tekrar ortaya çıkmıştır. Bu "Batı-Doğu" ayrımı, çatışan çıkarlar ve politik ideolojilerden kaynaklanmaktaydı. Barış antlaşmaları ve savaş tazminatı üzerindeki anlaşmazlıklar, Nisan 1948'de uygulanan Berlin Ablukası, Haziran 1948'de Çekoslovakya'da gerçekleşen darbe ve Norveç, Yunanistan ve Türkiye'nin egemenlikleri üzerindeki direkt tehdit ile bölgede tansiyon yükselmiş, bu gelişmeler çerçevesinde NATO, 14 maddeden oluşan Kuzey Atlantik Antlaşmasının Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından Washington D.C' de imzalanması ile resmi olarak 4 Nisan 1949 yılında kurulmuştur. Bu antlaşma ile ittifak tüm üyelere; risk, sorumluluklar ve faydaların paylaşılmasını taahhüt etmiştir. 1949 yılında, antlaşmanın ilk amacı Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'daki kontrolünü genişletme arzusuna karşı gelebilecek güçte karşılıklı destek sağlayabilecek bir ittifak oluşturmaktır. Bunun dışında antlaşmaya göre üye devletler, antlaşma ile çatışabilecek herhangi bir uluslararası yükümlülüğe girmeyeceklerini ve özgürlük, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü değerlerini benimsediklerini taahhüt etmişlerdir.⁵

NATO'nun esas ve ebedi amacı tüm üyelerinin politik ve askeri anlamda özgürlüklerini korumak ve güvenliklerini sağlamaktır. Bu genel amaç tarihte birçok ittifak tarafından kullanılmıştır. Ancak üyeler arasında ekonomik ve siyasi istikrar sağlamak ve yakın ilişkiler kurmak ilk kez NATO tarafından hedeflenmiştir. Bu durum da NATO'yu geleneksel ittifak tipinden uzaklaştırmıştır.⁶

İttifakın temelinde bulunan kolektif savunma anlayışı; dayanışma ruhunu ve üyeler arasındaki uyumu sağlamaktadır. NATO Avrupa'da bireysel özgürlük, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi ortak değerlere dayanan kalıcı barışı sağlamak için mücadele etmektedir. İttifaka üye ülkelerin sınırları dışında meydana gelen krizler ve çatışmalar bu amacı tehlikeye atabileceğinden, ittifak ayrıca, kriz yönetimi ve ortaklıklar ile barış ve istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Esasında NATO, sadece üye ülkelerin topraklarını savunmasına yardım etmekle kalmamakta, aynı zamanda ittifakın ortak değerlerini korumak için krizleri önleme, kriz yönetimi, çatışma sonrası istikrarın sağlanması ve yeniden

⁵ "Founding Treaty", NATO Official Web Page, Introduction to NATO, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67656.htm?, [Erişim Tarihi: 12.09.2018].

⁶ Hans J.Morgenthau, **Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi**, çev.Baskın Oran, Ünsal Oskay, (Ankara, Sevinç Matbaası, 1970), s.670.

yapılanmaya destek faaliyetleri ile uzak tehditleri bertaraf etmektedir. Hükümetler arası bir örgüt olan NATO, üye ülkelerin güvenliklerini ilgilendiren askeri veya politik kararların tartışılabilirdiği bir platformdur. İttifak içerisinde hiçbir üye ülke, kendi milli imkanları ile kendi güvenliklerini sağlamaları konusunda zorlanmamaktadır. Ortak savunma anlayışına sahip olan ittifak bu sebeple Avrupa-Atlantik bölgesindeki istikrara büyük katkı sağlamaktadır.

Hangi tarafta olursa olsun Avrupalı devletler 2.Dünya Savaşından yıpranmış bir şekilde çıkmış, dönemin en güçlü devletlerinden Almanya bölünmüş ve ordusuzlaştırılmış, İngiltere ise askeri ve ekonomik olarak güç kaybetmiş, ancak SSCB 200-300 tümenlik kuvvetini silah altında tutarak Avrasya bölgesinin en önemli gücü haline gelmiştir. Bu durum kaçınılmaz olarak Avrupalı devletlerde bölgenin güvenlik sorumluluğunu ABD'ye havale etmenin bir zorunluluk olduğu sonucuna varmalarını sağlamıştır.⁷ İttifakın ilk Genel Sekreteri Lord Ismay NATO'nun amacını; SSCB'yi Avrupa'nın dışında, ABD'yi Avrupa'nın içinde, Almanya'yı ise kontrol altında tutmak olarak açıklamıştır. Soğuk Savaşın ilk yıllarında ittifakın en önemli görevi Sovyet yayılmasına karşı Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliğini sağlamaktır. 2.Dünya Savaşından yorgun çıkan Avrupa, ittifakın kuruluş yıllarında güvenliğini sağlayabilmek için ABD'nin nükleer gücüne muhtaçtı. Ayrıca, ABD'nin askeri ve ekonomik desteği olmadan SSCB'nin yayılmasını engelleyemeyeceğini düşünen Avrupalılar karar alma sürecinde ABD'ye bağımlı durumdaydılar.⁸

İttifakın temel güvenlik görevleri Washington Antlaşmasında belirlenmiştir. Bu görevler antlaşmada genel olarak saptanmış ancak belirli dönemlerde geliştirilen stratejik konseptler ile detaylandırılmıştır. Stratejik Konseptler ittifakın hedeflerini belirten ve bu hedeflere ulaşmak için kullanılacak askeri ve politik araçlara yön gösteren en yüksek seviye belgelerdir. Soğuk Savaş döneminde kabul edilen stratejik konsepte göre NATO, kolektif savunmaya ve müttefiklerin Sovyetler Birliği tehdidinden korunmasına odaklanmıştır. Sovyetler Birliğinin dağılması ve uluslararası güvenliği etkileyen devlet dışı aktörlerin artması ile birlikte birçok yeni güvenlik tehdidi ortaya çıkmıştır. 2010 yılında kabul edilen Stratejik Konsept ile NATO; kolektif savunma, kriz yönetimi ve işbirlikçi güvenlik anlayışı ile bu yeni tehditlerle mücadeleye odaklanmıştır.⁹

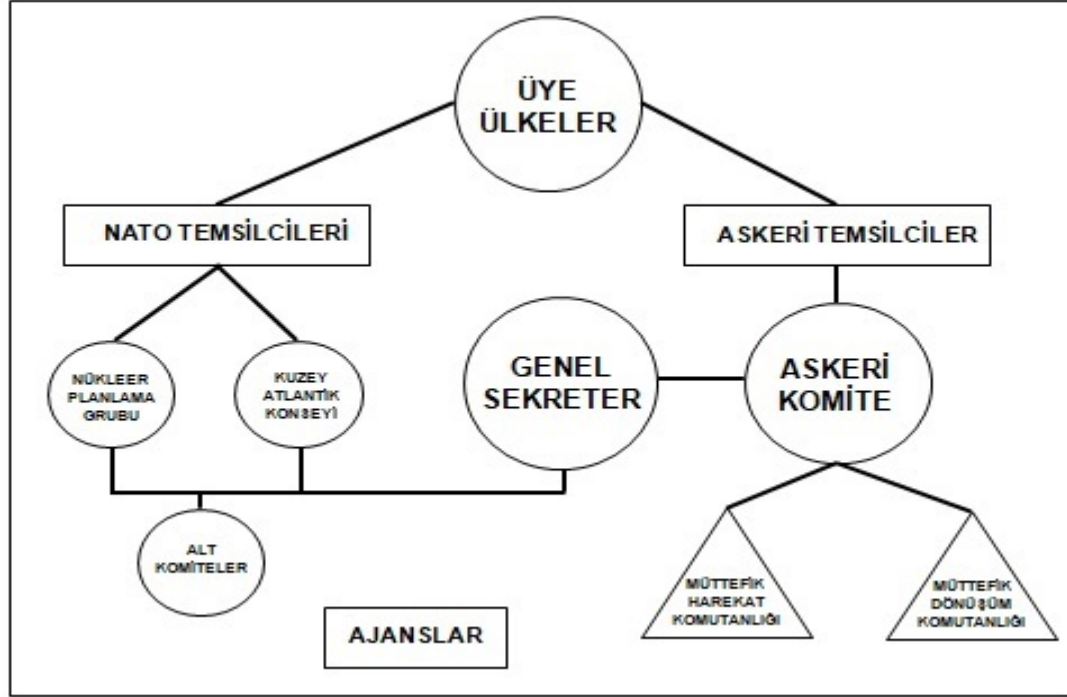
⁷ Erol Bilbik, *Kısaç Harekatı "NATO'nun Stratejik Yeni Konsepti"* (İstanbul: Profil Yayıncılık, 2008), s.23-24.

⁸ Barış Kılıç, *Soğuk Savaş Sonrası NATO'nun Dönüşümü* (Ankara: 2010), s.12-22.

⁹ "NATO's Purpose", NATO Official Web Page, Introduction to NATO, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_68144.htm?, [Erişim Tarihi: 12.09.2018].

1.3 NATO' nun Örgütsel Yapısı ve Organların Görevleri:

Kuruluşundan itibaren NATO'nun örgütsel yapısında askeri ve sivil yapı temelde aynı kalmakla beraber değişen politikalar ve doktrinler neticesinde bu iki yapının altında fark yaratan değişikliklere rastlamak mümkündür. Günümüzde ittifak; askeri yapı, sivil yapı ve örgütler ve kuruluşlar olmak üzere üç ana birimden oluşmaktadır.

Şekil 1: NATO'nun Örgütsel Yapısı

"What is NATO", NATO Official Web Page, Introduction to NATO, <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html>, [Erişim Tarihi: 12.12.2018].

1.3.1. Sivil Yapı:

Sivil Yapı NATO Karargahı, Daimi Temsilciler ve Uluslararası Temsilciler ve Uluslararası Karargah olmak üzere üç ana birimden oluşmaktadır.

1.3.1.1. NATO Karargahı:

İttifakın politik ve idari merkezi Brüksel'de bulunan NATO Karargahıdır. Burası temsilcilerin ve tüm üye ülkelerin uzmanlarının devamlılık arz ederek bir arada çalıştığı ve ittifakın karar alma sürecinde kilit role sahip birimdir. Burada delegeler ve temsilciler; aynı yerleşimde bulunan Uluslararası Karargah ve Uluslararası Askeri Karargah tarafından desteklenmektedirler. Yıllık tahmini olarak

6000 toplantının yapıldığı NATO karargahında asker ve sivil toplam yaklaşık olarak 4000 kişi çalışmaktadır.¹⁰

1.3.1.2. Daimi Temsilciler ve Ulusal Temsilciler:

Tüm üye ülkelerin temsilcilerinin ortak karar alma ve uygulama sürecine katıldığı birimdir. Burada her temsilci ülkesini temsil eder ve "büyükelçilik" benzeri bir statüye sahiptirler. Bu birime daimi temsilci olarak adlandırılan bir büyükelçi başkanlık eder. Büyükelçi, ulusal temsilciler, danışmanlar ve NATO Komitelerinde görev yapan uzmanlar tarafından desteklenirler. Ulusal temsilcilerin sayısı ülkelerin destekleme durumuna göre farklılık göstermektedir.¹¹

1.3.1.3. Uluslararası Karargah:

Uluslararası Karargahın temel görevi NATO Karargahında bulunan Ulusal Temsilcilere tavsiyede bulunmak, yön göstermektir ve idari destek sağlamaktır. Ayrıca uluslararası karargah; farklı seviyedeki komitelerde alınan kararların uygulanmasına sağlayarak görüş birliğinin oluşturulmasına ve karar alma sürecine destek vermektedir. NATO Genel Sekreterinin başkanlık ettiği Uluslararası Karargahın altında;

- Özel Kalem,
- Politika ve Güvenlik Dairesi,
- Harekat Dairesi,
- Mevcut Güvenlik Tehditleri Dairesi,
- Savunma Yatırımları Dairesi,
- Savunma Plan ve Prensipler Dairesi,
- Kamu Diplomasisi Dairesi,
- İcra Kurulu Dairesi,
- NATO Kaynaklar Bürosu,
- NATO Güvenlik Bürosu görev yapmaktadır.¹²

¹⁰ "NATO Headquarters", NATO Official Web Page, NATO Organization, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49284.htm, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].

¹¹ "National delegations to NATO", NATO Official Web Page, NATO Organization, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49205.htm, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].

¹² "International Staff", NATO Official Web Page, NATO Organization, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_58110.htm, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].

1.3.2. Askeri Yapı:

Askeri yapı, Askeri Komite, Uluslararası Askeri Karargah, Müttefik Harekat Komutanlığı (ACO), Müttefik Dönüşüm Komutanlığı (ACT), ve diğer NATO Kurum ve Kuruluşlarıdır.

1.3.2.1. Askeri Komite:

NATO'da en yetkili askeri merci olan askeri komite aynı zamanda ittifakın kuruluşundan itibaren görev yapan en eski organıdır. Askeri Komitenin en önemli görevi, ittifakın stratejik komutanlıkları olan Avrupa Müttefik Komutanlığı Yüksek Karargahı (SHAPE) ve Müttefik Dönüşüm Yüksek Komutanlığı (SACT)'na ve Kuzey Atlantik Konseyi ile Nükleer Planlama Grubuna askeri danışmanlık yapmaktır. Askeri Komite, siyasi karar alma süreci ile askeri yapının arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Çoğunlukla Daimi Askeri Temsilciler ile ancak yılda üç defa Savunma Bakanları seviyesinde toplanan Askeri Komite'nin görevleri;

- Siyasi kararları askeri direktiflere çevirmek,
- Güvenlik tedbirleri ve askeri hareketin uygulanması konularında tavsiyede bulunmak,
- Strateji ve konsept geliştirmek,
- İttifaka risk oluşturan ülkeler ve bölgelerin imkan ve kabiliyetleri ile ilgili yıllık değerlendirmeler yapmaktır.¹³

1.3.2.2. Uluslararası Askeri Karargah:

Uluslararası Askeri Karargah, NATO'da en yüksek askeri merci olan Askeri Komitenin icra organıdır. Sadece üye ülkelere asker ve sivil yaklaşık olarak 500 kişinin görev yaptığı Uluslararası Askeri Karargah, Kuzey Atlantik Konseyine politika, hareket ve dönüşümün askeri boyutu konusunda danışmanlık yapan Askeri Komiteye strateji, askeri danışmanlık ve personel desteği sağlamaktadır. Uluslararası Askeri Karargah ayrıca; ittifakın askeri konulardaki politika ve kararlarının doğru askeri yapılar tarafından uygulanmasını, siyasi karar alıcılar ile NATO Stratejik Komutanlıkları arasında köprü görevini, stratejik ve operatif seviyedeki askeri konularda hal tarzların ortaya konulmasını ve ittifak içindeki diğer yapılar ile bilgi alışverişinin tesis edilmesini sağlamaktadır. Uluslararası Askeri Karargah;

¹³ "Military Committee", NATO Official Web Page, NATO Structure, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49633.htm? ,[Erişim Tarihi: 17.09.2018].

- Plan ve Prensipler Dairesi,
- Harekat Dairesi,
- İstihbarat Dairesi,
- İşbirliği ve Bölgesel Güvenlik Dairesi,
- Lojistik, Silahlanma ve Kaynaklar Dairesi,
- NATO Durum Merkezi,
- Finans Kontrolü,
- NATO Müşavirlik, Kontrol ve Muhabere Karargahı,
- Ortak Ülke Temsilciliği
- NATO Cinsiyet Komitesi,
- NATO Askeri Görsel-İşitsel Çalışma Grubundan oluşmaktadır. ¹⁴

1.3.2.3. Müttefik Harekat Komutanlığı (ACO):

Stratejik seviyede NATO Komuta Yapısının bir bölümünü oluşturan Müttefik Harekat Komutanlığı, ittifakın siyasi hedeflerine ulaşmak için gerekli müşterek ve birleşik harekatin planlaması ve icrasından sorumlu komutanlıktır. Avrupa Müttefik Harekat Yüksek Komutanı (SACEUR)'nin komutasındaki Müttefik Harekat Komutanlığı;

- Avrupa Müttefik Komutanlığı Yüksek Karargahı
- Müttefik Kuvvet Komutanlığı Karargahı-Brunsum
- Müttefik Kuvvet Komutanlığı Karargahı-Napoli
- Müttefik Deniz Kuvvetleri Komutanlığı,
- Müttefik Hava Kuvvetleri Komutanlığı,
- Müttefik Kara Kuvvetleri Komutanlığı,
- NATO Muhabere ve Bilgi Sistemleri Grubu,
- NATO Süratli İntikal Kolorduları (İngiltere, Fransa, İtalya, Türkiye, Polonya, Almanya-Hollanda, İspanya, Yunanistan),
- Avrupa Müttefik Kuvvetler Yüksek Komutanına bağlı diğer Karargah ve Komutanlıklardan oluşmaktadır. ¹⁵

¹⁴ "International Military Staff", NATO Official Web Page, NATO Structure, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_64557.htm?, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].

¹⁵ "What is SHAPE", Supreme Headquarters Allied Powers Europe Official Web Page, Home, <https://shape.nato.int/page1167311>, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].

1.3.2.4. Müttefik Dönüşüm Komutanlığı (ACT):

Müttefik Dönüşüm Komutanlığının görevi askeri kuruluşun, kuvvetlerin, imkan, kabiliyet ve doktrinlerin NATO'nun temel görevleri ve ihtiyaçları doğrultusunda dönüşümünü öncülük ederek; barış, güvenlik ve üye ülkelerin toprak bütünlüğünün korunmasına katkı sağlamaktır. ACT'ın dört temel fonksiyonu vardır. Bunlar; stratejik düşünce, savunma kapasitesinin artırılması, eğitim, öğretim, tatbikat ve işbirliği ve angajmandır. Müttefik Dönüşüm Komutanlığı;

- Müttefik Dönüşüm Komutanlığı Yüksek Karargahı,
- Birleşik Harp Merkezi,
- NATO Eğitim Grubu,
- NATO Birleşik Kuvvetler Eğitim Merkezi,
- NATO Deniz Engelleme Harekatı Eğitim Merkezi,
- NATO Okulu,
- Birleşik Analiz ve Alınan Dersler Merkezinden meydana gelmektedir.¹⁶

1.3.3. Örgütler ve Kuruluşlar:

NATO'nun örgütsel yapısında askeri veya sivil yapıya organik olarak bağlı olmayan ancak bu yapılar ile yakın ilişki içerisinde olan bazı örgüt ve kuruluşlar mevcuttur. Bu birimler ittifakın temel stratejileri ve değerleri doğrultusunda görev yapmaktadırlar. Bu birimler;

- Destek, Haberleşme ve Bilgi,
- Bilim ve Teknoloji,
- NATO Standartlaştırma Bürosu,
- Program Ofisleri,
- Sivil Acil Durum Planlama,
- Hava Trafik Yönetimi ve Hava Savunma,
- Hava İndirme Erken İkaz,
- Elektronik Harp,
- Meteoroloji,
- Eğitim ve Öğretim,
- İttifaka Akredite Mükemmeliyet Merkezleri,
- Proje Ofisleri/Proje Yönlendirme Ofisleridir.¹⁷

¹⁶ "Who we are", Allied Command Transformation Official Web Page, Organization, <https://www.act.nato.int/who-we-are>, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].

1.4. Soğuk Savaş Dönemi NATO Stratejileri:

1945 yılında ABD'nin Hiroşima ve Nagazaki'de kullandığı, ardından 1949 yılında SSCB'nin ilk denemelerinde başarı sağladığı nükleer silahlar; Soğuk Savaş döneminin uluslararası ilişkilerinde belirleyici faktör haline gelmiştir. Bu dönemde NATO, mevcut tehdidi göz önüne alarak, ittifakın güvenliğini sağlayacak temel stratejiler oluşturmuştur. Bu oluşturulan stratejiler doğrultusunda NATO ve SSCB arasındaki ilişkileri; gerginlik (1949-1962), yumuşama (1962-1968) ve uzlaşma (1968-1990) olarak üç farklı süreçte incelemek mümkündür.¹⁸ Her ne kadar değişen stratejilerle beraber görünen ilişkilerde de değişimler olsa da, bu dönemde iki kutup için de "caydırıcılık" tüm güvenlik stratejilerinin temelini oluşturmuştur.

Tablo-1'de NATO'nun Soğuk Savaş stratejilerinin temel özellikleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 1: Soğuk Savaş Dönemi NATO Stratejileri ve Özellikleri

STRATEJİ	AMAC	YÖNTEM	ELEŞTİRİLER
KİTLESEL KARŞILIK	Caydırıcılık.	Nükleer silahlarla desteklenmiş Hava Kuvvetleri tarafından etkinin oranına bakılmaksızın tüm imkanlar ile karşılık.	Yüksek savunma harcamaları ve Avrupa güvenliğine tehdit.
ESNEK KARŞILIK	Kolektif Savunma.	Konvansiyonel kuvvetler ile verilecek tepkinin etki ile orantılı olması ve nükleer silah kullanma sorumluluğunu hasma yükleme.	SSCB'nin konvansiyonel kuvvetlerdeki üstünlüğü.
ESNEK KARŞILIK VE İLERİDEN SAVUNMA	Muhtemel çatışmanın Avrupa dışına kaydırılması.	Taktik Füze Sistemleri.	SSCB ile gerilimi tırmandırması.

"NATO's First Strategic Concept", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm?, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].

Beril Dedeoğlu, **"Uluslararası Güvenlik ve Strateji"** 3.Baskı, (İstanbul, YeniYüzyıl Yayınları, 2014), ss.314-317'den uyarlanmıştır.

¹⁷ "Organizations and Agencies", NATO Official Web Page, Structure, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/structure.htm>, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].

¹⁸ Derya Gonca Peksarı, **"NATO'nun Değişen Konsepti"**, (Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2007), ss.33-37.

1949-1991 yılları arasındaki NATO'nun Stratejik Konseptlerinin; bu dönemin son yirmi yılındaki artan diyalog ve yumuşama eğilimine rağmen temel olarak savunma ve caydırıcılık üzerine kurulmuş olduğunu söylemek mümkündür. Bu dönemde işbirliği ve diyalogdan uzaklaşan devletler gevşek iki kutuplu uluslararası sistemin temellerini atmışlar ve aynı zamanda kendilerini oldukça tehlikeli ve masraflı bir silahlanma yarışının içerisinde bulmuşlardır.¹⁹ Bir yanda Amerika liderliğinde NATO, diğer yanda SSCB liderliğinde Varşova Paktının yer aldığı bu dönemde NATO; temelde üç farklı stratejik konsept izlemiştir.

1.4.1. Kitlesele Karşılık Stratejisi:

1950 yılında kabul edilen ittifakın ilk stratejik konsepti olan "Kuzey Atlantik Bölgesi Savunma Stratejisi" kısa zaman içerisinde ittifakın ihtiyaçlarına cevap veremeyecek duruma gelmiştir. Özellikle Kore Savaşının patlak vermesi ile ittifak, kuvvet yapısında bir takım değişikliklere ihtiyaç duymuştur. Bu değişikliklerle beraber NATO'nun stratejik amacı Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliğini sağlamak ve SSCB ve onun uydu devletlerinin savaşma azim ve kararlılığını engellemek olarak belirlenmiştir. Nükleer silahların dahil edilmesi ile de strateji son halini almıştır. Buna göre ittifakın ilk görevi muhtemel saldırılara karşı caydırıcılık sağlamaktır. Kuvvet kullanımı ancak bu görevin başarısız olması veya ittifakın bir saldırıya maruz kalması durumunda mümkün olacaktır. Böyle bir durumda bu stratejik konseptte göre ittifak istisnasız tüm imkanlar ile stratejik bombalamayı derhal sağlayabilecek yetenekte olmalıdır. Burada kilit husus ittifaka yapılacak saldırının boyutu ne olursa olsun kitlesele bir karşılık verilmesidir.²⁰ Bu hususu bazı üyeler şiddetle savunsalar da üyelerin bir bölümü de artan savunma harcamalarından dolayı karşı çıkmışlardır.

Bu dönemde SSCB'nin elinde bulundurduğu konvansiyonel güce karşılık Avrupalı devletler ABD'nin nükleer silahlarına güvenmişlerdir.²¹ Böylece hem Avrupalı devletler hem de ABD'nin büyük kara orduları bulundurması gerekliliği ortadan kalkmış, bunun yerine muhtemel tehdit durumuna tepki gösterebilecek kapasitedeki hava kuvvetleri, ittifakın güvenliğini sağlamak için yeterli görülmüştür.²² Nükleer caydırıcılığın temelinde geliştirilen bu stratejiye göre herhangi bir çatışma

¹⁹ "Strategic Concepts", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm?, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].

²⁰ "NATO's First Strategic Concept", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm?, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].

²¹ Uğur Özgöker, *"Uluslararası Siyasi, Askeri ve Ekonomik Örgütler"*, (İstanbul: Der Yayınları, 2006), s.114.

²² Sander, a.g.e., ss.335-337.

durumunda düşmanın kullandığı silahlara bakılmaksızın; nükleer silahlar ile düşmanın şehir, liman ve sanayi merkezleri, taktik silahlarla da düşman orduları hedef alınacaktı. SSCB'nin uzun menzilli silahlara sahip olmadığı, yani nükleer savaş olasılığının düşük görüldüğü durumda benimsenen kitlesel karşılık stratejisi, hasmın nükleer silah kapasitesini artırması ile geçerliliğini kaybetmeye başlamıştır.²³

Dönemin şartları içerisinde değerlendirildiğinde Kitlesel Karşılık Stratejinin bazı önemli eksiklikleri vardır. Öncelikle Avrupalı devletler açısından bakarsak; temelinde, herhangi bir konvansiyonel veya nükleer tehdit altında olmayan ABD'nin nükleer gücüne dayandırılan strateji, Avrupa'nın güvenliği için riskli bir durumdur. Ayrıca hasmın olası bir nükleer saldırısının adresi de Avrupa'dır. Diğer taraftan ise oy birliği ile karar alınan ittifak içerisinde -resmi olarak- ABD'nin bu ağır sorumluluk oranında yetkisi bulunmamaktadır. Ancak bu eksikliklere rağmen Kitlesel Karşılık Stratejisinin benimsendiği dönemde iki kutup arasında herhangi bir çatışma meydana gelmemesinden dolayı başarı sağladığını söylemek mümkündür.

NATO, kitlesel karşılık stratejisini benimsediği dönemde askeri ve stratejik duruşunu güçlendirirken aynı zamanda ittifakın politik rolünü öne çıkartacak adımlar atmıştır. 1956 yılında ittifaka üye üç ülkenin dış işleri bakanları; Lester PEARSON (Kanada), Gaetano MARTINO (İtalya) ve Halvard LANGE (Norveç) tarafından yayınlanan ve tarihe "Üçler Komitesi Raporu" olarak geçen belge, Doğu ve Batının politik olarak daha fazla işbirliği içerisinde olmasını işaret etmiştir. Bu rapora göre ittifakın sadece askeri boyutu olan bir antlaşmadan ziyade siyasi rol üstlenen bir uluslararası örgüt olması tavsiye edilmiştir. Üçler Komitesine göre ittifakın en önemli caydırıcılık unsuru; siyasi birliği oluşturmaktır.²⁴ Bu raporla birlikte ittifak ilk kez politik rolün güçlendirilmesi gerektiği gerçeği ile yüzleşmiş ve çatışmadan işbirliğine kayan ilk adımları atmıştır.

1.4.2. Esnek Karşılık Stratejisi:

Politik rolün öneminin idrak edilmesi ile Kitlesel Karşılık Stratejisi ittifak içerisinde sorgulanmaya başlanmıştır. Tamamen ABD'nin nükleer gücüne dayanan strateji doğrultusunda Avrupalı devletlerde, ABD Başkanının bir Avrupa şehri için kendi ülkesini riske atıp atmayacağı şüpheleri oluşmuştur. Bunun dışında SSCB, kıtalararası balistik füze kabiliyetini, dolayısı ile nükleer gücünü artırmış, bu da ittifakın nükleer caydırıcılığının azalmasına neden olmuştur. 1958-1962 yıllarında

²³ Dedeoğlu, *age*, ss.314-317.

²⁴ Jamie Shea, "Üç Akil Adam'dan bugün ne öğrenebiliriz?", *NATO Dergisi*, <https://www.nato.int/docu/review/2016/Also-in-2016/three-wise-men-nato-military-alliance/TR/index.htm> [Erişim Tarihi: 27.09.2018].

patlak veren Berlin Krizi ile Avrupalı devletlerin şüpheleri giderek artmış, 1962 yılında meydana gelen Küba Füze Krizi ile Soğuk Savaşın en şiddetli günleri yaşanmıştır. Bunun üzerine ABD, ittifak için nükleer olmayan güçlü bir duruşu ve esnek karşılık verilebilecek bir stratejiyi savunmaya başlamıştır.²⁵

Küba Füze Krizinin iki önemli özelliği vardır. Öncelikle bu kriz korkutucu olmuştur çünkü taraflar nükleer silahların kullanılması endişesini yaşamışlardır. İkinci olarak da bu krizin öğretici olmasıdır. Taraflar arasındaki sertliğin geri dönüşü olmayan sonuçlar çıkartabileceği herkes tarafından görülmüştür.²⁶ Nükleer felakete yol açabilecek krizlerin patlak vermesi ile bu riski ortadan kaldıracabilecek politika ve strateji arayışının neticesinde ittifak, kitlesel karşılık stratejisinden vazgeçmenin gerekliliğini anlamıştır. 1967 yılında Belçika Dışişleri Bakanı Piere Harmel tarafından yazılan ve tarihe "Harmel Raporu" olarak geçen belgede Doğu-Batı ilişkilerinin yumuşaması için ittifakın stratejisinin yeniden düzenlenmesi gerektiği ortaya koyulmuştur. Bu şartlar altında geliştirilen stratejide temel dayanak noktası; verilecek tepkinin tehditle orantılı olmasıdır. Esnek Karşılık Stratejisine göre ittifaka yönelik tehditlere karşı aşağıdaki aşamalarda karşılık verilmesi öngörülmüştür:

- Düşmanın öncelikle konvansiyonel silahlar ile durdurulması,
- Konvansiyonel silahların yeterli olmadığı durumlarda taktik nükleer silahların kullanılması,
- Nükleer silah kullanma sorumluluğunun hasma yüklenmesi,
- Tüm bu aşamalar yetersiz kaldığı taktirde nükleer silahlara başvurulması.²⁷

Kitlesel Karşılık Stratejisinden farklı olarak Esnek Karşılık Stratejisinde; nükleer silah kullanma sorumluluğu Doğu Bloğuna yüklenmek istenmiştir. İttifak bu strateji ile nükleer silah kullanma ihtimalini azaltmayı amaçlamıştır. Yani nükleer silah kullanımı ile olması muhakkak olan felaketin sorumluluğu kabul edilmek istenmemiştir.²⁸ Ayrıca yeni strateji ile güvenilir bir kolektif savunma, SSCB ile yumuşama politikasının devamı ve nükleer eşliğin yükseltilmesi esas alınmıştır.

ABD'li yönetimi tarafından Esnek Karşılık Stratejisi ile birtakım faydaların sağlanabileceği değerlendirilmiştir. Öncelikle, olası bir nükleer savaşın sonucunun dünya çapında büyük bir yıkım olacağı, ancak konvansiyonel bir savaşın sonunda barışın sağlanmasının mümkün olduğu gerçeğidir. İkinci olarak ise ittifakın nükleer

²⁵ "Massive Retaliation Put into Question", NATO Official Web Page, NATO Strategies, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm?# [Erişim Tarihi: 27.09.2018].

²⁶ Fahir Armaoğlu, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980**, (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1983), s.602.

²⁷ Dedeoğlu, **age**, ss.317-319.

²⁸ Peksarı, **age**, ss.39-42.

silah kullanılmasının kademelendirilmesi ile bu konudaki ciddiyet ve kararlılığının SSCB tarafından sorgulanması ve caydırıcılığının zarar görmesi engellenebilecektir. Üçüncü olarak bu strateji, iki taraf için de nükleer silahları kullanmadan önce doğru karar alabilmelerine olanak sağlayacak zamanı kazandırmıştır. Son olarak ise nükleer savunma yapısına uymayan büyük çapta orduların küçültülerek daha verimli hale gelmesi sağlanabilecektir. Ancak stratejinin yürürlüğe girmesinden sonra ortaya çıkan bazı durumlar stratejinin eleştirilmesine neden olmuştur.²⁹ Örnek olarak Avrupalı Devletler bu strateji ile beraber Avrupa Kıtasının tüm nükleer ve konvansiyonel silahların tehdidi altında olan bir savaş alanına dönüştürüldüğünü, ABD ve SSCB'nin ise bu durumdan etkilenmeyeceklerini vurgulamışlardır. Ayrıca Avrupalı devletler; muhtemel bir çatışmanın sınırlı tutulmasının veya barış sağlanması için müzakerelerde ödün verilmesinin, ABD'nin menfaatlerine çok daha uygun olacağını değerlendirmişlerdir.

Esnek Karşılık Stratejisinin izlendiği dönemde Batı Bloğunun klasik silah kapasitesinin Doğu Bloğunun neredeyse yarısı olması, ittifakın bu eksikliği gidermek için taktik nükleer silah sayısını artırmasına neden olmuştur. 1978'e gelindiğinde SSCB'nin Avrupa'da işbirliğini öngören çağrısı da ittifakın stratejisinde değişiklik yapma gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bunun üzerine ittifak 1979 yılında, askeri stratejiden ziyade politik rolü öne çıkartan "Çift Yol (Double Track)" kararını almıştır. Çift Yol kararı ile iki konu ön plana çıkmıştır; nükleer silahların kullanılmaması ve Avrupa'nın klasik harp silahlarının kapasitesinin artırılması. Caydırıcılık ile savaş ihtimalinin ortadan kaldırılmasını hedefleyen bu karar ile ittifak Soğuk Savaş dönemindeki son strateji değişikliğini de gerçekleştirmiştir.³⁰

1.5.3. Esnek Karşılık ve İleriden Savunma Stratejisi:

1979 yılında ABD; Doğu Bloğunun neredeyse yarısı kadar konvansiyonel silaha sahip olan ittifakın denge sağlayabilmesi için Batı Avrupa'ya Cruise, Pershing-2, Jupiter ve Thor füzelerini yerleştirmiştir. SSCB ise kurulmak istenen dengeyi bozmak için Doğu Avrupa'ya 175 adet SS-20 füzesi yerleştirmiştir. Avrupa üzerinden gerçekleştirilen bu silahlanma yarışı ile de bölgede nükleer gerilim tırmanmış, bu gerilimin nükleer bir savaşa dönme ihtimali göz önüne alınmaya başlanmış ve bu risk de ittifakın Esnek Karşılık Stratejisinde birtakım yeni düzenlemelere ihtiyaç

²⁹ İlter Turan, *NATO İttifakının Stratejik ve Siyasi Sorunları* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1971), ss.22-28.

³⁰ Dedeoğlu, *age*, ss.318-320.

duyduğunu ortaya çıkartmıştır.³¹Bu noktada yeni strateji için temel dayanak; artırılan konvansiyonel silahlar ile birlikte muhtemel bir çatışmanın Avrupa'da olmasının önüne geçmek olmuştur.

Esnek Karşılık ve İlerden Savunma Stratejisi tam da bu ihtiyacı karşılamıştır. ABD tarafından yerleştirilen yeni silah sistemleri ile olası çatışmaların Doğu Bloğu bölgesine kaydırılması, dolayısı ile de ittifak üyelerinin sınırlarının korunması hedeflenmiştir. Ayrıca bu dönemde İran'da gerçekleşen İslam Devrimi ve Irak-İran Savaşı ile uluslararası sistemde artan gerginlik, Esnek Karşıtlık ve İlerden Savunma Stratejisinin daha kolay benimsenmesini sağlamıştır. İttifakın kurulduğu günden Soğuk Savaşın bitimine kadarki zaman diliminde; uluslararası ortamda meydana gelen gelişmeler neticesinde değişen stratejileri incelediğimizde, ittifakın silahlara başvurmada daha temkinli olmayı öngördüğünü söylememiz mümkündür. Her strateji ile beraber eldeki mevcut silahların öncelikle daha orantılı kullanımının, ardından mümkünse düşmanın ilk kuvvete başvuran taraf olmasının sağlanmasının, en son olarak da silah kullanımının da düşman bölgesine kaydırılmasının hedeflendiği açıktır. Bu stratejiler neticesinde de çok daha katı olan ilişkiler zamanla yumuşama sürecine girmiştir.

1985'lerden itibaren SSCB'de Gorbaçov ile anılan reformların gerçekleştiği süreçte Doğu-Batı yakınlaşması tekrar önem kazanmıştır. Bu dönemde NATO ve Varşova Paktı devletleri Avrupa'da konvansiyonel kuvvetlerin azaltılması ile ilgili müzakerelere başlamış, Avrupa'nın bir barış bölgesi olması için karşılıklı işbirliğinin artırılması için de bir deklarasyon yayınlanmıştır. 1990 yılında ise Londra Zirvesinde Doğu-Batı işbirliği için Doğu Avrupa Devletleri ile ittifak üyesi devletler arasında diplomatik ilişki kurulması kararı alınmıştır. Bunlarla beraber aynı yıl Körfez Krizinde, ABD'nin Irak'ta kuvvet kullanması ve NATO'nun Türkiye'de kuvvet bulundurması Doğu Bloğu ülkeleri tarafından engellenmemiş ve bu durum bir risk olarak da görülmemiştir.³²

Soğuk Savaş Dönemi boyunca ittifakın stratejilerinin kendi hedeflerine ulaşmasını sağladığını söylemek mümkündür. Bazı zamanlarda iki blok arasında gerilim tırmansa da bu durum hiçbir zaman sıcak bir çatışmaya veya kuvvet kullanılmasını gerektiren bir duruma dönüşmemiştir. Zamanla çatışmadan işbirliğine kayan ilişkiler SSCB'de gerçekleştirilen reformlar ile hız kazanmıştır. İki Dünya Savaşı atlatmış ve toprakları bu savaşların derin izlerini taşıyan Avrupalı devletler

³¹ İlhan Uzgel, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 2 14.Baskı*, ed. Baskın Oran, (İstanbul: İletişim Yayınları 2013), ss.67-74.

³² Dedeoğlu, *age*, ss.318-321.

Soğuk Savaş Döneminde tekrar büyük bir çatışmayı göze alamamış ve bu da barışın korunmasını sağlamıştır. İttifak Soğuk Savaş Boyunca hedeflediği düşman için "caydırıcılık", ittifak üyeleri için ise "güvence" kriterlerini sağlamıştır. Uluslararası ortamda meydana gelen gelişmelere kısa sürede uyum sağlayan NATO, SSCB'nin dağılması ile çok daha karmaşık bir değişim ve dönüşüm sürecine girmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM: SOĞUK SAVAŞ SONRASINDA NATO: DÖNÜŞÜM VE GENİŞLEME:

2.1. Soğuk Savaş Sonrasında Küresel Güvenlik Ortamı

20.yüzyılın ikinci yarısında, şiddetli çatışmaların yaşandığı birinci yarısından farklı olarak düşmanlığın en üst seviyede devam ettiği bir "Soğuk Savaş" yaşanmıştır. Bu dönemde ABD ve SSCB, beklenenin aksine hiçbir şekilde doğrudan karşı karşıya gelmemiştir. 1947'den 1989'a kadar toplamda 42 yıl süren Soğuk Savaş boyunca iki farklı dış politika öne çıkmıştır. Bunlar; caydırma ve çevrelemedir. Güç dengesi mantığının bir sonucu olarak hasım üzerinde caydırıcılık tesis etmek için bu dönemde SSCB ve ABD önlenemeyen bir silahlanma yarışının içine girmiştir. Yine aynı dönemde çevreleme ile ekonomik ve siyasi dünyada liberal düşüncenin gelişmesiyle Sovyet tehdidinin kuşatılması amaçlanmıştır. Saldırgan veya savunmacı olabilen çevreleme politikası doğrultusunda; savaş veya ittifaklar ile askeri güç, ticaret blokları veya yaptırımlar şeklinde ekonomik güç, düşünce ve değerler sistemi üzerinden yumuşak güç kullanılmıştır. ABD Soğuk Savaş sırasında komünizmi çevreleme ile çok daha sınırlı olan SSCB'yi çevreleme arasında tereddütler yaşamıştır.³³

Soğuk Savaşın sona ermesinin sebeplerini;

- Çevreleme politikası ile yalnızlaştırılan ve emperyal zorlama* sürecine giren SSCB,
- ABD'nin askeri yığınağının 1980'lerden itibaren SSCB'yi zorlaması,
- 1985 yılında göreve gelen Mihail Gorbaçov'un "perestroyka" ve "glasnost" ile Sovyet sisteminde reform yapma isteği ve karşılıklı bağımlılığın arttığı

³³ Joseph S. Nye, Jr, David A. Welch, **Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak**, 4. Basım, çev. Renan Akman (İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009), ss.188-225.

* Emperyal Zorlama: Paul Kennedy'e göre imparatorluklar aşırı genişleme ile iç güçlerini tüketene kadar aşırı genişlerler. Ekonomisinin dörtte birinden fazlasını savunma ve dışişlerine ayıran SSCB'nin yaşadığı süreç budur. (Bu oran aynı yıllarda ABD'de yüzde 6'dır.)

uluslararası sistemde; güvenliğin sıfır toplamı bir oyun olmadığı ve işbirliği ile herkesin kazançlı çıkabileceğini düşünmesi olarak özetlemek mümkündür.³⁴

1989 yılında ABD ve SSCB'nin Malta'da yaptığı ortak açıklama ile Soğuk Savaş resmen sona ermiştir. Uzun yıllar boyunca kapasitesini artırmaya çalıştığı nicel olarak üstün askeri gücüne rağmen SSCB'nin dağılması, sadece sert güç unsurlarının devletlerin etkisini korumada veya varlıklarını devam ettirmede yetersiz olabileceğini göstermiştir.³⁵ Uluslararası Sistemdeki iki kutuplu dünya düzeninin bir kutbunun dağılması ile sonuçlanan bu dönemde güçler dengesinde önemli değişiklikler olmuştur. Eski Amerikan Ulusal Güvenlik Danışmanı Zbigniew Brzezinski'ye göre, tıpkı 1815'de Fransa, 1945' de Almanya örneklerinde olduğu gibi 1989 yılında da SSCB rekabeti kaybeden taraf olmuştur. SSCB'nin dağılması, Varşova Paktının sona ermesi ve Almanya'nın birleşmesi ile uluslararası sistemde bazı istikrarsızlıklar ortaya çıkmıştır. Bunların bir kısmı;

- İdeolojik boşluğu dolduran saldırgan milliyetçilik,
- Geçmişten süregelen Kuzey-Güney arasındaki ekonomik farklılığa bir de Doğu-Batı boyutunun eklenmesi,
- Avrupa güvenliğinin ABD'nin müdahalesine muhtaç durumu,
- Kuzey-Güney arasındaki büyük ekonomik ve siyasal bütünlük farklılıklarından kaynaklanan uluslararası terörizmdir.³⁶

Avrupa'da istikrarın sağlanması her dönem uluslararası sistemde önemli bir durum ve muhtemel çatışmaları tetikleyici bir neden olarak karşımıza çıkmıştır. Bu açıdan bakıldığında Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi ile Soğuk Savaş döneminin önemli sorunlarından birisinin ortadan kalktığını söylemek mümkündür. Bu dönemde ABD; NATO'nun görev alanının genişlemesi ve Almanya'nın NATO'ya dahil edilmesinin savunurken Rusya Varşova Paktı ile NATO arasındaki ilişkilerin genişletilerek yeni bir organizasyon kurulmasını ileri sürmüştür. Bu esnada Yugoslavya parçalanmış, Balkan devletleri bağımsızlıklarını ilan etmeye başlamış, Doğu Bloğu ülkelerinin ekonomik ve askeri olarak alanda bütünleşmesini sağlayan COMECON ve Varşova Paktı sona ermiştir.³⁷

Bu dönemin en belirgin özelliğinin gevşek iki kutuplu dünya düzeninden çok kutuplu bir dünya düzenine geçiş olduğunu söylemek mümkündür. Bu uluslararası

³⁴ Nyre Welch, *age*, ss.224-232.

³⁵ John Lewis Gaddis, *Soğuk Savaş: Pazarlıklar, Casuslar, Yalanlar, Gerçekler*, 1.Baskı, çev. Dilek Cenkçiler (İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2007), s.226.

³⁶ Sander, *age*, ss.583-596.

³⁷ Hikmet Erdoğan, *Avrupa'nın Geleceğinde Türkiye'nin Önemi ve NATO İttifakı*, (İstanbul: IQ Yayınları, 2004), s.80.

sistemde; bölgesel alt sistemlerin varlığına rağmen ABD, en üstte kendisinin olduğu yeni bir düzenin oluştuğunu savunmuş³⁸, bu durum dönemin ABD Başkanı George Bush tarafından "yeni dünya düzeni" olarak adlandırılmıştır. Ortaya atılan bu kavram ile ABD, Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sistemin tek hakimi olduğunu ve diğer devletlerin de bu düzene uyum sağlama zorunluluğu olduğunu düşünmüş ve bu yöndeki çabalarını yoğunlaştırmıştır. Irak, Balkanlar ve Afganistan'da ABD tarafından kullanılan sert güç uygulamaları bu durumu ispatlar niteliktedir. ABD'ye göre ekonomik, siyasi ve askeri varlığı göz önüne alındığında bu dönemde küresel güç anlamında kendisinin alternatifi bulunmamaktadır. Bu görüş bazı devletler ve akademisyenler tarafından da şiddetli bir şekilde desteklenmiştir.

Ancak yeni oluşan uluslararası sistemi herkes bu çerçevede değerlendirmemiştir. Soğuk Savaşın sona ermesi ile örgütlü sistemlerin ve dayanışmanın yok olması, otorite boşluklarından doğan gri alanların artması ile yeni uluslararası sistemi kaos ve karmaşanın egemen olduğu bir ortam olarak savunanlar da mevcuttur.³⁹ Soğuk Savaş dönemindeki tehdit durumunu göz önüne aldığımızda, iki blok için de durumun çok net olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Soğuk Savaşın sona ermesi ile terörizm, kitle imha silahları, göç gibi durumlar belirsiz tehditler haline gelmiştir. Doğru tehdit tanımlaması yapamayan devletlerin işlevsel güvenlik stratejileri ortaya koyması ise oldukça zordur. İlk etapta Soğuk Savaşın sona ermesi tüm taraflarca olumlu olarak karşılansa da artan belirsizlik ortamı uluslararası sistem açısından önemli bir sorun haline gelmiştir.

40 yıldan fazla süren Soğuk Savaş Döneminde tüm boyutları ile açık olarak değerlendirilebilen tehdit durumu, iki kutbun da strateji ve planlarını geliştirmesini kolaylaştırmıştır. Ancak Soğuk Savaşın sona ermesi ile belirsizleşen sınırlar, mevcut tehditlerin boyut değiştirmesi ve Soğuk Savaş Dönemi güvenlik araçlarının artık işlevini yitirmesi, uluslararası sistemde yeni güvenlik algılamalarına olan ihtiyacı ortaya çıkartmıştır. Soğuk Savaş döneminde mevcut düşman ile bir çatışma ihtimalinde alarm verildiği anda gireceği mevzi belli olan askerlerin Soğuk Savaş sonrasında hangi düşman ile hangi plan dahilinde çatışacağı uzun bir süre belirsizliğini korumuştur. Bu durum da hem devletlerin hem de ittifakların yeni dünya düzenine uyum sağlamaları gerekliliğini ortaya çıkartmıştır.

³⁸ Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, (İstanbul: Der Yayınları, 2017), ss.465-473.

³⁹ Alain Minc, *Yeni Ortaçağ*, çev. Mehmet Ali Ağaoğulları, (Ankara: İmge Yayınları, 1995), ss.6-10.

2.1.1. Soğuk Savaş Sonrası Değişen Güvenlik Algılamalarının NATO'ya Yansımaları:

Uluslararası sistemdeki dramatik değişimler genellikle büyük çapta savaşlar neticesinde olmuştur. Soğuk Savaşın sona ermesi ile güvenlik yaklaşımlarında da köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Demir perdenin ortadan kalkması ve SSCB'nin dağılması ile Batı için güvenlik tanımlamalarının tekrar gözden geçirilme gerekliliği ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş döneminde de Varşova Paktının aksine NATO, uluslararası sistemde sadece askeri değil, aynı zamanda da siyasi bir örgütlenme olarak yerini almıştır. Kurulduğu günden itibaren farklı çevrelerce varlığı sorgulanan ittifak, galibi olarak çıktığı Soğuk Savaşın ardından mevcudiyetinin devamını meşrulaştırabilmek için yeni güvenlik stratejilerine başvurmuştur. İki kutuplu uluslararası sistemin son bulması ile ittifakın yeni düşman tanımlaması ise söz konusu stratejilerin temelini oluşturmuştur.

Varşova Paktının ortadan kalktığı ve SSCB'nin dağıldığı günlerde NATO ile ilgili olarak dünya kamuoyunda iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi, NATO'nun Varşova Paktı gibi misyonunu tamamladığı için kendisini lağvetmesi, ikincisi ise zaferle çıktığı Soğuk Savaşın sonra yeni yaklaşımlar ile varlığını güçlendirerek devam ettirmesidir. O dönemde kendisine yönelik ciddi bir tehdidin olmamasına rağmen NATO, dönemin koşulları içerisinde; genişleyerek ve güçlenerek varlığını sürdürmeyi tercih etmiştir. Öncelikle Doğu Avrupa ülkeleri ile askeri ve siyasi işbirliği arayışlarına giren ittifak, aynı dönemde "alan dışı müdahale" kavramını ortaya çıkartarak varlığını meşrulaştırma yoluna gitmiştir.⁴⁰ Uluslararası terörizm, kitle imha silahlarındaki artış, göç sorunu ve kaçakçılık; ittifakın yeni dönemdeki önemli tehdit algılamaları olarak belirlenmiştir. Bu durum ittifakın kolektif savunma ile beraber kolektif güvenlik ve kolektif işbirliğini de esas aldığını ortaya çıkartmıştır. Bu yeni güvenlik yaklaşımı ile birlikte düşman tanımını net olarak yapılmasa da istikrarsızlığı bozan her durumun tehdit olarak algılanacağı belirtilmiştir.⁴¹

Soğuk Savaş döneminde silahlanma ve askeri güç üzerinden oluşturulmuş güvenlik politikaları, Soğuk Savaşın bitmesi ile düşman ülkenin ordusunun işgalinden ziyade onun ekonomik ve siyasi yaptırım ihtimalleri üzerinden

⁴⁰ Musa Ceylan, "Soğuk Savaşın Sonu, Yeni NATO ve Türkiye", **Yeni NATO: Soğuk Savaşın Sıcak Savaşı**, ed. Musa Ceylan (İstanbul: Ülke Kitapları, 1999), s.10.

⁴¹ Armağan Kuloğlu, "60 Yıllık İttifak: NATO ve Türkiye", **ORSAM Ortadoğu Analiz**, c.3 s.4 (2009): ss.52-54.

şekillenmiştir.⁴²Bu dönemin şartlarına uyum sağlayamayan Birleşmiş Milletler, özellikle Balkanlardaki çatışmalarda sergilediği pasif tutumu ile dünya kamuoyunda kendisine duyulan güvenin sarsılmasına neden olmuştur. Yine aynı şekilde Avrupa'da güvenlik ve barışın tesisi için 50'yi aşkın devlet tarafından kurulan AGİT'in azınlık hakları ve etnik meselelerde beklenen müdahalelerde bulunmaması itibar kaybetmesine neden olmuştur. Son olarak ise AB'nin güvenlik kanadı olarak görülen Batı Avrupa Birliğinin de benzer tutum sergilemesi gözlerin NATO'ya çevrilmesine neden olmuştur.⁴³ Bu durumun sonucu olarak da Avrupa'nın güvenliğinden kendisini sorumlu tutan ittifak çatışma yerine işbirliği ile varlığını güçlendirmiştir. 1991 yılından itibaren SSCB'nin dağılması ile Rusya ve diğer eski Doğu Bloğu devletler ile kısa bir zaman diliminde üyelik veya ortaklıklar sağlanmıştır. Barış ve istikrarın sağlanması için çaba sarf edilen bu dönemde ittifak için tam anlamıyla işbirliği ve diyalogun hakim olduğunu söylemek mümkündür.

1991 yılında kurulan Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi (KAİK)'nin amacı eski Sovyet uydusu devletleri işbirliğine ve ortaklığa davet etmektir. 1992 yılında KAİK'in üye sayısı 38 (16 tanesi NATO üyesi)'e ulaşmıştır. Karşılıklı yürütülen faaliyetler ile bir şekilde demir perde gerisinde kalan bu devletler ile bağlantı kurulmuştur. 1994 yılından itibaren ise Barış İçin Ortaklık (BİO) projesi ile bu bağlantı daha güçlü hale getirilmiştir. Bu projenin en önemli özelliği ise BİO'ya üye ülkelerin; Brüksel'de bulundurdıkları irtibat ofisleri ve icra ettikleri ortak tatbikatlar ile ittifakla aralarındaki bağlarını güçlendirmeleri, bunun sonucu olarak da coğrafi ve siyasi açıdan durumu diğerlerine göre daha uygun olanların ise üyelik yolunda daha hızlı adım atmalarını sağlayabilmesidir. İttifakın mevcudiyetinin meşrulaştırılması açısından önemli fayda sağlayan bu işbirliği ile ilgili; Rusya'nın tepkisi, hangi ülkelerin üyeliğe kabul edileceği ve getireceği maliyetin nasıl karşılanacağı konuları ise dönemin önemli sorunları olarak ortaya çıkmıştır.⁴⁴

2.1.2. NATO Stratejilerinde Değişim:

1991 yılında başlayan yeni dönemde ittifak; 1991 ve 1999 yıllarında güvenliği çok daha kapsamlı olarak içeren ve açık kaynak olan iki farklı stratejik konsepti

⁴² Rana İzci, "Uluslararası Güvenlik ve Çevre", *Uluslararası Politikada Yeni Alanlar, Yeni Bakışlar*, ed. Faruk Sönmezoğlu (İstanbul, Der Yayınları, 1998), s.405.

⁴³ M.Murat Taşar A.Altay Ünaltay, "Kosova'ya NATO Müdahalesi ve Yeni Uluslararası Sistem ", *Yeni NATO: Soğuk Savaştan Sıcak Savaş*, ed. Musa Ceylan (İstanbul: Ülke Kitapları, 1999), s.28

⁴⁴ İlhan Uzgel, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 3 14.Baskı*, ed. Baskın Oran, (İstanbul: İletişim Yayınları 2013).s.309.

benimsemiştir. 1991 yılında kabul edilen stratejik konsept öncekilerden önemli ölçüde farklılık göstermiştir. Öncelikle tüm kamuoyunun dikkatine sunulan bu konseptin çatışmacı nitelikte olmadığı değerlendirilmiştir. İkinci olarak ise bir yandan ittifakın güvenliğini sağlarken diğer taraftan da eski hasımlar ile işbirliği ve ortaklık sağlayarak Avrupa'nın güvenliğini geliştirmeyi ve genişletmeyi hedeflemiştir. Ayrıca bu stratejik konsept barış ve istikrarın korunması için nükleer güçlerin kullanımını asgari düzeye indirmeyi esas almıştır. İttifakın varlık sebebi olan savunma olgusu ve üyelerin; güvenlik, bağımsızlık ve toprak bütünlüğünün sağlanması konuları ise önceki stratejik konseptlerde belirtildiği şekilde korunmuştur. Kısacası NATO'nun güvenlik politikası; diyalog, işbirliği ve etkili kolektif savunma temeline dayandırılmıştır. Yeni stratejik konsept ile beraber savunma için gerekli olan asgari düzeyde kuvvet kullanım ile yeni fırsatların tamamen değerlendirilmesi önem kazanmıştır. Böylece ittifakın, kalıcı barışın tesis edilmesinde önemli katkı sağlayabileceği değerlendirilmiştir. 1999 yılında stratejik konsept; siyasi, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin savunma boyutuna eklenmesi ile biraz daha geliştirilmiştir. Böylece Avrupa-Atlantik bölgesinde güvenlik ve istikrarın sağlanması için daha önce güvenlik, danışma, caydırıcılık ve savunma olarak belirlenen amaçlara, kriz yönetimi ve ortaklık da eklenmiştir.⁴⁵

"Kapsamlı Güvenlik Kavramı Stratejisi" böylece en son geçerli olan "İleri Savunma ve Esnek Karşılık Stratejisi"nin yerini almıştır. Buna göre NATO'nun askeri gücünde önemli bir azalmaya gidilmesi ancak aynı oranda hareket kabiliyetinin artırılması hedeflenmiştir. Çevik Tepki Gücü bu strateji neticesinde ortaya çıkmıştır. Böylelikle NATO yeni konsepti ile, üye ülkeler için istikrarsızlık olarak değerlendirilebilecek her türlü uluslararası çatışmaya veya çatışma ihtimaline müdahale edebileceğinin sinyalini vermiştir. Aslında burada ittifak bir devletten çok bazı toplumsal olayları hedef almıştır.⁴⁶ 1991 ve 1999 kararlarından sonra ittifakın stratejik konseptinin temel öğelerini;

- Transatlantik bağlarının korunması,
- Etkili askeri kapasitenin devamı,
- Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının ittifak içerisinde devam ettirilmesi,
- Çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetimi,
- Ortaklık, işbirliği ve diyalog,
- Genişleme,

⁴⁵ age, "Strategic Concepts", https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm?, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].

⁴⁶ Dedeoğlu, *age*, ss.319-322.

- Silahların kontrolü, silahsızlanma ve silahlanmanın yaygınlaşmasının engellenmesi olarak sıralamak mümkündür.⁴⁷

Yeni stratejik konsept ile beraber belki de dikkat edilmesi gereken en önemli husus "5.Madde dışı krizlere müdahale" kavramının ortaya çıkmasıdır. Bu dönemin uluslararası sisteminde mevcut olan belirsizlik, ittifakın esas görevi olan üye devletlerin güvenliğinin sağlanmasını da belirsizleştirmiştir. Bu belirsizlikleri; istikrarsız bölgeler, etnik ve dinsel tartışmalar, toprak anlaşmazlıkları, ekonomik, toplumsal ve siyasal problemler, insan haklarının ihlali ve bazı devletlerin yıkılması olarak sıralamak mümkündür. İttifakın savunma görevini yerine getirebilmesi için bu belirsizliklerin çatışmaya dönüşmeden ortadan kaldırılması gerekmemiş, İşte tam da bu durumdayken üye ülkelerin ittifak bölgesi dışında da kriz operasyonları düzenlemesini mümkün kılacak hızlı hareket yeteneğine ve yüksek hazırlık düzeyine sahip birliklerin oluşturulmasını sağlamak için Savunma Yetenekleri Girişimleri başlatılmıştır. Böylece NATO, hem 5.madde hem de üye devletlerin egemenlik bölgeleri dışında müdahale edebileceğini göstererek alan dışılık tartışmalarını ittifak içerisinde sonlandırabilmiştir.⁴⁸

Soğuk Savaş döneminde meydana gelen önemli gelişmeler neticesinde stratejik konseptini sürekli güncelleyerek günün şartlarına uyum sağlayabilen ittifak, Soğuk Savaşın sona ermesi ile ortaya çıkan yeni uluslararası sisteme de kısa sürede uyum sağlamayı başarabilmiştir. Bu süreçte belki de en zor kısmın Soğuk Savaş dönemindeki net sınırların ve tehditlerin yerini belirsizliğe bırakması olarak ifade etmek mümkündür. Soğuk Savaş sonrasında attığı yumuşak adımlarla genişlemenin devam edeceğini gösteren ittifak ilk 10 yıllık dönemde Rusya'nın çok da sert olmayan tepkileri ile karşılaşmış olsa da, hedeflerine ulaşmada başarı sağladığını söylemek mümkündür. Bu konuda ittifakın doğru stratejiyi izlemesi kadar, Rusya'nın kendi iç sorunları ile daha fazla ilgilenmek zorunda olduğu bir dönemde olması da etkili olmuştur. Farklı dönemlerde gerçekleştirilen zirveler ile ittifak, dönemin gerekliliklerine göre strateji değiştirmiş veya mevcut stratejide yeni düzenlemeler yapmıştır. Kuruluşundan itibaren değişen şartlara uyum sağlayıp, krizlerden güçlenerek çıkmayı başarabilen ittifakın dönüşüm süreci, ittifakın genişleme stratejisinin de daha doğru anlaşılabilmesi için büyük önem arz etmektedir.

⁴⁷ "NATO Handbook", (Brussel: NATO Office of Information and Press, 2001), ss.42-43

⁴⁸ Uzgel, **age**, ss.304-306.

2.2. NATO'nun Dönüşümü:

Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sistemde çatışmadan işbirliğine kayan eğilim, ittifakın da yeni sistemde farklı bir rol üslenme gerekliliğini ortaya çıkartmıştır. Değişen güvenlik kavramı neticesinde SSCB ve uydu devletlerinin ortaya çıkarttığı büyük ölçekli tehdit durumunun yerini, bölgesel ve küçük ölçekli tehditler almıştır. Böylece ittifak savunmadan ziyade barışı korumak için çaba sarf etmeye başlamıştır. Bu dönemde ortaya çıkan çevre sorunları, küresel ısınma, siber güvenlik, göç ve bulaşıcı hastalıklar, yeni risk ve tehdit algılamalarında önemli bir yer tutmuştur. Soğuk Savaş sonrası değişen stratejiye göre ittifak; muhtemel tehditleri önceden kestirerek ittifakın toprak bütünlüğüne yapılacak bir saldırının önüne geçmeyi hedeflemiştir.⁴⁹

Bu dönemde özellikle Avrupa'da meydana gelen iç çatışmalar, toprak anlaşmazlıkları, siyasi ve ekonomik problemler ve toplumsal olaylar bölgede istikrarsızlığa neden olmuş ve bu da Avrupa'nın güvenliği için önemli bir tehdit haline gelmiştir. İttifakın dönüşümünün altında yatan en önemli gerçeğin, değişen tehdit algılamalarına cevap verebilecek yeni bir yapıya sahip olma arzusu olduğunu söylemek mümkündür. Varlığının hiç olmadığı kadar çok sorgulandığı bu dönemde NATO, SSCB ve onun uydu devletlerinin yerine koyduğu yeni tehdit algılamaları ile meşrutiyetini önemli ölçüde sağlayabilmiştir. Kurulduğu günden itibaren üstlendiği esas görevlerinin yanında; kriz yönetimi, barışı koruma ve destekleme operasyonları gibi yeni görevler ile ittifak, değişen güvenlik algılamalarına uyum sağlayabilmeyi başarmıştır.

Uluslararası sistemin yeni güvenlik anlayışına uygun bir yapıya geçmek ittifakın dönüşüm sürecindeki en önemli amacı olarak ifade edilmiştir. Politik ve askeri alanda gerçekleştirilen değişiklikler ile ittifak köklü bir dönüşüm sürecine girmiştir. Askeri alanda; hareket etkinliğinin artırılması, yeni askeri yeteneklerin kazanılması ve ittifakın komuta ve kuvvet yapısının geliştirilmesi öncelikli hedefler haline gelmiştir. Politik dönüşüm ise üç boyutta gerçekleşmiştir. Bunlar:

- İşlevsel Dönüşüm: Kolektif savunma anlayışına ilave olarak çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetimi görevlerinin benimsenmesi ile görev anlayışı genişletilmiştir.

⁴⁹ Güngör Şahin, *Küresel Güvenlik ve NATO: Teori-Aktör-Tehdit-Risk* (İstanbul: Detay Yayıncılık, 2016), s.161.

- Coğrafi Dönüşüm: İttifak, Avrupa ile kısıtlı olan faaliyet alanını, Kafkaslar, Orta Doğu, Orta Asya ve Pasifik bölgelerini de içeren geniş bir coğrafyaya yaymıştır.
- Kurumsal Dönüşüm: Uluslararası örgütler ile işbirliği ve beraber çalışılabilirlik yetenekleri artırılmıştır.⁵⁰

NATO'nun Avrupa güvenliği konusundaki temel görüşü her zaman kolektif ve işbirliğine dayalı savunma anlayışı olmuştur. Soğuk Savaş esnasında çok net olan tehdit durumu; ittifakın işbirliği konusundaki tutumunun caydırıcılık rolü ve savaşma kabiliyetlerinin gölgesinde kalmasına neden olmuştur. Soğuk Savaşın sona ermesi ile 1990'da yapılan Londra Zirvesi ve 1994 yılında yapılan Brüksel Zirvesi ile ittifak kolektif savunmadan işbirliğine doğru geçiş yapmıştır. 1991 yılında kabul edilen Stratejik Konsept ile beraber ittifakın temel amacı; istikrar ve güvenliğin sağlandığı Avrupa'yı tesis etmek haline gelmiştir. Her ne kadar barışı koruma ve çatışma önleme operasyonları önem kazansa da, kolektif savunma anlayışı ittifak için önemini hiçbir zaman yitirmemiştir. Bir başka açıdan ise kolektif savunma, yarattığı caydırıcılık etkisi ile barışı koruma ve krizleri önleme operasyonlarına olumlu katkı sağlamıştır.

Dönüşümün yaşandığı bu dönemde, ittifakın varlığını sürdürebilmesi için iki boyutlu bir politika izlemesinden başka bir şansının olmadığını söylemek mümkündür. Yani ittifak için kaçınılmaz olan kolektif güvenlik için çaba sarf ederken, bu hedefe ulaşamaması durumunda kolektif savunmadan da tamamen vazgeçilmemesidir. Bu iki boyutlu politikanın hedefi; bir yandan kolektif savunma potansiyelini korurken diğer yandan güvenlik konularında işbirliği ve diyalog ile hasımları kontrol altında tutmak olmuştur.⁵¹

NATO'nun dönüşümü tüm bu gelişmelerle beraber bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlardan ilki; çatışma önleme ve çatışma yönetimi operasyonları ile ittifakın üye ülkeler dışında da kuvvet kullanması, ikincisi ise bu tip operasyonlara, üye ülkelerin katkıda bulunmama veya sınırlı katkı sağlama inisiyatifini vermesidir. Aslında bu sorun uzun yıllardır süregelmesine rağmen son gelişmeler ile gün yüzüne çıkmıştır. Tüm bunlara rağmen uluslararası sistemdeki yeni güvenlik anlayışı çerçevesinde NATO, gerçekleştirdiği dönüşüm ile Avrupa

⁵⁰ Hasan Koyuncu, "NATO'nun Yeni Stratejik Konsepti ile Birlikte NATO İçerisinde Türkiye'nin Konumu" (Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, 2010), ss.53-54.

⁵¹ David S.Yost, "Yeni NATO ve Kolektif Güvenlik ", **Yeni NATO: Soğuk Savaştan Sıcak Savaş**, ed. Musa Ceylan (İstanbul: Ülke Kitapları, 1999),s.56.

güvenliği konusundaki mevcut konumunu korumakla kalmamış, aynı zamanda güvenlik stratejilerinin belirlenmesinde baskın konuma gelmiştir.⁵²

2.2.1 1991 Roma Zirvesi:

Berlin duvarının yıkılması ile Avrupa, yeni ve umut verici bir döneme girmiş ve Doğu ve Orta Avrupa ülkeleri özgürleşmeye başlamıştır. Bu yeni dönemde NATO, daha bütünleşik bir Avrupa için güvenlik ve istikrara katkı sağlayacak adımlar atmak istemiştir. Güvenlik ve istikrarın askeri boyutunun yanında siyasi boyutunun da etkili olduğunu kavrayan ittifak, bu alanda başarı sağlayabilmek için dönüşümün önemini fark etmiştir. Almanya'nın birleşmesi ile bölünmüşlük durumu ortadan kalkan Avrupa'nın ekonomik ve siyasi durumu güçlendirmek için ittifakın savunma örgütünden ziyade, Avrupalıların beraber çalıştığı bir nevi enstitü haline gelmesi ve tüm Avrupalı devletler ile ilişki kurması hedeflenmiştir. Bu maksatla NATO, 1990 yılında açıkladığı Londra Deklarasyonu ile düzenli bir diplomatik ilişki kurmak için SSCB ve onun uydu ülkelerine çağrıda bulunmuştur. Yine aynı dönemde SSCB de dönemin NATO Genel Sekreteri Manfred Wörner'i Moskova'ya davet etmiştir. Karşılıklı diyalogun arttığı bu günlerde SSCB'nin Doğu Avrupa'daki birlikleri geri çekmesi durumunda ittifakın kuvvet yapısında ve stratejisinde değişime gidebileceği gündeme gelmeye başlamıştır. NATO'nun bir dönüşüm içinde olduğunun ilk defa dile getirildiği Londra Deklarasyonunda tasarlanan bu yeni stratejiye göre ittifak;

- Yeniden yapılandırılmış aktif kuvvetler bulunduracak, çok uluslu ve yüksek hareket kabiliyetine sahip kolordular olası bir krize esnek şekilde müdahale edebilecek,
- Eğitim ihtiyacını ve tatbikatları azaltarak birliklerin hazırlık seviyelerinde indirime gidecek,
- İhtiyaç anında kullanabileceği daha kapsamlı kuvvetler geliştirecektir.⁵³

Üye devletlerin karar alıcıları 1991 yılında Roma'da, işte bu gelişmelerin ışığında toplanmışlardır. Roma Zirvesinin önemi, Londra Deklarasyonunda ilk kez ifade edilen NATO'nun dönüşümü konusunda en önemli kararların alınmasıdır. Barış ve İşbirliği Deklarasyonu olarak adlandırılan Roma Zirvesi kararlarına göre;

⁵² Thomas S. Szayna, *NATO Enlargement 2000-2015: Determinants and Implications for Defense Planning and Shaping* (Arlington: RAND Corporation, 2001), ss.10-15.

⁵³ "Declaration on a Transformed North Atlantic Alliance", NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23693.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 17.10.2018].

- Dünya önemli ölçüde değişmiş, ittifak bu değişimde önemli bir katkı sağlamış,
- Karşılaşılabilecek zorlukların tek bir kuruluş yerine tüm Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri tarafından oluşturulacak bir yapı ile üstesinden gelinebileceği değerlendirilmiş,
- Diyalog, İşbirliği ve Kolektif Savunmayı öngören Yeni Stratejik Konsepte geçilmiş,
- Askeri boyut saklı kalmak kaydı ile ittifak daha geniş bir güvenlik konseptini benimsemiş,
- Tanımlanmış Avrupa Güvenliği kavramının ve ittifakın kolektif savunma görevinin geliştirilmesi teyit edilmiş,
- Dönüşüm ile beraber hareket kabiliyetinin korunması hedeflenmiş,
- Ortak savunma politikası benimsenmiş,
- Sovyetler Birliğinde demokrasi yönündeki gelişmeler, bağımsızlığını sağlayan Baltık devletler memnuniyetle karşılanmış ve bu ülkelerin dönüşüm sürecine her aşamada katkı sağlanabileceği vurgulanmış,
- İlerleyen dönemlerde politika ve savunma konularında kurumsal işbirliğinin geliştirilmesi arzu edilmiş,
- Yeni stratejik konseptte vurgulandığı gibi, güvenlik kavramı küresel ölçekte değerlendirilmiş,
- İttifakın iki maksatla kurulduğu, bunlardan birincisinin üye ülkelerin toprak bütünlüğünün savunulması, ikincisinin ise üye ülkelerin ortak değerlerinin korunması ve geliştirilmesi olduğu, halen belirsiz olan uluslararası sistemde, bu ortak değerlerin küresel çapta benimsenmesi ile güven, istikrar ve barışın hakim olacağı bir düzenin sağlanabileceği öngörülmüştür.⁵⁴

Roma Zirvesinde alınan kararların özünü; mevcut uluslararası sistemde varlığını devam ettirebilmek için ittifakın kolektif savunma özelliğinden ödün vermeden, olası kriz bölgelerine süratli bir şekilde kuvvet sevkiyatına imkan veren yeni bir yapıya geçmesi olarak değerlendirmek mümkündür. Ortaya koyulan yeni stratejik konsept ile bu dönüşümün nasıl yapılacağı net bir şekilde ifade edilmiştir.⁵⁵Bu zirve sonucunda alınan kararlar ile Sovyetler Birliği ve geçmişte uydusu olan devletler ile ilişkilerin geliştirilebileceği bir atmosfer oluşturulmuştur.

⁵⁴ "Declaration on a Peace and Corporation", NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23846.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 17.10.2018].

⁵⁵ Jaap De Hoop Scheffer, "NATO At 60: Time For A New Strategic Concept", *Turkish Policy Quarterly*, c.7, s.4, (2009), ss.13-15.

Tüm bu gelişmelere rağmen dağılan Sovyetler Birliği ile beraber bölgede oluşan belirsizlik ortamından dolayı, Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliğinin tam olarak sağlanamadığını söylemek mümkündür.⁵⁶

Roma Zirvesi sonrasında kabul edilen yeni stratejik konsept ile birlikte ittifakın güvenlik politikalarında; askeri güç ve politik güç bütünleştirilmek istenmiştir. Askeri kuvvetler ile ilgili olarak nükleer silah güvencesi azaltılarak hareket kabiliyeti yüksek, çok uluslu kuvvetler tercih edilmiştir. Değişen komuta yapısı ile birlikte NATO, barışı koruma ve kriz yönetimi operasyonlarına daha uygun hale gelmiştir. Ayrıca Roma Zirvesinde kabul edilen "Barış ve İşbirliği Bildirisi" ile Orta ve Doğu Avrupa devletlerine, ittifakın sahip olduğu ortak değerler konusunda sağlanacak destek vurgulanmış, aynı zamanda NATO'nun bu alanda sahip olduğu kurumsal kültür değerleri, ilgili ülkelerin kullanımına sunulmuştur.⁵⁷

2.2.2. Barış İçin Ortaklık Programı:

NATO üyesi ülkelerin 1994 yılında Brüksel Zirvesinde başta Rusya Federasyonu olmak üzere, Kuzey Atlantik İşbirliği üyesi ülkeler ile AGİT üyesi ülkelerin katılabileceği, Avrupa'da barışın korunması ve güvenliğin sağlanması amacı ile Barış için Ortaklık Programının yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır.⁵⁸ Bu program ile her ortağına işbirliği için kendi öncelikleri doğrultusunda ittifak ile özgün bir ilişki geliştirmesine olanak verilmiştir. Temelde demokratik ilkelere dayanan ortaklığın amacı; istikrarın artırılması, barışı yönelik tehditlerin azaltılması ve ittifaka üye olmayan Avrupa Atlantik bölgesi ülkeleri arasındaki güçlü güvenlik ilişkilerinin kurulmasıdır. 1994 yılında kurulan bu ortaklık ile ittifaka üye olmayan ancak programa ortak olan devletlerin, NATO'nun savunma reformu, savunma politikaları ve planlaması, sivil-asker işbirliği, eğitim ve öğretim, askeri işbirliği ve tatbikatlar, sivil acil durum planlaması, felaketlere mukabele ve bilim ve çevrecilik konularında işbirliği dahil olmak üzere ittifakın neredeyse tüm faaliyetlerine katılmaları mümkün hale gelmiştir. Bugün, Barış için Ortaklık programında 21 ülke faaliyet göstermektedir.⁵⁹ BİO Programına üye olan ülkeler Şekil-2'de okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

⁵⁶ Muammer Baykan, *Kuruluşunun Ellinci Yıldönümünde NATO* (İstanbul, Türk Atlantik Konseyi Yayınları, 1999), s.5.

⁵⁷ NATO Handbook, *age*, ss.15-17

⁵⁸ Haydar Çakmak, *Avrupa Güvenliği* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2003), s.271.

⁵⁹ Partnership for Peace Programme", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50349.htm?selectedLocale=en#, [Erişim Tarihi: 24.10.2018].

Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra NATO, eski Sovyet uydusu olan Doğu Avrupa ülkeleri ile işbirliği sağlayabilmek için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde karşılıklı işbirliğine olanak sağlayan bu programın ittifak için önemi büyüktür.⁶⁰ Ayrıca bu dönemde geniş çaplı askeri tehditlerden ziyade, istikrarsızlığın daha büyük bir tehdit olarak algılamasından dolayı, sürdürülebilir bir Avrupa-Atlantik bölgesi güvenliği için Barış için Ortaklık Programının hayati önem taşıdığı düşünülmüştür. Bu yeni tehdit karşısında ittifak, kendi ortak değerlerinin, geçmişte Sovyet uydusu olan devletler tarafından benimsenmesinin bölgede oluşabilecek istikrarsızlık karşısında en etkili silah olabileceğini değerlendirmiştir.⁶¹

Şekil 2: BiO Programına Katılan Ülkeler

"Signatures of PfP Framework Document", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82584.htm, [Erişim Tarihi: 24.12.2018]'den uyarlanmıştır.

Rusya'nın eski Sovyet ülkelerinin ittifaka üyeliğine karşı olduğu ortamda Barış için Ortaklık Programı, hem Rusya'nın olası tepkisini engellemiş hem de Doğu Avrupa ülkelerinin isteklerini bir süre yatıştırmayı başarabilmiştir. Bu sayede ittifak hem tarafsız hem de kendisine yakın duran ülkeler ile işbirliği kurmayı başarabilmiştir. Sonrasında ise Barış için Ortaklık Programı, NATO'nun hem dönüşüm hem de genişleme sürecinde kullandığı en önemli araçlardan biri haline gelmiştir. Bu programa katılmak isteyen aday ülkelere öncelikle çerçeve belgesini kabul etmeleri beklenmiştir. İttifakın aday ülkelere uyguladığı "Üyelik Eylem Planı"na

⁶⁰ Alexander Vinnikov, "NATO and Central Asia: Security, Interest and Values in a Strategic Region", **Security and Human Rights**, Vol.20 N.1, Martinus Nijhof Pub, (2009), s.70.

⁶¹ William Jeffers Clinton, "Partnership for Peace: Building a New Security for the 21st Century", **US Department of State Dispatch**, Vol:5 No:1, (1994), <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/dsptch13&div=15&id=&page=>, [Erişim Tarihi: 24.10.2018].

benzeyen bu belgede programın amacı ve hedefleri açık bir şekilde ifade edilmiştir. Çerçeve belgesine göre programa dahil ülkelerin amacı;

- Ulusal savunma planlamalarında ve bütçe çalışmalarında şeffaflığı sağlamak,
- Savunma güçlerini demokratik metotlarla kontrol etmek,
- Barışı koruma, arama-kurtarma, insanı yardım operasyonları konusunda yetenekleri artırmak için ittifak ile ortak tatbikat, planlama ve eğitim faaliyetlerini geliştirilmek,
- BM ve AGİT çerçevesinde yürütülen operasyonlara destek sağlayabilecek şekilde hazır olmak,
- Uzun vadede NATO kuvvetleri ile birlikte çalışabilirliği yüksek birlikler geliştirmektir.⁶²

İttifaka üye ülkeler ile Barış için Ortaklık Programına katılan ülkelerin arasındaki en temel ve en önemli fark ittifakın güvenlik teminatının sadece üye ülkeleri kapsamasıdır. Ancak zamanla ittifakın alan dışı bölgelerde meydana gelebilecek kriz ve çatışmalarda programa ortak ülkelerin askeri kuvvetlerini kullanabilmek için bazı esnekliklere gidilmiştir. Özellikle Orta ve Doğu Avrupa'da çıkması muhtemel etnik ve milliyetçi çatışmalarda bu strateji izlenmiştir. Yaklaşık üç buçuk yıl süren Bosna-Hersek'te yaşanan savaş boyunca ittifakın kendi askeri kuvvetlerini kullanmadaki isteksizliği bu durumun net göstergesi olmuştur.⁶³

Programa dahil olan birçok Balkan devleti ittifaka alan dışı müdahalelerde destek sağlamıştır. Örneğin; Arnavutluk, Yugoslavya'ya uygulanacak yaptırımlar için kendi karasularının, Macaristan ise Bosna-Hersek'te uçuşa yasak bölgelerin kontrol edilmesi için kendi hava sahasının kullanılmasına izin vermiştir. Ayrıca Bosna-Hersek'te görev yapan Uygulama Gücünde (IFOR) 14 ortak ülke personeli görev yapmıştır. Aynı şekilde Kosova'da ortaklar tarafından politik desteğin yanında hava sahası kullanımı, lojistik hususlar ve iletişim konularında NATO'nun askeri kuvvetlerine çok büyük oranda destek sağlanmıştır. Bunlara ilaveten özellikle Afganistan'da, ortak ülkelerin ittifakın misyonuna verdiği katkı hem ittifak hem de ortak ülkelerin birlikte çalışabilirlik anlamında deneyim kazanmasında önemli bir adım olmuştur.⁶⁴

⁶² Esra Çayhan, Nurşin Güney Ateşoğlu, **Avrupa'da Yeni Güvenlik Arayışları: NATO-AB-Türkiye** (İstanbul, Alfa Yayınları, 1996), ss.53-55.

⁶³ *agm.s.56.*

⁶⁴ Robert Weaver, "Building Security Through Partnership", **NATO Review (NATO's Evolving Partnerships)**, No:3, (2001), ss.5-9.

2.2.3. 1997 Madrid Zirvesi

7-8 Temmuz 1997 tarihinde Madrid'de gerçekleştirilen zirve ittifakın hem dönüşüm hem de genişleme süreçleri için bir dönüm noktası olmuştur. Öncelikle Madrid zirvesinde; Roma ve Brüksel zirvelerinde vurgulanmış olan dönüşüm sürecinin hangi aşamada olduğu değerlendirilmiş, ittifakın sürekli değişim gösteren uluslararası sisteme uyum sağlaması için yeni tedbirlerin gerekli olup olmadığı sorgulanmıştır.⁶⁵

Madrid Zirvesi; ittifakın 21.yüzyıldaki yapısına yön verilmesi bakımından da önem arz etmektedir. İki gün süren zirvede ittifakın genişleme ve dönüşümü ile ilgili olarak alınan kararlar ve zirvenin önemli gündem maddeleri aşağıda sıralanmıştır:

- 1995 yılında başlatılan genişleme sürecinin bir adımı olarak Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya'nın üyeliğe davet edilmesi, ittifakın bu ülkeler dışındaki istekli ülkeler için de mümkün hale getirilmesi,
- Kurulması kararlaştırılan Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi ile Barış İçin Ortaklık Programının desteklenmesi,
- İttifakın temel fonksiyonu olan kolektif savunmanın yanında, bölgesel krizler ve çatışma yönetimi fonksiyonlarının da karşılanabilmesi için askeri ve politik yapının uluslararası sistemdeki değişikliklere uyum sağlayabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması,
- Barış için Ortaklık Programının ittifakın işbirliği ve güvenlik alanındaki çabalarının odak noktasını oluşturması,
- 27 Mayıs 1997 tarihinde Paris'te NATO ve Rusya Federasyonu arasında imzalanan Karşılıklı İşbirliği Antlaşmasının iki taraf arasında işbirliği ve güvenlik açısından tarihi bir gelişme olduğu,
- Avrupa'daki istikrar için kritik bir faktör olan Ukrayna'nın bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün ve egemenliğinin ittifak için büyük önem arz ettiği ve Ukrayna ile NATO arasında imzalanan Özel Ortaklık Şartı (Charter on a Distinctive Partnership) ile Ukrayna'nın serbest piyasa ekonomisine geçmiş, demokratik bir devlet olma sürecine destek sağlanacağı,
- Akdeniz Diyalogunun geliştirilmesi için daha fazla çaba sarf edileceği,
- Yakın gelecekteki muhtemel tehditleri bertaraf edebilecek, Birleşik Müşterek Görev Kuvvet Konseptini öngören yeni kuvvet yapısı için hazırlıkların başlatılması.

⁶⁵ NATO Handbook, **age**, s.63.

İttifaka üye ülkeler Madrid Zirvesinde değişen uluslararası sistemdeki yeni tehditlere karşı ittifakın yeni bir stratejik ve askeri konsepte ihtiyaç duyduğunu ve Avrupa'nın güvenliği için de bu yeni konseptin siyasal çerçevesinin sağlam temellere oturması gerekliliğini ortaya koymuşlardır.⁶⁶ Oluşturulması planlanan Birleşik Müşterek Görev Kuvvetlerinin çok uluslu ve elastik yapısı ile muhtemel tehditler üzerinde daha fazla caydırıcılık sağlayacağı düşünülmüş, ayrıca söz konusu birliklere ittifak dışından da katılım ile üye olmayan ülkelerle işbirliğinin kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır.

Zirvede alınan kararlar artık ittifakın açık bir genişleme politikası ve bu politikayı destekleyen alt programlar izlediğini göstermektedir. Üç aday ülkenin üyeliğe davet edilmesi, yeni stratejik konsept ve kuvvet yapısı ihtiyacının belirtilmesi, Ukrayna ile imzalanan Özel Ortaklık Şartı ve Barış için Ortaklık Programını desteklemek maksadıyla Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyinin kurulmasının kararlaştırılması Madrid Zirvesinin ittifak için bir dönüm noktası olmasındaki en önemli nedenler olduğunu söylemek mümkündür.

2.2.4. Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi

Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi (EAPC), toplam 50 üyeden oluşan çok milletli bir forum olarak, politika ve güvenlik konularında işbirliğini artırma, danışma ve Avrupa-Atlantik bölgesinde barışın tesisini sağlamak için kurulmuştur. Bu konsey; Barış için Ortaklık Programı altında, programa ortak ve ittifaka üye ülkeler arasında işbirliğinin artırılması ve karşılıklı ilişkilerin kuvvetlendirilmesini sağlayan faaliyetlerin etkinliğini artırmak için ihtiyaç duyulan siyasi çerçeveyi sağlamıştır. Konseye üye olan; hem müttefik hem de ortak ülkeler düzenli olarak mevcut politika ve güvenlik konularında fikir alış-verişinde bulunmuşlardır. Bunun en önemli örneği beraber konuşlandıkları Kosova ve Afganistan görevlerinde sürekli değişen güvenlik durumunda sağlanan koordinasyondur. Konsey toplantıları aylık olarak büyükelçiler, yıllık olarak da dışişleri veya savunma bakanları seviyesinde yapılmaktadır. Uzun dönem danışma ve işbirliği çabaları konseyin geniş çaplı görev alanının çerçevesini çizmektedir. Bu çerçeve içinde kriz yönetimi, barışı destekleme hareketi, kitle imha silahlarında kısıtlama, uluslararası terörizm, sivil acil durum planlamaları ve

⁶⁶ Anthony Cragg, "Dahili Uyarılama: NATO'nun Geleceğin Soruları Yönünde Yeniden Şekillendirilmesi", *NATO Dergisi, Zirve Özel Sayısı*, c.45, c.3 (Temmuz-Ağustos 1997), ss.33-35.

felaketlere hazırlık ve nükleer güvenlik önemli bir yer tutmaktadır.⁶⁷Politika ve güvenlik konularını içeren iki yıllık eylem planı çerçevesinde faaliyet gösteren konseyin çabaları ile kurulan Avrupa-Atlantik Afet Yardım Eşgüdüm Merkezi, insanı yardım ve felaketlere hazırlık konularında özel önem taşımaktadır.⁶⁸

Avrupa Atlantik Güvenlik Konseyinin; Barış için Ortaklık Programına en önemli katkısı, ortak ülkelerin karar alma sürecinde daha etkin yer almalarını sağlamasıdır. Ayrıca bu konsey ile özellikle kritik konularda, müttefikler ve ortaklar arasında işbirliğini güçlendiren danışma rolü önem kazanmıştır.⁶⁹Brüksel'de konseyde sürekli görev alan, ortak ülkelerin diplomatik heyetleri ile daha etkin bir eşgüdüm sağlanmıştır. Barış için Ortaklık Programı nasıl ittifakın dönüşüm sürecinde kullandığı en önemli araçlardan birisi olmuşsa, Avrupa Atlantik Güvenlik Konseyi de Barış için Ortaklık Programının en etkili aracı olmuştur. Ayrıca ortak ülkelerin bireysel olarak da ilişki kurabilmesi sebebi ile konsey işbirliği konusunda ittifaka önemli bir katkı sağlamıştır. NATO'nun dönüşüm sürecine sağladığı olumlu katkıdan dolayı konsey çalışmaları her zaman, ittifak için öncelikli bir faaliyet alanı olarak değerlendirilmiştir.

2.3. NATO'nun Genişlemesi:

İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan ve günümüze kadar varlığını sürdüren NATO, her türlü tartışmaya rağmen Dünya tarihindeki en uzun ve en etkin ittifak olarak uluslararası sistemde yerini almıştır. 12 üye ile kurulan ittifak 2018 yılına geldiğimizde, Karadağ'ın da kabul edilmesi ile üye sayısını 29' a çıkartmış, üyelik dışında çeşitli programlar ile yaptığı ortaklık ve işbirliği ile de bugün farklı saflarda yer aldığı ülkelerle bile ilişki içerisinde. İttifakın genişleme süreci ile ilgili önemli kararlar, devlet başkanları seviyesinde toplanan zirvelerde alınmıştır. NATO'nun genişleme süreci hem ittifak içinde hem de ittifak dışında sürekli tartışma konusu olsa da uluslararası ortamın şartlarının elverdiği sürece ittifakın genişleme politikasını devam ettirdiği gözlemlenmiştir.

⁶⁷ "Euro-Atlantic Partnership Council", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49276.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 24.10.2018].

⁶⁸ NATO Handbook, *age*, s.61.

⁶⁹ Robert Weaver, *agm*, s.8.

2.3.1. NATO'nun Genişlemesinin Tarihsel Süreci:

Avrupalı devletlerin NATO şemsiyesi altında birbirleri ile işbirliği ve uzlaşma içinde olmaları, Avrupa güvenliğinin sağlanmasındaki en önemli faktör olarak karşımıza çıkmıştır. Avrupa'nın başat güçlerinin, tarihi hasımlıkları bir kenara bırakarak ittifak içerisinde beraber yer almaları ileriki dönemlerde Avrupa Birliği'nin kuruluşuna da zemin hazırlamıştır.⁷⁰

NATO, üyelik şartlarını yerine getirdiği ve Avrupa-Atlantik Bölgesi güvenliğine katkı sağladığı taktirde tüm Avrupa devletlerine kapılarını açık bırakmıştır. Kuruluşundan itibaren 7 genişleme dalgası ile 12 olan üye sayısı 2018 yılı itibari ile 29 olmuştur. 1949 yılında 12 kurucu üye ile uluslararası sistemde varlık gösteren ittifak, 1952 yılında Türkiye ve Yunanistan'ın katılımı ile ilk dalga genişlemeyi gerçekleştirmiştir. İkinci ve üçüncü genişleme dalgaları; 1955 yılında Federal Almanya, 1982 yılında ise İspanya'nın ittifaka üye olması ile tamamlanmış ve 1990 yılında Almanya'nın birleşmesinden sonra üye sayısı 16 olmuştur. Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra 1995 yılında yayınlanan "Genişleme Üzerine NATO Çalışması" doğrultusunda 1999 yılında Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya'nın ittifaka katılması ile dördüncü genişleme dalgası tamamlanmıştır. En çok üyenin kabul edildiği beşinci genişleme dalgası ile Bulgaristan, Estonya, , Letonya, Litvanya Romanya, Slovakya ve Slovenya, 2002 yılında ittifaka kabul edilmiş ve üye sayısı 26 olmuştur. 2009 yılında Arnavutluk ve Hırvatistan, altıncı genişleme dalgası sonucunda ittifaka üye olurken 2017 yılındaki Karadağ'ın katılımı ile yedinci genişleme dalgası tamamlanmıştır.⁷¹ İttifakın genişleme adımları Şekil-3'te okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

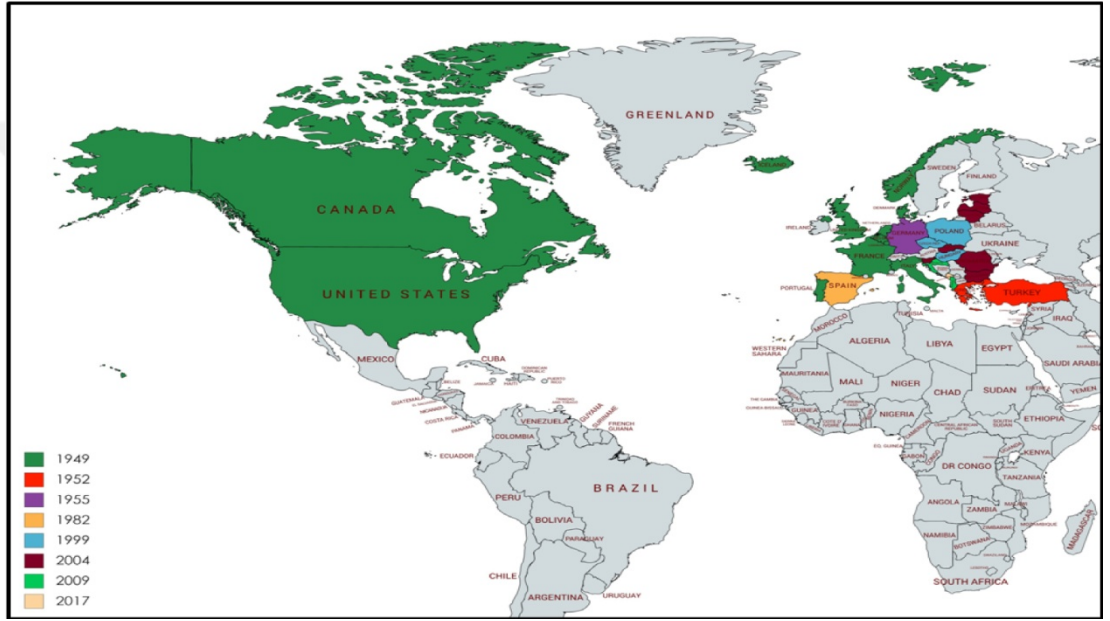
Genişleme sürecinde istenilen kriterlerin karşılanmasının yanında ayrıca ittifak içindeki ve dışındaki dengelerin de önem arz ettiğini söylemek mümkündür. Örneğin 1997 yılında Kanada, Almanya ve Fransa; Romanya ve Slovenya'nın da o sene üyeliğe kabul edilmesini talep ederken İngiltere ve ABD; Slovenya'nın insan hakları konusunda belirlenen ilerlemeyi kaydedememesini, Romanya'da da komünist liderlerin iktidara gelmesini bahane ederek bu duruma karşı çıkmışlardır. Özellikle Fransa'nın ABD'nin Avrupa'daki baskın pozisyonunu dengeleme arzusu ile bu iki ülkenin hemen üyeliğe kabul edilmesi için ısrarda bulunmuştur. ABD ise

⁷⁰ Zbigniew Brzezinski, "NATO: Genişlemenin İkilemleri", **Yeni NATO: Soğuk Savaşın Sıcak Savaşı**, ed. Musa Ceylan (İstanbul: Ülke Kitapları, 1999), ss.34-35.

⁷¹ "Enlargement", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49212.htm, [Erişim Tarihi: 24.10.2018].

Rusya Federasyonunun; Romanya ve Slovenya'yı bahane ederek gerilim yaratmasını istememiştir.

İttifak genişleme öncesinde süreci doğru yürütebilmek adına bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerden biri olan Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi (KAİK) ile Soğuk Savaş sonrasında dağılan SSCB'nin uydu devletleri ittifak ile ilişki kurabilmişlerdir. Bunun dışında Barış için Ortaklık Programı da önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ittifaka üye olmak isteyen ülkelerin silahlı kuvvetleri ve savunma politikaları BİO programı ile NATO'ya daha uyumlu hale getirilmiştir.⁷²

Şekil 3: NATO'nun Genişleme Süreci

"Enlargement", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49212.htm, [Erişim Tarihi: 24.12.2018].

"Map Chart", <https://mapchart.net/world.html>, [Erişim Tarihi: 24.12.2018]'den uyarlanmıştır.

Genişleme sürecinde en istekli müttefikler ABD ve Almanya olmuştur. Ancak ABD, genişlemenin zamanlaması konusunda, özellikle Rusya'nın da tutumunu göz önüne alarak her zaman temkinli davranmıştır. Almanya ise doğu sınırının güvenliğini artırmak için genişleme sürecinin hızlandırılarak bir an önce Rusya ile arasında ittifaka üye başka ülkelerin olmasını istemiştir.⁷³ Tomescu'ya göre NATO'nun genişleme süreci artan bir hızla devam etmektedir. Bosna-Hersek, Makedonya, Finlandiya, İsveç'in yakın gelecekte ittifaka üye olabilecekleri ancak Moldova, Ukrayna, Gürcistan ve Kafkas ülkelerinden birisinin üyeliğinin pek

⁷² Serdar Kesgin, NATO-Rusya İlişkileri (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 2009). s.25

⁷³ *age*, s.25.

mümkün görünmemektedir.⁷⁴ Gözkaya ittifakın genişleme sürecinin devam edeceği ancak Rusya'nın tepkilerinin bu süreci yavaşlatacağını değerlendirmektedir. NATO, demokratik olmayan ülkeleri bir tehdit olarak görmekte ve bu tehdidi kendi değer yargılarını empoze ederek bertaraf etme arzusundadır. Ayrıca daha fazla üyeye sahip ittifakın bölgedeki uluslararası ticarete olan katkısı da büyük önem arz etmektedir.⁷⁵

2.3.2. NATO' nun Genişlemesini Kurumsal Temele Dayandırma Çabaları:

NATO, kurulduğu günden itibaren açık kapı politikası izlemiş, özellikle 1990'lı yıllardaki tartışmalardan sonra genişleme sürecini, 1995 yılında yayınlanan "NATO Genişleme Üzerine Çalışma" doğrultusunda gerçekleştirmiştir. Açık kapı politikası Washington Antlaşmasının 10.maddesine dayanmaktadır. Buna göre üyelik; ittifakın prensiplerini karşılayan ve Avrupa-Atlantik Bölgesinin savunmasına katkı sağlayacağını taahhüt eden tüm Avrupalı devletler için mümkündür.⁷⁶ Bu politika doğrultusunda; savunma ile ilgili taahhüt verebilen tüm Avrupalı devletlerin belirli kriterleri sağlamaları durumunda ittifaka üye olabileceğini belirtmiştir. Bu kriterleri beş konu başlığı altında toplamak mümkündür:

- Siyasi ve ekonomik kriterler,
- Savunma ve askeri kriterler,
- Kaynak kriterleri,
- Güvenlik kriterleri,
- Yasal kriterler.⁷⁷

Soğuk Savaş döneminde ittifakın genişlemesi açık kapı politikası doğrultusunda yapılmıştır. Soğuk Savaşın sona ermesi ile Avrupa-Atlantik bölgesinde gelişmiş güvenliğin ve istikrarın tesisi için eşsiz bir fırsat ortaya çıktığı düşünülmüş, genişleme için genel bir çerçeve çizen açık kapı politikası "NATO Genişlemesi Üzerine Çalışma" ile desteklenmiştir.

⁷⁴ Tomita Catalin Tomescu ile 25 Eylül 2018'te NRDC-T'de gerçekleştirilen mülakattan alınmıştır.

⁷⁵ Tuğg (E) Levent GÖZKAYA ile 08 Aralık 2018'de Ankara'da gerçekleştirilen mülakattan alınmıştır.

⁷⁶ "Evolution of NATO's Open Door Policy", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49212.htm?selectedLocale=en#, [Erişim Tarihi: 30.10.2018].

⁷⁷ Bülent Sarper Ağır, "Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Güvenlik Düzenine Kurumsal Bir Bakış", *Avrasya Dosyası-Güvenlik Bilimleri Özel*, c.9, s.2, (Yaz 2003), s.121.

1995 yılında yayınlanan "NATO Genişlemesi Üzerine Çalışma" ile ittifaka yeni üye alımının yararları ve üyelik sürecinde izlenecek yol açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu çalışmada ittifakın genişleme süreci ile Avrupa-Atlantik bölgesinde; askeri kuvvetlerin üzerinde sivil kontrolün sağlanmasına, demokratik reformların desteklenmesine, işbirliği, danışma ve görüş birliğinin sağlanmasına ve iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacağı vurgulanmıştır. Genişleme süreci ile savunma planlamalarında ve askeri bütçelerde şeffaflık sağlanarak ülkeler arasında karşılıklı güvenin tesis edileceği öngörülmüştür. Bu çalışmaya göre ittifaka üye olmak isteyen ülkelerin aşağıda sıralanan kriterleri karşılamaları gerekmektedir.

- Pazar ekonomisine dayalı demokratik siyasi sistem,
- Azınlık haklarına saygı,
- Çatışmaların barışçıl yollardan çözümü için mutabakat,
- NATO hareketlerine askeri katkıda bulunma istekliliği ve yeteneği,
- Demokratik kurumsal yapı ve sivil-asker ilişkileridir.⁷⁸

Uluslararası sistemin süratli değişen yapısı ve genişleme sürecinin hız kazanması ile 1999 yılında Washington'da yapılan zirvede, aday ülkelerin hazırlıklarını desteklemek maksadıyla "Üyelik Eylem Planı (Membership Action Plan)"nın uygulanmasına karar verilmiştir. Bu program ile ittifaka üye olmak isteyen aday ülkelerin bireysel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için destek sağlanmış, programa katılan ülkeler, üyelik için gerekli hazırlıklarını, yıllık ve milli olarak hazırlanan programlar doğrultusunda yapmayı kabul etmişlerdir. Bu program sayesinde aday ülkelere, hazırlıkları ile ilgili içten ve hedef odaklı geri bildirimler sağlanabilmektedir.⁷⁹

Genişleme kararının alınması, birtakım karmaşık kriterlerin iyi değerlendirilerek doğru sonuca varılması ile sağlanabilmektedir. Genişleme sadece ittifakın savunma planlarını değil, tüm politika ve stratejilerini etkilemiştir. Ayrıca genişleme sürecini; Soğuk Savaş sonrasında NATO'nun dönüşüm sürecinin bir tamamlayıcısı olarak değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu perspektiften baktığımızda genişlemenin; Avrupa'daki güvenlik ortamının şekillendirilmesinde önemli bir politika olduğunu söylemek mümkündür.⁸⁰

⁷⁸ "1995 Study on Enlargement", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49212.htm?selectedLocale=en#, [Erişim Tarihi: 30.10.2018].

⁷⁹ "Membership Action Plan (MAP)", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37356.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 30.10.2018].

⁸⁰ Szayna, *age*, ss.15-21.

2.3.3. Zirveler Üzerinden NATO'nun Soğuk Savaş Sonrası Genişlemesi:

Belirli bir zaman periyoduna bağlı olmadan, ittifakın değişiminin önemli anlarında toplanan zirveler, karar alma sürecine direkt etki etmektedir. Zirveler genellikle yeni politikaların tanıtıldığı, yeni aday ülkelerin üyelik sürecine davet edildiği, büyük çaptaki girişimlerin başlatıldığı ve ortaklıkların güçlendirildiği bir platform olarak karşımıza çıkmıştır. Üye ülkelere ittifak hakkında stratejik seviyede değerlendirme sağlayan zirveler, her zaman üye ülkelerden birinin ev sahipliğinde ve NATO Genel Sekreteri başkanlığında toplanmaktadır.⁸¹ Bu başlık altında, 1994-2014 yılları arasındaki 20 yıllık sürede gerçekleştirilen ve ittifakın genişleme sürecinde önemli yer tutan zirveler ve bu zirvelerde alınan kararlar irdelenmiş, 2014 yılından günümüze kadar gerçekleştirilen; Galler, Varşova ve Brüksel zirveleri ise üçüncü bölümde, Ukrayna Krizi sonrasında NATO'nun yeni kuvvet yapısının oluşturulması kapsamında incelenmiştir.

2.3.3.1. Brüksel Zirvesi (1994):

1994 yılında Brüksel'de toplanan zirve, Soğuk Savaş sonrasında Londra ve Roma Zirvelerinde alınan kararların ve geçen süreçteki faaliyetlerin etkilerinin değerlendirildiği ve ittifakın genişleme sürecinde etkin bir şekilde kullandığı Barış için Ortaklık programının açıklandığı zirve olarak genişleme sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Brüksel Zirvesinde;

- İttifakın siyasi ve askeri yapısının taahhüt ettiği tüm rolleri karşılayabilecek yetenekte olmasını sağlamak için uyum çabalarının artırılması ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği ile Birleşik Müşterek Görev Kuvvetinin (BMGK) güçlendirilmesi,
- Barış için Ortaklık Programı ile işbirliğinin artırılması,
- Kitle İmha Silahların Yaygınlaşması ile mücadele çabalarının güçlendirilmesi,
- Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliğini sağlamak için Doğu Avrupa'daki demokratik ülkeler ile bağların kuvvetlendirilmesi,
- Yakın askeri işbirliği ve birlikte çalışılabilirliği güçlendirmek için barışı koruma tatbikatlarının yapılması,

⁸¹ "Summit Meetings", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50115.htm, [Erişim Tarihi: 02.11.2018].

- Orta ve Doğu Avrupa'daki reformların desteklenmesine devam edilmesi yönünde kararlar alınmıştır.⁸²

Bu kararlar incelendiğinde Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği ile buna bağlı olarak Birleşik Müşterek Görev Kuvvetinin ortaya çıkması önemli konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok uluslu ve farklı kuvvetlerin birleşmesi ile oluşturulan BMGK ile Avrupa'nın kurguladığı güvenlik ve savunma politikasının NATO bünyesinde oluşturulması sağlanmıştır.⁸³Burada asıl amaç; ittifak dışından ülkelerin de askeri operasyonlara katılımının kolaylaştırılmasını sağlamaktır. BMGK'ya ait birçok farklı birim Bosna-Hersek'te yürütülen barışı koruma operasyonlarında kullanılmıştır.

İttifakın o dönemki geçerli stratejik konseptine uygun olarak Orta ve Doğu Avrupalı devletlerde başlayan reformlarının desteklenmesine devam edilmiş, Rusya'nın serbest piyasa ekonomisi ve demokrasi yolunda atacağı adımlarda da ittifakın her zaman desteğe hazır olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca Ukrayna'nın nükleer silahlardan arındırılmış, bağımsız ve demokratik bir ülke olarak Avrupa'nın güvenliği için önemli olduğu ifade edilmiştir. Gündem maddeleri ve alınan kararlar neticesinde ittifakın Soğuk Savaş sonrası yeni tehdit algılamaları doğrultusunda; demokratik olmayan yönetimleri kendi değerleri ile entegre ederek Avrupa-Atlantik bölgesinde güvenlik ve barış ortamının sağlanmasının en büyük hedefi olduğunu söylemek mümkündür.

2.3.3.2. Madrid Zirvesi (1997):

Brüksel Zirvesinden üç yıl sonra toplanan Madrid Zirvesi; hem Brüksel'de alınan kararların değerlendirilmesi hem de ittifakın 50.yılında Washington'da gerçekleştirilecek zirve ile ilgili fikir vermesi bakımından önemlidir. Ayrıca Madrid Zirvesinde; ittifakın 21.yüzyıla girerken yeniden şekillendirilmesi ve kendi içinde uyumun nasıl sağlanması gerektiği değerlendirilmiştir. Madrid zirvesinde alınan önemli kararları ve gündem maddelerini:

- Avrupa'da şekillenen güvenlik yapısında ittifakın itici güç olarak yer alması,
- Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya ile üyelik görüşmelerine başlanması ve bu üç ülkenin 1999 yılında üyelik sürecini tamamlaması,

⁸² "The Brussel Summit Declaration", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24470.htm?mode=pressrelease, [Erişim Tarihi: 02.11.2018].

⁸³ Muharrem Gürkaynak, *İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Avrupa'da Savunma ve Güvenlik* (Ankara, Asil Yayınları, 2004), s.130.

- Coğrafi konumu dikkate alınmadan "NATO Genişlemesi Üzerine Çalışma" programının istekli ülkelere uygulanmaya devam edilmesi,
- Güneydoğu Avrupa'da yer alan ülkeler ile Avrupa-Atlantik camiası arasında entegrasyonun sağlanması için daha fazla bölgesel işbirliğinin artırılması,
- Arnavutluk'ta gerçekleştirilen seçimlerin istikrar, demokratik hükümet ve adil hukukun sağlanmasında çok önemli bir adım olduğu,
- Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyinin kurulması,
- Ukrayna'nın IFOR ve SFOR'a katılımının ve NATO Bilgi Ofisinin Kiev'de açılmasının ittifak ile ilişkilerine katkı sağlayan önemli gelişmeler olduğu şeklinde özetlemek mümkündür.⁸⁴

Zirvede alınan bu kararların yanında ittifakın yeni bir stratejik konsepte ihtiyaç duyduğu ve bunun da bir sonraki zirvede ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Burada amaç ittifakın 21.yüzyıldaki muhtemel tehditlere cevap verebilecek askeri yapı ile güvenlik ortamındaki yeni faktörleri doğru tanımlayabilecek siyasi yapının yeniden şekillendirilmesidir.⁸⁵

Zirvede alınan kararlar dikkatle incelendiğinde, ittifakın genişleme konusundaki ciddiyeti hemen göze çarpmaktadır. Coğrafi konumuna bakılmaksızın, her ülke ile diyalog zeminin açık olduğunun vurgulanması bu düşüncenin belki de en açık ifadesidir. Üyelik yolunda Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya ile görüşmelerin başlatılması kararı ve Ukrayna ile artırılan ilişkiler ittifakın genişleme konusundaki ciddiyetinin ve kararlılığının önemli göstergeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.3.3. Washington Zirvesi (1999):

İttifakın kuruluşunun 50.yılında Washington'da gerçekleştirilen zirvede ittifakın 2010 yılına kadar geçerli olacak stratejik konsepti belirlenmiş, insan hakları ihlallerine, savaş ve işgal yanlısı tutuma karşı olan duruş vurgulanmış ve ittifakın 21.yüzyıla uyumunun nasıl yapılacağı ele alınmıştır.⁸⁶

Bu zirveyi diğerlerinden ayıran en önemli özellik, kabul edilen yeni stratejik konsept ile beraber ittifakın alan dışı müdahale kavramını somutlaştırmış olmasıdır. Ayrıca zirvede, genişleme sürecinin NATO'nun öncelikleri arasında yer aldığı da

⁸⁴ Madrid Declaration, *age*.

⁸⁵ Anthony Cragg, "Yeni Bir Çağ İçin Yeni Bir Stratejik Kavram", *NATO Dergisi*, c.47, s.2, (Yaz 1999), s.22.

⁸⁶ "The Washington Declaration" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27445.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 04.11.2018].

vurgulanmıştır.⁸⁷ Madrid Zirvesinde üyelik görüşmelerinin başlamasına karar verilen Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya'nın üyeliklerinin kabul edildiği Washington Zirvesinin, özellikle ittifakın genişleme sürecini ilgilendiren önemli kararlarını ve gündem maddelerini;

- Geleceğin zorluklarını karşılayabilmek için ittifakın kolektif savunmayı sağlayabilecek daha geniş, daha yetenekli ve daha esnek bir yapıya geçmek için hazırlıkların başlatılması,
- Yeni tehdit algılamaları ışığında "önleyici" bir stratejik konsept belirlenmesi,
- Genişleme sürecinde üye ülkeler için "Üyelik Eylem Planı (Membership Action Plan)"nın uygulanması,
- İttifakın temel güvenlik görevlerinin; koruma, danışma, caydırıcılık ve savunma olduğu,
- Avrupa-Atlantik Bölgesinde güvenlik ve istikrarın kriz yönetimi ve ortaklıklar ile sağlanabileceği,
- Romanya, Slovenya, Estonya, Litvanya ve Letonya'nın üyelik yolunda gösterdikleri gayretlerin cesaretlendirilmesi,
- Avrupa güvenliği kapsamında AB ile ilişkilerin kuvvetlendirilmesi,
- 1995 Dayton Antlaşmasına göre Bosna-Hersek'in demokratik, bağımsız ve çok etnikli devlet yapısını ve Barış Antlaşmasının tam olarak uygulanmasının önemi,
- Bölgede barış ve istikrarın sağlanması için Balkan devletlerinin Avrupa-Atlantik toplulukları ile entegrasyonu,
- Avrupa-Atlantik bölgesinde istikrara ve güvenliğe katkı sağlamak için NATO ve Rusya arasında yakın ilişkilerin kurulması,
- Beyaz Rusya, Rusya ve Ukrayna'nın Açık Hava Sahası Antlaşmasını gecikme olmadan onaylamasının gerekliliği,
- Uzun mesafe görevlerin etkin ve esnek şekilde icrası için ittifakın yeni kuvvet yapısı için hazırlıklara başlanması olarak sıralamak mümkündür.⁸⁸

NATO, Soğuk Savaş sonrasında gerçekleştirdiği dönüşüm süreci adımlarını bu zirve ile somutlaştırmıştır. Etnik,dini, ekonomik ve siyasi sorunlar ile insan hakları ihlallerinin Avrupa-Atlantik bölgesindeki belirsizliğin temelini oluşturduğu ve ittifakın üye ülkelerin güvenliğini ve toprak bütünlüğünü sağlamak için temel görevlerini

⁸⁷ Fırat Purtaş, "Soğuk Savaş Sonrası NATO'nun Dönüşümü ve Genişlemesi Çerçevesinde Türk Amerikan Askeri İlişkileri", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, s:2,(Aralık 2005), s.21.

⁸⁸ "An Alliance for the 21st Century" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27440.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 04.11.2018].

yerine getirmede tereddüt etmeyeceği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, beşinci madde dışında kalan krizlerde de, üye ülkelerin herhangi birine direkt saldırı olmaksızın, müdahale edileceği ifade edilmiştir.⁸⁹ Girişimleri başlatılan yeni kuvvet yapısı ile de bu tip müdahaleleri karşılayabilmek hedeflenmiştir. Alınan bu kararlar ile uzun süredir ittifak içerisinde tartışılan "alan-dışı" müdahale konusu son bulmuştur.

Washington Zirvesi ile ittifak, kabul ettiği yeni stratejik konsept ile Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliğini "önleyici" tedbirler ile sağlayacağını açık olarak ifade etmiştir. Alan dışı müdahale kavramı bu açıdan önemlidir. Güncellenen stratejik konseptte cevap verebilecek yeni bir kuvvet yapısına olan ihtiyacın belirlenmesi ve bu yönde girişimin başlatılması ile NATO; öngördüğü tehdit algılamalarına cevap verebilecek şekilde 21.yüzyılın güvenlik ortamına kendisini hazırlamayı hedeflemiştir.

2.3.3.4. Prag Zirvesi (2002):

2002 yılında Prag'da toplanan zirve; 11 Eylül saldırılarından sonra gerçekleştirilen ilk NATO zirvesi olmasından dolayı; uluslararası terörizm ve kitle imha silahları ile mücadele zirvenin en önemli gündem maddeleri olmuştur. İttifakın genişleme ve dönüşüm süreçleri için de önem arz eden kararlar, uluslararası terörizmle mücadelenin gölgelenmemesi için biraz daha geri planda bırakılmıştır. Prag zirvesinin genişleme sürecindeki en önemli rolü; Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya'nın üyelik müzakerelerine davet edilmesi olmuştur.

Zirvede; 11 Eylül saldırıları ve akabinde 5.Maddenin uygulanmasından yola çıkarak, ittifakın askeri kuvvetini, nüfusunu ve toprak bütünlüğünü tehdit eden yeni risklere karşı, NATO'nun stratejik konsepti doğrultusunda bir dizi geniş önlem alınması onaylanmıştır. Zirvede ittifakın dönüşüm ve adaptasyon süreçlerinin herhangi bir ülke veya uluslararası organizasyon tarafından bir tehdit olarak algılanmaması, bu girişimlerin tamamen kendi nüfus, toprak bütünlüğü ve askeri kuvvetlerini korumak için yapıldığı vurgulanmıştır. Prag Zirvesinde alınan önemli kararlar;

- Teknolojik olarak üstün, esnek, hareket kabiliyeti yüksek, sürdürülebilir ve beraber çalışabilirliğe imkan veren NATO Mukabele Kuvveti (NATO Response Force(NRF)) 'nin oluşturulması,

⁸⁹ Şahin, *age*, ss.179-181.

- NATO'nun askeri komuta ilişkilerinin kolaylaştırılması için; biri operasyonel diğeri fonksiyonel iki stratejik komutanlık kurulması, Avrupa'da kurulacak komutanlık ile operasyonel faaliyetlerin, ABD'de kurulacak komutanlık ile de askeri yeteneklerin artırılması ve yapısal dönüşümün gerçekleştirilmesi,
- Yüksek tehdit içeren modern savaş alanında düşmana cevap verebilecek askeri yeteneklerin geliştirilmesini ve güçlendirilmesini öngören Prag Yetenekleri Taahhüdünün onaylanması,
- Terörizmle mücadele için yeni askeri konseptin oluşturulması,
- KBRN Silahlar ile mücadelede yeni girişimlerin başlatılması,
- Siber saldırılara karşı ittifakın yeteneklerinin güçlendirilmesi,
- Füze tehdidine karşı NATO Füze Savunma çalışmasının başlatılmasıdır.⁹⁰

Alınan kararlar incelendiğinde, ittifakın dönüşüm sürecinde uluslararası terörizmle mücadelenin büyük rol aldığını söylemek mümkündür. Öngörülen yeni askeri komuta yapısı da ittifakın gelecek dönemlerde uluslararası terörizm ile mücadelede daha fazla sahneye çıkacağını göstermiştir. Ancak uluslararası terörizmin ana konu olarak gözüktüğü zirvede, genişleme süreci ile ilgili atılan adımları da gözden kaçırmamak gerekmektedir. Üyelik müzakereleri başlayan Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya'nın 2004 yılında üyeliklerinin kabul edilmesi planlanmıştır. Avrupa'nın doğusundaki bu genişleme adımının Rusya ile ilişkilerde de önemli gelişmelere sebep olacağını söylemek mümkündür.

2.3.3.5. Riga Zirvesi (2006):

2006 yılında Riga'da toplanan zirvede, NATO'nun Afganistan misyonunun güçlendirilmesi ve aynı zamanda uluslararası taahhütlerin de artırılması için çağrıda bulunulmuştur. Bu çağrı üzerine 26 ülkenin liderleri, Afganistan'da NATO öncülüğünde görev yapan askeri kuvvetlerin etkisini güçlendirmek için; nasıl, ne zaman ve nerede kullanılmasını içeren bazı milli kısıtlılıkların kaldırması konusunda fikir birliğine varılmıştır. Dönemin NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer gazetecilere yaptığı açıklamada Uluslararası Savunma ve Destek Kuvveti (ISAF)nde çatışma ve çatışma dışı misyonlarda görev yapan 37 farklı ülkeye ait 32.000 personelin 26.000'inin kaldırılan kısıtlamalar ile artık daha etkin olarak kullanılabileceğini ancak başarı için askeri hareketin yeterli olmadığını, Afganistan'ın uzun dönem istikrarında yeniden yapılandırma ve kalkınmaya destek verilmesinin

⁹⁰ "Prag Summit Declaration" NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_19552.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 08.11.2018].

önemli olduğunu vurgulamıştır. Zirvede ayrıca ittifakın yeteneklerinin modernizasyonu ile ihtiyaç duyulan her bölgede görev yapmasının mümkün olabileceği değerlendirilmiştir.⁹¹

Zirvede Afganistan dışında, Kosova'da devam eden faaliyetler de değerlendirilmiş ve askeri ve sivil araçların kapsamlı yaklaşımı ile krizlerle baş edilebileceği vurgulanmıştır. Zirvede, ittifakın genişlemesi ile ilgili alınan bazı önemli kararlarını;

- NATO'nun devam eden işbirliği programlarının tamamen desteklenmesi,
- Üye olmayan ülkeler ile ilişkilerin ve NATO hareketlerine katılımının artırılması,
- Karadeniz' bölgesinde işbirliği, güvenlik ve istikrarı güçlendirecek girişimlerin başlatılması,
- NATO Mukabele Kuvveti uygulamasının güçlendirilmesi,
- Stratejik havadan taşıma kabiliyetinin artırılması,
- Balkanlarda; dayanışma ve demokratik değerlere dayanan Avrupa-Atlantik entegrasyonunun bölgenin uzun dönem istikrarı için gerekli olduğu, bunun için de bölgedeki işbirliği ve iyi komşuluk ilişkilerinin güçlendirilmesi,
- NATO'nun genişleme sürecinin Avrupa'da istikrar, barış ve işbirliğinin artırılmasında tarihi bir başarı sağladığı, bu sebeple de açık kapı politikasının Avrupalı devletler için devam ettirilmesi,
- Ukrayna ve Gürcistan ile mevcut olan yoğun diyalogun desteklenmesi olarak sıralamak mümkündür.⁹²

Zirve, toplandığı yer itibari ile de önemlidir çünkü Letonya'yı halen arka bahçesi gibi gören Rusya için NATO'nun genişlemesi somut bir şekilde karşısına çıkmıştır. Zaten Rusya da bu durumu protesto ederek zirveye katılmamıştır.⁹³ Zirvede ele alınan kararları ve yapılan değerlendirmeleri göz önüne aldığımızda, ittifakın genişleme sürecine Avrupa içinde ve dışında devam ettiğini, 2002 yılında temellerini attığı askeri kuvvet yapısı ile dünyanın herhangi bir yerinde krizlere müdahale edebilecek altyapıyı oluşturduğunu, özellikle Ukrayna ve Gürcistan başta olmak üzere, Rusya'nın geçmiş dönem uydu devletleri ile ilişkilerini

⁹¹ "NATO Boosts Efforts in Afghanistan" NATO Official Web Page, Official Texts, <https://www.nato.int/docu/update/2006/11-november/e1128a.htm> [Erişim Tarihi: 08.11.2018].

⁹² "Riga Summit Declaration" NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_37920.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 08.11.2018].

⁹³ Kesgin, *age*, s.31.

ve işbirliğini güçlendirdiğini, bu durumun da Rusya tarafından hoş karşılanmadığını söylemek mümkündür.

2.3.3.6. Lizbon Zirvesi (2010):

Bükreş'te yapılan çağrı ile hazırlıklarını tamamlayan Arnavutluk ve Hırvatistan'ın 2009 yılında üyeliğe kabulü ile NATO 2010 yılında, sonraki on yılı kapsayacak yeni stratejik konseptinin belirlendiği Lizbon Zirvesini gerçekleştirmiştir. Bu yeni stratejik konsepte göre uluslararası ortamda istikrarın sağlanabilmesi için öncelikle diğer uluslararası örgütler ile işbirliği, sonrasında ittifakın krizler ile mücadele edecek yapıya dönüşmesi, son olarak da üye ülkeler için güvenlik ortamının oluşturulması gerekmektedir.⁹⁴

Aktif Angajman, Modern Savunma olarak adlandırılan stratejik konseptin amacı; NATO'nun değişimine ve yeni tehditlerle mücadelesine yol göstermektir. İttifakın temel görevinin; kolektif savunma, kriz yönetimi ve kolektif güvenlik olduğunun belirtildiği bu stratejik konseptin önemli maddeleri aşağıda belirtilmiştir:

- NATO'nun temel amacı; tüm üyelerin askeri ve siyasi olarak özgürlük ve güvenliğini sağlamaktır.
- Balistik füzelerin ve nükleer ve kitle imha silahlarının yaygınlaşması ittifak için büyüyen bir tehdit durumuna gelmiştir.
- İstikrarsızlık ve çatışma, sınırlarının ötesinde de olsa ittifakı direk olarak tehdit etmektedir.
- Daha sık ve organize siber saldırılar ile kritik altyapılar, kamusal alanlar, iş, ekonomi ve ulaşım kaynakları hedef haline gelmiştir.
- Sağlık problemleri, iklim değişikliği, su kıtlığı ve artan enerji ihtiyacı, geleceğin güvenlik ortamını ve dolayısı ile ittifakın planlama süreçlerini ve hareketlerini etkileyecektir.
- Krizleri yönetmenin en iyi yolu onların olmasını engellemektir. Bu maksatla NATO, devamlı olarak uluslararası ortamı izleyecek ve kriz ihtimali olduğunda bunu engellemek için aktif tedbirler alacaktır.⁹⁵

Zirvede ayrıca AB ve BM gibi uluslararası örgütlerle işbirliğinin artırılacağı, ittifakın o dönemde devam ettirdiği operasyonlardaki başarısı, Ukrayna ve Gürcistan ile ilgili kaygıları, Rusya ile devam eden işbirliğinin stratejik öneme sahip olduğu ve

⁹⁴ Erdem Özlük, Duygu Özlük, **NATO'yu Anlamak: Dönüşümü Yeni Kimlikleri ve Uyum Süreçleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s.31, ss.209-225.

⁹⁵ "Active Engagement, Modern Defence", NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68580.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 08.11.2018].

enerji güvenliği ile ilgili tedbirlerin geliştirileceği vurgulanmıştır.⁹⁶Bunların dışında ABD'nin bölgesel olan ittifakı küresel bir ittifaka dönüştürme arzusu Avrupalı üyelerin karşı tutumu ile dengelenmiştir.⁹⁷

Aktif Angajman, Modern Savunma Konsepti ittifakın on yıllık stratejik öncelikleri ile Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliğinin nasıl sağlanması gerektiğini tanımlamıştır. Kabul edilen maddeler ile, ittifakın güvenliği için; coğrafi konumuna bakılmaksızın krizin başlamasına fırsat vermeden krizi önlemek için müdahale edebileceği belirtilmiştir. 5.Madde dışında olan bu müdahaleler ile ittifakın savunmasının tehdit yaklaşmadan, üye ülkelerin topraklarının ötesinden sağlanacağı açıkça ifade edilmiştir.

2.3.4. Genişleme Sürecinde NATO-AB İlişkileri:

SSCB'nin dağılması ile ABD dikkatini Ortadoğu ve Kafkaslar üzerinde yoğunlaştırmış ve Avrupa'daki yığınaklanmasını azaltmış, Avrupa'da ABD'nin etkisini azalması ile ortaya çıkan bu güvenlik boşluğu da AB tarafından doldurulmak istenmiştir.⁹⁸ Ayrıca Soğuk Savaşın sona ermesi ile değişen güvenlik algısı ve tehdit durumunun belirsizliği, Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliğinin sağlanması için yeni politikalara olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Bu ihtiyaç neticesinde AB ve NATO ilişkileri gelişmeye başlamış ve iki organizasyon da yeni politika ve stratejilerinde birbirlerinden etkilenmişlerdir.

Paylaşılan stratejik çıkarlar ve karşılaşılan zorluklardan dolayı NATO ve Avrupa Birliği, ortak çıkarlar için işbirliği yapmış ve kriz yönetimi, kapasite artırımı ve siyasi danışma konularında beraber çalışmışlardır. 1990'lı yıllarda BAB ile başlayan ilişkiler 2001 yılında kurumsallaşmaya başlamış, 2002 yılında kabul edilen Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) ile NATO-AB ilişkilerinin ve AB'nin askeri operasyon planlama faaliyetlerinin siyasi ilkeleri belirlenmiştir. 2003 yılına gelindiğinde "Berlin Artı İlkeleri" ile ittifakın, AB'nin yürüttüğü harekatlara sağlayacağı desteğin çerçevesi oluşturulmuştur, 2010 yılında kabul edilen ve halen geçerliliğini koruyan Stratejik Konsept ile de hem NATO-AB stratejik ortaklığı vurgulanmış hem de ittifakın diğer uluslararası örgütlerle kriz önleme, çatışma yönetimi, çatışma sonrası istikrar faaliyetlerinde daha fazla ortaklık yapması

⁹⁶ "Lisbon Summit Declaration", NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68828.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 08.11.2018].

⁹⁷ Tarık Oğuzlu, *NATO'nun Dönüşümü ve Geleceği*, Ortadoğu Analiz c.4, s.40, Nisan 2012, s.7.

⁹⁸ Stanley Hoffman, "Towards a Common Foreign and Security Policy", *Journal of Common Market Studies*, c.38, s.2, (2000), s.189.

kararlaştırılmıştır. 2016 yılında Varşova'da düzenlenen zirvede iki organizasyon; doğuda ve batıda ortaya çıkan yeni tehditlerle mücadelede işbirliğinin artırılmasını kararlaştırmış, son olarak 2018 yılında açıklanan ortak bildiri ile askeri hareketlilik, terörizmle mücadele, KBRN tehditlerine direnç konularına odaklanılması gerektiği vurgulanmıştır.⁹⁹

AB'nin kendisine ait bir savunma kapasitesi geliştirmesi İngiltere tarafından yıllar boyunca istenmese de Fransa'nın yoğun ısrarları ile AB, NATO'nun askeri imkanlarını belirli koşullarda kullanmayı başarabilmiş ancak her halükarda AB'nin bağımsız bir şekilde kendi güvenlik yapısını oluşturabilmesi mümkün olmamıştır. Öncelikle AB  yesi devletler, savunma b t çlerinin artırılmasına karşı çıkmışlardır. İkinci olarak ise AB  yesi ülkelerin büyük bir çoğunluğu zaten ittifakın  yesi konumundadır. Dolayısı ile orduları zaten NATO Savunma planlamalarına dahil edilmiştir.     nc  olarak da güvenlik ve savunma planlamaları için ihtiyaç duyulan altyapıların oluşturulması için zaman ve kaynak ihtiyacı mevcuttu. Bu  ekinceler neticesinde AGSP konusunda 2002 yılında yayınlanan bildiri ile iki örgütün birbirlerini destekleyen yapısı vurgulanmış, NATO kimliği altında yürütülmeyen hareketlerin AB tarafından yürütülmesi kararlaştırılmıştır.¹⁰⁰

Ukrayna krizinden itibaren iki örgüt özellikle Rusya konusunda düzenli olarak görüş alış-verişinde bulunmuş, Balkanlar, Libya ve Orta Doğu konusunda istışarelere devam edilmiştir. Hem NATO hem de AB, terörizmle ve Kitle İmha Silahlarının(KİS) yaygınlaşması ile mücadele konularında fikir birliği oluşturmuştur. Ayrıca Sivil Acil Durum planlamalarında paylaşılan tecrübeler işbirliği ve birlikte çalışabilirlik açısından önemlidir.¹⁰¹

Avrupa Birliği ve NATO'nun genişleme süreçleri birbirlerine paralel ve birbirlerini destekleyen yapıda devam etmiştir. Bu iki süreç ile daha fazla politik karşılıklı bağımlılık meydana gelmiştir. Aynı şekilde Avrupa-Atlantik bölgesindeki güvenlik ve barış ortamı Avrupa ve ABD'nin birbirlerine daha fazla yaklaşmalarına neden olmuştur.¹⁰² özüne baktığımızda hem NATO hem de AB bir takım demokratik değerlerin karşılanması durumunda kapılarını aday ülkelere açmıştır. Bu bağlamdan yola çıkarsak ittifakın genişleme sürecince eylem hazırlık planı çerçevesinde

⁹⁹ "Relations with the European Union" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49217.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 01.11.2018].

¹⁰⁰ Uzgel, *age*, ss.319-323.

¹⁰¹ "Other Areas of Corporation" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49217.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 01.11.2018].

¹⁰² Brezinski, *age*, s.35.

Çalışma yapan aday ülkeler aslında bir anlamda da Avrupa Birliğinin istediği temel kriterlere de hazırlık yapmaktadırlar. Yani, NATO yelik sürecini başarıyla tamamlayıp üyeliğe kabul edilen ülkenin, müteakip yıllarda AB'ye girmek istemesi durumunda, üyelik için karşılaması gereken temel kriterlerin, yelik Eylem Planı çerçevesinde karşılandığı sonucuna varmak mümkündür. Bu açıdan; iki örgütün birbirlerini tamamlayan ve karşılıklı bağımlılığa dayanan bir ilişkisi olduğunu değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

2.4. 9/11 Sonrasında NATO ve 5.Madde:

11 Eylül 2001 tarihinde ABD'deki Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a gerçekleştirilen saldırılar ile uluslararası ortam büyük bir değişikliğe uğramış, bu beklenmedik saldırı ülkede büyük toplumsal histeri yaratmış,¹⁰³ ayrıca bu saldırıların sadece ABD'de değil tüm dünya kamuoyunda büyük bir infial ve kaygıya neden olduğu değerlendirilmiştir. Mevcut sistemin süper gücünün, hem de kendi evinde böylesine büyük çaplı bir saldırıya uğraması, hiçbir devletin tam manası ile güvende olmadığı hissini yaratmış, dönemin ABD başkanı George W.Bush'un saldırılardan sonra yaptığı açıklama ile tüm dünyadan bir taraf seçmesini, ABD tarafını seçmeyenlerin kendileri tarafından teröristlerin yanında olduğu şeklinde algılanacağını ifade etmiştir.¹⁰⁴

ABD'de bu gelişmeler yaşanırken dünya kamuoyunda, ABD'ye terörizmle mücadele konusunda destek artmıştır. AB saldırılardan hemen sonra gerçekleştirdiği zirvesinde ABD'yi terörizmle mücadelenin her alanında desteklediklerini açıklamıştır. Rusya Federasyonu saldırılardan yaklaşık 10 gün sonra ABD'ye küresel terörizmle mücadeleye destek olmak için; istihbarat paylaşımına, ve hava koridoru amaya hazır olduğunu, bölgede meydana gelebilecek arama-kurtarma operasyonlarına birlik gönderebileceğini ifade etmiştir.¹⁰⁵ BMGK, 1373 sayılı kararı ile tüm devletlere terörist eylemlerinin

¹⁰³ Baskın Oran, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar* c:3 14.Baskı, ed. Baskın Oran, (İstanbul: İletişim Yayınları 2013), ss.13-20.

¹⁰⁴ Tayyar Arı, *Irak, İran ve ABD: Önleyici Savaş, Petrol ve Hegemonya* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2004), s.495.

¹⁰⁵ Metin Sever, "şiddet ile Demokrasi Arasındaki Dünya", *Düşmanını Arayan Savaş*, ed. Metin Sever, Ebru Kılıç, (İstanbul: Everest Yayınları, 2001), ss.56-57.

finansmanının engellenmesi ve terörizmle mücadelede işbirliği için çağrıda bulunmuştur. Ayrıca bu kararın uygulanması için gerekli her türlü tedbirin alınacağı vurgulanmıştır.¹⁰⁶Bu gelişmeler neticesinde uluslararası ortamın tam desteğini alan ABD'nin saldırıdan sorumlu tuttuğu El-Kaide lideri Usama bin Ladin'in Taliban yönetimi tarafından saklandığı iddiası ile Afganistan'a müdahalesi gecikmemiştir.

İttifakın 1999 yılında kabul ettiği Stratejik Konsept terörizmi, ittifakın güvenliğini etkileyen risklerden birisi olarak tanımlamıştır. İttifak 9/11 saldırılarına karşı tarihinde ilk defa Avrupa-Atlantik bölgesi dışında ve 5.Madde kapsamında bir operasyon icra etmiş, ayrıca küresel terörizm tehdidine karşı geniş kapsamlı dönüşüm faaliyetlerini başlatmıştır. Saldırının üzerinden 24 saat geçmeden dönemin NATO Genel Sekreteri Lord Robertson, dönemin BM Genel Sekreterini arayarak ittifakın 5.Maddeyi yürürlüğe koyduğunu bildirmiştir. Bu karar ile ittifak, ABD'ye yapılan saldırı karşısında dayanışma göstermiş ve terörist saldırıları en güçlü şekilde kınamıştır. İttifak ABD'yi desteklemek için sekiz maddelik bir paketi kabul etmiştir. Bu pakete göre ittifak;

- Terörizm ve terörizmle mücadelede istihbarat paylaşımı ve işbirliğini geliştirmeyi,
- Terörizmle mücadele ederek terörist eylemlerin hedefi haline gelen ülkeleri ve müttefikleri, bireysel veya toplu olarak, mevcut kapasiteleri doğrultusunda desteklemeyi,
- ABD ve diğer müttefiklerin kendi bölgelerinde artırılmış güvenlik tedbirlerinin alınmasını,
- Terörizmle mücadele hareketına direkt destek sağlayan müttefik güçlerinin devamlılığını sağlamayı,
- Terörizmle mücadele hareketi ile ilgili askeri uçuşlara gerekli desteğin verileceğini,
- NATO varlığını ve kararlılığını göstermek için Doğu Akdeniz'de görev yapacak Deniz Kuvvetlerini hazırlamayı,
- Terörizmle mücadele hareketini desteklemek için hava indirme birliklerini hazır bulundurmayı taahhüt etmiştir.¹⁰⁷

ABD'nin Afganistan'a müdahalesi ile Taliban yönetimi başkent Kabil'i terk etmiş, daha sonra Hamid Karzai geçici hükümetin başkanı seçilmiştir. BMGK kararı

¹⁰⁶ İbrahim Kaya, "11 Eylül Saldırıları ve Sonrası: Uluslararası Hukukta Askeri Müdahale", **Stratejik Analiz:Terörizm-Küresel Güvenlik ve Türkiye**, s.19, Kasım 2001, s.105.

¹⁰⁷ "Invocation of Article 5" NATO Official Web Page, Collective Defence, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 09.11.2018].

ile Uluslararası Güvenlik ve Yardım Kuvveti (ISAF), Afganistan'da istikrarın sağlanmasına yardımcı olmak maksadıyla görevlendirilmiş, 2003 yılında ise ISAF'in komutası NATO'ya devredilmiştir. ISAF, NATO'nun Avrupa-Atlantik Bölgesi dışındaki ilk görevi olarak tarihe geçmiş ve mevcut Afganistan hükümeti ve Afganistan'da bulunan uluslararası toplumun güvenliğini sağlama ve Afganistan hükümetinin tüm ülkede kabul görmesine yardım etme görevlerini üstlenmiştir.¹⁰⁸

Afganistan'da ISAF tarafından yürütülen hareket, NATO'nun dönüşüm sürecinin ilerlemesinde etkili olmuştur. 9/11 saldırıları öncesinde ittifakın böyle bir hareketi icra edeceği düşünülmeyenken, geline durumda ittifak askeri operasyonlardan bölgesel imar ekiplerine kadar birbirinden farklı görevleri icra eder duruma gelmiştir. Bu faaliyetler de NATO'nun dönüşüm sürecinde yeni yetenekler kazanmasına neden olmuştur.¹⁰⁹

Afganistan'da yürütülen hareket; olumlu yönlerinin yanında, ittifakın bir takım eksiklerini görmesi açısından da önemlidir. Öncelikle ittifaka üye ülkeler 9/11 saldırıları ile ortaya çıkan yeni tip tehditlerle ülkelerinin güvenliklerinin tehlikede olduğunu görmüşlerdir. 2003 yılından itibaren NATO liderliğinde görev yapan ISAF'a birlik gönderen ülkelerin bazıları askeri yeteneklerindeki eksiklikleri fark etmişlerdir. Birçok Avrupa ülkesi Afganistan'daki misyonu sadece küçük birliklerle kısmi destek sağlayabilmişlerdir. O dönemde ABD'nin 380 milyar dolarlık savunma bütçesine karşılık tüm Avrupa'nın savunma bütçesi yaklaşık olarak 150 milyar dolarda kalmıştır. Ayrıca o dönemde ABD kendi kuvvetlerini ihtiyaç duyulan bölgeye Avrupa devletlerini kuvvetlerinden üç kat daha hızlı yığınaklandırma kapasitesine sahip olduğu ortaya çıkmıştır.¹¹⁰ ISAF'ın yürüttüğü hareket esnasında ortaya çıkan bu eksiklikler, belirli bir zaman sonra ABD tarafından sıklıkla dile getirilmeye başlanmıştır.

¹⁰⁸ "NATO and Afghanistan" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8189.htm?selectedLocale=en# [Erişim Tarihi: 09.11.2018].

¹⁰⁹ Mihai Carp, "Building Stability in Afghanistan", **NATO Review-NATO's Past, Present and Future**, (2006), ss.36-39.

¹¹⁰ H.Binnendijk, R.L.Kugler, Managing Change: Capability, Adaptability and Transformation", **Defence Horizons**, (June 2001), ss.1-8.

2.5. NATO'nun 21.Yüzyılda Üstlendiği Yeni Görevler:

Soğuk Savaşın sona ermesi, 9/11 saldırıları ve küreselleşme uluslararası ortamda eskisinden çok daha farklı bir güvenlik algısının oluşmasına neden olmuştur. Geçmişte hasım devletlerin silahlı kuvvetleri ile paralellik gösteren tehdit durumu 21.yüzyılda çeşitlenmiş ve boyut değiştirmiştir. Küreselleşme doğrultusunda değişen güvenlik kavramı ile bölgesel krizler, çatışma, enerjinin kontrolü, çevre sorunları, küresel ısınma, siber saldırılar, ekonomik krizler, uluslararası göç ve bulaşıcı hastalıklar gibi konular da güvenliğin kapsamına girmeye başlamıştır.¹¹¹

Kolektif Savunma anlayışı ile başlayarak değişen stratejiler neticesinde kolektif güvenlik ve krizlerle mücadeleyi de varlık sebebi olarak gören NATO, değişen güvenlik kavramı ile Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliği, üye ülkelerin toprak bütünlüğü ve ittifakın sahip olduğu ortak değerleri korumak için, yeni çıkan tehditlerle mücadele edebilecek yeni görevler üstlenmiştir. Ortaya çıkan bu yeni görevleri çoğu durumda birbirinden ayırmak mümkün değildir. Daha açık ifade etmek gerekirse; tehditler arasında kesin sınırlar yoktur, bu sebeple de güvenliğin sağlanması için karşılanması gereken görevler de iç içe geçmiş durumdadır. Örnek olarak terörizmle mücadele görevini siber güvenlikten veya biyolojik saldırıları, iklim gıda ve su güvenliğinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Bu bölümde 21.yüzyılın değişen güvenlik kavramı neticesinde NATO'nun kolektif savunma dışında üstlendiği yeni görevler anlatılmıştır.

2.5.1. Terörizmle Mücadele:

Her türlü şekli ile terörizm; müttefik ülkelerin vatandaşlarının güvenliklerine ve uluslararası istikrar ve düzene karşı direk tehdit oluşturmaktadır. Terörizmi, sınırları, milliyeti veya dini olmayan, uluslararası toplumun hep beraber baş etmesi gereken, küresel düzeyde devam eden bir tehdit olarak değerlendirmek mümkündür. NATO'nun terörizm ile mücadeledeki gayretleri; tehdide olan farkındalığın artırılması, hazırlık ve mukabele yeteneklerinin geliştirilmesi ve ortak ülkeler ve uluslararası aktörler ile ilişkilerin kuvvetlendirilmesi alanlarına odaklanmıştır.¹¹²

1999 yılında kabul edilen stratejik konsept ile terörizm ilk kez ittifakın güvenliğini tehdit eden bir risk olarak tanımlanmıştır. 9/11 saldırılarından sonra NATO, tarihinde ilk kez 5.Maddeyi yürürlüğe koyarak tüm çabaları ile terörizmle

¹¹¹ Şahin, *age*, s.103.

¹¹² "Countering Terrorism" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm, [Erişim Tarihi: 13.11.2018].

mücadelede ABD'ye destek vermeye başlamıştır. AWACS uçakları ile icra edilen Kartal Yardımı (Eagle Assist) Harekatı, NATO'nun terörizmle mücadeledeki ilk harekatıdır. İttifak terörizmle mücadelede ikinci olarak Etkin Çaba (Active Endeavour) Harekatını Deniz Kuvvetleri ile icra etmiştir. 2002 yılında toplanan Prag Zirvesinde terörizmle mücadele konusunda bir askeri konsept ve Ortaklık Eylem Planı hazırlanmasına karar verilmiş, 2003 yılında BM tarafından yürütülen ISAF Harekatının komutası NATO'ya geçmiştir. 2014 yılında görevini tamamlayan ISAF'in yerine Kararlı Destek Misyonu (Resolute Support Mission) ile ittifak, Afgan Güvenlik Kuvvetlerine eğitim ve danışmanlık desteğine devam etmiştir. 2016 yılında Varşova Zirvesinde IŞİD ile mücadele için AWACS uçaklarının bölgede görev alması kararlaştırılmış, 2017 yılında Napoli'de konuşlu Müşterek Kuvvet Komutanlığı bünyesinde Orta Doğu ve Afrika bölgesindeki terörizme mücadelenin odak noktası olacak Güney Merkezi (Hub for South) kurulmuştur.¹¹³ İttifakın terörizmle mücadele eğitim ve öğretim desteği; Oberammergau'da konuşlu NATO Okulu ve Ankara'da konuşlu Terörizmle Mücadele Mükemmelliyet Merkezi tarafından sağlanmaktadır.¹¹⁴

İttifakın terörizmle mücadele konusunda aldığı ortak kararlara rağmen tüm üyelerin her konuda aynı yönde düşünmediklerini söylemek mümkündür. Bazı üyeler yakın tehdide odaklanılması gerektiğini düşünürlerken diğerleri de terörün kaynağına gidilmesini savunmuşlardır. İttifakın terörle mücadele çabaları göz önüne alındığında, mevcut fikir ayrılıklarından dolayı uygulamalarda bazı aksaklıklar ortaya çıkmıştır. Terörizm tanımı ve terörle mücadelede ortak politikalar belirlenmesinde yaşanan fikir ayrılıkları, mücadelenin etkin bir şekilde icra edilmesini engellemiştir.¹¹⁵

Terörün ve terörizmin tanımlanmasındaki farklılıklar, bugün terörizmle mücadelede en önemli sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkmış, siyasi ve ulusal çıkarlar doğrultusunda yapılan terör tanımlamaları, sorunun tespit edilmesini zorlaştırmıştır. İttifak içerisinde farklı ülkelerin farklı terörist tanımlamaları ile ilk etapta terörizmle mücadelede gayret birliği sağlanamamış, sonrasında ise çok daha tehlikeli olan üyeler arasında karşılıklı güvensizlik hissedilmiştir. Ayrıca terörizmle mücadelede başarı sağlanması, hedefin net olarak belirlenmesi ile mümkündür. Günümüzde, sadece teröristlerin etkisiz hale getirilmesi ile bu mücadelenin kazanıldığının bir örneği yoktur. Dolayısı ile teröristle mücadeleden ödün vermeden

¹¹³ "Milestones in NATO's Work On Counter-Terrorism" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm, [Erişim Tarihi: 13.11.2018].

¹¹⁴ "History of COE-DAT" COE-DAT Official Web Page, <http://www.coedat.nato.int/history.html>, [Erişim Tarihi: 13.11.2018].

¹¹⁵ Klaus Wittmann, *Towards A New Strategic Concept for NATO*, (Rome: NATO Defense College Research Division, 2009), s.66.

gayretlerin terörün kaynaklarına yöneltilmesi ile etkin bir mücadele mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

2.5.2. Enerji Güvenliği:

Enerji kaynaklarında meydana gelebilecek kesintiler, üye ve ortak ülke toplumlarının güvenliğini ve özellikle de ittifakın askeri hareketlerini etkilemektedir. Enerji güvenliği öncelikle milli bir sorumluluk olmakla beraber NATO bu konuda danışmanlık görevine ve kendi yeteneklerini geliştirmeye devam etmektedir. İttifakın enerji güvenliği ile ilgili hedefleri; enerji konusundaki stratejik farkındalığını artırmak, kritik enerji altyapılarının korunmasına destek olmak ve askeri enerji etkinliğini geliştirmektir.

Enerji Güvenliği ilk defa 2008 yılında icra edilen Bükreş Zirvesinde görüşülmüş ve gelecek dönem faaliyetlerine rehberlik edecek "Enerji Güvenliğinde NATO'nun Rolü" isimli rapor yayınlanmıştır. 2010 yılında yayınlanan Stratejik Konsepti doğrultusunda NATO Karargahında Enerji Güvenliği Kısmı, 2012 yılında ise Litvanya'da Enerji Güvenliği Mükemmeliyet Merkezi kurulmuştur. Bu gelişmeler ile ittifak içersinde enerji güvenliği ile ilgili eğitim ve öğretim faaliyetleri başlamıştır. NATO'nun enerji riskleri konusundaki farkındalığın artırılması, askeri harekatlarda enerji etkinliğinin geliştirilmesi ve enerji altyapılarının korunmasının desteklenmesi ile 21.yüzyılda karşılaşılabilecek zorluklar karşısında daha hazırlıklı olacağı değerlendirilmiştir.¹¹⁶

İttifakın enerji güvenliği ile ilgili hedeflerinin net olarak belirtilmesine rağmen bazı üyeler bu hedeflerin artırılmasını istemektedir. Örnek olarak ABD, NATO'nun enerji güvenliğinde daha güçlü bir profil çizmesini, Polonya ise ortak petrol ve gaz kaynaklarına sahip olunması gerektiğini savunmaktadır. Ancak bu şekilde bir enerji politikası en başından Avrupa Birliği için bir sorundur. Ayrıca yanlış anlaşılmalara ve spekülasyonlara engellemek için de mevcut politikaların devam ettirilmesinin doğru olacağını söylemek mümkündür.

Enerji konusunda Rusya ile olan ilişkinin bağımlılıktan ziyade karşılıklı bağımlılık olduğunu söylemek daha doğru olacaktır. Avrupa ne kadar enerjiye ihtiyaç duyuyorsa, Rusya'da o kadar batı piyasasına ihtiyaç duymaktadır. Hali hazır

¹¹⁶ "NATO's Role in Energy Security" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].

durumda Rusya, yüksek hacimli enerji depolama yeteneğine sahip olmadığı için de ürettiği enerjiyi depolamadan satmak arzusundadır.¹¹⁷

Günümüzde gelişmiş ülkeler, enerjiye bağımlılıklarını yöneterek bu bağımlılığın milli güvenlik için bir zafiyet yaratmamasını arzulamaktadırlar. Bu kapsamda enerji kaynaklarının ve enerji ithalatı yapılan ülkelerin çeşitlendirilmesi önem arz etmektedir. Sınırlı petrol ve doğalgaz kaynakları ve bu kaynaklara sahip ülkelerin politik kararları neticesinde birçok Avrupalı devlet yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmiştir. Rüzgar ve güneş enerjisinin temininde bugün birçok yeni teknoloji ortaya çıkmıştır. Ancak Avrupalıların sahip oldukları üstün teknoloji karşısında bulundukları coğrafyada yeterli güneş ve enerji yoktur. Bu bağlamda önümüzdeki yıllarda Afrika Kıtasının çok daha büyük bir öneme sahip olacağını söylemek mümkündür.

2.5.3. Biyolojik Saldırıları:

Biyolojik ajanlar, canlıları öldüren veya hastalanmalarına sebep olan organizmalar veya bu organizmaların ürettikleri toksinlerdir. Biyolojik tehditler ise biyolojik ajanları, bu ajanları içeren ve yayma kabiliyeti olan silahları ve bu ajanlar ile yapılan terör saldırılarını kapsamaktadır. Tespit edilmeleri son derece zor olan bu saldırıların amacı; insanlarda, hayvanlarda ve bitkilerde hastalığa ya da ölüme sebep olmak için kasten çevreye yayılmasının sağlanmasıdır. Biyolojik saldırıların, olağan dışı bir hastalığın ortaya çıkması veya birçok insanın acil tıbbi destek için hastanelere başvurması ile anlaşılabilen değeri değerlendirilmiştir.¹¹⁸

Biyolojik saldırıların tespit ve mücadele edilmesindeki zorluklar günümüzde çok daha fazladır. Son dönemde yapılan çalışmalar ile biyolojik silahlar ile yapılacak bir eylemin nükleer silah riskinden daha fazla olduğunu göstermiştir. Biyoteknik ve nano-teknoloji alanındaki gelişmeler maalesef bu alandaki riskleri artırmış¹¹⁹ ayrıca biyolojik silahların ulaşılabilirliği ve biyolojik saldırı yapmanın kolaylığı devletlerin caydırıcılıklarını azaltmıştır.¹²⁰ Bu sebeplerden dolayı ittifak, böyle karmaşık bir problem ile karşılaşmaya hazırlıklı olmalıdır.

Günümüzün geniş yelpazede ve karmaşık yapıdaki tehdit algısı ittifakın güvenliği için büyük risk oluşturmaktadır. Biyoloji alanındaki hızlı gelişme, NATO

¹¹⁷ Wittmann, **age**, ss. 71-72.

¹¹⁸ "Biyolojik Tehditler", AFAD Resmi İnternet Sitesi, <https://www.afad.gov.tr/tr/23683/Biyolojik-Tehditler>, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].

¹¹⁹ Wittmann, **age**, s.66.

¹²⁰ Robert J Art, Kenneth N. Waltz, **The Use of Force**, (Maryland: Rowman&Littlefield Publishers Inc, 2009), s.363.

kuvvetleri ve üye ülke vatandaşları üzerinde biyoterörizm tehdidini ortaya çıkartmıştır. İttifakın bu tehdit karşısında önleme, koruma ve yeniden toparlanma görevlerini icra etmek için Müşterek Birleşik Kimyasal Biyolojik Radyolojik Nükleer Savunma Görev Kuvveti teşkil edilmiştir. Bu kuvvet sadece silahlı çatışmalar için değil aynı zamanda doğal afet ve endüstriyel kazalarda da kullanılmak üzere kurulmuştur.¹²¹

2.5.4. Deniz Güvenliği ve Korsanlığa Karşı Mücadele:

Günümüzde uluslararası ticarete hammadde ve sanayi ürünlerinin %85'i ve dünya petrollerinin yarısından fazlası tankerler ile denizlerde taşınmaktadır. Ticari nakliyatın ve enerji arzının güvenliği ise küresel ekonomik düzeni etkilemektedir. Bu güvenliğin sağlanması da sadece deniz yollarının açık tutulması ile değil, aynı zamanda kıyı bölgelerinin de güvenliğini sağlanması ile mümkün olmuştur.¹²² Bu nedenlerden dolayı denizler, her zaman stratejik öneme sahip bir boyut olarak .ittifakın plan ve politikalarında yerini almıştır. NATO, müttefiklerini denizde veya denizden gelebilecek tüm tehditlere karşı koruma kararlılığı ile faaliyetlerini sürdürmektedir.

2011 yılında kabul edilen Deniz Stratejisine göre ittifakın denizlerde dört görevi vardır. Bunlar; caydırıcılık ve kolektif savunma, kriz yönetimi, güvenlik işbirliği ve deniz güvenliğidir. 2014 yılından itibaren değişen güvenlik ortamına uyum tedbirleri ile doğrultusunda ittifak, caydırıcılık ve savunma duruşunu güçlendirme ve istikrara katkısını geliştirmeyi hedeflemiştir. İttifakın denizlerdeki vaziyetinin takviye edilmesi de bu hedefe ulaşmanın ayrılmaz bir parçasıdır. İttifakın denizlerdeki duruşu; deniz kuvvetlerini, bu kuvvetlerin denizlerdeki varlığını ve hareket ve işbirliği faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu faaliyetler ile denizcilik faaliyetleri ittifakın;

- Strateji,
- Güvenlik,
- Muhariplik fonksiyonlarına katkı sağlamaktadır.¹²³

¹²¹ "Combined Joint Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Defence Task Force" NATO Official Web Page, Topics, [https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49156.htm](https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49156.htm?selectedLocale=en) [Erişim Tarihi: 14.11.2018].

¹²² Cem Gürdeniz, "Deniz Güvenliğinin Enerji Arz Güvenliği Üzerindeki Rolü", **Enerji Güvenliğine Ortak Çözüm Arayışları: Uluslararası Sempozyum 28-29 Nisan 2009** (İstanbul: Harp Akademileri Basım Evi, 2009), s.240.

¹²³ "NATO's Maritime Activities" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_70759.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].

Deniz Kuvvetlerinin güçlendirilmesi ile deniz hareketleri, ittifakın stratejik hedeflerine ulaşmasında çok etkili bir yetenek olduğunu göstermiştir. 2016 yılında başlatılan Deniz Muhafızı Harekatı (Sea Guardian Operation) yedi farklı deniz güvenliği görevini kapsamaktadır. Bu görevleri;

- Deniz güvenliği yetenekleri inşası,
- Denizcilik durumsal farkındalığına destek,
- Denizlerde terörizmle mücadele,
- Serbest seyir hakkını savunma,
- Denizlerde tecrit,
- Kitle imha silahlarının yaygınlaşması ile mücadele,
- Kritik altyapıların korunması olarak sıralamak mümkündür.¹²⁴

NATO'nun deniz güvenliğinde daha etkin bir rol alabilmesi; su yollarında devriye, denizlerdeki altyapıların gözetlenmesi için tıkama bölgelerinin oluşturulması, deniz güvenlik hareketlerinin planlaması ve icrası ve nihayetinde korsanlığa karşı mücadele ile mümkün olacağı değerlendirilmiştir.¹²⁵ Bu yüzden yukarıda belirtilen görevlerin dışında ittifak deniz kuvvetleri, korsanlığa karşı mücadele görevi de yürütmüştür. Aden Körfezi, Hint Okyanusu ve Afrika boynuzuna yakın bölgelerdeki korsanlık faaliyetleri Afrika'daki insani yardımlara zarar vermiş, dünyanın en yoğun ve önemli deniz yollarını da tehdit etmiştir. Bu tehdidin bertaraf edilmesi için NATO 2008-2016 yılları arasında farklı askeri operasyonlar ile bu bölgede korsanlık faaliyetlerinin tespit edilip engellenmesi ve gemilerin güvenli bir şekilde seyahat etmelerinin sağlanmasına destek vermiştir. İttifakın korsanlığa karşı mücadele operasyonları;

- Müttefik Destek Harekatı (Ekim-Aralık 2008),
- Müttefik Koruma Harekatı (Mart-Ağustos 2009),
- Okyanus Kalkanı Harekatı (2009-2016) olarak üç safhada icra edilmiştir.¹²⁶

2.5.5. İklim, Gıda ve Su Güvenliği:

İklim değişikliği, yiyecek ve su kıtlığı gibi sorunların kendilerinden çok uzaktaki insanların sorunları olarak görenlerin büyük çoğunluğu, bu görüşlerini

¹²⁴ "NATO's Standing Naval Forces and Capabilities" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_70759.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].

¹²⁵ A.Ruiz Palmer Diego, "New Operational Horizons: NATO and Maritime Security", **NATO Review**, (Nisan 2008), s.10-15.

¹²⁶ "Counter-piracy Operations" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48815.htm, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].

değiştirmeye başlamışlardır. Sadece 15-20 yıl önce, küresel ısınma ile ilgili yapılan ancak çok da destekçi bulmayan tahminlerin bugün yaşıyor olması, geçmişte konuya ilgi göstermeyenlerin bile bugün durumun ciddiyetinin farkında olmasını sağlamıştır.

Küresel ısınma insan hayatını gıda, temiz su, sağlık, ekonomi gibi pek çok boyutta etkilemektedir. 2007 yılında yayınlanan bilimsel rapora göre yerküre sanayi öncesi döneme göre 0,76 C° ısınmıştır. Yine aynı rapora göre içinde bulunduğumuz yüzyılda sıcaklığın 1,8 C° ile 4 C° arasında artış göstereceği değerlendirilmiştir. Küresel ısınmanın 2 C°'yi aşması durumunda tersinir olmayan ve afet boyutunda etkilerin ortaya çıkabileceğine ilişkin bilimsel kanıtların varlığı nedeniyle küresel ısınmanın bu boyutlara ulaşmasına izin verilmeyeceği değerlendirilmiştir.¹²⁷

Gıda ve içilebilir su konusunda yetersizlikler günümüzde sadece Afrika'da gözükse de dünyanın birçok yerinde hasatlarda azalma gözlemlenmiştir. Önümüzdeki yıllarda, bugün çok çeşitli ürüne ulaşabilen gelişmiş ülkelerin bu yeteneklerini kaybedecekleri değerlendirilmiştir.¹²⁸ Gıda ve içilebilir suya ulaşmak için insanların kontrolsüz göçler ile bu kaynaklara ulaşmaya çalışması, kaynaklara sahip ülkeler için önemli bir güvenlik sorunu olacağını değerlendirmek mümkündür. Kuraklık sebebi ile nüfusun başka yerlere göç etmesi göz önüne alındığında Avrupa'nın bu durumdan etkilenmemesi söz konusu değildir. Dünya nüfusunun %40'ı diğer ülkelerdeki su kaynaklarına bağımlıdır. Ayrıca küresel ısınma sonrası artması beklenen deniz seviyesi ile sahil kesiminde yaşayan insanlar için iç bölgelerde yeni yaşam alanları ihtiyacının ortaya çıkacağı, böyle bir durumda da savaşımanın, hayatta kalabilmek için zorunlu olacağı değerlendirilmektedir.¹²⁹

İttifakın yaygın stratejik yaklaşımına göre; üye ülkeler vatandaşlarının güvenlik ihtiyaçlarına bütüncül olarak görmeli, tehdit olarak sadece konvansiyonel çatışmalar ve uluslararası diplomasiye değil, aynı zamanda gıda ve su güvenliğine de odaklanmalıdır.¹³⁰ Burada ittifaka düşen görev gıda, su ve iklim güvenliği konusunda ittifak içerisinde farkındalığı artırmak ve üye ülkelerin milli politikalarına yöne vermektir. Bunun dışında NATO'nun bu konuda ana sorumlu olarak görev

¹²⁷ Hasan Saygın, "Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri", **Bilge İnsanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi**, (Haziran 2009) s.1, <http://www.bilgesam.org/incele/215/-kuresel-iklim-degisikligi-ve-turkiye-nin-guvenligine-etkileri/#.W-3O9OgzblU>, [Erişim Tarihi: 15.11.2018].

¹²⁸ Geoff Hiscock, "Feeding or Fighting", **NATO Review**, (September 2012), <https://www.nato.int/docu/review/2012/Food-Water-Energy/Feeding-Fighting/EN/index.htm>.

¹²⁹ Koyuncu, **age**, ss.68-69.

¹³⁰ Magnus Bjamason, "Food Security: An Unfashionable Subject Often Taken for Granted", **NATO Review**, (September 2012), <https://www.nato.int/docu/review/2012/Food-Water-Energy/Food-security-importance/EN/index.htm>

almasını beklemek doğru değildir. İklim, gıda ve su güvenliği kapsamlı bir meseledir ancak yine de ittifakın bu konuda hem kendi içinde hem de ittifak dışında farkındalığın artırılması üye ülkelerin güvenliği için gereklidir. Çünkü küreselleşen dünyada bu sorunların bölgesel olarak kalmayıp bir gün mutlaka Avrupa-Atlantik bölgesini tehdit edeceği aşıkardır.¹³¹

2.5.6. Siber Savunma:

Karmaşık modern toplumlar ve bu toplumların iç içe geçmiş, bilgisayarlara bağımlı; enerji, lojistik, banka sistemleri ve altyapıları, kazayla veya bilinçli bir etki ile çok büyük istikrarsızlıklara ve kargaşaya neden olabilecek durumdadır. Bu durumun müttefik bir ülkede olması ile 5.Maddenin yürürlüğe girip girmeyeceği ise önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³²

Siber alanda bilişim sistemine yönelik veya bilişim sistemleri kullanılarak işlenen suçlar, siber suçlar olarak tanımlanmaktadır. Bu suçların ulusal veya uluslararası güvenliğe tehdit ettiği durumlar ise siber terör olarak tanımlanabilmektedir. Gündelik hayatın neredeyse tamamına hakim olan bilgisayar sistemleri bu anlamda siber terörün en önemli hedefi haline gelmiştir.¹³³

NATO kendi muhabere ve bilgi sistemlerini her daim koruma altında bulundursa da siber savunma ittifakın gündemine 2002 Prag Zirvesi ile girmiştir. 2007 yılında Estonya'nın kamu ve özel kuruluşlarına yapılan siber saldırıların etkisi ile 2008 yılında ilk Siber Savunma Prensipleri kabul edilmiştir. 2011 yılında geliştirilen Siber Savunma Prensipleri 2012 yılında NATO Savunma Planlamalarına dahil edilmiştir, yine aynı yıl bir NATO ajansı olan NATO Muhabere ve Bilgi Ajansı (NCIA) kurulmuştur. Devamında 2014 yılında Galler Zirvesi ile ittifakın temel görevlerini yerine getirmeye katkı sağlayacak yeni bir siber savunma politikası ve eylem planını kabul edilmiş, bu tarihten sonra NATO, hem özel sektörle, hem de diğer uluslararası örgütlerle siber güvenlik konusunda işbirliğine gitmiştir. 2017 yılında güncellenen Siber Savunma Eylem Planı ile siber alanın hareketin bir boyutu olduğu kabul edilmiş ve 2018 yılında Belçika'da Siber Harekat Merkezi kurulmuştur.¹³⁴

¹³¹ Wittmann, *age*, ss.73-74.

¹³² *age*, ss.74-75

¹³³ Salih Bıçakçı, *21.Yüzyılda Siber Güvenlik*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013), s.29.

¹³⁴ "Cyber Defence" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_78170.htm, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].

NATO, süratli değişen tehdit durumuna ayak uydurmak ve güçlü bir siber savunma sağlayabilmek için geliştirilmiş siber güvenlik politikası ve eylem planı oluşturmuştur. Buna göre siber savunma ittifakın kolektif güvenlik ile ilgili temel görevlerinden biridir. İttifakın siber savunma politikasının önemli maddeleri okuyucunun dikkatine sunulmuştur:

- Birinci ncelik sahip olunan ve kullanılan muhabere sistemlerinin korunmasıdır.
- Siber savunma sivil acil durum planlamaları dahil, hareket planlama sürecine dahil edilmelidir.
- Ortak lkeler ve uluslararası örgütler ile eğitim, ğretim ve tatbikatlar ile işbirliği artırılmalıdır.
- Siber savunma politikasının tamamlayıcısı konumunda olan eylem planı; yetenek geliştirme, eğitim, ğretim, tatbikat ve ortaklıklardan oluşmaktadır.
- Siber Savunma, NATO Akıllı Savunma Girişimine dahil edilmiştir.
- NATO Komuta Yapısının bir parçası olmamasına rağmen Siber Savunma Mükemmeliyet Merkezi (CCD COE) ittifak için önemli bir uzmanlık ve tecrübe kaynağıdır.¹³⁵

¹³⁵ "Principle Cyber Defence Activities" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_78170.htm, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: 21.YÜZYILDA NATO: UKRAYNA KRİZİNİN İTTİFAKIN SERT GÜÇ UNSURLARINA ETKİSİ:

3.1. NATO'nun 21.Yüzyılda Yaşadığı Belirsizlikler:

Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra uluslararası sisteme hakim olan koşullar içerisinde şekillenen savunma anlayışı, 9/11 saldırıları ile sorgulanmaya başlanmış ve yeni risk ve tehdit değerlendirmeleri doğrultusunda güvenlik ve savunma konularında yenilik ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 2002 yılından itibaren NATO'nun üstlendiği terörle mücadele görevi, ittifakın bölgesel düzeyden küresel düzeye geçişinde önemli bir adım olmuştur. NATO, Avrupa'da istikrarın sağlanabilmesi için demokratik yönetimlerin desteklenmesi, Balkanlarda insan haklarının korunması, Afganistan, Libya, Akdeniz ve Afrika kıyılarında terörizmle mücadele hareketleri ile alan dışı görevler icra etmiştir.¹³⁶

Soğuk Savaş sonrasında Avrupa-Atlantik toplumunda meydana gelen üç önemli gelişme, ittifakın Soğuk Savaştan günümüze kadar devam eden evriminin üç safhaya ayrılmasına neden olmuştur. Bu safhaları; 1991 Roma Zirvesinden 9/11 saldırılarına kadar birinci dönem, 9/11 saldırılarından Rusya'nın Kırım'ın ilhakına kadarki ikinci dönem ve 2014 Galler Zirvesinden günümüze kadar devam eden üçüncü dönem olarak belirtmek mümkündür. Bu dönemlerin karakteristik özellikleri aşağıda okuyucunun dikkatine sunulmuştur:

- **1. Dönem:** Roma Zirvesi ittifakın dönüşümünde yeni bir aşamaya geçilmesini sağlamıştır. Bu dönemde eski SSCB devletleri Avrupa-Atlantik yapısına entegre olmak için ittifaka baskı yapmışlardır. Yugoslavya'da meydana gelen iç savaş transatlantik bağının sorunların çözümünde ne kadar büyük ve önemli bir rol oynadığını göstermiştir.
- **2. Dönem:** 9/11 saldırıları ittifakın askeri kapasitesinin yetersiz olduğunu göstermiş, 2002 yılında Prag'da toplanan zirvede; yeni yetenekler, ortaklar

¹³⁶ Sertif Demir, 21.Yüzyılda Barış ve Güvenliğin Tesisinde NATO'nun Rolü, **Akademik Bakış**, c.9, s.18, (Yaz 2016), ss.2-3.

ve üyeleri içeren askeri dönüşümün gerekli olduğu ortaya koyulmuş ve NATO Mukabele Kuvvetinin kurulması kararlaştırılmıştır. 9/11 ile beraber ittifakın en büyük düşmanı terörizm olmuştur.

- **3. Dönem:** İttifakın yeni güvenlik tehditlerine karşı hızlı ve kararlı mukabele yeteneğine destek veren Hazırlık Eylem Planı kabul edilmiş ve NATO'nun caydırıcılık ve savunma görevlerindeki kararlılığı ortaya konmuştur. Bu planın uygulanması ile ittifakın, Rusya'nın stratejik hamlelerine cevap verebilecek yeteneğe ulaşabileceği değerlendirilmiştir.¹³⁷

NATO'nun 21.yüzyılda karşılaşılabileceği belirsizlikleri içsel ve dışsal olarak tanımlamak mümkündür. İçsel olarak; yük paylaşımındaki anlaşmazlıklar, savunma bütçeleri taahhütleri, üye ülkelerin farklı beklentileri, karar alma sürecinin hantal yapısı, dışsal olarak ise; dünyada yeni güç merkezlerinin varlığı, gittikçe güçlenen Rusya'nın NATO'nun genişleme sürecine olumsuz etkisi, AB'nin Savunma politikalarındaki farklı görüşleri ve dünyada yaygınlaşan ABD karşıtlığı ittifakın 21.yüzyılda karşılaşacağı belirsizliklerin temelini oluşturmuştur.¹³⁸

Ortaya çıkan yeni tehdit durumu ve içinde bulunduğu zorluklar karşısında ittifak 21.yüzyıla kendisini adapte edebilecek tedbirler almıştır. Öncelikle Avrupa-Atlantik bölgesi toplumlarının kültürel değerleri ve ortak tarihi ittifakın yakın gelecekte varlığının devam ettirileceğini göstermiştir. Çünkü ittifak ABD için sınırları ötesinde icra ettiği harekatlara yasal zemin, Avrupa için ise sert güç unsurunu sağlamıştır.¹³⁹ Daysal'a* göre bugün ittifak en çok kuzeyden ve doğudan tehdit altındadır. Bu bağlamda Kaliningrad ittifakın yumuşak karnıdır. Kırım ve Suriye de diğer Kaliningrad'lar olarak değerlendirilebilir. Ayrıca güneyden beklenen göçmen akınlarının önemli bir güvenlik sorunu olacağını öngörmek mümkündür.¹⁴⁰

İttifakın 2010 yılına kabul ettiği Stratejik Konsept uluslararası terörizmin etkilediği küresel güvenlik ortamına göre şekillenmiştir. Bu konsept ile ittifak, orta dönem ihtiyaçları karşılayabilecek küresel bir güvenlik örgütü haline gelmiştir. 2014 Galler Zirvesi ile kabul edilen Hazırlık Eylem Planı ve sonrasında oluşturulan yeni askeri kuvvet yapısı ile ittifakın muhtemel tehditlere karşı hızlı tepki gösterebilmesi hedeflenmiştir.

¹³⁷ Tomita Catalin Tomescu, *Revolution in Military Affairs During the Post-Cold War Period. Transformations within NATO*, (Lambert Academic Publishing, 2017), ss.25-29.

¹³⁸ agm, Demir, ss.13-16.

¹³⁹ James M. Goldgeier, "The Future of NATO, The Council on Foreign Relations", Special Report s.5 Şubat 2010, s.3.

** Korg (E) Mehmet Daysal, NATO'nun askeri kuvvet yapısında yer alan Türkiye-NATO Yüksek Süratli İntikal Kolordusunda 2016-2018 yılları arasında komutanlık yapmıştır.

¹⁴⁰ Mehmet Daysal ile 16 Ekim 2018'te İzmir Konak Orduevinde gerçekleştirilen mülakattan alınmıştır.

NATO üstelendiği küresel güvenlik görevi ile üye ülkelerin sınırlarının ötesinde, Avrupa-Atlantik bölgesinin istikrarını etkileyebileceğini değerlendirdiği tehditler ve çatışmalar ile mücadelesini sürdürmüştür. Ayrıca ittifak, üye olmayan diğer devletler ve uluslararası örgütler ile güvenlik konusunda işbirliği yaparak krizlerin önlenmesinde ve kriz yönetiminde önemli görevler almıştır. Caydırıcılık geçmişte olduğu gibi bugün de Avrupa-Atlantik bölgesini barış ve güvenliğinde ittifakın en önemli görevi olarak karşımıza çıkmaktadır. 21.yüzyılda NATO bu görevini, yüksek hazırlık seviyeli kuvvetleri, balistik füze savunma sistemi, akıllı savunma modeli ve nükleer silah yeteneği ile sağlamaktadır.¹⁴¹

21.yüzyılın tehditlerini Soğuk Savaş döneminin konvansiyonel tehditlerinden ziyade terör örgütlerinin veya başarısız devletlerin Kitle İmha Silahlarına sahip olmaya çalışması veya uluslararası terörizmin türevleri olarak değerlendirmek mümkündür. Bu yeni tehditler, ittifakın ana prensibi olan 5.maddenin işletilmesine olanak vermektedir.¹⁴² Burada dikkat çeken konu, bu tehditler kadar ülkelerin istikrarını ve güvenliğini tehdit eden yumuşak güç veya akıllı güç uygulamalarının karşısında kolektif savunma anlayışının nasıl ortaya koyulacağıdır. Bir çok güvenlik uzmanı ve askeri yetkili Soğuk Savaş döneminin net kuralları çerçevesinde oluşturulan güvenlik yaklaşımlarının günümüzden çok daha basit ve öngörülebilir olduğu üzerinde hemfikirdir. Bu bölümde ittifakın içinde bulunduğumuz dönemde yaşadığı önemli zorluklar okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

3.1.1. Genişleme Sürecinin NATO-RF İlişkilerine Etkisi:

Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra NATO ile Rusya arasında, ortak çıkar alanlarında işbirliği ve diyalogun hakim olduğu bir dönem yaşanmıştır. Rusya'nın Ukrayna'ya yaptığı askeri müdahale ile bu süreç askıya alınmış, ancak askeri ve siyasi iletişim kanalları açık tutulmaya devam edilmiştir.

NATO-Rusya ilişkileri Rusya'nın 1991 yılında Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyine girmesi ile başlamıştır. Rusya'nın 1994 yılında Barış için Ortaklık programına dahil olması ile sahada ilk işbirliği Balkanlarda icra edilen harekatta sağlanmıştır. Düzenli ilişkilerin ve işbirliğinin kolaylaştırılması için Rusya 1998 yılında NATO'da diplomatik misyon kurmuş, buna karşılık olarak NATO 2001 yılında Moskova'da Bilgi Ofisi, 2002 yılında ise Askeri İrtibat Misyonu açmıştır. 1991 yılından 2014 yılına kadarki dönemde ittifak ile Rusya;

¹⁴¹ Demir, *agm*, s.12.

¹⁴² Goldgeier, *agm*, s.7.

- NATO'nun yürüttüğü ISAF, Aktif Gayret, Okyanus Kalkanı gibi harekatlarda,
- Afgan Silahlı Kuvvetlerine eğitimde,
- Afganistan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Pakistan kolluk kuvvetlerine uyuşturucu ile mücadele eğitiminde,
- Terörizmle mücadelede,
- Konvansiyonel silahların yaygınlaşması ile mücadelede,
- Nükleer silahlar ile ilgili diyalogun geliştirilmesinde,
- Askeri işbirliğinin geliştirilmesinde,
- Denizaltı mürettebatı arama kurtarma tatbikatlarının icrasında,
- Savunma, strateji ve reformlar konusunda şeffaflıkta,
- Savunma sanayisinde işbirliğinin artırılmasında,
- İkmal konusunda,
- Sivil acil durum planlarının yapılmasında
- Bilimsel konularda,
- Terminoloji ve Lisan eğitiminde
- NATO-Rusya Konseyi konusunda farkındalığın artırılmasında işbirliği yapmıştır.¹⁴³

İşbirliği ve diyalogun genellikle hakim olduğu bu dönemde 2008 yılına gelindiğinde Rusya ittifak ile ilgili bir takım çekincelerini ortaya koymuştur. Öncelikle Rusya, ittifakın ilişkilerde şeffaf olmadığını öne sürmüştü ve Soğuk Savaş döneminden kalma sorunların çözümünde işbirliğinin yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca ittifakın 1999 ve 2004 genişleme adımları ile Rusya sınırlarına dayanması, sonrasında da Ukrayna ve Gürcistan'daki renkli devrimlere Batı'nın destek verdiği iddiaları Moskova tarafından hoş karşılanmamıştır. Rusya'nın 2008 yılında Gürcistan'a müdahalesi ile ilişkiler kopma noktasına gelmesine rağmen 2009 yılında Rusya tarafından alınan kararlar ile ilişkilerde tekrar işbirliği ve diyalog seçilmiştir.¹⁴⁴

Rusya'nın Kırım'ı hukuka aykırı olarak ilhak etmesi ile ittifak iletişim kanalları açık kalmak kaydıyla tüm işbirliği faaliyetlerini durdurmuştur. 2014 yılında Galler Zirvesinde Rusya'nın bu hukuka aykırı müdahalesi kınanmış ve Rusya'ya Ukrayna'dan askerlerini çekmesi konusunda çağrıda bulunulmuştur. Bu dönemde Malezya'ya ait bir yolcu uçağının Rusya tarafından düşürüldüğü iddiası bölgedeki

¹⁴³ "Key Areas of Cooperation Prior to April 2014" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50090.htm, [Erişim Tarihi: 18.11.2018].

¹⁴⁴ Oksana Antonenko Igor Yurgens, "Towards a NATO-Russia Strategic Concept", *Survival*, c.51, s.2, (Nisan-Mayıs 2009), ss.13-21.

yüksek gerilimin daha da artmasına neden olmuştur. İttifak, en başından beri Ukrayna'da yaşanan krizin diplomatik ve barışçıl yollarla çözülmesi gerektiğini vurgulamıştır.¹⁴⁵

Ukrayna Krizinden sonra ittifakın endişeleri çok daha fazla artmıştır. İttifak halen Gürcistan, Moldova ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü desteklemekte ve Rusya'nın bu üç ülkeden askerlerini geri çekmesini talep etmektedir. NATO, Rusya'nın özellikle ittifak ile olan sınırlarında gerçekleştirdiği yığınaklanma, büyük ölçekli askeri tatbikatlar, siber saldırılar, hava sahası ihlalleri ve hibrit savaş taktikleri ile Avrupa-Atlantik güvenliğini tehdit ettiğini öne sürmektedir. Ayrıca Rusya'nın Suriye'deki askeri varlığı da ittifak tarafından hoş karşılanmamaktadır. İttifak tüm bunlara rağmen Rusya ile uluslararası hukuka saygı temelinde gerçekleştirilecek ortaklığın stratejik önemde olduğunu değerlendirmektedir.¹⁴⁶

NATO'nun genişleme politikasını Rusya geçmişten beri aynı doğrultuda değerlendirse de 2015 yılında kamuoyu ile paylaşılan Ulusal Güvenlik Stratejisi ile bu durum net bir şekilde ifade edilmiştir. Rus Ulusal Güvenlik Stratejisine göre;

- NATO'nun askeri potansiyelindeki artırması, uluslararası hukuku hiçe sayan küresel faaliyet alanları, blok ülkelerinin askeri faaliyetlerini teşvik etmesi, daha ileri bölgelere genişlemesi ve Rusya sınırına yakın bölgelerdeki askeri altyapılarının konumu Rus ulusal güvenliğini tehdit etmektedir.
- Israrla sürdürülen bloklaştırma yaklaşımı uluslararası problemlerin çözümüne katkı sağlamamaktadır. Afrika ve Yakın Doğu ülkelerinden Avrupa'ya olan göç akımları Avrupa Atlantik Bölgesinin güvenliğinin sadece NATO ve AB temelli çözülemeyeceğini göstermiştir.
- NATO'nun Rusya sınırına yakın bölgedeki askeri varlığı, balistik füze savunma sistemleri ve bloklaştırma çabaları, Rusya'nın NATO ile ilişkilerinde belirleyici faktör olmaya devam edecektir.
- Rusya Federasyonu NATO ile Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliği için eşitlik temelli ilişkilerin geliştirilmesine hazırdır. NATO'nun askeri ve siyasi planlamalarında Rusya'nın çıkarlarını da göz önüne alması ve uluslararası

¹⁴⁵ "Response to the Russia-Ukraine Conflict" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50090.htm, [Erişim Tarihi: 18.11.2018].

¹⁴⁶ "Wider Concerns about Russia's Behaviour" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50090.htm, [Erişim Tarihi: 18.11.2018].

hukuka uygun davranması halinde daha derin ve kapsamlı ilişkiler kurulabilecektir.¹⁴⁷

Rusya'ya göre NATO'nun genişlemesi açık bir ulusal güvenlik tehdididir. Rusya Federasyonu, artan genişleme adımları, eski Sovyet ülkelerinin ittifaka üyelikleri ve yakın çevresinde Batı'nın artan askeri varlığı ile kendisinin NATO tarafından çevrelendiğini iddia etmektedir. NATO bu iddianın asılsız olduğunu ve Rusya'nın yaklaşık 20000 kilometrelik kara sınırlarının sadece 1215 kilometresinde ittifak ile komşu olduğunu, Rusya'nın 14 sınır komşusunun sadece 5 tanesinin NATO üyesi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca NATO, üye ülkeler dışında sadece Kosova ve Afganistan'da askeri varlığının olduğunu, buna karşılık Rusya'nın uluslararası hukuka aykırı olarak Ukrayna, Gürcistan ve Moldova'da ilgili ülkelerin rızası olmadan askeri varlığını halen sürdürdüğünü vurgulamıştır.¹⁴⁸ Rusya, ittifakın bu savunmasını alaycı bir üslupla karşılamış ve 21.yüzyılın sınırlara bağlı olmayan güvenlik ortamında bu iddiaların komediden öteye geçemeyeceğini ifade etmiştir.

Tomescu'ya* göre Rusya, yakın çevresindeki NATO üyesi ülkelerin mevcudiyetini ve NATO'nun genişlemesini kendilerinin çevrenmesi olarak görmektedirler. Rusya; NATO ve ABD ile iyi ilişkileri olmayan veya ilişkilerinde bozulma ihtimali olan aktörlerle ilişkilerini güçlendirme eğilimindedir. Bu şekilde bu ülkelerin ittifaktan uzaklaşmasını hedeflemektedir. Bu maksatla Yunanistan, Macaristan ve İtalya, Rusya tarafından provoke edilmekte, bu da ittifakın güç kaybetmesine neden olmaktadır. Ayrıca Rusya, hali hazır durumdaki donmuş çatışmaların çözümsüz olarak kalmasını hedeflemekte, yani çözümsüzlük çözümünü tercih etmektedir. Rusya Federasyonu için doğalgaz güç, petrol ise para demektir. Doğalgaz kozunu tüm Avrupa'ya karşı doğru kullanan Rusya, güçlü savunma sanayi ile Brezilya ve Hindistan ile mevcut olan ilişkilerini güçlendirmektedir. Tüm bu gelişmeler ile beraber Putin, hem ülke hem de dünya kamuoyunda önemli bir karakterdir. Dengi liderlerin aksine Putin güvenlik uzmanıdır. Diğer liderler güvenlik ile ilgili konuları danışmanları ile istişare edip, onlardan tavsiye alırken Putin, danışılan, tavsiye veren bir konumdadır. Bu da Rusya Federasyonunun güvenlik stratejisine önemli bir katkı sağlamaktadır. Günümüzde Hibrit Savaş teknikleri -tabi ki sosyal medya enstrümanı- en ustaca Rusya

¹⁴⁷ "Russia in the Modern World", Russian National Security Strategy, (Aralık 2015), <http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015.pdf>, [Erişim Tarihi: 18.11.2018].

¹⁴⁸ "Claim:NATO is Encircling Russia" NATO Official Web Page, NATO-Russia Relations: The Facts,, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_111767.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 18.11.2018].

* Tümgeneral Tomescu NATO'nun askeri kuvvet yapısında yer alan Türkiye-NATO Yüksek Süratli İntikal Kolordusunda Komutan Yardımcısı olarak görev yapmıştır.

Federasyonu tarafından kullanılmaktadır. Tüm bunlar Rusya Federasyonunu NATO için önemli bir tehdit haline getirmektedir.¹⁴⁹

Daysal'a göre hem Rusya Federasyonu hem de NATO Soğuk Savaşın bitmesine rağmen hala birbirlerini en önemli tehdit olarak görmektedirler. Rusya Federasyonu açısından bakarsak; ittifak eski SSCB etki alanında önemli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu durumun Rusya tarafından çevreleme olarak iddia edilmesi doğası gereği normaldir. İttifakın son dönemde Avrupa'nın doğusu ve güneyi olmak üzere iki farklı Stratejik Direktifi mevcuttur. NSD-S olarak adlandırılan ve Avrupa'nın güneyi ile ilgili Stratejik Direktif muhtemel göç sorunlarını tehdit olarak görmektedir. Ancak Avrupa'nın güvenliği ile ilgili en önemli tehdidin Rusya Federasyonu olduğu tüm ittifak tarafından kabul görmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak da NATO Kuvvet yapısındaki güçlendirmeyi Avrupa'nın doğusunda yapmaktadır. Hatta bu bölgede yaptığı iyileştirme faaliyetlerinde lider ülkeler görev almak için birbirleri ile yarışmaktadır. Özellikle Kırım'ın ilhakı ittifak açısından Avrupa'nın güvenliğini zedeleyen tehdidin büyüklüğünü gözler önüne sermiştir. Özellikle Letonya, Estonya, Litvanya, Polonya gibi Soğuk Savaş döneminde SSCB'nin kontrolünde ancak şuan ittifaka üye olan ülkelerde bu tehdit algılaması çok daha üst seviyededir. Bu ülkelere göre Kırım, Rusya Federasyonu yönetiminde olduğu sürece Avrupa ve Balkanların güvenliği sürekli tehdit altındadır.¹⁵⁰

Thompson'a* göre Rusya, NATO'yu maalesef doğru değerlendirememektedir. Genişleme sürecinde ittifaka kabul edilen üye ülkeler bağımsızdır ve bağımsız ülkelerin kendi kararlarını alma hakları vardır. Ancak Hibrit Savaş metotları ile Rusya bu süreci özellikle Ukrayna ve Gürcistan özelinde etkilemeye çalışmıştır. İttifak uluslararası sistemde, güvenlik alanındaki en başarılı örgütlenmedir. 1.Dünya Savaşının üzerinden 20 yıl geçmeden birincisinden çok daha kanlı olan 2.Dünya Savaşı meydana gelmesine rağmen 2.Dünya Savaşından bugüne uzanan uzun bir barış süreci yaşanmaktadır. Bu barışın sağlanmasında en önemli faktörün NATO olduğu değerlendirilmektedir.¹⁵¹

Gözkaya'ya göre de NATO'nun genişleme politikasının Rusya tarafından bir tehdit olarak görülmesi son derece doğaldır çünkü Rusya genişlemeyi Soğuk Savaş döneminde özellikle de ABD'nin yönlendirmesi ile yürütülen çevreleme politikası ile

¹⁴⁹ Tomita Catalin Tomescu ile 25 Eylül 2018'te NRDC-T'de gerçekleştirilen mülakattan alınmıştır.

¹⁵⁰ Korg (E) Mehmet Daysal ile 16 Ekim 2018'te İzmir Konak Orduevinde gerçekleştirilen mülakattan alınmıştır.

* Korg. John C. Thompson halen NATO Kara Kuvvetleri Komutanlığı görevini yürütmektedir.

¹⁵¹ Korg John C. Thompson ile 24 Ekim 2018'te NATO Kara Kuvvetleri Komutanlığında gerçekleştirilen mülakattan alınmıştır.

özdeşleştirmektedir. Ayrıca son dönemlerde Putin tarafından dile getirilen Büyük Stratejide, Rusya'nın yakın çevresine özel önem verilmektedir. Dolayısı ile bu bölgede ittifakın atmak istediği tüm adımlar Rus ulusal güvenliği için bir tehdit olmaya devam edeceği öngörülmüştür.¹⁵²

Genişleme sürecindeki ilişkiler göz önüne alındığında, tarafların siyasi ve askeri olarak uygun zamanı yakaladıklarında kendi çıkar alanlarını genişletmek için işbirliği ve diyalogu bir kenara bıraktıklarını söylemek mümkündür. Rusya'nın ittifakın genişleme politikası ile ilgili çekincelerinin de ittifakın genişleme nedenlerinin de kendi açılarından haklı tarafları vardır. Rusya Federasyonu, kırmızı çizgileri olan Ukrayna ve Gürcistan'ın üyeliğe giden sürecini ihtilaflı toprak sorunları ile baltalamış, diğer taraftan NATO ise Rusya'nın yakın çevre dediği bölgesine girmeyi başarmıştır. Yakın gelecekte, güç dengesinde ağır basan tarafın, kendi çıkar alanını genişletmek için adım atmaktan çekinmeyeceğini söylemek mümkündür.

3.1.2. İttifakın Yük Paylaşımı Konusundaki Sorunları:

NATO'nun faaliyetleri ile ilgili maliyetlerin ve sorumlulukların üyeler arasında dağıtılması yük paylaşımı (burden sharing) olarak tanımlanmaktadır. Kurulduğu günden itibaren adil bir yük paylaşımı ittifakın gündeminde her daim yerini almıştır. Özellikle Soğuk Savaşın sona ermesi ile Sovyet tehdidi ortadan kalmış ve üye ülkeler NATO'ya ayırdıkları savunma bütçelerinde azalmaya gitmişlerdir. Ancak Yugoslavya'nın dağılması sonucunda Balkanlar'da icra edilen operasyonlarda, ABD'nin baskın pozisyonu Avrupalı devletlerin güvenlik alanında ABD'ye ne kadar bağımlı olduklarını göstermiştir. 9/11 Saldırıları sonrasında Afganistan'da icra edilen harekate, Avrupalı devletlerin arzu edilen oranda katkı sağlayamaması, ittifakta adil bir yük paylaşımı olmadığını gözler önüne sermiştir.¹⁵³

İttifakın gerçekleştirdiği zirve ve toplantılarda her zaman adil yük paylaşımı tartışılmış ve bir takım kararlar alınmıştır. Ancak alınan kararların uygulanmaması ABD tarafından sürekli tepki ile karşılanmıştır. 1999 yılında kabul edilen "Savunma Yetenekleri Girişimi" ve 2002 Prag Zirvesinde kabul edilen "Prag Yetenekler Taahhüdü" bu konuda alınan kararların en somutlarıdır.¹⁵⁴

¹⁵² Tuğg (E) Levent GÖZKAYA ile 08 Aralık 2018'de Ankara'da gerçekleştirilen mülakattan alınmıştır.

¹⁵³ John Sperling, Mark Webber, "NATO From Kosovo to Kabul" *International Affairs*, c.85, s.3, (Mayıs 2009), s.491-511.

¹⁵⁴ Arif Bağbaşıoğlu, "Güncelliğini Yitirmeyen Bir Sorun Olan Yük Paylaşımına Yeni Bir Çözüm Arayışı: Akıllı Savunma ve NATO", Akademik Bakış, c.10, s.19, (Kış 2016), ss.209-225.

İttifak dayanışma, ortak amaç ve adil yük paylaşımı temellerinde ortak bir duruş sergilemektedir. Güçlü bir savunma duruşu ve caydırıcılık; eşit ve sürdürülebilir şekilde görevlerin, sorumlulukların ve maliyetin paylaşılması ile mümkün olmuştur. 2014 Galler Zirvesinde; üye ülkeler, planlanan yetenekleri ve katkıları konusunda 2024 yılına kadar sorumluluklarını yerine getireceklerini tekrar taahhüt etmişlerdir. Adil yük paylaşımı ittifakın dayanışma, güvenilirlik ve 3.ve 5.Madde taahhütlerini yerine getirme kararlılığını desteklemiştir. Galler Zirvesinden itibaren 2024 yılına kadar üye ülkeler GSMH'lerinin %2'lik kısmını savunma harcamaları, savunma harcamalarının da %20'lik kısmını teçhizat alımı için planlamışlardır. İttifak bu planlama ile ABD'nin yük paylaşımı konusundaki tepkilerini azaltmayı hedeflemiştir.¹⁵⁵

ABD Başkanı Donald Trump, Brüksel Zirvesinde Avrupalı siyasetçileri, .2014 Galler Zirvesinde kabul edilen kararlar doğrultusunda çok basit bir soru ile karşılamıştır. "Ne zaman GSMH'ninizin %2'sini savunma için harcayacaksınız?" Verilen sözlerle ilgili olarak; 4 yıl içinde %2'lik harcama taahhüdünü yerine getiren üye sayısı 3'ten 8'e çıkmış, 7 üye ise bu hedefe 2024 yılında ulaşacaklarını taahhüt etmiştir. NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, yük paylaşımı konusunda verilen sözlerin tutulması için üye ülkelere yaptığı ziyaretlerde konuyu sürekli olarak dile getirmektedir. Ancak ABD'nin bu konudaki ısrarlarına bazı Avrupalı devletler tarafından aşağıda belirtilen 3 konuda itiraz gelmektedir.

- Savunma harcamalarının artırılması, savunma kapasitesinin de artmasını sağlamayabilir. Harcamaların doğru alanlarda ittifakın savunma duruşuna ve caydırıcılığına katkı sağlayacak şekilde yapılması gerekmektedir. Örneğin Yunanistan uzun zamandan beri %2'lik savunma harcaması taahhüdünü tutmasına rağmen NATO Harekatlarına etkin bir şekilde katılmamaktadır. Esas itibari ile Yunanistan'ın savunması ittifaktan ziyade tamamen milli çıkarları doğrultusunda olduğu değerlendirilmektedir.
- Yük paylaşımı demek sadece %2'lik savunma harcaması demek değildir. NATO Harekatlarına katılım ve bu harekatlarda bedel ödemek de sorumluluğun adil olarak paylaşılmasında göz önüne alınmalıdır. Örneğin Danimarka savunma harcamaları %1.2'lik oranda kalsa da ISAF görevinde en fazla zayıyat veren üye konumundadır.
- Atlantik ötesi silah ticareti güçlü bir şekilde ABD Savunma Sanayisine fayda sağlamaktadır. ABD ile Avrupa arasındaki silah ticaretinde en büyük pay

¹⁵⁵ "Brussels Summit Declaration" NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm, [Erişim Tarihi: 19.11.2018].

ABD'nin ihraç ettiği silah ve savunma sistemlerindedir. Bu durum da ABD'nin savunma sanayisinin büyümesine, dolayısı ile de daha fazla savunma harcaması yapmasına neden olmaktadır.¹⁵⁶

Üye ülkelerin 2018 yılına ait savunma bütçeleri ile ilgili bilgiler Tablo-2'de okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

Tablo 2: NATO Üyesi Ülkelerin 2018 Yılı Savunma Harcamaları

	Toplam Savunma Harcaması (Milyon \$)	GSMH Oranı (%)
ABD	727.664	3.50
Birleşik Krallık	61.508	2.10
Fransa	52.025	1.81
Almanya	51.009	1.24
İtalya	25.780	1.13
Kanada	21.601	1.23
Türkiye	15.219	1.68
İspanya	13.863	0.93
Hollanda	13.023	1.35
Polonya	12.088	1.98
Norveç	7.266	1.61
Belçika	5.114	0.93
Yunanistan	5.004	2.27
Romanya	4.835	1.93
Danimarka	4.376	1.21
Portekiz	3.320	1.36
Çekya	2.821	1.11
Macaristan	1.733	1.08
Slovakya	1.320	1.30
Litvanya	1.062	1.96
Bulgaristan	1.014	1.56
Hırvatistan	799	1.30
Letonya	701	2.0
Estonya	637	2.14
Slovenya	567	1.01
Lüksemburg	391	0.55
Arnavutluk	179	1.19
Karadağ	87	1.58

"Defence Expenditure of NATO Countries (2011-2018)" NATO Official Web Page, News, https://www.nato.int/cps/em/natohq/news_156770.htm, [Erişim Tarihi: 20.12.2018]'den uyarlanmıştır.

¹⁵⁶ Dick Zandee, "The 2018 NATO Summit: The Burden of Transatlantic Burden-Sharing", *Clingendael Magazine*, (2018), <https://www.clingendael.org/publication/2018-nato-summit-burden-transatlantic-burden-sharing>, [Erişim Tarihi: 19.11.2018].

Donald Trump Brüksel Zirvesinde yük paylaşımı konusunda ayrıca %2'lik savunma harcama kararının %4' e çıkarılmasını teklif ederek bir çeşit müzakere taktiği uygulamış bu durum da ittifakta farklı düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bazı Avrupalı devletlerin bu hedefi yakalamak için çaba sarf etmeleri halinde, Rus tehdidine karşı kuvvetlerini yeniden yapılandırmada ve uluslararası terörizmle mücadelede zafiyet yaratabileceği değerlendirilmiştir. Ayrıca Trump'ın bu konuda yanlış parametreleri kullandığı da kendisine yöneltilen eleştiriler arasındadır. Strateji değişikliği, kuvvet planlaması ve gerektiği kadar harcamanın caydırıcılık ve savunma için asıl parametreler olduğu düşüncesi Trump'ı bu konuda eleştirenler arasında kabul görmektedir.¹⁵⁷

İttifakın yük paylaşımı günümüze kadar devam eden ve henüz bir orta yolun bulunmadığı önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. ABD, ittifakın Avrupalı devletlere sağladığı güvence karşılığında üzerlerine düşen sorumluluğu üstlenmelerini istemektedir. ABD en çok geçmiş dönem zirvelerinde oy birliği ile alınan kararların uygulanmamasına tepki göstermektedir. ABD'nin savunma stratejisi, Avrupa bölgesinde kuvvet artırımına dayanmakta, Avrupalılar ise mevcut kuvvetlerin etkinliğinin ve birlikte çalışabilirliğinin artırılmasını desteklemektedirler. Sayısal olarak gerçekleşen artışın tam manası ile sahaya yansımayacağını düşünen Avrupalı devletler, savunma harcamaları yerine savunma stratejilerinde değişiklik ile kuvvet çarpanı oluşturmayı hedeflemişlerdir.

3.1.3. NATO'nun Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) Politikası:

Kolektif savunma örgütü olarak NATO, 1999 yılında Washington'da gerçekleştirdiği zirvede; uluslararası ortamdaki demokratik olmayan yönetimlerin, başarısız devletlerin, uluslararası terörizmin ve organize suç örgütlerinin, ittifak için tehdit oluşturduğunu ve üye ülkelerin güvenliğini sağlamak için herhangi bir alana bağlı kalmadan bu tip bir tehdit ile karşılaşıldığında müdahale edileceğini açık bir şekilde vurgulanmıştır. İttifak bu kararı ile muhtemel tehditlerin Avrupa-Atlantik bölgesinde gelmeden, önleyici tedbirler ile bertaraf edilmesini hedeflemiştir.

NATO 2005 yılından itibaren Afrika Birliği ile özellikle askeri ve teknik işbirliği tesis etmiştir. Bu işbirliği; hareket desteği, yetenek artırımına katkı ve Afrika Hazır Kıtı Kuvveti'ne yardımı kapsamaktadır. İttifak bu kapsamda Afrika Birliği

¹⁵⁷ Anthony H. Cordesman, *NATO Burden Sharing: The Need for Strategy and Force Plans, Not Meaningless Percentage Goals*, (Washington Center for Strategic International Studies, 2018), ss.2-6.

karargahında irtibat ofisi bulundurmaktadır.¹⁵⁸ NATO'nun Orta Doğu'daki faaliyetlerinde ise genellikle ABD'nin lider tutumunun varlığını söylemek mümkündür. Gerek Afganistan, gerekse Irak müdahalelerinde ve sonrasında ittifak bölgede görünürlüğünü artırmış ve uluslararası terörizm ile büyük çapta bir mücadeleye girmiştir.

NATO'nun Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi ile ilgili faaliyetlerinde 2017 yılında, Napoli Müttefik Müsterek Kuvvet Komutanlığı bünyesinde NATO Güney Stratejik Direktif Merkezi (NSDS HUB)'nin kurulmasının belki de bölge ile ilgili en önemli gelişme olduğunu söylemek mümkündür. NSDS müttefikler, ortaklar ve uzmanların daha iyi bir anlayış sağlamak ve ittifakın güney bölgesindeki (Orta Doğu, Kuzey Afrika, Sahel ve Sahraaltı Afrika) zorlukların üstesinden gelmek için bir araya geldiği bir forum niteliği taşımaktadır. NSDS' nin amacı:

- Bilgi paylaşımı ve karşılıklı ilişkiler ile NATO'nun hareket ortamının dinamiklerini gözlemlemek ve değerlendirmek,
- Kolektif ve proaktif anlayış ile operatif ve stratejik seviyedeki liderleri bilgilendirmek ve ittifakın karar mekanizmasını şekillendirmek,
- Önceden tahmin, sınırlama ve zorlukların üstesinden gelebilmek için ittifaka stratejik seviyede bir bakış açısı sağlamak,
- Uzun dönem istikrar ve yerel nüfusun refahına odaklanmış askeri olmayan birimler ile olumlu bir kuvvet olarak bölgede varlık göstermektir.

NATO, Orta Doğu ve Afrika bölgesinde hareket icra etme konusuna yabancı değildir ancak NSDS ile sağlanan, harekattan ziyade bölge dinamiklerinin anlaşılması olmuştur. NSDS'nin haber alma işleyişi tamamen iyi ilişkilere dayanmaktadır. Merkez, diğer uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşları ve diğer NATO dışı kuruluşlar ile ilişkilerini geliştirerek faaliyetlerini yürütmektedir. Bir Afrika atasözü " Hızlı gitmek istersen yalnız git, uzağa gitmek istersen beraber git" diyerek ortaklığın önemini vurgulamaktadır.¹⁵⁹

MENA bölgesi güvenlik ortamında büyük dalgalanmaların ve istikrarsızlığın her zaman gözlemlendiğini söylemek mümkündür. Bölgedeki askeri eğilim iki noktaya odaklanmıştır. Bunlardan birincisi kitle imha silahları gibi stratejik silahların yaygınlaşması, ikincisi ise asimetrik tehdit ve hibrit savaş metotlarındaki dramatik artıştır. Bu karmaşık tehdit algılaması karşısında konvansiyonel askeri düşünce

¹⁵⁸ "Cooperation with the African Union" NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_8191.htm, [Erişim Tarihi: 20.11.2018].

¹⁵⁹ "Mission" NATO Strategic Direction South-Hub Official Web Page, <https://www.thesouthernhub.org/about-us/mission.aspx>, [Erişim Tarihi: 20.11.2018].

yerine basit çözümler sağlayan metotların kullanılması zorunlu hale gelmiştir. Günümüzde Suriye'de yaşanan iç savaş tüm bu tehdit algılamalarını içermektedir.¹⁶⁰

Geçmişte yaşanan olaylar bölgede güvenlik ve istikrarın bozulmasına neden olmasına rağmen ittifakın bu olaylara tepki göstermesindeki kararsızlığı dikkatlerden kaçmamıştır. Bu kararsızlıktaki en önemli neden üye ülkelerin bölge ile ilgili farklı görüşleridir. İttifakın bölgede istikrarın sağlanması ve barışın tesisi için daha aktif bir rol alma kapasitesine sahip olmasına rağmen içinde yaşadığı politik çekişmelerden dolayı bölge ile ilgili faaliyetlerin Kuzey bölge faaliyetlerine göre düşük öncelikli olacağını söylemek mümkündür.¹⁶¹

İttifakın bölgede başarı sağlayabilmesi için öncelikle sorunların gerçek nedenlerini ve bu nedenleri ortadan kaldırabilecek uygun çözümleri bulması gerekmektedir. İkinci olarak da bölgede yabancı müdahalesinin direkt tehdit olarak algılanmasından dolayı icra edilecek faaliyetlerde, bölge toplumlarının ve uluslararası örgütlerin oluşturduğu geniş tabanlı bir meşruiyetin sağlanması esastır.¹⁶² Bölgenin kültürel yapısı doğru anlaşılmadan da bu alanda çalışmak pek mümkün gözükmemektedir. Bu anlamda NSDS'nin bu kapsamda olumlu katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi, mevcut tehdit algılamaları dışında ayrıca enerji konusu ile de uluslararası ortamda önem arz etmektedir. Orta Doğu'nun petrol konusundaki önemi bugün her seviyede konuşulup tartışılmaktayken Kuzey Afrika'nın yenilenebilir enerji konusundaki potansiyeli kamuoyunda hak ettiği değeri görememektedir. Bölgenin güneş ve rüzgar potansiyeli, dünya kamuoyunun aksine bu alandaki teknolojiye sahip ülkeler tarafından dikkatli bir şekilde izlenmekte ve ittifakın faaliyetlerinin de bu bölgede artırılması beklenmektedir. Özellikle Almanya'nın güneş enerjisindeki üstün teknolojisi, enerji konusunda Kuzey Afrika'ya ayrı bir önem vermesine, bir takım yatırımlar yapmasına ve bu bölgede üretilecek enerjinin Avrupa'ya iletilmesi için gerekli altyapı çalışmalarının başlatılmasına neden olmuştur. Sınırsız rüzgar ve güneş enerjisi potansiyeline sahip Kuzey Afrika'nın önümüzdeki yıllarda hangi çapta çatışmalara, güvenlik tehditlerine ve güç mücadelelerine sahne olacağını öngörmek için, bugün sınırlı petrol potansiyeline

¹⁶⁰ Can Kasapoğlu, "Future MENA Threat Landscape and Turkey's Defense Posture", *Ortadoğu Analiz*, c:5, s:54, (Haziran 2013), ss.35-44.

¹⁶¹ Eric Reichborn Kjennerud, "NATO's Problematic Partnership in the MENA Region", *Mediterranean Quarterly*, c.52, s.2, (2014), ss.6-32.

¹⁶² Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, *NATO Orta Doğu'da Neler Yapabilir?*, Aralık 2006, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/192/nato_ortadoguda_ne_yapabilir, [Erişim Tarihi: 20.11.2018].

sahip Orta Doğu'da yüzyıllardır süren çatışmaları göz önüne getirmenin yeterli olacağı değerlendirilmektedir.

Bölge ile ilgili tüm bu faktörler göz önüne alındığında MENA bölgesinin önemi her geçen gün artmakta ancak bu durum bölgenin güvenliği ve istikrarı için aynı oranda artan bir tehdit haline gelmektedir. İttifakın varlık sebebi olan kolektif savunma görevinin yanında, 21.yüzyılda üstlendiği yeni görevlerden biri olan enerji güvenliği göz önüne alındığında, bölge ile ilgili atılacak adımların ve ittifakın faaliyetlerdeki önceliklendirmenin, ittifakın stratejilerindeki samimiyeti ortaya koyması bakımından önemli bir gösterge olacağı değerlendirilmektedir.

3.1.4. Değişen Harekat Alanı: Hibrit Savaş Konsepti:

Savaşlar insanlık tarihi boyunca, uluslararası ortamda Avrupa Ahengi gibi güç dengesinin olmadığı dönemlerde her daim bir dış politika aracı olarak var olmuştur. Dünya Savaşlarından büyük zarar gören devletler, Soğuk Savaş döneminde geniş çapta sıcak çatışmadan kaçınmış, nükleer silah tehdidi ile sağlanan dehşet dengesi bir anlamda barışın tesis edilmesinde önemli bir etki sağlamıştır.¹⁶³Bu dönemde sıcak çatışma yaşanmamış ancak diplomatik ilişkilerdeki gerginlik her zaman kendisini göstermiştir.

Hibrit savaş üzerine çalışan akademisyenler, antik çağlardan beri birçok savaşta hibrit savaş teknikleri kullanıldığı için hibrit savaşın yeni bir olgu olmadığını tartışmaktadırlar. Avrupalı devletler tarafından tartışılan en önemli olgulardan birisi olmasına rağmen hibrit savaşı ifade edebilecek yaygın, tek ve herkes tarafından kabul gören bir tanım henüz yapılamamıştır. Sözlükler hibrit kavramını, iki elementin bir araya gelmesi ile ortaya çıkan sonuç olarak tanımlamıştır. Aslında hibrit savaş ile ilgili tüm tartışmalar bu tanımlama üzerinden çıkmaktadır çünkü günümüzde hibrit savaş olarak değerlendirilen çatışmalarda ikiden çok daha fazla etken bir araya gelmektedir.¹⁶⁴

Hibrit Savaş ile ilgili tüm bu tartışmalara rağmen, son yıllarda kabul gören tanım; askeri ve askeri olmayan farklı savaş metotlarının, çatışmanın fiziksel ve psikolojik boyutlarındaki hedeflere ulaşmak için, birleşik olarak ve bir ahenk içinde kullanılması olmuştur. Uygulamada bu durum özellikle terör örgütleri tarafından; zayıf devlet dışı aktörlerin asimetrik kuvvetler kullanarak teknolojik olarak güçlü

¹⁶³ Bilal Karabulut, "Uluslararası İlişkilerde Savaş Olgusunun Yaşadığı Dönüşüm: Hibrit Savaş ve Rusya Örneği", *Karadeniz Araştırmaları*, c.14, s.55, (Güz 2017), ss.115-130.

¹⁶⁴ Mehmet Seyfettin Erol, Şafak Oğuz, "Hybrid Warfare Studies and Russia's Example in Crimea", *Akademik Bakış*, c.9, s.17, (Kış 2015).

devletler karşısında uyguladıkları bir yöntem olarak karşımıza çıkmıştır.¹⁶⁵ Bu tanımdan yola çıkarsak, tarihin bir çok döneminde meydana gelen savaşlarda askeri ve askeri olmayan bir takım kuvvetlerin, istenilen hedefi ele geçirmek için bir bütün içinde beraber kullanıldıklarını görmemiz mümkündür.

Hibrit Savaşta askeri ve askeri olmayan, nizami ve gayri nizami kuvvetlerin entegrasyonu sonucunda, açık ve gizli operasyonları ile jeopolitik ve stratejik hedeflerin elde edilmesi hedeflenmektedir. Burada amaç düşmanın zayıflıklarını istismar etmek ve karar alma süreçlerinde belirsizlik yaratmaktır.¹⁶⁶ Hibrit savaş ile ilgili çalışma yapan akademisyenler farklı tanımlamalar yapsalar da hepsinin tanımlamalarındaki ortak nokta; nizami ve gayri nizami kuvvetlerin, belirlenen stratejik bir hedef için, tahmin edilenden farklı bir yöntem ile gayretlerin bütünleştirilmesi olmuştur.

Hibrit Savaş, normalde gerilla hareketi ile ilişkili olan taktiklerle beraber önemli bir konvansiyonel askeri gücü sağlamaktadır. Hibrit savaş tekniklerini kullanan taraf çatışmayı bölgesel tutarak siyasi hedeflerine ulaşabilmektedir. Rusya'nın bu tekniği kullanması bölgesel avantajı ve güç durumunu yansıtmıştır. Özellikle yakın çevresindeki hibrit uygulamalarında Rusya, bölgedeki baskınlığını ve bölgesel dinamikler konusundaki iyi analizleri sayesinde başarılı olmuştur.¹⁶⁷

Hibrit Savaş teknikleri yüz yıllardır kullanılmasına rağmen, günümüz uluslararası ortamında bu savaş özellikle; Moldova, Gürcistan ve Ukrayna'da krizlerinden sonra Rusya ile anılmaya başlanmıştır. Rusya, yakın çevresi olarak adlandırdığı bölgede, Rus etnik kimliğini kullanarak Hibrit Savaş teknikleri ile kendi stratejik hedeflerine ulaşmayı başarmıştır. Birçok araştırması ve analiz uzmanı Rusya'nın bu hedeflere ulaşmak için hibrit savaş metotlarını tercih etmesinin sebeplerini:

- Hibrit savaş tekniklerinin daha kolay ve daha ucuz olması,
- Klasik savaş metotları kullanılan çatışmanın sonuçlarının karşılanamayacağı durumların varlığı,

¹⁶⁵ Frank Hoffman, "Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars", **Potomac Institute for Policy Studies**, Arlington, (2007).

¹⁶⁶ Edward Helmore, "US Increased Weapons Sales in 2015 Despite Slight Drop In Global Arms Trade", **The Guardian**, (26 Aralık 2016).

¹⁶⁷ Alexander Lanoszka, "Russian Hybrid Warfare and Extended Deterrence in Eastern Europe", **International Affairs**, s.92, (2016), ss.175-195.

- Hibrit stratejilerin NATO gibi ittifaklar karşısında mevcut durumu karmaşıkleştirme, geciktirme, zamanında karar alınmasını ve etkin bir tepki verilmesini engellemesi olarak değerdendirilmiştir.¹⁶⁸

Rusya'nın Kırım'ın ilhakında uyguladığı teknikler, hibrit savaş ile ilgili çalışma yapan araştırmacıların; konvansiyonel kapasitesi yüksek güçlü ülkeler karşısında özellikle devlet dışı zayıf aktörlerin kullandığı bir teknik yönündeki tanımlamalarında önemli değışiklikler yapmaları gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Rusya'nın, herhangi bir işaret taşımayan üniformalı askerleri yığınaklandırarak uyguladığı düzensiz savaş stratejisi, bu zamana kadar yapılan değerdendirmelerin de eksik olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca Rusya'nın bu dönemde tatbikatlar marifeti ile konvansiyonel kuvvetlerini Ukrayna sınırına kaydırması Batı'nın dikkatinin Kırım'dan Ukrayna'ya yönelmesine neden olmuştur.¹⁶⁹Tüm bu örnekler göstermiştir ki Rusya'nın, Hibrit Savaş ile ilgili kabul gören bilgilerin tekrar değerdendirilip, tanımlamaların yeniden yapılmasında önemli bir payı olduğunu söylemek mümkündür.

Propaganda, aldatma ve sabotaj gibi hibrit savaş teknikleri düşman üzerinde istikrarsızlık yaratmak için uzun yıllardır kullanılmaktadır ancak bu tehditleri yeni yapan hızlı teknolojik değışim ve küreselleşme ile hız, boyut ve yoğunluklarındaki artış olmuştur. Hibrit metotlar; savaş ile barış arasındaki çizgiyi ve hedefin ne olduğu konusundaki düşünceleri belirsizleştirmiştir. NATO'nun günümüzde karşılaştığı hibrit tehditleri; bilgi kirliliğı, siber saldırılar, ekonomik baskı, düzensiz silahlı grupların yığınaklandırılması ve düzenli kuvvetlerin kullanılması olarak sıralamak mümkündür. İttifak, 2015 yılından itibaren bu hibrit tehditlerle mücadele için üç aşamalı bir strateji izlemektedir. Bu stratejiye göre:

1. Hazır Olmak: NATO herhangi bir hibrit faaliyeti tespit edebilmek için devamlı olarak bilgi toplama, paylaşma ve değerdendirme faaliyetleri icra etmektedir. NATO Karargahı altında görev yapan Müşterek İstihbarat ve Güvenlik Dairesi ittifakın hibrit tehditler konusunda bilgi seviyesini artırmak ve doğru analizler yapmakla görevlendirilmiştir. Ayrıca ittifak sivil hazırlık, KBRN olaylarına reaksiyon, kritik altyapıların korunması, stratejik iletişim, sivillerin korunması, siber savunma, enerji güvenliğı ve terörizmle mücadele konularında talep edildiğı taktirde üye ülkelere destek sağlamaktadır.

¹⁶⁸ Tomita Catalin Tomescu, "Is Russia That Powerful in Hybrid Warfare?", *International Conference Knowledge-Based Organization*, c:23, s:1, (2017).

¹⁶⁹ Erol, Oğuz, *age*, s.16.

2. Hibrit Tehditleri Engelleme: İttifakın kuvvetlerini hazır bulundurma, karar alma sürecini ve komuta yapısını geliştirme çabaları, caydırıcılık ve savunma duruşunun bir parçasıdır. Bu durum ittifakın siyasi ve askeri olarak hazır olduğu ve uygun kuvvetleri doğru yer ve zamanda yığınaklandırma yeteneğine sahip olduğu konusunda güçlü bir mesaj vermektedir.
3. Savunma: Eğer caydırıcılık başarısız olursa, ittifak istenilen yer ve zamanda, hızlı ve esnek bir şekilde tepki göstererek herhangi bir müttefikini tüm tehditlere karşı savunmak için hazırdır.¹⁷⁰

Rusya'nın Hibrit Savaş konusundaki yetenekleri ve kapasitesi günümüzde ittifak için önemli bir tehdit haline gelmiştir. NATO'nun genişleme sürecinde; Ukrayna ve Gürcistan'ın üyelik ile ilgili diyalogların arttığı dönemde Rusya'nın attığı adımlar genişleme adımlarını durdurmuş ve Rusya'nın stratejik hedeflerine ulaşmasını sağlamıştır. Bugün Batı toplumlarında kabul gören gerçek Rusya'nın Hibrit Savaş taktiklerinde ne kadar başarılı olduğudur. Rusya, barış ile savaşın arasındaki sınırı ortadan kaldırarak hasmın barış durumunda olduğunu düşünmesini sağlamış ancak kendisi savaş durumunun farkında olarak siyasi hedeflerine ulaşmayı başarabilmiştir.

3.2. Gürcistan Krizi:

Abhazya ve Güney Osetya'nın, SSCB'nin dağılması ile bağımsızlıklarını ilan etmelerine rağmen bu durum Gürcistan tarafından tanınmamış ve bu mevcut sorunu kendi lehine çözüme kavuşmak için sürekli çaba sarf etmiştir. 2008 yılında Gürcistan, Güney Osetya'da askeri kuvvetlerini kullanarak fitili ilk ateşleyen taraf olmuş ve Rusya'nın hızlı tepkisi ile karşılaşmıştır. İlerleyen Rus kuvvetleri karşısında Gürcistan Güney Osetya'dan ve Abhazya'dan çekilmiş ancak bu ilerleme Rusya'nın Gürcistan sınırına ulaşmasına kadar devam etmiştir.

Rusya Federasyonunun bu tutumu karşısında Gürcistan, ulusal güvenlik alanındaki eksikliklerini, Rusya ise Gürcistan'ın olası NATO üyeliğinin kendi stratejik çıkarları karşısında büyük bir tehdit olabileceğini görmüştür. Rusya bu krizden sonra

¹⁷⁰ "NATO's Response To Hybrid Threats" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 24.11.2018].

Batı'nın kendisini çevrelediği iddialarını daha fazla dile getirmiş ve Avrupa'da yerleştirilmesi planlanan füze sistemleri, Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi ve Ukrayna ve Gürcistan'da gerçekleştirilen devrimler bu savını daha güçlü hale getirmiştir. Ayrıca Rusya, Gürcistan'ın Batı desteği olmadan böyle bir harekate girişemeyeceğini değerlendirmiştir. Tüm bu etkenlerin yanında, Gürcistan'ın enerji konusundaki konumunun Rusya'nın krize hızlı tepki vermesinin altında yatan en önemli etken olduğu değerlendirilmiştir.¹⁷¹

Rusya ve Gürcistan'ın çok kısa süre içerisinde savaş durumuna geçmeleri hem ABD hem de Avrupalı devletler tarafından beklenmedik bir durum olarak değerlendirilmiştir. Rusya, orantısız güç kullandığı iddiaları ile eleştirilse de Gürcistan'ın ilk müdahale eden taraf olması uluslararası ortamda Rusya'ya yapılan bu tepkilerin belirli seviyede kalmasına neden olmuştur. Soğuk Savaşın bitiminden sonra Rusya ilk kez bu savaş ile bağımsız bir ülkeye müdahalede bulunmuş, askeri kuvvetlerini test etmiş ve NATO ve ABD'ye de bazı mesajlar vermiştir.¹⁷² Öncelikle Rusya, modernize ettiği ordusu ve güçlenmiş ekonomisi ile bu savaşta ulusal güvenliği ile ilgili konulardaki kararlılığını ve yakın çevre olarak adlandırdığı bölgede kendisinin rızası olmadan yeni bir düzenlemenin yapılamayacağını göstermiştir. Rusya'nın Gürcistan müdahalesindeki en büyük argümanı Batılı devletlerin Kosova müdahalesinde kullandığı argüman ile aynıdır. Rusya, Güney Osetya ve Abhazya'da Gürcistan'ın kuvvet kullanımının bölgede yaşayan sivilleri hedef almasını bahane ederek bir barış hareketi icra ettiğini defalarca vurgulamış ve her toplumun uluslararası hukuktan eşit şekilde faydalanması gerektiğini ifade etmiştir.

Savaşın sonunda NATO, Moskova ile askeri ve politik işbirliğini dondurma kararı olsa da bu karar Rusya'nın geri adım atmasını sağlayamamıştır. İttifak dışında Birleşmiş Milletler, AGİT gibi uluslararası kuruluşların da çabaları Rusya'nın kararlılığını etkileyememiştir.¹⁷³ Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını tanıması tüm Avrupa'nın tepkisini çekmiş ancak sonucu değiştirememiştir. Bu durum bazı çevrelerce, Avrupalı devletlerin Kosova müdahalesi sonrasında Rusya'nın kaybettiği prestiji yeniden kazanması olarak değerlendirilmiştir.

¹⁷¹ Graeme P.Herd, Daniel A. Flesch, "The Georgia Crisis: Implications for the Partnership for Peace", *Connections the Quarterly Journal*, c:8, s:1, (2008), s.2.

¹⁷² Süleyman Erkal, "2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, s.17, (2016), ss.1-24.

¹⁷³ Marcel de Haas, "Russia's Foreign Security Policy in the 21th Century: Putin-Medvedev and Beyond", *The Journal of Power Institutions in Post-Societies*, s.11, (2010), s.27.

Gürcistan, uzun yıllardır NATO'nun yürüttüğü harekatlara katılmış, bir çok farklı alanda iş birliği yapmış ve üyelik yolunda istekli görünen en yakın ortaklarından biri olmuştur. Rusya-Gürcistan Savaşının başlaması ile ittifak Gürcistan'ın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne saygı temelinde çatışmaların sonlandırılması ve kalıcı bir barışın sağlanması için çağrıda bulunmuştur. Gürcistan'ın isteği ile ittifak bu süreçte sivil altyapıların gördüğü zarar değerlendirme, hava trafiğinin yeniden kurulmasına destek ve siber savunma konularında tavsiye desteği sağlamıştır. Ayrıca Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'dan çekilmesini ve bu bölgelerin bağımsızlığını tanımasını istemiştir.¹⁷⁴ Ancak ittifakın tüm bu çabaları sonuçsuz kalmış ve Rusya kendi iddialarını uluslararası ortamda sürdürmeye devam etmiştir.

Rusya'nın müdahalesinden aylar önce Bükreş'te gerçekleştirilen zirvede ittifak, Rusya'nın tüm karşı çıkmalarına rağmen Gürcistan ve Ukrayna'nın gerekli kriterlerin karşılanması ile ittifaka tam üye olacakları konusunda taahhütte bulunmuştur. Burada iki ülkenin istenilen kriterleri karşılamalarının yanında, Rusya'nın bu üyeliklere karşı tutumu da önemli bir etken olarak karşımıza çıkmıştır.¹⁷⁵ Rusya, bu müdahale ile Gürcistan'ın ittifaka üyelik konusunun gündemden düşmesini sağlamıştır. Öncelikle Rusya, yakın çevresi ile ilgili kırmızı çizgilerinde ne kadar hassas olduğunu göstermiş, toprak bütünlüğü ve bağımsızlık sorunları ile Gürcistan'ın ittifaka üye olmasının önünde büyük bir engel oluşmasını sağlamıştır.

Rus kamuoyunda Gürcistan'a yapılan müdahale büyük oranda destek görmüş, Batılı devletlerin çekimser tutumu karşısında Putin gücünü artırmış ve daha güçlü bir lider olarak tekrar Devlet Başkanlığına dönmüştür. Gürcistan'da ise tam tersi mevcut hükümet başarısızlıkla suçlanmış ve Batı'ya olan güven azalmıştır.¹⁷⁶ İttifak açısından değerlendirdiğimizde Gürcistan, çözülmemiş bölge sorunlarından dolayı üyelik yolunda önemli bir engel ile karşılaşmış ve ittifak ile ilişkiler konusunda daha temkinli olması gerektiğini görmüştür. Rusya, askeri ve ekonomik gücünü göstererek Avrupalı devletlerin ve ABD'nin dikkatini çekmiş ve bölgede kendi çıkarları doğrultusunda rahat kararlar alamayacaklarını gözler önüne sermiştir.

¹⁷⁴ "Relations with Georgia" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_38988.htm, [Erişim Tarihi: 26.11.2018].

¹⁷⁵ Güner Özkan, "Spoils of a War: Impact of Georgia-Russia War on Russian Foreign and Security Policies in the Near Abroad", **Akademik Bakış**, c.6, s.11, (Kış 2012), ss.35-64.

¹⁷⁶ Erkal, **agm**, s.60-61.

3.3. Ukrayna Krizi:

NATO'nun genişleme sürecinde; Gürcistan gibi Ukrayna'nın da özel bir yeri vardır. Rusya Federasyonu ve Orta Avrupa arasındaki kilit konumu nedeni ile Ukrayna, Avrupa güvenliği bağlamında stratejik öneme sahiptir. Bunun dışında Ukrayna'nın enerji alanındaki rolü, ülkenin hem Rusya hem de Avrupalı devletler tarafından çıkar alanı olarak görülmesine neden olmuş ve bu yönde izlenen politikalar neticesinde belirli zamanlarda istikrarsızlık ortaya çıkmıştır.

Ukrayna, Rusya Federasyonu için her zaman kırmızı çizgi konumundadır. Ukrayna'yı Rusya için önemli yapan nedenleri;

- Karadeniz'de etkinlik sağlamak,
- Baltıklardan Hazar'a kadar uzanan bölgede inisiyatifi elde bulundurmak,
- Yakın Çevre politikasını sürdürmek,
- Enerji güvenliğini sağlamak şeklinde sıralamak mümkündür.¹⁷⁷

İttifak 2008 yılında Bükreş'te gerçekleştirilen zirvesinde Gürcistan, Arnavutluk, Hırvatistan ve Makedonya ile beraber Ukrayna'nın da üyelik süreçlerini başlatmak istemiştir. Bunun üzerine Rusya, Gürcistan ve Ukrayna'nın üyelik süreçlerine şiddetle karşı çıkmıştır. Rusya'nın tepkisi ile NATO, Ukrayna ve Gürcistan'ın üyelik durumunu rafa kaldırmış ancak Rusya bu durumu ulusal güvenlik tehdidi olarak görmeye devam etmiştir.¹⁷⁸ NATO'nun Gürcistan üyeliği konusundaki istekliliğine, Güney Osetya ve Abhazya'da yaşanan çatışmalar ile karşılık veren Rusya, Ukrayna'nın ittifaka üyeliğini engellemek için de benzer bir metodu kullanmaktan çekinmemiştir.

Ukrayna'da kriz, 2013 yılında Ukrayna Hükümetinin AB ile imzalamayı öngördüğü ticaret ve işbirliği antlaşmasından çekilmesi kararına karşı yapılan protestolar ile başlamış, bu protestolar kısa zaman içerisinde hükümet karşıtı gösterilere dönüşmüş ve yaklaşık 3 aylık sürede yüzlerce insan bu gösterilerde hayatını kaybetmiştir. 2014 yılının Şubat ayında gösterileri sona erdirebilmek için hükümet ve muhalefet liderleri bir antlaşma imzalamış ve Aralık ayında yapılması planlanan seçimlere kadar Yanukoviç'in başkan olarak kalmasını kabul etmişler ancak bu kararlar hayata geçirilememiştir. Ukrayna Parlamentosu Yanukoviç'i görevinden azletmiş, Batı yanlısı ve Rus karşıtı yeni bir hükümet görevlendirmiş ve

¹⁷⁷ M.Seyfettin Erol, "Ukrayna-Kırım Krizi Ya da İkinci Yalta Süreci, **Karadeniz Araştırmaları**, s:41, (Bahar 2014).ss.1-14,

¹⁷⁸ Ali Onur Güzel, "NATO'nun Yeni Misyonu: Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Algılamaları", (Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, 2010), s.114.

seçimlerin 25 Mayıs'ta yapılacağını duyurmuştur. Bunun üzerine Yanukoviç Rusya'ya kaçmıştır. Görevlendirilen yeni hükümet Kırım ve Rusya tarafından tanınmamış ve Rusya Kiev'deki durumun batı tarafından desteklenen yasadışı bir darbe olduğunu iddia etmiştir.¹⁷⁹

Ukrayna'da yaşananlar, 27 şubat'ta silahlı ve maskeli Rus yanlısı insanların Kırım'daki hükümet binalarına el koyması ve Rus bayraklarını asmaları ile uluslararası bir kriz haline gelmiştir. Kırım Parlamentosu acil bir gündem ile toplanmış ve bölgesel hükümet için güvenoyu vermeyerek onu tanımadığını açıklamış, Kırım'daki Rus yanlısı parti lideri Sergei Aksyonov'u yeni başbakan olarak atamış ve Ukrayna'nın başkanlık seçimlerinin yapılacağı 25 Mayıs'ta özerklik için referandum kararı almıştır. Bu kararlar üzerine yeni başbakan Sergei Aksyonov, Kırım'da barış ve sükunetin sağlanabilmesi için Moskova'nın desteğini talep etmiştir. Aksyonov'un isteği ertesi gün karşılığını bulmuş ve üzerinde askeri işaret olmayan ağır zırhlı askeri birlikler Simferopol'deki devlet binalarında ve bölgedeki önemli iki havaalanında kontrolü sağlamışlardır. Bu durum özellikle ABD tarafından uluslararası hukukun ihlali olarak sayılmış ve Rusya'dan birliklerini Ukrayna'daki birliklerini geri çekmesi istenmiştir. Ancak bu ağrı Moskova tarafından kabul görmemiş, tüm tepkilere rağmen 1 Mart'ta Rus Parlamentosu Putin'e, Ukrayna'daki siyasi durum normalleşene kadar, bölgede yaşayan etnik Rusların ve Kırım'da konuşlu Rus askerlerinin güvenliklerinin sağlanması için bölgeye yeni birlikleri yığınaklandırma yetkisini vermiştir. Bu yetkilendirmeye rağmen Putin, bölgeye yeni birlik gönderilmediğini, bölgede görünen maskeli askerilerin yerel askerler olduklarını ifade etmiştir.¹⁸⁰

3.3.1. Rusya Federasyonu'nun Ukrayna Müdahalesi ve Kırım'ın İlhakı:

Kırım Parlamentosu 6 Mart 2018'de Ukrayna'dan ayrılarak Rusya'ya katılma konusunu görüşmüş ve normalde planlanandan 10 gün önce, yani 16 Mart 2016'da referandum yapılması kararlaştırılmıştır. Referandumda iki seçenek sunulmuş, bu seçeneklere göre ya 1992 Kırım Anayasasına dayanarak Kırım'ın Ukrayna'nın bir parçası olarak özerk statü devam etmesi, veya Ukrayna'dan ayrılarak Rusya'ya bağlanılması kabul edilecekti. Referandumda bu iki seçenek dışında bağımsızlık gibi

¹⁷⁹ John J. Mearsheimer, "Why the Ukraine Crisis is the West's Fault: The Liberal Delusions that Provoked Putin", *Foreign Affairs*, (September/October 2014).

¹⁸⁰ Beishenbek Toktogulov, "The NATO-Russia Council and Changes in Russia's Policy Towards NATO", (Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Fakültesi Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eylül 2015), ss.214-218.

bir seçenek sunulmamıştır. Bu dönemde ABD ve Batılı devletler Putin üzerinde vize kısıtlamaları ile baskı kurmak istemişlerse de Rusya'nın Ukrayna konusunda görüşlerinde bir değişiklik olmamıştır. Tüm bu gelişmeler yaşanırken 11 Mart 2018'de Kırım Parlamentosu sürpriz bir kararla Kırım'ın bağımsızlığını ilan etmiş ve bu durum da Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasının ufukta görüldüğünü göstermiştir.¹⁸¹Bu durum Ukrayna tarafından anayasaya aykırı olarak değerlendirilmiş ve Kırım halkına referanduma katılmama çağrısı yapılmıştır.

Rusya, Kırım'ın bu kararının tamamen yasal olduğunu ve referandum sonucuna saygı göstereceklerini ifade etmiştir. 16 Mart'ta yapılan referandumda büyük bir çoğunluk Kırım'ın Rusya'ya bağlanması yönünde oy kullanmış ve ertesi gün Rusya'ya bağlanmak için müracaatta bulunulmuştur. 18 Mart'ta imzalanan antlaşma ile Rusya Kırım'ı ilhak etmiştir. Bu olayı diğer çatışmalardan ayıran en önemli farkın; bağımsızlığın bir amaç olmasından ziyade Rusya'ya bağlanmanın bir araç olarak kullanılması olduğunu söylemek mümkündür.¹⁸²

Putin Kırım'ın ilhakını, Duma'da yaptığı konuşmada Rusya için hayati ve tarihsel önemi olan bir meselenin sona erdiğini vurgulamıştır. Tamamen demokratik şartlara ve uluslararası normlara uygun olarak yapılan ve %82'lik katılım oranına sahip referandumda Kırım'ın %96'sı Rusya'ya bağlanmayı onaylamıştır. Bu ezici oy çoğunluğunun sebebinin ortak tarih ve gurur olduğu açıklanmış ve Kırım'ın Rus halkının kalbinde ve aklında her zaman Rusya'nın ayrılmaz bir parçası olduğu ifade edilmiştir. Rusya, Kırım örneğinde uluslararası hukuka aykırı hiçbir eyleminin olmadığını, Kosova örneği ile Kırım'ın tamamen aynı olduğunu, nasıl Kosova'nın bağımsızlığı için Sırbistan meclisinin onayının alınmasına gerek duyulmadıysa aynı durumun Kırım için de geçerli olduğunu iddia etmiştir.¹⁸³

Krizinin ilk anlarından itibaren ittifak Ukrayna'nın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü desteklemek konusunda kararlı bir duruş sergilemiştir. NATO, Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesini kınamış ve bölgede yaratılan durumu uluslararası hukuka aykırı olduğu gerekçesi ile tanımamıştır. Ayrıca Rusya'nın bölgede asker kullanarak istikrarsızlığa sebep olduğunu iddia etmiştir. İttifak, siyasi ve askeri iletişim kanallarını açık tutmak kaydı ile Rusya ile devam eden sivil ve askeri

¹⁸¹Toktogulov, *age*, s.219.

¹⁸² Christian Walter, "Postscript: Self Determinations, Secession, and the Crimea Crisis", *Self-Determination and Secession in International Law*, ed:Christian Walter, Antje von Ungern-Stenberg and Kavus Abushov, (New York: Oxford University Press, 2014), s.298.

¹⁸³ "Vladimir Putin Addressed State Duma Deputies, Federation Council, Members, Heads of Russian Regions and Civil Society Representatives in the Kremlin", Russian Ministry of Foreign Affairs Official Web Page, http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/70194, [Erişim Tarihi: 05.12.2018].

işbirliklerini askıya almıştır. Müttefik liderler Galler ve Varşova zirvelerinde Ukrayna Devlet Başkanı Petro Poroşenko ile görüşmüş ve Ukrayna'nın mevcut güvenlik durumu tartışılmış ve Ukrayna'nın savunma potansiyelini geliştirecek tedbirlerin alınmasında destek sağlanması kararlaştırılmıştır.¹⁸⁴

Bir çok gözlemci Ukrayna krizinin Avrupa güvenlik ortamında, denizlerdeki güç dengesinin değişmesine neden olduğunu değerlendirmişlerdir. Ayrıca Rusya'nın tutumunun, sadece Ukrayna ile sınırlı olmadığı, Rusya'nın batı ile ilişkilerinde derin bir dönüşümün bir parçası olduğu da değerlendirilmiştir. Son olarak Ukrayna sınırında yüksek intikal hızına sahip düzenli birliklerin hazır bulunduğu sırada Kırım'da herhangi bir askeri işaret taşımayan silahlı kuvvetlerin varlığı ve bu esnada yürütülen bilgi savaşı dikkatlerden kaçmamıştır. Bu gelişmeler NATO tarafından, Rusya'nın tekrar ortaya çıkan ortak bir tehdit olduğu, bu ortak tehdit karşısında ise daha güçlü bir ittifakın varlığına ihtiyaç duyulduğu şeklinde algılanmıştır. Bu gelişmelerle beraber Afganistan'da ISAF'in görevini tamamlaması ile ittifakın askeri yapısının tamamen Avrupa-Atlantik bölgesine odaklanmasının da güvenlik için önemli olduğu değerlendirilmiştir. Böylece Ukrayna Krizi, Rusya'nın güçlü askeri ve siyasi yapısının Avrupa tarafından dikkate alınmasına neden olmuştur.¹⁸⁵

Daysal, Rusya'nın Kırım ilhakına karşı NATO'nun o dönemde müdahale edebilecek yeterli kuvveti olmadığını değerlendirmiştir. Rusya, Soçi Olimpiyatları ile kuvvet kaydırmasının bir kısmını gerçekleştirmiş ve sonunda da Kırım'ı süratli bir şekilde ilhak etmiştir. Bu durum ittifak için tam anlamı ile bir "Stratejik Baskın" olmuştur. Bu stratejik baskının meydana gelmesinde temelde istihbarat zafiyeti ve ağır işleyen karar alma süreci olarak iki faktörün neden olduğu düşünülmüştür. İttifak Kırım ilhakına müdahale edemediği gibi sonrasında da Rusya'yı kınamaktan başka bir tepki de verememiş, Rusya bu müdahale ile Libya'da kaybettiği prestijini tekrar kazanmıştır.¹⁸⁶Thompson'a göre Ukrayna'nın ittifaka üye olmamasından dolayı NATO'nun herhangi bir müdahalesinin yasal altyapısı yoktur. Rusya'nın Soçi Olimpiyatlarının son günü olan 23 Şubat 2014 tarihinde kendi vekalet kuvvetleri olan Küçük Yeşil Adamlar ile 19 gün içerisinde Kırım'ı ilhak etmesi bağımsız bir devletin toprak bütünlüğüne müdahale olduğu için politik seviyede kınanmıştır. Ancak ittifaka üye ülkelerin birisine karşı buna benzer bir müdahalede 5.Maddenin süratle

¹⁸⁴ "Relations with Ukraine" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm#, [Erişim Tarihi: 26.11.2018].

¹⁸⁵ Michael Rühle, "NATO and the Ukraine Crisis", *American Foreign Policy Interests*, c.37, (2015), ss.80-86.

¹⁸⁶ Mehmet Daysal ile 16 Ekim 2018'te İzmir Konak Orduevinde gerçekleştirilen mülakattan alınmıştır.

işletilmesinde herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır.¹⁸⁷Gözkaya'ya göre Rusya eline fırsat geçtiğinde ulusal çıkarları doğrultusunda yapması gerekeni yapmıştır. İttifak için bu kriz tüm olumsuzluklarına rağmen önemli bir argüman elde etmesini sağlamıştır. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında düşmanı kalmadığı için varlığı sorgulanan NATO, Rusya'nın halen bir tehdit olduğuna ve bu tehdit karşısında ittifakın yeniden yapılanması gerektiğine inanmayan çevreleri ikna etmede başarılı olmuştur.¹⁸⁸

3.3.2. Ukrayna Krizinin NATO'ya Etkilerinin Zirveler Üzerinden Değerlendirilmesi:

Kırım'ın Rusya'ya katılması ve Ukrayna krizinde Rusya'nın sergilediği baskın tutum NATO'nun hem siyasi hem de askeri yapısında önemli değişikliklere ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. 2010 yılında kabul edilen Stratejik Konsept ve sonrasında 2012 yılında Chicago zirvesinde alınan kararlar neticesinde güvenlik ile ilgili yeni bir boyuta geçmeyi, işbirliğini artırarak değişim ve dönüşümü devam ettirmeyi planlayan ittifak, bölgede meydana gelen olaylar sonrasında tekrar Soğuk Savaş benzeri bir zihniyete bürünmüştür. Bu değişimde MENA olarak adlandırılan Kuzey Afrika ve Orta Doğudaki gelişmelerin payı olsa da, asıl sebebin Rusya olduğu uluslararası ortamda bilinmektedir.¹⁸⁹

NATO'nun yeni tehdit algılamaları neticesinde ihtiyaç duyduğu değişim ile ilgili kararların alınmasında zirvelerin yeri her zaman büyük önem taşımıştır. Uzun yıllardır terörizm ile mücadele odaklı savunma politikaları üreten ittifak, Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi tehdit algılamasında yeniden Rusya'ya önem vermiş ve yapısal değişikliklerini zirvelerde alınan kararlar doğrultusunda sürdürmüştür. Bu anlamda, hemen Ukrayna Krizi sonrasında toplanan Galler Zirvesi, bu zirvede alınan kararların yapısal hale getirildiği Varşova Zirvesi ve yapılan değişikliklerin değerlendirildiği Brüksel zirvesi; NATO'nun değişen savunma politikalarında ve yeni tehditlere karşı kurgulanan askeri yapısında büyük önem arz etmiştir.

¹⁸⁷ Korg John C. Thompson ile 24 Ekim 2018'te NATO Kara Kuvvetleri Komutanlığında gerçekleştirilen mülakattan alınmıştır.

¹⁸⁸ Tuğg (E) Levent GÖZKAYA ile 08 Aralık 2018'de Ankara'da gerçekleştirilen mülakattan alınmıştır.

¹⁸⁹ Şafak Oğuz, "Ukrayna Krizi ve Yeni NATO", *Karadeniz Araştırmaları*, s.51, ss.207-221, (Güz 2016), s.2.

3.3.2.1. Galler Zirvesi (2014):

Ukrayna Krizi sonrasında ittifak ilk kez Galler'de toplanmış ve NATO'nun gelecek dönem stratejileri ve yapısal değişiklikleri konusunda önemli kararlar alınmıştır. Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ile sonuçlanan Ukrayna Krizi, ittifakın savunma politikalarının, askeri kuvvet yapısının ve krizlere müdahale sürecinin değerlendirilmesinde önemli bir rol oynamış ve ittifak bu süreçte eksikliklerini tespit etme şansı yakalamıştır. Bu sebeplerden dolayı Galler Zirvesi ittifakın geleceği için büyük önem taşımaktadır.

Galler'de toplanan üye ülkelerin başkanlarına göre; Rusya'nın Ukrayna karşısında uyguladığı agresif politikalar, özgürlük ve barışın hakim olduğu Avrupa anlayışını temelden değiştirmiştir. Bunun yanında Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki istikrarsızlık, uluslar üstü ve çok boyutlu tehditler ittifakın güvenliğini tehdit etmiştir. Bu güvenlik tehditleri karşısında ittifak Stratejik Konsepti doğrultusunda temel üç görevi olan; kolektif savunma, kriz yönetimi ve müşterek savunmayı yerine getirmeyi taahhüt etmiştir. Galler Zirvesinde bu temel görevleri yerine getirebilmek için alınan kararların önemli olanları aşağıda sıralanmıştır:

- İttifakın, yeni güvenlik tehditlerine karşı süratli ve kararlı tepki verebileceğini sağlamlaştırmak için Hazırlık Eylem Planı (RAP) kabul edilmiş,
- Kuzey Doğu Uluslararası Kolordusunun kapasitesini artırmaya yönelik çalışmalar başlatılmış,
- Karmaşık Sivil- Asker senaryolarının da dahil olduğu, kolektif savunma merkezli, Geliştirilmiş Tatbikat Programının uygulanması kararlaştırılmış,
- Hibrit tehditlerle mücadele etmek için stratejik iletişimin, hibrit tehditlerin olduğu tatbikat senaryolarının ve ittifak ile diğer örgütler arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmış,
- Üye ülkelerin savunma bütçelerinde taahhütlerini yerine getirmesinin, ittifakın güvenlik ve savunma politikalarındaki önemi değerlendirilmiş ve tüm üyeler yükümlülüklerini yerine getireceklerini ifade etmiş,
- Rusya'nın Ukrayna'da gerçekleştirdiği askeri müdahalenin uluslararası hukuka aykırı olduğu, Kırım ve Ukrayna'daki varlığını bir an önce sonlandırması gerektiği açıklanmış,
- Rusya ile siyasi iletişim kanallarını açık tutmakla beraber, tüm sivil ve askeri işbirliği durdurulmuş,

- Suriye ile ilgili olarak, Esad rejiminin Suriye halkına karşı uyguladığı şiddet ve bunun sebep olduğu kaos kınanmış ve Suriye Hükümetinin uluslararası hukuka uygun davranması konusunda çağrıda bulunulmuş,
- Afganistan'da görev süresi biten ISAF yerine Kararlı Destek Misyonu (RSM)'nun yapacağı görevler kararlaştırılmış,
- İttifakın her zamankinden daha fazla bugünün ve geleceğin tehditleri ile mücadele etmek için, havada, karada ve denizde, modern, dirençli ve yüksek hazırlık seviyesinde ihtiyaç duyduğu değerlendirilmiş ve bu yönde savunma planlama paketleri ihtiyacı vurgulanmış,
- Üye ülkelerin siber savunma kapasitelerinin artırılması için yeni girişimlere ihtiyaç olduğu ortaya konmuş,
- Avrupa Birliği ile Akıllı Savunma Programı üzerinden devam eden savunma işbirliğinin önemli olduğu vurgulanmış ve bu işbirliğinin geliştirilmesi kararlaştırılmıştır.¹⁹⁰

Galler Zirvesinde alınan kararlar incelendiğinde, en önemli kararın Eylem Hazırlık Planının kabul edilmesi olduğunu söylemek mümkündür. NATO, Soğuk Savaş sonrasında yaşadığı dönüşüm sürecinde, tehdit algılamalarında uluslararası terörizme öncelik vermiş ve savunma politikalarını ve askeri yapısını bu yönde kurgulamıştır. Galler Zirvesinde ise Rusya'nın ittifakı tehdit ettiği kabul edilmiş ve konvansiyonel tehditlere karşı yetersizliği hissedilen ittifakın tekrar bir dönüşüm sürecine girmesi kararlaştırılmıştır. Artan tedbirler, yeni politikalar ve zirvede alınan kararlar göz önüne alındığında; terörizm tehdidi devam etmekle beraber geçmiş dönemdeki önemini yitirmiş ve Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliğinde en önemli tehdidin Rusya olduğunu söylemek mümkün olmuştur.

3.3.2.2. Varşova Zirvesi (2016):

Galler Zirvesinden 2 yıl sonra ittifak, tarihinde ilk kez eski bir SSCB ülkesinin başkenti olan Varşova'da toplanmıştır. Bu sembolik değerinden dolayı; alınan kararlardan bağımsız olarak da zirve ayrı bir öneme sahiptir. Geçmişte NATO'nun karşısında yer alan Varşova paktına ismini veren şehirde gerçekleştirilen zirvede alınan kararlar, ittifakın Soğuk Savaş döneminde Rusya'ya karşı uyguladığı bir takım tedbirlerle benzerlik göstermektedir.

¹⁹⁰ "Wales Summit Declaration" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 10.12.2018].

Varşova Zirvesinin bir diğer tarihi önemi de Karadağ'ın 29.üye olarak ittifaka kabul edilmesi olmuştur. Galler Zirvesinden itibaren kolektif savunmayı destekleyecek, ittifakın kapasitesini geliştirecek ve direnci güçlendirecek bir takım adımlar atılmasına rağmen ittifakın çevresinde ve ötesinde; devletler ve devlet dışı aktörler, silahlı kuvvetler ve terörist unsurlar tarafından, siber veya hibrit tehditler ile istikrarsızlık ve güvensizlik ortamı devam etmiştir. İşte böyle bir uluslararası ortamda toplanılan zirvede alınan önemli ve öncekilerden farklı olan kararlar aşağıda sıralanmıştır:

- Rusya'nın Kırım'da devam eden uluslararası hukuka aykırı varlığının, bölge güvenliğini tehdit eden geniş ölçekli tatbikatları, Suriye rejimine verdiği desteği ve Karadeniz'de gerilimi tımandıran uygulamalarını bir an önce sonlandırılması için çağrıda bulunulması,
- Diyalog kanalları açık kalmak kaydı ile ittifakın doğu bölgesinde caydırıcılık ve savunma pozisyonu sağlayan geliştirilmiş ileri varlığın devam ettirilmesi,
- Karadeniz, Baltık Denizi ve Akdeniz'de, Rusya'nın askeri varlığını güçlendirmesi, hareketlerini artırması ve yüksek kapasiteli yeni birlikler yığınaklandırması, bölge güvenliğini olumsuz olarak etkilemekte ve bu durum ittifakı farklı cephelerden tehdit etmektedir. Bu tehditler karşısında ittifakın, Baltık Denizinde, Finlandiya ve İsveç ile mevcut işbirliğini artırması, Karadeniz Bölgesinde Ukrayna ve Gürcistan'a desteğini güçlendirmesi ve Akdeniz'de deniz yollarının açık bulundurulması yönündeki çabalarını devam ettirmesi,
- Hazırlık Eylem Planı çerçevesinde kabul edilen uyum ve güvence tedbirlerine ek olarak, Estonya, Letonya, Litvanya ve Polonya'da; çok uluslu kuvvetler ve Kanada, Almanya, Birleşik Krallık ve ABD'nin oluşturduğu çerçeve ülkeler tarafından dört tabur görev kuvveti büyüklüğünde, milli birlikler ile hareket icra etme yeteneğine sahip geliştirilmiş ileri varlığın sağlanması,
- Karadeniz bölgesinde; ittifakın caydırıcılık, savunma duruşu ve durumsal farkındalığına katkı sağlayacak eklenmiş ileri varlığın oluşturulması,
- Ortak eğitim ve tatbikatlar ve NATO standartlarının ve ortak teknik çözümlerin geliştirilmesi ile birlikte çalışabilirlik fonksiyonunun güçlendirilmesi,
- Akdeniz'de olası bir ihtiyaçta hareket icra edebilmek için istihbarat, keşif ve lojistik destek faaliyetlerinin artırılması,

- Her ne kadar milli sorumluluk olsa da siyasi ve ekonomik bir baskı unsuru olabilecek sabit ve güvenilir enerji kaynağı sağlayabilmek için; enerji yollarının, sağlayıcıların ve kaynakların çeşitlendirilmesine ilişkin durumsal farkındalığın artırılması ve bu yönde çalışmalar yapılarak yeni politikaların belirlenmesi kararlaştırılmıştır.¹⁹¹

Varşova Zirvesinde alınan kararlar incelendiğinde; genel olarak siyasi ve ekonomik gücünü artıran Rusya'nın dengelenmesi için Galler Zirvesinde hakim olan tehdit algılamasının devam ettiğini söylemek mümkündür. Alınan kararlar neticesinde ittifakın doğu kanadının güçlendirilmesi için yeni adımlar atılmış, güney kanadındaki terörizm tehdidinde de vurgu yapılmış ve bu tehdit karşısında Türkiye'nin hava savunmasını güçlendirmeye yönelik uygulamalar başlatılmıştır. Ayrıca ittifakın Avrupa Birliği ile mevcut savunma ilişkilerini güçlendirerek Akıllı Savunma Politikasında yeni girişimlerin de yakın gelecekte gerçekleşebileceği değerlendirilmektedir.

3.3.2.3. Brüksel Zirvesi (2018):

ABD Başkanı Donald Trump'un, ittifak içindeki yük dağılımındaki adaletsizlik iddialarının gölgesinde 10 Temmuz 2018'de Brüksel'de başlayan zirve, beklendiği gibi tüm üye ülkelerin Galler Zirvesinde savunma bütçelerinin artırımı konusundaki taahhütlerinin değişmez olduklarını yeniden onaylamaları ile başlamıştır. İstatistiksel olarak; 2014 yılından itibaren her üyenin savunma bütçelerinde artış gözlenmesine rağmen, 2018 yılına gelindiğinde ittifakın üyelerinden neredeyse yarısının halen taahhütlerini yerine getirmediği gözlemlenmiştir.

Kırım'ın yasadışı ilhaki, yüksek siber saldırı kapasitesine sahip Rusya'nın Hibrit Savaş tekniklerindeki üstün konumu ve bölgedeki askeri hareketliliği ile Avrupa-Atlantik güvenlik ortamı istikrarsızlığın eşiğine gelmiş ancak, Galler ve Varşova zirvelerinde verilen taahhütlerin yerine getirilmesi ile bu yöndeki endişeler azalmaya başlamıştır. Brüksel zirvesinin bir kısmı Galler ve Varşova zirvelerinin devamı niteliğinde olan önemli kararları aşağıda maddeler halinde okuyucunun dikkatine sunulmuştur;

- İttifakın siyasi ve askeri hazırlık durumunun düzenli tatbikatlar ile sağlamlaştırılması.

¹⁹¹ "Warsaw Summit Communiqué" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 10.12.2018].

- NATO Hazırlık Girişimi adı altında yüksek kalitede, savaşma yeteneğine sahip yüksek hazırlık seviyesindeki milli kuvvetlerin sağlanması,
- İttifakın Tüm askeri boyutlardaki caydırıcılık ve savunma pozisyonlarını güçlendirmek için deniz kuvvetlerinin takviye edilmesi ve durumsal farkındalığın artırılması,
- Estonya, Letonya, Litvanya ve Polonya'da kurulan 4 çok uluslu muharebeye hazır tabur görev kuvvetinin Aralık 2018 itibari ile, milli kuvvetler ile birlikte görev yapabilecek kapasiteye ulaştırılması,
- Muhtemel krizlere cevap verebilecek Güney Bölgesel Merkezinin (Regional Hub for the South) tam kapasitede çalışması,
- NATO Komuta yapısını güçlendirmek için Belçika'da Siber Harekat Merkezi, ABD'de bir Müşterek Kuvvet Komutanlığı ve Almanya'da ise Müşterek Destek Komutanlığının kurulması,
- Nükleer ve Kitle İmha Silahlarının yaygınlaşmasını engellemek için tüm ülkeler çağrıda bulunulması,
- Afganistan'da bulunan Kararlı Destek Misyonunun 2024 yılına kadar devam etmesi olarak sıralamak mümkündür.¹⁹²

İttifaka üye ülkeler birbirlerini savunmak için adil bir şekilde sorumlulukları paylaşmakta ve hibrit tehditlere karşı caydırıcılık ve savunma kapasitelerini artırarak ittifakın bölgesel güvenliğini garanti altına almaya çalışmaktadırlar. Ayrıca NATO'nun açık kapı politikası çerçevesinde Atina ve Üsküp arasındaki antlaşma ittifakın geleceği açısından önemli bir gelişme olmuştur.¹⁹³

Ukrayna Krizi sonrasında kendi karar mekanizmasında ve askeri kuvvet yapısında zafiyet gören ittifak Galler Zirvesi ile bir takım tedbirler almış ve bu tedbirler Brüksel Zirvesinin yapıldığı tarihe kadar uygulanmıştır. Brüksel Zirvesinde alınan kararlar incelendiğinde; Hazırlık Eylem Planı doğrultusunda alınan tedbirlerin yetersiz olduğu göze çarpmaktadır çünkü Brüksel Zirvesinde NATO Komuta Yapısı için yeni kadro ve kuruluşlar için duyulan ihtiyaç ortaya konmuştur. Bunun dışında, ittifak içerisinde özellikle de yük dağılımı ile ilgili tartışmaların, Rusya'nın ittifak için oluşturduğu tehdit kadar öncelikli bir tartışma konusu haline geldiğini söylemek mümkündür.

¹⁹² "Brussels Summit Declaration" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 12.12.2018].

¹⁹³ "Brussels Declaration on Transatlantic Security and Solidarity" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156620.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 12.12.2018].

3.4. Hazırlık Eylem Planı:

NATO'nun yeni güvenlik tehditlerine süratli ve etkin bir şekilde cevap verebilecek kapasitede olmasını sağlamak için kabul edilen Hazırlık Eylem Planı, Rusya'nın Kırım'ı ilhakı sonrasında gerçekleştirilen Galler Zirvesinde kabul edilmiştir. Bu plan ile ittifak için tehdit olabilecek bölgelerde birbiri ile uyumlu tedbirlerin alınması kararlaştırılmıştır. Hem Rusya hem de Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesinden gelebilecek tehditlere karşı ittifak, bu plan sayesinde kolektif savunma fonksiyonunu sağlayabilmiştir. Eylem Hazırlık Planı, uyum ve güvence tedbirlerini içermektedir. Güvence tedbirlerini; kara, hava ve denizdeki sürekli görünürlük ve doğu bölgesinde anlamlı askeri hareketlilik olarak ifade etmek mümkündür. Uyum tedbirleri ile de ittifakın, muhtemel güvenlik tehditlerine karşı tamamen karşılık verebilecek durumda olmasının sağlanması hedeflenmiştir. Bu hedefi gerçekleştirmek için NATO Mukabele Kuvvetinin (NRF) süratli ve etkili tepki kapasitesine sahip kuvvet paketlerinin oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bunun bir parçası olarak tugay seviyesinde, birkaç gün içerisinde yığınaklanma yeteneğine sahip Çok Yüksek Hazırlık Süreli Müşterek Görev Kuvveti (VJTF) ortaya çıkmıştır. Ayrıca Kuzey Doğu Çokuluslu Kolordusunun hazırlık seviyesini ve kabiliyetlerini artırarak bölgesel işbirliğinde bir merkez rolü üstlenmesinin önemi vurgulanmış, kolektif savunma senaryolarının hakim olduğu geliştirilmiş tatbikat programları ile mevcut kuvvet yapısının harbe hazırlık seviyesinin artırılması istenmiştir. Tüm bunların dışında, Stratejik İletişim Mükemmeliyet Merkezinin Letonya'da açılması ile ittifakın stratejik iletişim konusundaki faaliyetlerine büyük katkı sağlayacağı değerlendirilmiştir.¹⁹⁴

Hazırlık Eylem Planı, Avrupa'da değişen ve genişleyen güvenlik ortamında, Rusya ve MENA bölgelerinden gelebilecek tehditleri bertaraf edebilmek için uygulamaya konmuştur. Bu plan NATO kuvvetlerinin her zaman hazır olmasını ve her türlü tehdide karşı süratli bir şekilde mukabele gösterebilmesini sağlamaktadır. VJTF'in kurulması ile NATO Mukabele Kuvveti güçlendirilmiş ve yığınaklanma süresinde azalma olmuştur.¹⁹⁵ Dönemin NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg Hazırlık Eylem Planının; Soğuk Savaşın bitişinden itibaren kolektif savunmaya

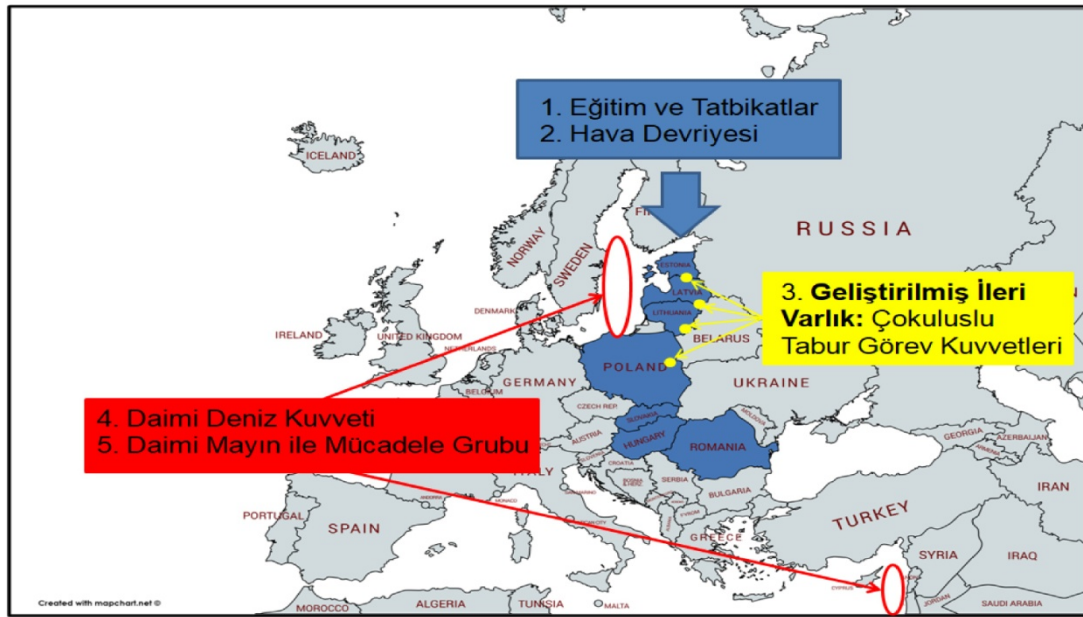
¹⁹⁴ "Wales Summit Declaration" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 12.12.2018].

¹⁹⁵ "Statement of Foreign Ministers on the Readiness Action Plan" NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_115551.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 12.12.2018].

sağlanmış en büyük destek olduğunu ve bu planın tam ve zamanında uygulamaya koyulmasının da kendisinin en yüksek öncelikli hedefi olduğunu ifade etmiştir.¹⁹⁶

3.4.1. Güvence Tedbirleri:

Güvence Tedbirleri; ittifakın doğu bölgesinde, kolektif savunma ve kriz yönetimi senaryolarına dayanan tatbikatlar ile desteklenmiş, kara, deniz ve hava faaliyetlerini kapsamaktadır. Güvence tedbirlerinin amacını; Orta ve Doğu Avrupa'da yer alan üye ülkelerin savunmalarının desteklemek, nüfuslarını güvence altına alınmak ve potansiyel çatışmalara yönelik caydırıcılık sağlamak olarak ifade etmek mümkündür. Güvence tedbirleri Şekil-4'te okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

Şekil 4: Güvence Tedbirleri

"Assurance Measures", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 12.12.2018]'den uyarlanmıştır.

"Map Chart", <https://mapchart.net/world.html>, [Erişim Tarihi: 24.12.2018]

Tüm bu tedbirler Rusya'nın ittifakın doğu bölgesinde gerçekleştirdiği saldırgan faaliyetlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Müttefikler güvence tedbirlerine belirli bir döngü içerisinde katkı sağlamaktadırlar. Bu tedbirler güvenlik durumuna bağlı olarak artırılıp azaltılabilmektedir.

2014 yılından itibaren ittifak, Baltık Ülkeleri üzerindeki hava devriye görevi icra eden savaş uçaklarının sayısını artırmış ve Romanya ve Polonya'ya savaş

¹⁹⁶ "NATO's Readiness Action Plan", Fact Sheet, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 12.12.2018].

uçakları konuşlandırımıştır. 2015 yılının Aralık ayında ise Türkiye için daha ileri güvence tedbirleri paketi kabul edilmiştir. İttifak, Doğu müttefiklerinin kendi bölgelerinde düzenli olarak AWACS keşif uçuşları ve deniz devriye uçuşlarını icra etmektedir. NATO denizlerde güvence sağlayabilmek için; Baltık Denizinde ve Doğu Akdeniz'de devriye görevi icra eden Daimi NATO Mayın ile Mücadele Grubu ve terörizmle mücadeleye ek olarak denizlerde güvenlik görevi yürüten genişletilmiş Daimi Deniz Kuvvet Grubu gibi bir takım çokuluslu deniz kuvvetlerini ihtiyaç gördüğü bölgelere konuşlandırımıştır. Ayrıca Estonya, Letonya, Litvanya ve Polonya'da; geliştirilmiş ileri varlık (eFP) tedbiri olarak kurulan dört tabur görev kuvveti bölge ülkelerine güvence sağlamaktadır.

Birlikte alışılabilirlik ve NATO'nun muhtemel tehditlere cevap vermeye hazır olduğunu göstermesi konularında ittifaka önemli fırsatlar sağlayan askeri tatbikatların tatbikat sayısı güvence tedbirleri kapsamında artırılmıştır. Bu tatbikatlar kolektif savunma ve kriz yönetimi senaryoları temelinde karada, denizde ve havada icra edilmektedir. Güvence tedbirleri gelişen güvenlik durumuna göre esnek ve tırmandırılabilir bir yapıya sahiptir. Ayrıca bu tedbirler yıllık olarak Kuzey Atlantik Konseyi tarafından gözden geçirilmektedir.¹⁹⁷

Güvence tedbirlerinin özellikle Doğu Avrupa bölgesindeki müttefikler açısından büyük önem arz ettiğini söylemek mümkündür. Nfuslarının belirli bir kısmını etnik Rusların oluşturduğu bu lkeler, Rusya tehdidini en çok hisseden ülkelerdir. Bu sebeple güvence tedbirlerinin uygulandığı ülkeler memnuniyetlerini her fırsatta dile getirmişlerdir. Ancak Rus tehdidini Doğu Avrupa lkeleri kadar yakından hissetmeyen müttefikler, güvence tedbirlerinin uygulanmasına bazı konularda tepki göstermişlerdir. Bu tepkileri çok uluslu eğitim ve tatbikat faaliyetlerinin, denizlerde bulunan Daimi Deniz Kuvvetleri ve Hava Devriyesi görevlerinin ittifaka yüklediği ilave maliyet ve Estonya, Litvanya, Letonya ve Polonya'ya konuşlandırılan çok uluslu tabur görev kuvvetlerinin Rusya ile mevcut gerginliği tırmandıracağı şeklinde özetlemek mümkündür.

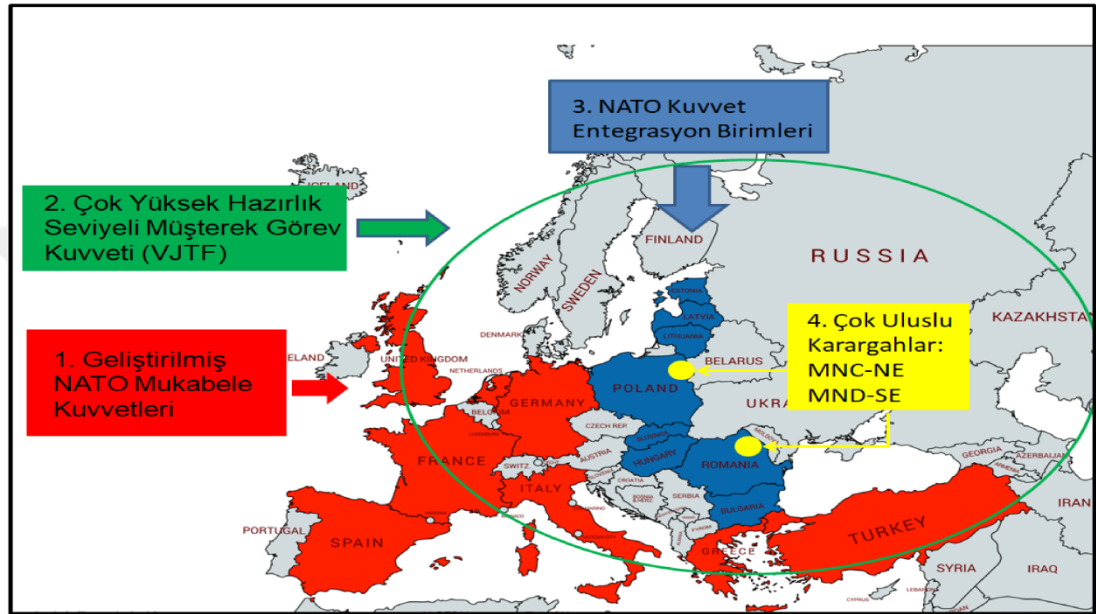
3.4.2. Uyum Tedbirleri:

Uyum tedbirleri; ittifakın ani çıkan krizlere, kararlı ve sratlı biçimde tepki gösterebilmesini sağlayabilmek için NATO kuvvet ve komuta yapısında gerekli olan

¹⁹⁷ "Assurance Measures", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 12.12.2018].

uzun dönem değişiklikleri içermektedir. Uyum tedbirleri ile ittifak uzun dönemde karşılaşılabileceği tehditlere karşı caydırıcılık sağlamayı hedeflemektedir.

Bu tedbirler kapsamında NATO Mukabele Kuvveti üç katına çıkartılmış, Çok Yüksek Hazırlık Seviyeli Müşterek Görev Kuvveti Kurulmuş, ittifakın doğu kanadında Çok uluslu karargahlar teşkil edilmiş ve Daimi Deniz Kuvveti ve Daimi Mayınla Mücadele Kuvveti güçlendirilmiştir. Uyum tedbirleri 4 başlık altında Şekil-5'te okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

Şekil 5: Uyum Tedbirleri

"Adaptation Measures", NATO Official Web Page, Topics,
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi:
12.12.2018]'den uyarlanmıştır.

"Map Chart", <https://mapchart.net/world.html>, [Erişim Tarihi: 24.12.2018].

3.4.2.1. Geliştirilmiş NATO Mukabele Kuvveti:

NATO Mukabele Kuvveti (NRF); 2002 yılında, süratli intikal yeteneğine sahip, kara, deniz, hava ve özel kuvvet birliklerini kapsayan yüksek hazırlık seviyesinde bir kuvvet olarak kurulmuştur. NRF, kriz yönetimi, barışı destekleme harekatı, kritik altyapıların korunması ve ani ortaya çıkan kolektif savunma ihtiyacı gibi farklı niteliklerdeki görevleri içeren birçok durumda harekat icra edebilecek kapasitedir. Bu kuvvetin komuta yetkisi SACEUR'e verilmiştir. NATO'nun iki müşterek komutanlığı (Brunsum ve Napoli), NRF üzerinde yıllık olarak değişen harekat kontrolü yetkisine sahiptir. Bu değişimden dolayı standartların korunması ve gerekli prosedürlerin işletilmesi için NRF'e katkı yapan birlikler altı aylık sürelerde NATO Tatbikat Programlarına katılmaktadırlar. Bunun dışında ihtiyaç duyulan eğitimler, rotasyon planına göre katkı yapan ülkeler tarafından ayrıca belirlenmektedir.

Yıllık olarak rotasyona tabi tutulan NRF'i destekleyen kuvvetlerin daha iyi anlaşılabilmesi için 2018 yılını örnek aldığımızda;

- Kara Unsurunun; NATO Süratli İntikal Kolordusu-İtalya,
- Hava Unsurunun; Müşterek Hava Kuvveti-Almanya,
- Deniz Unsurunun; Deniz Görev Kuvvet Komutanlığı-Fransa,
- Özel Kuvvetler Unsurunun; Özel Kuvvetler Komutanlığı-İspanya,
- Müşterek Lojistik Destek Grubunun; Müşterek Kuvvet Komutanlığı-Brunsum tarafından karşılandığını görmemiz mümkündür.¹⁹⁸

NRF, destekleyen ülkelerden ve rotasyon planından bağımsız olarak aşağıda sıralanan birimlerden oluşmaktadır:

- Emir Komuta birimi olarak Müşterek Görev Kuvvet Karargahı,
- Harekatı ilk icra edecek ve mızrak başı gibi görev yapacak Çok Yüksek Hazırlık Seviyeli Müşterek Görev Kuvveti,
- VJTF'den sonra harekata katılacak İlk Müteakip Kuvvetler Grubu (IFFG),
- Muharebe, muharebe destek ve muharebe hizmet destek kuvvetlerini içeren Müteakip Kuvvetler Grubu (FFG).
- Daimi NATO Deniz Grubu ve Daimi NATO Mayınla Mücadele Grubuna dayanan Deniz Unsuru,
- Hava ve Hava Destek Unsuru,
- Özel Kuvvetler Unsuru,
- KBRN Savunma Görev Kuvveti.¹⁹⁹

Hazırlık Eylem Planı doğrultusunda geliştirilen NRF, yüksek hazırlık seviyesi ve teknolojik olarak geliştirilmiş çokuluslu kara, deniz, hava ve özel kuvvet birlikleri ile ittifakın ihtiyaç duyduğu yer ve zamanda hareket icra edebilecek kapasiteye ulaşmış; geçmişte 13.000 olan personel sayısını 40.000'e çıkartarak yeni görevleri icra edebilecek seviyeye gelmiştir.²⁰⁰

Hazırlık Eylem Planı ile beraber; beka, sürdürülebilirlik ve harbe hazırlık seviyesinin artırılması üzerine yapılan yoğun çalışmalar neticesinde güçlendirilmiş VJTF'i de içeren NATO Mukabele Kuvveti üzerinde tüm üye ülkeler tarafından

¹⁹⁸ "NATO Responce Force (NRF) Fact Sheet", Allied Joint Force Command Brunsum Official Web Page, Operations, <https://jfcbs.nato.int/page5725819/nato-response-force-nrf-fact-sheet>, [Erişim Tarihi: 12.12.2018].

¹⁹⁹ " NATO Response Force", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49755.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 12.12.2018].

²⁰⁰ "An Enhanced NATO Response Force", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 12.12.2018].

anlaşma sağlanmıştır. Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için NRF en başından beri uygun nicelikte, potansiyel hareketleri etkili bir şekilde icra edebilecek kuvvet dengesinde, müşterek ve çokuluslu bir yapıda teşkilatlandırılmıştır. Ayrıca yeni kurulan Polonya'daki Çokuluslu Kolordu Karargahı ve Romanya'da kurulan Çokuluslu Tümen Karargahı, NATO Mukabele Kuvvetinin ikmalinde ve VJTF'in sürdürülebilirliğinin sağlamasında önemli bir pay sahibidir. Geliştirilmiş NRF'ler Kademelendirilmiş Mukabele Planlarının da dahil olduğu NATO'nun stratejik planlamalarının uygulanmasında, ilk ihtiyaç duyulan kuvvetlerin belirli hazırlık seviyelerinde bulunmasını sağlamaktadır.²⁰¹

3.4.2.2. Çok Yüksek Hazırlık Seviyeli Müşterek Görev Kuvveti:

Mızrak başı olarak da adlandırılan ve iki-üç gün içerisinde ihtiyaç duyulan her bölgeye intikal etme kapasitesine sahip, hava, deniz ve özel kuvvet unsurları tarafından desteklenen Çok Yüksek Hazırlık Seviyeli Müşterek Görev Kuvveti; 5.000'i kara unsuru olmak üzere yaklaşık 20.000 personelden oluşturulmuştur. VJTF Tugayı da NATO Mukabele Kuvveti gibi çerçeve ülkede konuşlanmıştır ancak tatbikat veya krizlere müdahale maksadı ile istenilen yer ve zamanda hazır olma kapasitesindedir. VJTF ve NATO Mukabele Kuvveti sorumlulukları yıllık olarak değişmektedir. VJTF Tugayı ilk kez 2015 yılının Haziran ayında Polonya'da tatbikata katılmış ve o tarihten itibaren düzenli olarak tatbikatlar ile test edilmiştir.²⁰²

VJTF; yaklaşık 5.000 personelden oluşan çok uluslu tugayı, beş manevra taburunu ve hava, deniz ve özel kuvvet unsurlarının desteğini kapsamaktadır. VJTF Tugayı, herhangi bir kriz durumunda ani müdahalede bulunabilmek için her zaman tam hareket kapasitesinde hazır olarak beklemektedir. Bu kuvvet herhangi bir kriz henüz başlamadan, kriz emarelerinin ortaya çıktığı durumlarda, gerginliğin daha fazla tırmanmasını engellemek için caydırıcılık unsuru olarak hareket emrinin alınması ile süratli bir şekilde istenilen yer ve zamanda hazır bulunma kapasitesine sahiptir. Bu durum ile ittifak; potansiyel tehditlere karşı, NATO'ya üye ülkelerin bağımsızlıklarını tehdit eden her türlü tehdide karşı ittifakın 29 ülke ile beraber kararlı bir şekilde askeri angajmana gireceği yönünde açık bir mesaj vermektedir. VJTF Tugayı her ne kadar 2-3 gün içerisinde kriz bölgesine intikal edebilme kapasitesine sahip olsa da, çoğunluk olan diğer unsurların kriz bölgesine intikali

²⁰¹ Julian Brazier, "UK Parliament Official Web Page", NATO: Written Questions, <https://www.parliament.uk/business/publications/written-questions-answers-statements/written-question/Commons/2016-04-11/33315/>, [Erişim Tarihi: 14.12.2018].

²⁰² "Very High Readiness Joint Task Force", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 13.12.2018].

yaklaşık olarak 7 günde gerçekleştirilebilecektir. VJTF Tugayının 2-3 günde intikal edebilecek seviyede olması düzenli olarak gerçekleştirilen tatbikatlar ile sağlanmaktadır.²⁰³

2014 yılında oluşturulan VJTF bugün değerlendirildiğinde mevcut tehdit karşısında oldukça küçük gözükmeyle birlikte aslında caydırıcılık anlamında geniş bir pazılın sadece bir parçasıdır. Hali hazırda daimi olarak tehdit durumunun yüksek olduğu Baltık ülkeleri ve Polonya'da konuşlu çokuluslu tabur görev kuvvetlerinin varlığı belki de VJTF'in caydırıcılığa katkısından çok daha fazlasını sağladığını söylemek mümkündür. Örneğin Estonya'da meydana gelebilecek bir krizde Rusya'nın sadece Estonya Kuvvetleri ile değil, aynı zamanda ittifakın Kolektif Savunma anlayışını daha hızlı tetikleyebilecek çok uluslu tabur görev kuvveti ile karşı karşıya kalacağı değerlendirilmiştir.²⁰⁴

VJTF'den esas beklenti; mevcut beka tedbirleri, yüksek manevra ve ateş gücü ile emir verildiği andan itibaren 48 saat içerisinde öncü unsurları ile süratli intikal ederek müteakip kuvvetlerin geleceği zamana kadar kendisine tevdi edilecek görevleri icra etmesidir. Herhangi bir kriz durumunda öncü unsurun VJTF olması bölgede sadece bu kuvvetin olacağı anlamına gelmemektedir. Krizden önce veya en geç krizin başlaması ile bölgede deniz, hava ve özel kuvvet unsurlarının faaliyetleri ile ev sahibi ülkenin silahlı kuvvetlerinin kriz bölgesindeki varlığı göz önüne alınması gereken bir durumdur.

3.4.2.3. NATO Kuvvet Entegrasyon Birimleri (NFIUs):

NATO Kuvvet Entegrasyon Birimleri; VJTF Tugayının ve Takviye kuvvetlerin intikalini kolaylaştıracak, milli ve NATO personelinden oluşan yaklaşık olarak 40 personelin görev aldığı çok uluslu karargahlardır. Bu birimlerin görevi NATO ve milli kuvvetler arasındaki işbirliği ve koordinasyonu geliştirmek ve tatbikat ve intikaller için gerekli ihtiyaçları karşılamaktır. İlk etapta Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya ve Romanya'da sonrasında ise Macaristan ve Slovakya'da kurulan NATO Kuvvet Entegrasyon Birimleri ile ittifak bu ülkelerde görünür ve kalıcı bir varlık gösterme imkanı yakalamıştır.²⁰⁵

²⁰³ "NATO Response Force (NRF) Fact Sheet", Allied Joint Force Command Brunssum Official Web Page, Operations, <https://jfcbs.nato.int/page5725819/nato-response-force-nrf-fact-sheet>, [Erişim Tarihi: 13.12.2018].

²⁰⁴ Sten Rynning, "The Future of NATO's Conventional Deterrence", *Atlantische Commissie*, https://www.atlcom.nl/ap_archive/pdf/AP%202017%20nr.%203/Rynning.pdf, [Erişim Tarihi: 14.12.2018].

²⁰⁵ "Adaptation Measures". NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 13.12.2018].

NATO Kuvvet Entegrasyon Birimleri; ev sahibi ülkenin sorumluluğunda, ikmal yollarının ve ulaşımındaki kritik noktaların belirlenmesi, ihtiyaç duyulan altyapıların desteklenmesi ile VJTF Tugayının mümkün olabildiğince çabuk bir şekilde intikal edebilmesini sağlamak maksadı ile kurulmuşlardır. Her bir NATO Kuvvet Entegrasyon Birimi milli unsurlar ile çokuluslu NATO unsurları arasında hayati öneme haiz bağı sağlamakta ve planlama, tatbikat ve potansiyel takviye görevlerinde kritik bir rol oynamaktadır. Kısacası NATO Kuvvet Entegrasyon Birimlerinin; müttefiklerin bölgeye süratli intikalini kolaylaştıracak, kolektif savunma planlamasını destekleyecek ve eğitim/tatbikat sürecinin koordinasyonuna yardım edecek yetenekte olması hedeflenmiştir.²⁰⁶

3.4.2.4. Yüksek Hazırlık Seviyeli Çokuluslu Karargahlar:

Polonya'da konuşlandırılan Kuzey Doğu Çokuluslu Kolordu Karargahı (HQ MNC-NE) ihtiyaç halinde Baltık ülkelerine intikal eden kuvvetlere komuta edebilmek için kurulmuştur. Danimarka, Almanya ve Polonya tarafından kurulan bu kolordunun dört ana görevi vardır. Bunlar;

- NATO'nun kuzey doğusunda intikal ettiği taktirde VJTF ve NATO Mukabele Kuvvetine emir-komuta etmek,
- Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya ve Slovakya üzerindeki hareket kontrolünü test etmek,
- Bölgedeki güvenlik durumunu gözlemlemek,
- İşbirliği için bölgesel merkez rolünü üstlenmektir.

Ayrıca, 2015 yılında Romanya'da süratli yığınaklanma kapasitesine sahip çok uluslu tümen karargahı (MND-SE) kurulmuştur. Bu yüksek hazırlık seviyeli karargahın görevi NATO'nun güney doğu bölgesinde ittifakın kolektif savunma konsepti doğrultusunda atılacak adımlara öncülük etmektir.²⁰⁷ Romanya'nın bu çok uluslu tümenin kapasitesini artırarak kolordu seviyesine ulaşip ittifakın rotasyon planına Süratli Yığınaklanma Kabiliyetine sahip bir kolordu olarak girmek istemesi konusunda henüz somut bir adım atılmamış olsa da tümenin kolordu seviyesine çıkartılacağı, alanda çalışma yapan bir çok araştırmacı tarafından kabul görmektedir.

²⁰⁶"NATO Responce Force (NRF) Fact Sheet", **age**.

²⁰⁷ "Adaptation Measures", **age**.

3.4.3. Eylem Hazırlık Planının Gelişimi:

2014 yılında gerçekleştirilen Galler Zirvesinde; ittifakın yeni güvenlik tehditlerine karşı süratli ve kararlı bir şekilde cevap verebilecek kapasitede olmasını sağlamak için müttefik liderler tarafından Hazırlık Eylem Planı kabul edilmiştir. Bu plan; Avrupa güvenlik ortamındaki tehditlere cevap verebilecek kapsamlı tedbir paketlerini kapsamaktadır.

NATO Savunma Bakanları 5 Şubat 2015'de Çok Yüksek Hazırlık Seviyeli Müşterek Görev Kuvvetinin; yaklaşık 5.000 personelden oluşan kara unsuruna ilave olarak, hava, deniz ve özel kuvvet birliklerinden oluşmasını kararlaştırmıştır. Fransa, Almanya, İtalya, Polonya, İspanya, Türkiye ve Birleşik Krallık gelecek yıllarda, VJTF sorumluluğunun dönüşümlü olarak üstlenilmesi ve 2016 yılında icra edilen Varşova Zirvesi öncesinde VJTF birliklerinin harbe hazırlık seviyesinin tam olması konularında anlaşmışlardır. Nisan 2015'te 1.500 den fazla personelden oluşan NATO'nun geçici VJTF'i emrine verilen askeri birlikler, 48 saat sürede intikal edip edemeyeceklerini test etmek için Noble Jump Tatbikatında yer almıştır. Aynı tatbikatın yığınaklanma safhası 9 Haziran 2015' te icra edilmiş ve VJTF Tugayı 9 üye ülkenin 2.100'den fazla personeli ile tarihinde ilk kez Polonya'ya intikal etmiştir.

24 Haziran 2015'te NATO Savunma Bakanları geliştirilmiş NATO Mukabele gücünün hava, deniz ve özel kuvvet unsurları için karar almıştır. Alınan kararlar neticesinde geliştirilmiş NRF'nin personel sayısı yaklaşık 40.000 personel olmuştur. Birlik artışının ötesinde, siyasi ve askeri karar alma sürecini hızlandırmak için SACEUR'ün siyasi kararın alınmasına kadar geçen sürede birlikleri hareket için hazır hale getirebilmesi için yetkilendirilmesini içeren bir takım tedbirler alınmıştır. Ayrıca, icra edilebilir hareketi mümkün kılacak, mevcut birlikler ile uyumlu, yeni ve gelişmiş planlama aracı olarak Kademelendirilmiş Mukabele Planları müttefikler tarafından onaylanmıştır. Bunların dışında NATO Komuta Yapısının altında daimi olarak görev yapacak Müşterek Lojistik Destek Grup Karargahının ve mevcut 6 NATO Kuvvet Entegrasyon Birliklerine ek olarak yeni Entegrasyon Birliklerinin kurulması kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya ve Romanya'daki mevcut NFIU'lara 2015 yılının Ekim ayında Macaristan ve Slovakya'daki birimler de eklenmiştir.

Aralık 2015 tarihinde Bükreş'te konuşlu Güneydoğu Çokuluslu Tümeninin açılışı yapılmış ve bu tarihten itibaren söz konusu tümen resmi olarak NATO Komuta Yapısında yer almaya başlamıştır. Bu karargah ile NATO'nun güney doğu bölgesine intikal edecek birliklere komuta etme yeteneği artırılmıştır. Yaklaşık 280

personelden oluşan bu karargahın komuta görevinin dışında bölgesel işbirliğinde de bir merkez olarak ittifaka katkı sağlayabileceği değerlendirilmiştir.

2016 yılında gerçekleştirilen Varşova zirvesinde Hazırlık Eylem Planının uygulamada olması memnuniyetle karşılanmış ve ittifakın caydırıcılık ve savunma duruşunu güçlendirildiği konusunda mutabık kalınmıştır. Hazırlık Eylem Planı; ittifaka gelebilecek her türlü tehdide karşı ittifakın toprak, nüfus, hava, deniz ve iletişim hatlarını korumak için geniş seçenek çeşitliliği sağlamıştır.²⁰⁸

3.4.4 Kademelendirilmiş Mukabele Planları:

Kademelendirilmiş Mukabele Planları (KMP) normalden daha fazla detay sağlayan, gelişmiş ve önceden hazırlanmış planlardır. Karar alma sürecinin kolaylaştırılması ile kuvvetlerin harbe hazırlık seviyeleri ve süratli intikal yetenekleri artırılmıştır. Yani kademelendirilmiş mukabele planları tam olarak daha detaylı planlama ile karar alma sürecinin kolaylaştırılmasını, birliklerin harbe hazırlık seviyelerini artırmasını ve süratli intikal edebilme yeteneğinin kazanılmasını sağlamıştır. Dönemin NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg gerçekleştirdiği basın toplantısında planların detaylarının paylaşılmayacağını ancak bu planların ittifakın temel sorumluluklarının yerine getirilmesinde, üye ülkelerin her türlü tehdide karşı korunması ve savunulmasında özel bir öneme sahip olduğunu vurgulamıştır.²⁰⁹

Kademelendirilmiş Mukabele Planlarının detayları kamuoyu ile paylaşılmamış olsa da bu planlar ile ilgili bir takım iddialar ve kaygılar mevcuttur. Bu konudaki ilk kaygı Geliştirilmiş İleri Varlık Kuvvetlerinden VJTF'e ve NRF'den Müteakip Kuvvetlere kadar uzanan geniş yelpazedeki birliklerin tek bir plan ile entegrasyonunun zorluğudur. Plansız bir şekilde kuvvetlerin ortak bir amaç için eğitimi mümkün değildir ve bu da caydırıcılığı zafiyete uğratacaktır. İttifak içerisinde planlama konusunda bir takım görüş ayrılıkları mevcuttur ancak Rusya ile üye ülkelerin sınırları doğrultusunda, Norveç'ten Türkiye'ye kadar uzanan bölgede Kademelendirilmiş Mukabele Planları üzerinde anlaşmaya varılmıştır. İkinci olarak kuvvetlerin kaydırılması konusunda çeşitli kademelerden oluştuğu düşünülen bu planlamalarda VJTF'in intikali oldukça detaylı olarak ele alındığı ancak NRF ve Müteakip Kuvvetlerin yığınaklanmasının detaylardan uzak ve genel hatları ile belirtildiği değerlendirilmiştir. Mevcut tehdit durumunda caydırıcılık sağladığı

²⁰⁸ "Evolution". NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 14.12.2018].

²⁰⁹ "Press Conference". NATO Official Web Page, Speeches&Transcripts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_120967.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 14.12.2018].

düşünülen planlamanın artan tehdit durumunda detaylandırılmamış Müteakip Kuvvetler safhasının zafiyet yaratabileceğini söylemek mümkündür.²¹⁰

NATO'nun Rusya ve uluslararası terörizm tehdidi karşısında geliştirdiği Kademelendirilmiş Mukabele Planları, tüm zafiyetlerine rağmen hazırlıksız yakalanmamak adına ittifaka katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu planların zamanla üye ülkelerin mevcut savunma planları ile entegre edilmesi ile ittifakın caydırıcılığına olumlu katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir. İttifakın esas sorunun mevcut planların eksikliğinden ziyade ağır işleyen karar alma mekanizması ve üyelerin çakışan çıkarları olduğu söylemek mümkündür.

Bu planlamalar ile ilgili bir diğer önemli husus da tehdit değerlendirmesinin doğru yapılmasıdır. Sadece konvansiyonel kuvvetlere karşı yapılacak bir planlamanın, hibrit savaş tekniklerini ustalıkla kullanan Rusya karşısında pek bir etkisi olmayacağı değerlendirilmektedir. Dolayısı ile bu tip savunma planlamalarında günümüz muharebe sahasının gerçeklerinin tam olarak yansıtılması bir zorunluluk haline gelmiştir.

3.5. Hazırlık Eylem Planı Sonrası NATO'nun Rusya Karşısındaki Durumu:

NATO'nun genişlemesi Soğuk Savaşın sona ermesinden itibaren Rusya tarafından kalıcı bir sorun olarak görülmüştür. Özellikle Gürcistan ve Ukrayna'nın genişleme hedeflerine alınması hem Rusya hem de ittifak içindeki bazı üyeler tarafından tepki ile karşılanmıştır. NATO'nun Gürcistan ve Ukrayna'nın ittifaka üyelik süreci ile ilgili attığı adımlar, Rusya'nın engelleri ile durmak zorunda kalmıştır. Gürcistan ve Ukrayna'da meydana gelen krizler sonucunda; Güney Osetya, Abhazya ve Kırım'ın statüleri değişmiş ve bu durum da bu ülkelerin üyelik kriterlerini karşılayamamalarına neden olmuştur.²¹¹

Askeri açıdan bakıldığında Avrupa'nın doğusu ve Karadeniz bölgesinde güvenliğin, son 10 yılda gelişen ve güçlenen Rusya'nın tanımlamaları ile şekillendiğini söylemek mümkündür. Rusya; silahlı kuvvetlerini büyük ölçüde

²¹⁰ Rynning, *agm*, s.2.

²¹¹ Tracey German, "NATO and the Enlargement Debate: Enhancing Euro-Atlantic Security or Inciting Confrontation", *International Affairs*, s.93, ss.291-308, (2017), s.18.

modernize etmiş, hazırlık seviyesini yükseltmiş ve NATO sınırları boyunca askeri varlığını artırmış, Baltık bölgesinde on binlerce personelin katıldığı geniş ölçekli bir takım tatbikatlar icra etmiştir. Özellikle, yüksek süratle ve büyük ölçekteki kuvvetler ile habersiz yapılan tatbikatlar bölgedeki güvenlik ortamında istikrarsızlığı neden olmuştur. Ayrıca Rus hava araçlarının ulusal hava sahası ihlalleri ve NATO üyesi ve ortağı ülkelerin hava araçları ve gemileri etrafında yaptıkları tehlikeli manevralar ile bölgedeki mevcut gerginlik tırmanmıştır. Rusya'nın mevcut eylemleri, çok boyutlu girişi sınırlandırılmış bölge (A2/AD) oluşturma kabiliyeti ile ilk etapta nüfuslarının yaklaşık %25'i etnik Rus olan ve hibrit savaş metotları ile istismara açık Estonya, Letonya ve Litvanya tarafından endişe ile izlenmektedir. Bu kapasite aynı zamanda hava, deniz, kara ve siber boyutlarında bölge ülkeleri için tehdit oluşturmıştır.²¹² Bu gelişmeler neticesinde Galler ve Varşova zirveleri ile ittifak, Rusya tehdidine karşı Eylem Hazırlık Planı ile bölgede askeri varlığını güçlendirebilmek için bir dizi tedbir almıştır.

Güvence ve Uyum olarak adlandırılan tedbirlerin amacı Rusya'nın Avrupa-Atlantik bölgesi yaratabileceği krizlere NATO'nun cevap verebilecek askeri yapıda ve hazırlık seviyesinde olmasını sağlamaktır. Hazırlık Eylem Planı çerçevesinde ittifak NATO Mukabele Kuvvetini yaklaşık üç katına çıkartarak ani gelişebilecek krizlere karşı 48 saat hazırlık durumunda olan Çok Yüksek Hazırlık Seviyeli Müşterek Görev Kuvvetini teşkil etmiş, Estonya, Litvanya, Letonya ve Polonya'ya dört adet çok uluslu tabur görev kuvveti konuşlandırmış, Baltık hava devriyesi ile görevlendirdiği savaş uçakları sayısını artırmış, Doğu Akdeniz ve Baltık Denizinde Daimi Deniz Kuvveti bulundurmaya başlamış, 8 adet NATO Kuvvet Entegre Birimi kurmuş, Polonya'da kolordu, Romanya'da ise tümen seviyesinde çok uluslu birlikler teşkil etmiştir.

Tomescu'ya göre Hazırlık Eylem Planı sonucunda alınan tedbirler değerlendirildiğinde temel eksikliğin tüm Avrupa-Atlantik bölgesini savunmak için oluşturulmuş bütüncül bir plan olmamasıdır. Farklı bölgelerde aynı anda ortaya çıkabilecek krizlerde NATO Mukabele Kuvvetinin nasıl kullanılacağı konusunda herhangi bir karar yoktur. Ayrıca üye ülkelerin tehdit algılamaları seviyesinde ciddi farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu sebeple Hazırlık Eylem Planının başarılı olabilmesi için bütüncül bir savunma planlamasına ve üye ülkeler arasında mutabakat

²¹² Artur Kacprzyk Farsten Friis, "Adapting NATO's Conventional Force Posture in the Nordic-Baltic Region", *The Polish Institute of International Affairs*, s:3, (Ağustos 2017), s:2.

sağlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.²¹³ Daysal'a göre Hazırlık Eylem Planının altında yapılacak hassas planlamalar ile daha güçlü bir savunma sistemi kurmak mümkündür. Bu planlamalar aynı zamanda ittifakın caydırıcılığını güçlendirmekte ve muhtemel krizlere hazırlıksız yakalanmamayı sağlamaktadır.²¹⁴ Thompson'a göre caydırıcılık barışı korumak için çok önemlidir. Dönemin ABD KKK'nı Org.Mark Milley'in; "Bir savaşı önlemekten çok daha masraflı olan, savaşı kaybetmektir" sözü bu fikri pekiştirmektedir. Hazırlık Eylem Planı ittifakın ihtiyaçlarını ortaya koymuştur ancak Galler Zirvesi sonrası alınan tedbirler Rus tehdidine karşı yeterli değildir. Geçen sürede gerçekleştirilen zirveler ile olası bir tehdide mukabele stratejisi önemli bir aşamaya gelmiştir. ²¹⁵Gözkaya'ya göre Hazırlık Eylem Planı ile alınan tedbirler ve mevcut riskler arasında farklılıklar mevcuttur. Rusya'nın hızlı işleyen karar mekanizması karşısında ittifakın yavaş işleyen karar mekanizması büyük bir olumsuzluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında sadece konvansiyonel tehditler göz önüne alınarak hazırlanan planların hibrit savaş teknikleri karşısında yetersiz olacağı, son olarak artan Çin tehdidine karşılık ABD'nin tamamen güçsüz ve etkisiz bir Rusya'yı tercih etmeyeceği de düşünülmektedir.²¹⁶

NATO, Avrupa'nın doğusunda Rusya, güneyinde ise IŞID gibi terörist örgütler tarafından kullanılan Hibrit Savaş metotları ile mücadele edebilecek bir strateji üzerinde çalışmaktadır. Bu stratejinin geliştirilmesinde yakın işbirliği ve eşgüdüm büyük önem arz etmektedir. İttifakın tüm bu çabalarına rağmen mevcut durumda üstesinden gelmesi gereken bir takım zorluklar bulunmaktadır. Bu zorluklar aşağıda maddeler halinde okuyucunun dikkatine sunulmuştur;

- NRF ve VJTF kuvvetlerini oluşturacak bir çok Avrupalı devletlerin silahlı kuvvetlerinde muharebe destek ve muharebe hizmet destek alanlarında teçhizat eksikliği mevcuttur.
- Uzak mesafelere intikali içeren genişletilmiş arazi tatbikatlarının maliyeti savunma bütçelerinde yük oluşturmaktadır.
- NATO Savunma Planlaması Politik Direktifinin her daim hazır NATO Mukabele Kuvvetine müsaade etmemesi, ihtiyaç duyulduğunda bu birliğin

²¹³ Tomita Catalin Tomescu ile 25 Eylül 2018'te NRDC-T'de gerçekleştirilen mülakattan alınmıştır.

²¹⁴ Mehmet Daysal ile 16 Ekim 2018'te İzmir Konak Orduevinde gerçekleştirilen mülakattan alınmıştır.

²¹⁵ Korg John C. Thompson ile 24 Ekim 2018'te NATO Kara Kuvvetleri Komutanlığında gerçekleştirilen mülakattan alınmıştır.

²¹⁶ Tuğg (E) Levent GÖZKAYA ile 08 Aralık 2018'de Ankara'da gerçekleştirilen mülakattan alınmıştır.

teşkil edilmesi ihtiyaç anında birliğin hazır olmama ihtimalini ortaya çıkartmaktadır.

- Müttefiklerin bir takım mekanize ve zırhlı tümenlerin yeniden teşkil edilmesi konusunda anlaşmalarına rağmen finans, personel ve savunma sanayi kaynaklarındaki kısıtlamalar bu kararın uygulanmasını geciktirmektedir.
- 48 saat içerisinde intikale hazır Çok Yüksek Seviyeli Müşterek Görev Kuvveti olmasına rağmen hareket kararı almada ağır kalan karar alma süreci ittifakın tepkisini geciktirmektedir.
- Üyelerin savunma harcamalarındaki taahhütlerini yerine getirmemesi savunma planlamalarındaki hedeflere ulaşamamasına neden olmaktadır.²¹⁷
- Üyeler arasında kendi milli çıkarları doğrultusunda bazı konularda fikir birliğinin olmaması savunma planlamalarında zafiyet yaratmaktadır.

²¹⁷ Klaus Olshausen, "NATO's Readiness Action Plan for Assurance and Deterrence-Progress&Challenges on the Road from Wales to Warsaw", **ISPSW Strategy Series: Focus on Defence and International Security**, s.402, (Ocak 2016), s.4.

SONUÇ

1949 yılında 12 ülkenin bir araya gelmesi ile kurulan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, günümüzde 29 üye ve farklı programlarda 50'den fazla ortak ile varlığını sürdürmektedir. NATO'nun esas ve ebedi amacı; müttefiklerinin politik ve askeri anlamda özgürlüklerini korumak ve güvenliklerini sağlamaktır. Tarihte bir çok ittifak sistemi bu amaçla yola çıkmış ancak üyeler arasında ekonomik ve siyasi istikrar sağlamak ve yakın ilişkiler kurmak ilk kez NATO tarafından hedeflenmiştir. İttifakın temel görevleri genel olarak Washington Antlaşmasında belirlenmiştir. Ancak bu görevlerin değişen durumlar karşısında etkin bir şekilde yerine getirilebilmesi için stratejik konseptler kullanılmıştır.

Bir savunma örgütü olarak NATO 1949-1991 yılları arasında savunma ve caydırıcılık temelindeki stratejik konseptleri ile müttefiklerinin güvenliğini sağlama sorumluluğunu üstlenmiş, bu dönemde büyük çapta bir çatışmanın olmaması kitlesel karşılık, esnek karşılık ve esnek karşılık ve ileriden savunma stratejilerinin başarı sağladığını göstermiştir.

İttifak için dönüşüm zorunluluğu Soğuk Savaşın sona ermesi ile ortaya çıkmıştır. 1991 yılında kabul edilen stratejik konsept ile NATO, geçmişte hasım olarak gördüğü devletler ile işbirliği ve ortaklık kurarak Avrupa güvenliğini sağlamak istemiştir. Diyalog, işbirliği ve etkili kolektif savunma temeline inşa edilen stratejinin geçerli olduğu 8 yıl boyunca ittifak herhangi bir ciddi problem ile karşılaşmamıştır. 1999 yılında kabul edilen stratejik konsept ile siyasi, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler savunma boyutunu ile daha fazla ilişkilendirilmiş, temel amaçlara kriz yönetimi ve ortaklık da eklenmiştir. Bu strateji ile NATO'nun askeri gücünde önemli bir azalma ile beraber hareket kabiliyetinde artış hedeflenmiştir. Bu stratejinin en can alıcı noktası müttefikler için istikrarsızlık olarak değerlendirilebilecek her türlü uluslararası çatışmaya ve çatışma ihtimaline müdahale edileceğinin ifade edilmesi olmuştur. Alan dışı müdahale kavramı bu strateji ile resmileşmiştir.

Kurulduğu günden itibaren NATO'nun genişleme adımları ittifakın hem içinde hem de dışında bir takım tartışmaları beraberinde getirmiştir. NATO sahip olduğu değerler bütünüünün Avrupa-Atlantik bölgesinde hakim olması ile istikrarsızlığı engellemeyi dolayısı ile de üye ülkelerin güvenliklerini sağlamayı hedeflemiştir. Özellikle 1999 yılından itibaren ittifakın Doğu Avrupa'da attığı genişleme adımları

Rusya tarafından dikkatle izlenmiş ancak o dönemde Rusya'nın içinde bulunduğu siyasal ve ekonomik şartlar ve ittifak ile mevcut işbirliği, sert bir tepki göstermesini engellemiştir.

Genişleme politikası ittifak içerisinde üye ülkeler tarafından da görüş ayrılıklarının oluşmasına sebep olmuştur. Rusya'nın direkt tehdidini yakından hissetmeyen Avrupalı devletler genişleme adımları ile Rusya'nın tahrik edildiğini ve güçsüz devletlerin ittifaka dahil edilmesi ile ortaya çıkan ilave maliyetin gelişmiş ülkelere yüklendiğini savunmuşlardır. Ancak Almanya gibi Rus tehdidini tarih boyunca hissetmiş devletler, yeni üyelerin kabulü ile Rusya ile aralarına yeni müttefikler sokmayı hedeflemişlerdir. 1999 yılında kabul edilen Üyelik Eylem Planı ile net bir şekilde belirlenen, aday ülkelerin karşılaması gereken kriterler aşağıda okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

- Demokratik siyasi sistem,
- Azınlık haklarına saygı,
- Çatışmaların barışçıl yollardan çözümü için anlaşma,
- İttifaka askeri katkıda bulunma istekliliği ve yeteneği,
- Demokratik sivil-asker ilişkileri.²¹⁸

9/11 saldırıları NATO için bir dönüm noktası olmuş, ittifak tarihinde ilk kez 5.maddeyi yürürlüğe koyarak ABD'ye beklenen desteği vermiştir. Hem ABD hem de dünya kamuoyu için bu saldırıların fiziksel etkisi kadar psikolojik etkisi de büyük önem arz etmiş, dönemin süper gücünün kendi topraklarında bu denli büyük bir terör eylemine uğraması artık hiçbir devletin güvende olmadığını algılanmasına neden olmuştur. Bu saldırılar ile NATO 1999 yılında gerçekleştirilen Washington Zirvesinde tanımlanan uluslararası terörizmin hedefi haline gelmiş, bu tehditle mücadele için hem stratejik konseptinin hem de sert güç unsurlarının yeniden düzenlenmesi gerektiğini görmüştür. Bu dönemde ABD'yi desteklemek için uluslararası terörizmle mücadelede yeni uygulamaları içeren bir eylem paketi kabul edilmiştir: Bu pakete göre üye ülkeler:

- Terörizmle mücadelede istihbarat paylaşılması,
- Terörizmle mücadelenin desteklenmesi,
- Artırılmış güvenlik tedbirlerinin uygulanması,
- Terörizmle mücadele için daimi askeri kuvvetlerin bulundurulması,
- Askeri uçuşların artırılması,

²¹⁸ "Membership Action Plan (MAP)", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37356.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 30.10.2018].

- Doğu Akdeniz'de Deniz Kuvvetlerinin konuşlandırılması,
- Hava indirme birliklerinin hazır bulundurulması konularında oy birliği ile karar almışlardır.²¹⁹

Uluslararası terörizmle mücadele çerçevesinde ayrıca AWACS uçakları ile Kartal Yardımı Harekatı, Deniz Kuvvetleri ile Etkin Çaba Harekatı icra edilmiş, 2003 yılında ISAF Komutası NATO'ya geçmiştir. Ayrıca bu mücadelenin eğitim ve öğretim desteği NATO Okulu ve Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi tarafından sağlanmıştır. Tüm bu çabalara rağmen terörizmle mücadele konusunda net bir çözüm bulunamadığını söylemek mümkündür. Öncelikle ülkelerin kendi çıkarları doğrultusunda yaptıkları terörizm ve terörist tanımlamaları, problemin doğru bir şekilde teşhis edilmesini dolayısı ile de doğru çözüm yollarının bulunmasını engellemiştir. Ayrıca her ülkenin bu mücadelede üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmemesi de bir diğer etken olarak karşımıza çıkmıştır.

21.yüzyılda uluslararası terörizmle beraber ortaya çıkan yeni tehditler güvenlik planlamaların güncellenmesine neden olmuştur. İttifak bu kapsamda; enerji güvenliği, biyolojik saldırılar, deniz güvenliği ve korsanlığa karşı mücadele, iklim, gıda ve su güvenliği ve son olarak da siber savunma konularında üye ülkelerin hem farkındalıklarını ve hem de savunma kapasitelerini artırmak için girişimde bulunmuştur.

Dış etkilerin yanında ittifakın kendi içerisinde uzun zamandır tartışma konusu olan "yük dağılımı" da NATO'nun 21.yüzyılda yaşadığı zorluklardan birisi olmuştur. Ülkelerin savunma harcamaları ve hareketlardaki sorumlulukları konularındaki taahhütlerini yerine getirmemesi özellikle ABD'nin tepkisini çekmiştir. Avrupa güvenliğinin kendisine devredildiğini savunan ABD, bu konuda her üyenin üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmesini her fırsatta dile getirmiştir. Her konuda olduğu gibi yük paylaşımı konusunda da ittifak içinde farklı görüşler mevcuttur. Bazı üyeler savunma bütçesinin ülkenin GSMH'nin %2'si kadar olma şartını sağlamanın sorumluluğu yerine getirmek anlamına gelmeyeceğini savunmuşlardır. Örneğin Yunanistan %2.27'lik savunma bütçesi ve yaklaşık 5 milyon dolarlık savunma harcaması ile ittifakın güvenliği ile ilgili taahhüdünü teknik olarak yerine getirmiş gözükmeyle beraber Almanya %1.24'lük savunma bütçesi ve yaklaşık 51 milyon dolarlık savunma harcaması ile taahhüdünü yerine getirememiş

²¹⁹ "Invocation of Article 5" NATO Official Web Page, Collective Defence, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 09.11.2018].

gözükmektedir.²²⁰Almanya'nın bir yıl içerisinde Yunanistan'ın yaklaşık 10 katı kadar savunma harcama yapmasına rağmen yüksek GSMH'ndan ötürü savunma bütçesi oranı %1.24'te kalmaktadır. Ayrıca harcanan paradan ziyade paranın nereye harcandığı ve ittifakın yürüttüğü hareketlere katılımın da yük paylaşımı konusundaki tartışmaların diğer boyutlarını oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Tüm bu şartlar altında ittifak; Soğuk Savaş sonrasında, birbiriyle iç içe geçmiş dönüşüm ve genişleme politikaları doğrultusunda uluslararası ortamın değişen yapısına uyum sağlamayı başarmıştır. NATO'nun Soğuk Savaş sonrasında genel hatları ile yaşadığı değişimi Tablo-3'teki gibi üç döneme ayırmak mümkündür.

Tablo 3: NATO'nun Soğuk Savaş Sonrası Ana Stratejileri

	TETİKLEYEN FAKTÖR	TEHDİT ALGISI	KUVVET YAPISI	ANA FAALİYET
1.Dönem	Soğuk Savaşın sona ermesi	Demokratik Olmayan Yönetimler.	Soğuk Savaşa göre küçülme	Barışı destekleme, hareketi BİO, Kriz Yönetimi.
2. Dönem	9/11 Saldırıları	Uluslararası Terörizm.	Azalan nicelik, artan hareket kabiliyeti, NRF'nin kurulması.	ISAF, Korsanlıkla Mücadele.
3.Dönem	Ukrayna Krizi	Rusya, Terör Örgütleri.	Artan nicelik, VJTF in kurulması.	Uyum ve Güvence Tedbirleri.

Tomita Catalin Tomescu, Revolution in Military Affairs During the Post-Cold War Period. Transformations within NATO, (Lambert Academic Publishing, 2017), ss.25-29'den uyarlanmıştır.

21. yüzyılda ittifakın dikkatini çeken bir başka tehdit de Orta Doğu Kuzey Afrika (MENA) bölgesi olmuştur. 2017 yılında Napoli Müşterek Kuvvet Komutanlığı bünyesinde kurulan NATO Güney Stratejik Direktif Merkezi, ittifakın MENA bölgesindeki faaliyetlerinin odak noktası haline gelmiştir. Bölgenin istikrarsız yapısı, uluslararası terörizmdeki konumu, hali hazırda devam eden çatışmaları ve zengin enerji kaynakları ile ittifakın gelecek dönem savunma stratejilerinde önem arz edeceğini söylemek mümkündür.

SSCB tehdidi ile kurulan ittifak, Soğuk Savaşın sona ermesi ile bu tehdidin tamamen bittiğini düşünmüş ve yapısal dönüşümünü bu doğrultuda gerçekleştirmiştir. Bu dönemde gerçekleştirdiği genişleme adımları sayesinde

²²⁰ "Defence Expenditure of NATO Countries (2011-2018)" NATO Official Web Page, News, https://www.nato.int/cps/em/natohq/news_156770.htm, [Erişim Tarihi: 20.12.2018].

geçmişte hasım olarak gördüğü ülkeler ile işbirliği sağlamış, bunların bir kısmı ise üye olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde Rusya ile özellikle uluslararası terörizm konusunda yapılan işbirliği, ilişkilerin geliştirilmesinde önemli bir etken olmuştur. 1991 yılından 2014 yılına kadar Rusya ve NATO arasında:

- ISAF, Aktif Gayret, Okyanus Kalkanı gibi harekatlarda,
- Afgan Silahlı kuvvetlerinin eğitiminde,
- Uyuşturucu ile mücadele eğitimlerinde,
- Terörizmle mücadelede,
- Konvansiyonel silahların yaygınlaşması ile mücadelede,
- Nükleer silahlar ile ilgili diyalogun geliştirilmesinde,
- Denizaltı mürettebatı arama kurtarma tatbikatlarının icrasında,
- Savunma, strateji ve reformlar konusunda şeffaflıkta,
- Savunma sanayisinde,
- İkmal konusunda,
- Sivil acil durum planlarının yapılmasında,
- Bilimsel konularda,
- Terminoloji ve lisan eğitiminde işbirliği sağlanmıştır.²²¹

Ancak NATO'nun genişleme adımlarının Rusya'nın yakın çevre olarak adlandırdığı bölgeye doğru kaymasına Rusya tarafından sert şekilde tepki gösterilmiş ve Gürcistan ve Ukrayna'nın Rusya için kırmızı çizgiler olduğu ifade edilmiştir. Rusya'nın bu konudaki net tavrına rağmen ittifak her fırsatta Gürcistan ve Ukrayna'nın üyeliklerinin memnuniyetle karşılanacağını belirtmiştir. Rusya bu konudaki kararlılığını göstermek için aradığı fırsatı Gürcistan'ın Güney Osetya'da askeri kuvvetlerini kullanması ile yakalamıştır. Rus askerleri süratli bir şekilde bölgeye ilerlemiş, Gürcistan kuvvetlerinin Güney Osetya ve Abhazya'dan çekilmelerini sağlamıştır. Gürcistan Krizi'nin sonuçlarını;

- Gürcistan'ın ulusal güvenliğini sağlayabilme kapasitesindeki yetersizliğinin ortaya çıkması,
- Rusya'nın modernize ettiği ordusu ve güçlenmiş ekonomisi ile bölgesel bir güç olarak NATO'yu tehdit edebilecek kapasiteye ulaşması,
- Güney Osetya ve Abhazya'da Rusya tarafından yaratılan durum ile Gürcistan'ın NATO üyeliğinin engellenmesi,
- Rus hükümetinin iktidarını pekiştirmesi olarak özetlemek mümkündür.

²²¹ "Key Areas of Corporation Prior to April 2014" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50090.htm, [Erişim Tarihi: 18.11.2018].

Rusya'nın uluslararası ortamda kendisini haklı gösterebilmesinin altında yatan en önemli etken Gürcistan'ın askeri kuvveti ilk kullanan taraf olmasıdır. Ayrıca Rusya Kosova'da NATO'nun kullandığı argümanlar ile kendi müdahalesini desteklemiştir.

Gürcistan Krizi, Rusya'nın siyasi, askeri ve ekonomik olarak güçlendiğini gösterse de bu durum Ukrayna Krizi ile kesinlik kazanmış, NATO yanı başında büyüyen Rus tehdidi karşısında yeni tedbirler alması gerektiğini anlamıştır. Ukrayna'da mevcut hükümet aleyhine başlayan protestolar kısa zamanda büyümüş ve yaklaşık üç ay içerisinde yüzlerce kişinin ölümüne sebep olmuştur. Muhalefet ve iktidarın Ukrayna'da huzurun tekrar sağlanması için başlattığı girişimler sonuçsuz kalmış, anlaşmazlığın taraflarının aldıkları kararlar birbirleri tarafından tanınmamış ve bu olayların sonunda Kırım parlamentosu önce bağımsızlığını ilan etmiş, daha sonra yapılan referandum ile Kırım halkı Rusya'ya bağlanmayı kabul etmiştir.

Krizin başladığı andan itibaren NATO, Ukrayna'nın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü desteklemiş, sonrasında Rusya'nın Kırım'ı ilhakını kınamış ve bölgede yaratılan durumun uluslararası hukuka aykırı olduğunu savunmuştur. Ayrıca NATO, iletişim kanalları açık kalmak kaydı ile Rusya ile mevcut tüm ilişkilerini dondurmıştır. Ukrayna Krizinin sonuçlarını;

- Rus ordusunun süratli yığınaklanma kabiliyetinin ve hibrit savaş tekniklerindeki üstünlüğünün ortaya çıkması,
- Kırım'ın ilhakının Ukrayna'nın NATO üyeliğinin önündeki en büyük engel haline gelmesi,
- Rusya'nın Karadeniz'de etkin konuma geçmesi,
- NATO'nun Ukrayna Krizi'ne kınamak dışında herhangi bir müdahalede bulunabilecek kapasitede olmadığını fark etmesi,
- Rusya'nın kırmızı çizgi olarak belirttiği Gürcistan ve Ukrayna'da her türlü muhtemel tepkiye rağmen kararlılığından vazgeçmemesinin ortaya çıkması,
- NATO'nun ağır işleyen karar-alma sürecinin ittifakın etkinliğini azaltması olarak özetlemek mümkündür.

Ukrayna Krizi göstermiştir ki ittifakın askeri ve politik kapasitesi Rusya ile bu bölgede güç mücadelesine girebilecek yeterlilikte değildir çünkü ittifak Ukrayna Krizi sonrasında Rusya'yı sadece kınamış, ardından da herhangi bir siyasi yaptırım kararı dahi alamamıştır. Diğer tarafta Rusya'nın uyguladığı bilgi hareketi ile bölgede bulunan etnik Rusların istenilen politikalar yönünde hareket etmelerini sağlaması, konvansiyonel kuvvetlerini aldatma tedbiri olarak kullanması, özel kuvvetlerinin

bölgedeki yarı askeri kuvvetler ile beraber etkin bir şekilde görev alması ve Avrupalı devletlerin Kosova örneğinde kullandıkları demokrasi argümanı ile Kırım'ın ilhakını yasal zemine oturtması, Rusya'nın siyasi, askeri ve ekonomik alanlardaki gücünü gözler önüne sermiştir. Ayrıca Rusya'nın Avrupa'nın doğusunda ve Karadeniz bölgesindeki güçlendirilmiş askeri varlığı, yüksek süratle ve büyük ölçekli kuvvetler ile tatbikat icra edebilme kapasitesi, hava araçlarının ulusal hava sahası ihlalleri, modern hava savunma sistemleri ile çok boyutlu girişi sınırlandırılmış bölge (A2/AD) oluşturabilme yeteneği NATO için büyük bir tehdit olarak algılanmıştır.

Krizin ardından gerçekleştirilen Galler Zirvesinde alınan kararların, NATO'nun Rusya karşısındaki mevcut durumdaki yetersizliğini ispatlar nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. 9/11 saldırılarından itibaren ittifakın tehdit algılamalarında birinci sırada olan uluslararası terörizm, Kırım'ın ilhakı ile yerine Rusya'ya bırakmıştır. Zirvede kabul edilen HEP ile hali hazırdaki en öncelikli tehdit olan Rusya'ya karşı bir dizi tedbirleri Tablo-4'teki gibi özetlemek mümkündür.

Tablo 4: Hazırlık Eylem Planı ile Alınan Tedbirler

	HAZIRLIK EYLEM PLANI İLE ALINAN TEDBİRLER	AMAÇ	BÖLGE
GÜVENCE	Eğitim ve Tatbikatlar	Caydırıcılık, Bölgede görünürlüğün artırılması, Birlikte çalışabilirliği güçlendirmek.	NATO'nun doğu kanadı.
	Hava Devriyesi	Caydırıcılık,	Baltık Ülkeleri.
	Geliştirilmiş İleri Varlık	Caydırıcılık, birlikte çalışabilirlik, keşif.	Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya.
	Daimi Deniz Kuvveti	Caydırıcılık ve terörizmle mücadele	Baltık ve Doğu Akdeniz.
	Daimi Mayın ile Mücadele Grubu	Caydırıcılık ve terörizmle mücadele	Baltık ve Doğu Akdeniz.
UYUM	Geliştirilmiş NATO Mukabele Kuvveti	Uzun dönem caydırıcılık, Askeri varlığı güçlendirme, Yüksek hareket kabiliyeti sağlamak.	İspanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Yunanistan, Türkiye, Almanya-Hollanda.
	VJTF	NRF'nin öncü kuvvetini oluşturmak.	NATO'nun doğu ve güney kanadı.
	NFIUs	VJTF'in intikalini ve ikmalini kolaylaştırmak.	Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Macaristan, Slovakya.
	Çok Uluslu Karargahlar	NRF'ye ya emir komuta etmek.	Romanya, Polonya.

"NATO's Readiness Action Plan", Fact Sheet, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 12.12.2018]'den uyarlanmıştır.

Hazırlık Eylem Planı ile hayata geçirilen güvence ve uyum tedbirlerinin amacı ittifakın doğu kanadında Rusya, güney kanadında ise terör örgütleri ile oluşabilecek muhtemel krizleri önlemek ve çatışma durumunda süratli olarak tepki verebilecek sert güç unsurlarını oluşturmaktır. Güvence tedbirleri kapsamında ittifakın doğu kanadında ortak askeri eğitimler ve büyük çağlı çok uluslu tatbikatlar planlanmış, Baltık ve Doğu Akdeniz'de daimi deniz kuvvetleri göreve başlamış ve 4 adet çok uluslu Tabur Görev Kuvveti Doğu Avrupa'da teşkil edilmiştir. Uyum tedbirleri kapsamında ise ilk olarak mevcut NATO Mukabele Kuvvetinin güçlendirilmesine başlanmış, yeni teşkil edilen Çok Yüksek Hazırlık Seviyeli Görev Kuvveti ile ittifakın 48 saat içerisinde istenilen bölgede hareket icra edebilecek kapasiteye ulaşması sağlanmış, VJTF'in ikmal ve intikalini kolaylaştıracak NATO Entegrasyon Birimleri kurulmuş ve NATO Mukabele Kuvvetinin bölgeye yığınaklanması halinde emir-komutayı devralacak çok uluslu karargahlar teşkil edilmiştir. Ayrıca NATO, hazırladığı Kademelendirilmiş Mukabele Planları ile doğu ve güney kanadında meydana gelebilecek bir krize nasıl müdahale edeceğini belirlemiştir. Alınan tüm tedbirleri, ittifakın mevcut tehdit durumu karşısındaki farkındalığını ve müttefiklerinin güvenliğini sağlamadaki kararlılığını göstermiştir.

Hazırlık Eylem Planı ile alınan tedbirler incelendiğinde, Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliği sağlamak için bütüncül bir planlamanın olmaması önemli bir eksiklik olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca NATO Mukabele Kuvvetinin nasıl kullanılacağı konusundaki kararın duruma göre verilecek olması, NRF'yi oluşturan bazı Avrupalı devletlerin silahlı kuvvetlerinin teçhizat eksikliği, eğitim ve tatbikatların oluşturduğu yüksek maliyet, müttefiklerin ortak savunma planlamalarında milli çıkarlarını gözetmesi alınan tedbirlerin etkinliğini azalttığı değerlendirilmiştir.

Muhtemel bir krize süratle müdahale edebilmek için kurulan ve sonrasında duyulan ihtiyaç üzerine güçlendirilen NATO Mukabele Gücünün, NATO Savunması Politik Direktifine ihtiyaç anında teşkil edilmesi kararı ile; barış şartlarında VJTF'in katkı yapan ülkelerin kendi kışlalarında harbe hazır bir şekilde bulundurulması ve intikal emri verildiğinde hedef bölgeye tüm unsurları ile beraber intikal ettirilmesi, İlk Müteakip Kuvvetlerin ve Müteakip Kuvvetlerin de belirli zaman dilimlerinde görevlendirilerek NATO Mukabele Kuvvetinin oluşturması sağlanmıştır. NRF'nin her daim hazır olan ve mızrak başı olarak krize ilk müdahale edecek kuvveti VJTF yedeği olmayan tek bir kuvvettir. İttifakın sorumluluk sahası içerisinde aynı anda birden fazla krizin ortaya çıkması durumunda VJTF'in nerede kullanılacağı ise karara bağlanmış bir konu değildir. Dolayısı ile muhtemel krizlere müdahale için ilk başvurulacak kuvvet ile ilgili yetersizlikler halen mevcudiyetini korumaktadır.

Müttefiklerin güvenliğini sağlanması maksadı ile NATO'nun Hazırlık Eylem Planı çerçevesinde alınan uyum ve güvence tedbirleri SWOT Analizine tabi tutulmuş ve Tablo-5 ile okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

Tablo 5: Güvence ve Uyum Tedbirlerinin Değerlendirilmesi

GÜÇLÜ YÖNLERİ	ZAYIF YÖNLERİ
1. NATO'nun müttefiklerin güvenliğini sağlamada kararlılığı. 2. Caydırıcılık. 3. NATO Entegrasyon Birimleri, Çok Uluslu Karargahlar ve TKG'leri ile tehdidin yüksek olduğu bölgede görünürlüğün artması.	1. Ortak askeri eğitim ve tatbikatların yüksek maliyeti. 2. Harbe hazır seviyede olmayan NATO Mukabele Kuvveti. 3. Yedeği olmayan ve nasıl kullanılacağı net olarak bilinmeyen VJTF. 4. NRF ve VJTF'e katkı yapan birçok Avrupalı devlet silahlı kuvvetlerinin teçhizat eksikliği. 5. Bütünleştirilmiş savunma planlarının olmaması. 6. Hava ve deniz devriye faaliyetlerinin maliyeti ve Rusya ile mevcut gerilimi tırmandırması.
HEDEF: MÜTTEFİKLERİN GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASI	
FIRSATLAR	TEHDİTLER
1. Mevcut planların geliştirilmesi yönünde çalışmalar. 2. Yeni zirveler ile Hazırlık Eylem Planının güçlendirilmesi. 3. ABD'nin üstün savaş teknolojisi. 4. MENA Bölgesine odaklanmış NSDS Merkezinin kurulması.	1. Müttefikler arasında yeni kurulması planlanan mekanize ve zırhlı tümenler konusundaki görüş ayrılıkları. 2. NATO'nun ağır işleyen karar-alma mekanizması. 3. Ülkelerin milli çıkarlarını ittifak çıkarlarından önde tutma eğilimi. 4. Rusya'nın: - modern savunma sistemleri ve yüksek süratli silahlı kuvvetleri. - hibrit savaş tekniklerindeki ustalığı. - Putin'in güçlü devlet başkanlığı. 5. İttifak içi yük paylaşımı konusundaki tartışmalar. 6. Müttefiklerin savunma bütçesi konusundaki taahhütlerini yerine getirmemesi. 7. Uluslararası terörizm 8. Dünyada yeni güç merkezlerinin varlığı.

Korg (E) Mehmet Daysal ile 16 Ekim 2018'te İzmir Konak Orduevinde gerçekleştirilen mülakattan uyarlanmıştır.

Tuğg (E) Levent GÖZKAYA ile 08 Aralık 2018'de Ankara'da gerçekleştirilen mülakattan uyarlanmıştır.

Korg John C. Thompson ile 24 Ekim 2018'te NATO Kara Kuvvetleri Komutanlığında gerçekleştirilen mülakattan uyarlanmıştır.

Tümg. Tomita Catalin Tomescu ile 25 Eylül 2018'te NRDC-T'de gerçekleştirilen mülakattan uyarlanmıştır.

Araştırmada; 21.yüzyılda ortaya çıkan yeni tehditler ile Gürcistan ve Ukrayna Krizlerine giden süreçte meydana gelen gelişmelerin ve Hazırlık Eylem Planı

doğrultusunda NATO'nun sert güç unsurlarındaki değişikliklerin nedenleri incelenmiştir. Elde edilen bulgular ile Hazırlık Eylem Planı sonrasında değişen askeri kuvvet yapısı ve alınan yeni tedbirler ile ittifakın Rusya tehdidine karşı müttefiklerinin güvenliğini sağlayacak kapasiteye ulaştığı hipotezi test edilmiş ve belirli bir seviyeye kadar ittifakın caydırıcılık sağlayabilmesine rağmen, ağır işleyen karar mekanizması, ittifak içi tartışmalar ve geliştirilmeye muhtaç planlamalardan dolayı mevcut Rusya tehdidine cevap veremeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ittifakın Ukrayna Krizi sonrasında hissettiği tehdit algılaması karşısında sorunu doğru teşhis edemediği, problem sahasının askeri kuvvetlerinden ziyade; ağır işleyen karar mekanizması, üye ülkelerin milli çıkarlarını ittifak çıkarlarından üstün tutma arzusu, yük paylaşımı konusundaki sorunlar ve güvenliğin müttefikler tarafından farklı tanımlanması olarak değerlendirilmiştir.

Özellikle NATO Kuvvet yapısında komutanlık yapmış Türk ve Müttefik askerlerle yapılan mülakatlar ve resmi raporlardan oluşan birincil kaynaklardan, NATO görevlerinde kazanılan tecrübeler sonucu elde edilen bilgilerden istifade edilerek hazırlanan bu çalışmanın, Türkçe literatürün eksik olduğu NATO'nun mevcut kuvvet yapısı, Eylem Hazırlık Planı, geliştirilmiş NRF'nin özellikleri ve NATO'nun günümüz tehditlerine karşı savunma yetenekleri konularında çalışma yapacak araştırmacılar için fayda sağlayacağını söylemek mümkündür.

Müteakip dönemde; Kademelendirilmiş Mukabele Planlarının özellikleri, NATO Mukabele Kuvvetinin etkinliğinin artırılması, ittifakın karar alma sürecini iyileştirmek için gereken tedbirler ve Hibrit Savaş tekniklerinin NATO tarafından kullanılması konularında araştırma yapılması ile literatürde bugün mevcut olan eksikliklerin giderilebileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

1. KİTAPLAR:

- APAK M.Sadık, **Harp Sonrasında Dünya, (1945-1966)**, (Ankara, 1966).
- ARI Tayyar, **Irak, İran ve ABD: Önleyici Savaş, Petrol ve Hegemonya** (İstanbul, Alfa Yayınları, 2004), s.495.
- ARMAOĞLU Fahir, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980**, (Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1983).
- ART WALTZ Robert, Kenneth N., **The Use of Force**, (Maryland: Rowman&Littlefield Publishers Inc, 2009).
- BAYKAN Muammer, **Kuruluşunun Ellinci Yıldönümünde NATO**, (İstanbul, Türk Atlantik Konseyi Yayınları, 1999).
- BIÇAKCI Salih, **21.Yüzyılda Siber Güvenlik**, (İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013).
- BİLİBİK Erol, Kısaç **Harekatı "NATO'nun Stratejik Yeni Konsepti"**, (İstanbul, Profil Yayıncılık, 2008).
- CORDESMAN Anthony H., **NATO Burden Sharing: The Need for Strategy and Force Plans, Not Meaningless Percentage Goals**, (Washington Center for Strategic International Studies,:2018).
- ÇAKMAK Haydar, **Avrupa Güvenliği**, (Ankara, Akçağ Yayınları, 2003).
- ÇAYHAN ATEŞOĞLU Esra, Nurşin Güney, **Avrupa'da Yeni Güvenlik Arayışları: NATO-AB-Türkiye**, (İstanbul, Alfa Yayınları, 1996).
- DEDEOĞLU Beril, **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, 3.Baskı, (İstanbul, YeniYüzyıl Yayınları, 2014).
- ERDOĞDU Hikmet, **Avrupa'nın Geleceğinde Türkiye'nin Önemi ve NATO İttifakı**, (İstanbul, IQ Yayınları, 2004).
- İZCİ Rana, **Uluslararası Güvenlik ve Çevre**, Uluslararası Politikada Yeni Alanlar, Yeni Bakışlar, ed. Faruk Sönmezoğlu (İstanbul, Der Yayınları, 1998).
- GADDIS John Lewis, Soğuk **Savaş: Pazarlıklar, Casuslar, Yalanlar, Gerçekler**, 1.Baskı, çev. Dilek Cenkçiler (İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2007).
- GÜRDENİZ Cem, "Deniz Güvenliğinin Enerji Arz Güvenliği Üzerindeki Rolü", **Enerji Güvenliğine Ortak Çözüm Arayışları: Uluslararası Sempozyum 28-29 Nisan 2009** (İstanbul: Harp Akademileri Basım Evi, 2009).

- GÜRKAYNAK Muharrem, *İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Avrupa'da Savunma ve Güvenlik*, (Ankara, Asil Yayınları, 2004).
- HAAS Marcel de, "Russia's Foreign Security Policy in the 21th Century: Putin-Medvedev and Beyond", *The Journal of Power Institutions in Post-Societies*, s:11, (2010).
- KESGİN Serdar, *NATO-Rusya İlişkileri*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 2009).
- MINC Alain, *Yeni Ortaçağ*, çev. Mehmet Ali Ağaoğulları, (Ankara, İmge Yayınları, 1995).
- MORGENTHAU Hans, *Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi*, çev.Baskın Oran, Ünsal Oskay, (Ankara, Sevinç Matbaası, 1970).
- NATO Handbook*, (Brussel, NATO Office of Infomation and Press, 2001).
- NYE JR WELCH Joseph S., David A., *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*, 4.Basım, çev. Renan Akman (İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009).
- ORAN Baskın, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, c:2 14.Baskı, ed. Baskın Oran, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013).
- _____. "ABD ve NATO'yla İlişkiler", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar* c:3 14.Baskı, ed. Baskın Oran, (İstanbul: İletişim Yayınları 2013).
- ÖZGÖKER Uğur, *Uluslararası Siyasi, Askeri ve Ekonomik Örgütler*, (İstanbul, Der Yayınları, 2006).
- PEKSARI Derya Gonca, *NATO'nun Değişen Konsepti*, (Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 2007).
- SANDER Oral, *Siyasi Tarih 1918-1994*, 13.Baskı (İstanbul, İmge Kitapevi, 2005).
- SEVER Metin, "Şiddet ile Demokrasi Arasındaki Dünya", *Düşmanını Arayan Savaş*, ed. Metin Sever, Ebru Kılıç, (İstanbul: Everest Yayınları, 2001).
- SÖNMEZOĞLU Faruk, *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, (İstanbul, Der Yayınları, 2017).
- SZAYNA Thomas S., *NATO Enlargement 2000-2015: Determinants and Implications for Defense Planning and Shaping*, (Arlington, RAND Corporation, 2001).
- ŞAHİN Güngör, *Küresel Güvenlik ve NATO: Teori-Aktör-Tehdit-Risk*, (İstanbul: Detay Yayıncılık, 2016).
- TOMESCU Tomita Catalin, *Revolution in Military Affairs During the Post-Cold War Period. Transformations within NATO*, (LAP Lambert Academic Publishing, 2017).

TURAN İlter, **NATO İttifakının Stratejik ve Siyasi Sorunları**, (İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1971).

UÇAROL Rifat, **Siyasi Tarih**, 7.Basım (İstanbul, Der Yayınları, 2008).

UZGEL İlhan, "ABD ve NATO'yla İlişkiler", **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, c:2 14.Baskı, ed. Baskın Oran, (İstanbul: İletişim Yayınları 2013).

———. "ABD ve NATO'yla İlişkiler", **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar** c:3 14.Baskı, ed. Baskın Oran, (İstanbul: İletişim Yayınları 2013).

WALTER Christian, "Postscript: Self Determinations, Secession, and the Crimea Crisis", **Self-Determination and Secession in International Law**, ed:Christian Walter, Antje von Ungern-Stemberg and Kavus Abushov, (New York: Oxford University Press, 2014).

WITTMANN Klaus, **Towards A New Strategic Concept for NATO**, (Rome: NATO Defense College Research Division, 2009).

2. MAKALELER:

AĞIR Bülent Sarper, "Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Güvenlik Düzenine Kurumsal Bir Bakış", **Avrasya Dosyası-Güvenlik Bilimleri Özel**, C:9, S:2, (Yaz 2003).

ANTONENKO YURGENS Oksana, "Towards a NATO-Russia Strategic Concept", **Survival**, c:51, s:2, (Nisan-Mayıs 2009), ss.13-21.

BAĞBAŞLIOĞLU Arif, "Güncelliğini Yitirmeyen Bir Sorun Olan Yük Paylaşımına Yeni Bir Çözüm Arayışı: Akıllı Savunma ve NATO", **Akademik Bakış**, c:10, s:19, (Kış 2016), ss.209-225.

BINNENDIJK KUGLER, H., R.L., "Managing Change: Capability, Adaptability and Transformation", **Defence Horizons**, (June 2001), ss.1-8.

BJAMASON Magnus, "Food Security:An Unfashionable Subject Often Taken for Granted", **NATO Review**, (September 2012), <https://www.nato.int/docu/review/2012/food-water-energy/energy-security-nato/en/index.htm>, [Erişim Tarihi: 15.11.2018].

BRZEZINSKI Zbigniew, "NATO:Genişlemenin İkilemleri", **Yeni NATO: Soğuk Savaştan Sıcak Savaşa**, ed. Musa Ceylan (İstanbul: Ülke Kitapları, 1999).

CARP Mihai, "Building Stability in Afghanistan", **NATO Review-NATO's Past, Present and Future**, 2006, ss.36-39.

CEYLAN Musa, "Soğuk Savaşın Sonu, Yeni NATO ve Türkiye", **Yeni NATO: Soğuk Savaştan Sıcak Savaşa**, ed. Musa Ceylan (İstanbul: Ülke Kitapları, 1999).

CLINTON William Jeffers Clinton, "Partnership for Peace: Buülding a New Security for the 21st Century", **US Department of State Dispatch**, Vol:5, No:1 (1994),<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/dsptch13&div=15&id=&page=> , [Erişim Tarihi: 24.10.2018].

- CRAGG Anthony, "Dahili Uyarılma: NATO'nun Geleceğin Soruları Yönünde Yeniden Şekillendirilmesi", **NATO Dergisi, Zirve Özel Sayısı**, C:45, S:3 (Temmuz-Ağustos 1997).
- CRAGG Anthony, "Yeni Bir Çağ İçin Yeni Bir Stratejik Kavram", **NATO Dergisi**, c:47, s:2, (Yaz 1999).
- DIEGO A.Ruiz Palmer, "New Operational Horizons: NATO and Maritime Security", **NATO Review**, (Nisan 2008), s.10-15.
- DEMİR Sertif, "21.Yüzyılda Barış ve Güvenliğin Tesisinde NATO'nun Rolü", **Akademik Bakış**, c:9, s:18, (Yaz 2016).
- ERKAL Süleyman, "2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum", **Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi**, s:17, (2016), ss.1-24.
- EROL M. Seyfettin, "Ukrayna-Kırım Krizi Ya da İkinci Yalta Süreci", **Karadeniz Araştırmaları**, s:41, ss.1-14, (Bahar 2014).
- EROL OĞUZ, Mehmet Seyfettin, Şafak, "Hybrid Warfare Studies and Russia's Example in Crimea", **Akademik Bakış**, c:9, s:17, (Kış 2015).
- GERMAN Tracey, "NATO and the Enlargement Debate: Enhancing Euro-Atlantic Security or Inciting Confrontation", **International Affairs**, s:93, ss.291-308, (2017).
- HERD Graeme P., FLESCHE Daniel A., "The Georgia Crisis: Implications for the Partnership for Peace", **Connections the Quarterly Journal**, c:8, s:1, (2008).
- HISCOCK Geoff, "Feeding or Fighting", **NATO Review**, (September 2012), <https://www.nato.int/docu/review/2012/Food-Water-Energy/Feeding-Fighting/EN/index.htm>, [Erişim Tarihi: 15.11.2018].
- HOFFMAN Frank, "Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars", **Potomac Institute for Policy Studies**, Arlington, (2007).
- HOFFMAN Stanley, "Towards a Common Foreign and Security Policy", **Journal of Common Market Studies**, c:38, s:2, (2000).
- KACPRZYK FRIIS Artur Farsten, "Adapting NATO's Conventional Force Posture in the Nordic-Baltic Region", **The Polish Institute of International Affairs**, s:3, (Ağustos 2017),.
- KARABULUT Bilal, "Uluslararası İlişkilerde Savaş Olgusunun Yaşadığı Dönüşüm: Hibrit Savaş ve Rusya Örneği", **Karadeniz Araştırmaları**, c:14, s:55, (Güz 2017), ss.115-130.
- KASAPOĞLU Can, "Future MENA Threat Landscape and Turkey's Defense Posture", **Ortadoğu Analiz**, c:5, s:54, (Haziran 2013), ss.35-44.
- KAYA İbrahim, "11 Eylül Saldırıları ve Sonrası: Uluslararası Hukukta Askeri Müdahale", **Stratejik Analiz:Terörizm-Küresel Güvenlik ve Türkiye**, s.19, (Kasım 2001).

- KJENNERUD Eric Reichborn, "NATO's Problematic Partnership in the MENA Region", **Mediterranean Quarterly**, c:52, s:2, (2014), ss.6-32
- KULOĞLU Armağan, "60 Yıllık İttifak: NATO ve Türkiye", **ORSAM Ortadoğu Analiz**, c.3 s.4 (2009).
- MEARSHEIMER John J., "Why the Ukraine Crisis is the West's Fault: The Liberal Delusions that Provoked Putin", **Foreign Affairs**, (September/October 2014).
- OĞUZ Şafak, "Ukrayna Krizi ve Yeni NATO", **Karadeniz Araştırmaları**, s:51, ss.207-221, (Güz 2016).
- OĞUZLU Tarık, "NATO'nun Dönüşümü ve Geleceği", **Ortadoğu Analiz** c:4, s:40, Nisan 2012, s.7
- OLSHAUSSEN Klaus, "NATO's Readiness Action Plan for Assurance and Deterrence-Progress&Challenges on the Road from Wales to Warsaw", **ISPSW Strategy Series: Focus on Defence and International Security**, s:402, (Ocak 2016),
- ÖZKAN Güner, "Spoils of a War: Impact of Georgia-Russia War on Russian Foreign and Security Policies in the Near Abroad", **Akademik Bakış**, c:6, s:11, (Kış 2012), ss.35-64.
- ÖZLÜK Erdem, Duygu, "NATO'yu Anlamak: Dönüşümü Yeni Kimlikleri ve Uyum Süreçleri", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, s:31.
- PURTAŞ Fırat, "Soğuk Savaş Sonrası NATO'nun Dönüşümü ve Genişlemesi Çerçevesinde Türk Amerikan Askeri İlişkileri", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, s:2,(Aralık 2005).
- RÜHLE Michae, "NATO and the Ukraine Crisis", **American Foreign Policy Interests**, c:37, ss.80-86, (2015).
- RYNNING Sten, "The Future of NATO's Conventional Deterrence", **Atlantische Commissie**, https://www.atlcom.nl/ap_archive/pdf/AP%202017%20nr.%203/Rynning.pdf, [Erişim Tarihi: 14.12.2018].
- SAYGIN Hasan, "Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri", **Bilge İnsanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi**, (Haziran 2009), <http://www.bilgesam.org/incele/215/-kuresel-iklim-degisikligi-ve-turkiye-nin-guvenligine-etkileri/#.W-3O9OgzblU>, [Erişim Tarihi: 15.11.2018].
- SCHEFFER Jaap De Hoop, "NATO At 60: Time For A New Strategic Concept", **Turkish Policy Quarterly**, c.7, s.4, (2009).
- SHEA Jamie, "Üç Akil Adam'dan bugün ne öğrenebiliriz?", **NATO Dergisi**, <https://www.nato.int/docu/review/2016/Also-in-2016/three-wise-men-nato-military-alliance/TR/index.htm> [Erişim Tarihi: 27.09.2018].
- SPERLING WEBBER John, Mark, "NATO From Kosovo to Kabul" **International Affairs**, c:85, s:3, (Mayıs 2009), s.491-511.

TAŞAR ÜNALTAY M.Murat A.Altay, "Kosova'ya NATO Müdahalesi ve Yeni Uluslararası Sistem ", **Yeni NATO: Soğuk Savaştan Sıcak Savaşa**, ed. Musa Ceylan (İstanbul: Ülke Kitapları, 1999).

VINNIKOV Alexander, "NATO and Central Asia: Security, Interest and Values in a Strategic Region", **Security and Human Rights**, Vol:20 N:1, Martinus Nijhof Pub, (2009).

WEAVER Weaver, "Building Security Through Partnership", **NATO Review (NATO's Evolving Partnerships)**, No:3, (2001).

YOST David S., "Yeni NATO ve Kolektif Güvenlik ", **Yeni NATO: Soğuk Savaştan Sıcak Savaşa**, ed. Musa Ceylan (İstanbul: Ülke Kitapları, 1999).

3. TEZLER:

GOLDGEIER James, "The Future of NATO, The Council on Foreign Relations", Special Report s:5 Şubat 2010, s.3

GÜZEL Ali Onur, "NATO'nun Yeni Misyonu: Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Algılamaları", (Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Konya, 2009, s.114.

KILIÇ Barış, "Soğuk Savaş Sonrası NATO'nun Dönüşümü" (Yüksek Lisans Tezi, , 2010).

KOYUNCU Hasan, "NATO'nun Yeni Stratejik Konsepti ile Birlikte NATO İçerisinde Türkiye'nin Konumu", (Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, 2010).

TOKTOGULOV Beishenbek, "The NATO-Russia Council and Changes in Russia's Policy Towards NATO", A Thesis Submitted to the Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, (Doktora Tezi), Eylül 2015.

4. GAZETE VE DERGİLER:

HELMORE Edward, "US Increased Weapons Sales in 2015 Despite Slight Drop In Global Arms Trade", **The Guardian**, (26 Aralık 2016).

5. MÜLAKATLAR:

Dr.Tümgeneral Tomita Catalin Tomescu 25 Eylül 2018.

Korg (E) Mehmet Daysal 16 Ekim 2018.

Korg. John C. Thompson 24 Ekim 2018.

Tuğg. (E) Levent GÖZKAYA 8 Aralık 2018.

6. İNTERNET KAYNAKLARI:

"Active Engagement, Modern Defence", NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68580.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 08.11.2018].

- "Adaptation Measures". NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 13.12.2018].
- "An Alliance for the 21st Century" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27440.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 04.11.2018].
- "An Enhanced NATO Response Force", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 12.12.2018].
- "Assurance Measures", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 12.12.2018].
- "Biyolojik Tehditler", AFAD Resmi İnternet Sitesi, <https://www.afad.gov.tr/tr/23683/Biyolojik-Tehditler>, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].
- "Brussels Declaration on Transatlantic Security and Solidarity" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156620.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 12.12.2018].
- "Brussels Summit Declaration" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 12.12.2018].
- "Claim:NATO is Encircling Russia" NATO Official Web Page, NATO-Russia Relations: The Facts,, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_111767.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 18.11.2018].
- "Combined Joint Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Defence Task Force" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49156.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].
- "Cooperation with the African Union" NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_8191.htm, [Erişim Tarihi: 20.11.2018].
- "Counter-piracy Operations" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48815.htm, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].
- "Countering Terrorism" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm, [Erişim Tarihi: 13.11.2018].
- "Cyber Defence" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_78170.htm, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].

"Declaration on a Peace and Cooperation", NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23846.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 17.10.2018].

"Declaration on a Transformed North Atlantic Alliance", NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23693.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 17.10.2018]

"Evolution". NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 14.12.2018].

"Founding Treaty", NATO Official Web Page, Introduction to NATO, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67656.htm?, [Erişim Tarihi: 12.09.2018]

"History of COE-DAT" COE-DAT Official Web Page, <http://www.coedat.nato.int/history.html>, [Erişim Tarihi: 13.11.2018].

"International Military Staff", NATO Official Web Page, NATO Structure, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_64557.htm?, [Erişim Tarihi: 17.09.2018]

"International Staff", NATO Official Web Page, NATO Organization, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_58110.htm, [Erişim Tarihi: 17.09.2018]

"Invocation of Article 5" NATO Official Web Page, Collective Defence, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 09.11.2018].

"Key Areas of Cooperation Prior to April 2014" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50090.htm, [Erişim Tarihi: 18.11.2018].

"Lisbon Summit Declaration", NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68828.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 08.11.2018].

"Madrid Declaration", NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25460.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 24.10.2018]

"Map Chart", <https://mapchart.net/world.html>, [Erişim Tarihi: 24.12.2018].

"Massive Retaliation Put into Question", NATO Official Web Page, NATO Strategies, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm?# [Erişim Tarihi: 27.09.2018].

"Membership Action Plan (MAP)", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37356.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 30.10.2018].

"Milestones in NATO's Work On Counter-Terrorism" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm, [Erişim Tarihi: 13.11.2018].

- "Military Committee", NATO Official Web Page, NATO Structure, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49633.htm?, [Erişim Tarihi: 17.09.2018]
- "Mission" NATO Strategic Direction South-Hub Official Web Page, <https://www.thesouthernhub.org/about-us/mission.aspx>, [Erişim Tarihi: 20.11.2018].
- "National delegations to NATO", NATO Official Web Page, NATO Organization, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49205.htm, [Erişim Tarihi: 17.09.2018]
- "NATO and Afghanistan" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8189.htm?selectedLocale=en# [Erişim Tarihi: 09.11.2018].
- "NATO Headquarters", NATO Official Web Page, NATO Organization, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49284.htm, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].
- "NATO's First Strategic Concept", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm?, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].
- "NATO's Maritime Activities" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_70759.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].
- "NATO's Purpose", NATO Official Web Page, Introduction to NATO, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_68144.htm?, [Erişim Tarihi: 12.09.2018]
- "NATO's Readiness Action Plan", Fact Sheet, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2014_12/20141202_141202-facstsheet-rap-en.pdf
- "NATO Response Force", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49755.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 12.12.2018].
- "NATO Responce Force (NRF) Fact Sheet", Allied Joint Force Command Brunssum Official Web Page, Operations, <https://jfcbs.nato.int/page5725819/nato-response-force-nrf-fact-sheet>, [Erişim Tarihi: 12.12.2018].
- "NATO's Role in Energy Security" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].
- "NATO's Standing Naval Forces and Capabilities" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_70759.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].
- "Organizations and Agencies", NATO Official Web Page, Structure, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/structure.htm>, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].

- "Partnership for Peace Programme", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50349.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 23.10.2018].
- "Prag Summit Declaration" NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_19552.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 08.11.2018].
- "Press Conference". NATO Official Web Page, Speeches&Transcripts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_120967.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 14.12.2018].
- "Principle Cyber Defence Activities" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_78170.htm, [Erişim Tarihi: 14.11.2018].
- "Relations with Georgia" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_38988.htm, [Erişim Tarihi: 26.11.2018].
- "Relations with the European Union" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49217.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 01.11.2018].
- "Relations with Ukraine" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm#, [Erişim Tarihi: 26.11.2018].
- "Response to the Russia-Ukraine Conflict" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50090.htm, [Erişim Tarihi: 18.11.2018].
- "Riga Summit Declaration" NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_37920.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].
- "Russia in the Modern World", Russian National Security Strategy, (Aralık 2015), <http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015.pdf>, [Erişim Tarihi: 18.11.2018].
- "Statement of Foreign Ministers on the Readiness Action Plan" NATO Official Web Page, Official Texts, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_115551.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 12.12.2018].
- "Strategic Concepts", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm?, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].
- "Summit Meetings", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50115.htm, [Erişim Tarihi: 02.11.2018].

- "The Brussel Summit Declaration", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24470.htm?mode=pressrelease, [Erişim Tarihi: 02.11.2018].
- "The Washington Declaration" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27445.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 04.11.2018].
- Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, *NATO Orta Doğu'da Neler Yapabilir?*, Aralık 2006, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/192/nato_ortadoguda_ne_yapabilir, [Erişim Tarihi: 20.11.2018].
- "Very High Readiness Joint Task Force", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm?selectedLocale=en, [Erişim Tarihi: 13.12.2018].
- "Vladimir Putin Addressed State Duma Deputies, Federation Council, Members, Heads of Russian Regions and Civil Society Representatives in the Kremlin", Russian Ministry of Foreign Affairs Official Web Page, http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/70194, [Erişim Tarihi: 05.12.2018].
- "Wales Summit Declaration" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 10.12.2018].
- "Warsaw Summit Communiqué" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm?selectedLocale=en [Erişim Tarihi: 10.12.2018].
- "What is NATO", NATO Official Web Page, Introduction to NATO, <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html>, [Erişim Tarihi: 12.12.2018]
- "What is SHAPE", Supreme Headquarters Allied Powers Europe Official Web Page, Home, <https://shape.nato.int/page1167311>, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].
- "Who we are", Allied Command Transformation Official Web Page, Organization, <https://www.act.nato.int/who-we-are>, [Erişim Tarihi: 17.09.2018].
- "Wider Concerns about Russia's Behaviour" NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50090.htm, [Erişim Tarihi: 18.11.2018].
- "1995 Study on Enlargement", NATO Official Web Page, Topics, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49212.htm?selectedLocale=en#, [Erişim Tarihi: 30.10.2018].

EKLER

Ek 1. Tümğ Tomita Catalin TOMESCU ile Mülakat

M.Doğukan GÜNÖZ : Soğuk Savaş sonrasında NATO'nun genişlemesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Tomita Catalin TOMESCU : SSCB'nin dağılması ile uluslararası sistemde NATO'nun işlevsizleştiği kanısı ortaya çıkmıştı. Sonrasında NATO, yeni tanımlamalar ile varlık sebebini meşru zemine oturtmak istedi. Bu süreçte yeni stratejik konseptler ile genişleme sürecini artan bir hız ile sürdürdü. Bugün 29 üye ülkeden oluşan ittifakın yeni genişleme adımları ile yakın gelecekte üye sayısını artıracaklarını söylemek mümkündür. Bugünkü genişleme sürecini gözlemlersek;

- Bosna- Hersek'in kısa zaman içerisinde üye olacağını söylemek mümkündür çünkü Bosna-Hersek bir süredir Üyelik Eylem Planı (MAP) kapsamında uyum sürecindedir.
- Makedonya'nın da kısa zaman içerisinde isim konusundaki anlaşmazlıkları çözümler çözümümez üye olabileceğini söylemek mümkündür.
- Finlandiya ve İsveç, politikacılara bağlı olarak tahmini olarak 2021 yılına kadar ittifaka dahil olacaklarını söylemek mümkündür. Bu dönemde İsveç, kendisini daha fazla tehdit altında hisseden Finlandiya'dan daha esnek davranmaktadır.
- Beyaz Rusya'nın Moskova ile olan sıcak ilişkilerinden dolayı Soğuk Savaş yıllarında Beyaz Rusya'nın SSCB'den daha koyu komünist olduğu söylenirdi.Bu sebeple yakın ve uzak gelecekte ittifaka üye olması pek mümkün görünmemektedir.
- Moldova, dondurulmuş çatışmaları çözemediği sürece ittifaka üyeliği mümkün görünmemektedir.
- Ukrayna'nın Kırım ve Donetsk bölgeleri ile ilgili toprak bütünlüğü problemlerinden dolayı ittifaka üye olması bugün için teknik olarak mümkün değildir.
- Aynı şekilde Gürcistan'ın da politikacıların NATO yanlısı tutumlarına rağmen Osetya bölgesi ile ilgili sorunları, ittifaka üye olması önünde teknik bir problemdir.

- 20 farklı etnik köken, 8 farklı din ve onlarca dondurulmuş çatışmanın olduğu Kafkaslara baktığımızda bu bölgeden de yakın zamanda ittifaka üye beklenmemektedir.
- Afrika ülkeleri için ise durum biraz daha farklıdır. NATO'nun öngördüğü ortak değerlerden uzak olan Afrika ülkelerinin yakın zamanda ittifaka üye olması beklenmemektedir.
- Güney Kore, Japonya ve Avustralya'nın ise üyeliğine, özellikle Avrupalı devletler karşı çıkmaktadır. Bu devletlere göre ittifakın odaklandığı bölge Avrupa-Atlantik bölgesi olmalıdır ve bu ülkeleri içeren küresel çaptaki görev Birleşmiş Milletler (BM)'e düşmektedir.

M.Doğukan GÜNÖZ : Sizce Rusya Federasyonu (RF) NATO'nun genişleme sürecini nasıl etkilemektedir?

Tomita Catalin TOMESCU : RF'nin Ulusal Güvenlik Stratejisine göre NATO'nun genişlemesi RF için bir güvenlik tehdididir. Dolayısı ile yakın çevresinde NATO üyesi ülkelerin mevcudiyetini ve NATO'nun genişlemesini kendilerinin çevrelenmesi olarak görmektedirler. Rusya; NATO ve ABD ile iyi ilişkileri olmayan veya ilişkilerinde bozulma ihtimali olan aktörlerle ilişkilerini güçlendirme eğilimindedir. Bu şekilde bu ülkelerin ittifaktan uzaklaşmasını hedeflemektedir. Bu maksatla Yunanistan, Macaristan ve İtalya, Rusya tarafından provoke edilmekte, bu da ittifakın güç kaybetmesine neden olmaktadır. Ayrıca Rusya, hali hazır durumdaki donmuş çatışmaların çözümsüz olarak kalmasını hedeflemektedir. Bunu da bölgede bir anahtar olarak kullanmaktadır. Rusya Federasyonu için doğalgaz güç, petrol ise para demektir. Doğalgaz kozunu tüm Avrupa'ya karşı doğru kullanan Rusya, güçlü savunma sanayi ile Brezilya ve Hindistan ile mevcut olan güçlü ilişkilerini sürdürmektedir. Rusya Federasyonunu konuşurken Putin'e değinmemek olmaz. Putin, hem ülke hem de dünya kamuoyunda önemli bir karakterdir. Dengi liderlerin aksine Putin güvenlik uzmanıdır. Diğer liderler güvenlik ile ilgili konuları danışmanları ile istişare eder ve onlardan tavsiye alırken Putin, danışılan, tavsiye veren bir konumdadır. Bu da Rusya Federasyonunun güvenlik stratejisine önemli bir katkı sağlamaktadır. Günümüzde Hibrit Savaş teknikleri -tabi ki sosyal medya enstrümanı- en ustaca Rusya Federasyonu tarafından kullanılmaktadır. Tüm bunlar Rusya Federasyonunu NATO için önemli bir tehdit haline getirmektedir.

M.Doğukan GÜNÖZ : Sizce, 2014 Galler Zirvesinde kabul edilen Hazırlık Eylem Planı, Rusya'nın olası bir tehdidine karşı NATO'nun zamanında ve etkili bir şekilde tepki vermesini sağlayacak mı?

Tomita Catalin TOMESCU : Haritaya bakıldığında Rusya Federasyonu ittifaka çok farklı bölgelerden tehdit oluşturmaktadır. Bu durumda da sınır komşusu durumunda olan ülkeler tehdidi diğerlerine göre daha fazla hissetmektedirler. Eylem Hazırlık Planı ile NATO Kuvvet Yapısında değişikliğe gidilmiş ve Süratli İntikal Edebilen Kolordular ve Çok Yüksek Hazırlık Seviyesinde bir Tugay (VJTF) oluşturulmuştur. Ayrıca NATO Mukabele Kuvveti olarak adlandırılan bu kuvvetler farklı senaryolar dahilinde hazırlık seviyelerini üst seviyede tutmaya çalışmaktadırlar. Bu konuda temel sorun Avrupa-Atlantik bölgesini savunmak için oluşturulmuş bütüncül bir plan olmamasıdır. Farklı noktalarda başlayabilecek karmaşıklık ve çatışmalarda NATO Mukabele Gücünün nasıl kullanılacağı tam olarak belirlenmemiştir. Ayrıca tehdidi daha üst seviyede hisseden ülkeler ile daha alt seviyede hisseden ülkeler arasında ciddi fikir ayrılıkları mevcuttur. Örneğin Estonya'nın toprak bütünlüğünü ilgilendiren bir konu Estonya için hayati öneme haizken, tehdit altında olmayan başka bir üye için bu durum o kadar da hayati değildir. NATO için önemli olan ittifakın savunmasının bütüncül olarak düşünülmesi, muhtemel planların birbirine entegre edilmesi ve üye ülkeler arasında bu konuda mutabakat sağlanması esastır.

Ek 2. Korg(E) Mehmet DAYSAL ile Mülakat

M.Doğukan GÜNÖZ : Soğuk Savaş Sonrası dönemde NATO'nun genişlemesi, Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Stratejisine göre en önemli tehdit olarak değerlendirilmiştir. RF'nin bu değerlendirmesi ve NATO'nun genişleme politikası hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Mehmet DAYSAL : Hem Rusya Federasyonu hem de NATO Soğuk Savaşın bitmesine rağmen hala birbirlerini en önemli tehdit olarak görmektedirler. Bu durumu normal görüyorum. Rusya Federasyonu açısından bakarsak; ittifak eski SSCB etki alanında önemli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu durumun Rusya tarafından çevrenin olarak iddia etmesi doğası gereği normaldir. İttifakın son dönemde Avrupa'nın doğusu ve güneyi olmak üzere iki farklı Stratejik Direktifi mevcuttur. NSD-S olarak adlandırılan ve Avrupa'nın güneyi ile ilgili Stratejik Direktif muhtemel göç sorunlarını tehdit olarak görmektedir. Ancak Avrupa'nın güvenliği ile ilgili en önemli tehdidin Rusya Federasyonu olduğu tüm ittifak tarafından kabul görmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak da NATO Kuvvet yapısındaki güçlendirmeyi Avrupa'nın doğusunda yapmaktadır. Hatta bu bölgede yaptığı iyileştirme faaliyetlerinde lider ülkeler görev almak için birbirleri ile yarışmaktadır.

M.Doğukan GÜNÖZ : Sizce Rusya Federasyonu (RF)'nin uluslararası politikaları, NATO'nun genişleme sürecini etkilemekte midir?

Mehmet DAYSAL : Etkilemektedir. İttifak halen Rusya Federasyonunu tehdit olarak görmektedir. Bunu da Stratejik Direktifinde açık olarak dile getirmektedir. Özellikle Kırım'ın ilhakı ittifak açısından Avrupa'nın güvenliğini zedeleyen tehdidin büyüklüğünü gözler önüne sermiştir. Özellikle Letonya, Estonya, Litvanya, Polonya gibi Soğuk Savaş döneminde SSCB'nin kontrolünde ancak şuan ittifaka üye olan ülkelere bu tehdit algılaması çok daha üst seviyededir. Bu ülkelere göre Kırım, Rusya Federasyonu yönetiminde olduğu sürece Avrupa ve Balkanların güvenliği sürekli tehdit altındadır. Bir başka açıdan ittifaka üye bazı ülkeler; mevcut tehdidi olduğundan çok daha yüksek seviyede değerlendirerek güvenliğini ittifaka devretmekte ve bu şekilde ittifaktan daha farklı biçimlerde faydalanma yoluna gitmektedirler. NATO için tehdidin Avrupa'nın kuzeyinde ve doğusunda olduğu algısı yaratılmakta ve ittifakın tüm yatırımlarının bu bölgeye yapılması hedeflenmektedir. Bu durum Türkiye açısından olumsuz bir gelişmedir. Özellikle Türkiye'nin güneyinde yaşanan gelişmeler ittifak güvenliğini tehdit etmesine rağmen ikinci plana atılmaktadır. Rusya'nın kendileri için yüksek tehdit seviyesinde olduğunu ittifaka kabul ettiren devletler, kendi topraklarında yapılan NATO yatırımları ile de ayrıca

ekonomik fayda sağlayabilmektedirler. Mükemmeliyet ve tatbikat merkezleri bu durum için geçerli örneklerdir. Bu durumdan iki tarafın da fayda sağladığını söylemek mümkündür. Bir tarafta kendi güvenliğini ittifaka havale eden devletler, diğer tarafta ise tüm savaş teknolojilerini, kendi topraklarını kullanmadan prova etme şansı bulan lider devletler.

M.Doğukan GÜNÖZ : Sizce, 2014 Galler Zirvesinde kabul edilen Hazırlık Eylem Planı, Rusya'nın olası bir tehdidine karşı NATO'nun zamanında ve etkili bir şekilde tepki vermesini sağlayacak mı?

Mehmet DAYSAL : Eylem Hazırlık Planı ihtiyaç neticesinde ortaya çıkmış ana plandır. Mevcut hali ile faydalı olan Eylem Hazırlık Planının altında yapılacak hassas planlamalar ile daha güçlü bir savunma sistemi kurulacağını söylemek mümkündür. Bu planlamalar aynı zamanda caydırıcılık sağlamaktadır. Gelişen durumlara hazırlıksız yakalanmamak, karar alma sürecini hızlandırmak ve caydırıcılık sağlayabilmek için Eylem Hazırlık Planı önem arz etmektedir.

M.Doğukan GÜNÖZ : 2014 yılında Kırım'ın Rusya tarafından ilhak edilmesine sizce ittifak nasıl cevap vermeliydi? NATO'nun böyle bir duruma müdahalesinin yasal altyapısı var mıdır?

Mehmet DAYSAL : Kamuoyunda paylaşılan mevcut bilgiler dikkate alındığında NATO'nun Kırım'ın ilhakı esnasında tepki verebilecek gücü olmadığını değerlendiriyorum. Öncelikle ittifakın mevcut karar alma süreci, Rusya'nın süratli etkisine tepki veremeyecek ağırlıktadır. Soçi Olimpiyatları ile kuvvet kaydırmanın bir kısmını gerçekleştiren Rusya Federasyonu çok hızlı ve etkili bir şekilde Kırım'ın ilhakını gerçekleştirmiştir. Bu durum ittifak için tam anlamıyla bir Stratejik Baskındır. Ben bu stratejik baskında iki önemli faktör olduğunu düşünüyorum. Birincisi istihbarat zafiyeti, ikincisi ise karar alma sürecinin çok yavaş olması. Diğer tarafa bakarsak; Rusya'nın karar alma sürecini, Putin, Lavrov ve birkaç uzmanın görüşmesi ile alınan kararın hızlı bir şekilde uygulanması olarak özetleyebiliriz. Bunun sonucunda da NATO henüz ne olduğunu anlayamadan Rusya bir oldu bitti ile Kırım'ı ilhak etti. İttifak durumu anladığında ise iş işten geçmişti. Bu olay neticesinde karar alma sürecinin nasıl daha hızlı olacağı üzerine çalışmalar başladı ve ittifak tekrar aynı duruma düşmemek için yeni tedbirler aldı. Adaptasyon bu yüzden çok önemli. Yeni alınan tedbirler ile Avrupa Müttelik Kuvvetleri Yüksek Komutanının karar alma ve harekat planlama süreci hızlandırıldı. Kırım'ın ilhakını politik açıdan incelersek; ittifak ilhaka tepki veremediği gibi ilhak sonrasında da Rusya Federasyonuna herhangi bir yaptırımda bulunamadı. Burada Rusya'nın enerji

kozunu çok iyi kullandığını söylemek mümkündür. Libya'da kaybettiği prestiji Kırım ile tekrar kazandı. Tarihsel olarak incelediğimizde Rusya'nın bu hamlesinde pek de şaşılacak bir durum olduğunu görmüyorum çünkü dış politikada Rusya'nın bunun gibi stratejik akıl kullandığı onlarca olayı gözlemlemek mümkündür. Bu durum Rus kültürünün bir parçasıdır. Sonuç olarak ittifak, Kırım ilhakı esnasında müdahale ederek yaşayabileceği olumsuzlukları düşünerek bu yönde bir karar almadı.

M.Doğukan GÜNÖZ : Son olarak NATO'nun bugünkü tehdit algılamaları ile ilgili eklemek istediğiniz bir husus var mı?

Mehmet DAYSAL : NATO, Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliğinin en çok kuzeyden ve doğudan tehdit altında olduğunu değerlendirmektedir. Bu bağlamda Kaliningrad ve bu bölgedeki Rus tehdidi en önemli ve en tehlikeli tehdittir. Bence NATO'yu ilgilendiren 3 ayrı Kaliningrad vardır. Bunlardan diğer ikisi Rusya'nın Kırım ve Suriye'de meydana getirdiği durumdur. Bu bağlamda Türkiye üzerinden ittifak, güneyden de tehdit altındadır. Bugün Rusya, Kaliningrad'da sahip olduğu etkide kuvveti Suriye' de ve Kırım'da da bulundurmaktadır. Ancak mevcut tehdit durumunu daha fazla hisseden Doğu Avrupa ülkeleri ittifakın güvenliğinde önceliği elde etmeyi başarmaktadırlar. Güneyden beklenen göçmen tehdidi ise her üye ülke tarafından öznel olarak değerlendirilmekte ve en riskli bölgenin kendi coğrafyası olduğu vurgulanmaktadır. İttifakın yatırımlarını sadece güvenlik boyutunda değerlendirmek eksik olacaktır çünkü bu yatırımlar ile üye ülkeler ciddi ekonomik gelir elde etmektedir. Değişen tehdit algısı, ittifakın kuvvet yapısında da değişikliğe sebep olmaktadır. Bu gelişmeler ışığında; tehdit durumunu değerlendirilmesi Türkiye tarafından da dikkatle yapılarak ittifakın olumlu yönlerinden faydalanılmalıdır. Bu açıdan bakıldığında yeni kuvvet yapısında Türkiye'nin etkinliğini koruması da doğru tehdit değerlendirilmesinin yapılması ile mümkündür.

Ek 3. Korg. John C. THOMPSON ile Mülakat

M.Doğukan GÜNÖZ : Soğuk Savaş Sonrası dönemde NATO'nun genişlemesi, Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Stratejisine göre en önemli tehdit olarak değerlendirilmiştir. RF'nin bu değerlendirmesi ve NATO'nun genişleme politikası hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

John C. THOMPSON : NATO, kolektif savunma maksadı ile kurulmuş bir ittifaktır. Genişleme süreci ile hedef ittifakın ortak değerlerinin korunması, özgürlük ve demokrasinin evrensel hale gelmesi ve bu sayede üye ülkelerin güvenliğinin sağlanmasıdır. Tekrar ifade etmek gerekirse NATO tamamen savunma maksadıyla kurulmuştur. Ancak bu durum Putin tarafından farklı değerlendirilmektedir. İttifakın hiçbir devletin toprağında gözü yoktur. Rusya Federasyonu, Soğuk Savaş döneminde mevcut olan Demir Perdenin doğusunda kalan bölgede kendi değerlerinin hüküm sürdüğü, kendi dış politikasına uygun uydu devletlerin olduğu bir alan ve kendisinin de tekrar süper güç olduğu bir uluslararası sistemi istemektedir. Ayrıca Rusya Federasyonu; çevresinde meydana gelen devrimler neticesinde ortaya çıkan demokratik yönetimleri de kendisi için tehdit olarak görmektedir. Yeltsin döneminin işbirlikçi yaklaşımı maalesef Putin döneminde devam ettirilmemiştir. İttifakın genişlemesi ile ilgili yaklaşımlarında da bu durum önemli bir nedendir.

M.Doğukan GÜNÖZ : Sizce Rusya Federasyonu (RF)'nin uluslararası politikaları, NATO'nun genişleme sürecini etkilemekte midir?

John C. THOMPSON : İttifakın genişleme süreci her türlü girişime rağmen devam etmektedir. Rusya, özellikle Ukrayna ve Gürcistan konusunda bu sürece etki etmiştir. Rusya, genişleme süreci karşısında bir kampanya yürütse de, süreç bundan çok büyük bir şekilde etki görmemektedir. Rusya, NATO'yu maalesef doğru değerlendirememektedir. Genişleme sürecinde ittifaka kabul edilen üye ülkeler bağımsızdır ve bağımsız ülkelerin kendi kararlarını alma hakları vardır. Ancak Hibrit Savaş metotları ile Rusya bu süreci özellikle Ukrayna ve Gürcistan özelinde etkilemeye çalışmaktadır. Rusya'nın bu tutumunu bir tarafa bırakırsak zaten ittifaka üyeliğin uzun yıllar süren, yük dağılımından ortak değerlere uzanan ve aday ülkelerin karşılama gereken ağır şartları vardır. Bu şartlar Üyelik Eylem Planında(Membership Action Plan) detaylı olarak belirtilmiştir. İttifak uluslararası sistemde, güvenlik alanındaki en başarılı örgütlenmedir. 1.Dünya Savaşının üzerinden 20 yıl geçmeden birincisinden çok daha kanlı olan 2.Dünya Savaşı meydana gelmiştir. Ancak 2.Dünya Savaşından bugüne uzanan uzun bir barış

süreci yaşanmaktadır.Bu barışın sağlanmasında en önemli faktör kuşkusuz ki NATO'dur.

M.Doğukan GÜNÖZ : Sizce, 2014 Galler Zirvesinde kabul edilen Hazırlık Eylem Planı, Rusya'nın olası bir tehdidine karşı NATO'nun zamanında ve etkili bir şekilde tepki vermesini sağlayacak mı?

John C. THOMPSON : 2014 Galler Zirvesi yeni komuta yapısının oluşturulmasında ilk adımı oluşturmaktadır. Barışı korumak için caydırıcılık unsuru çok önemlidir. Burada ABD KKK'nı Org. Mark Milley'in bir sözünü hatırlatmak isterim. "Bir savaşı önlemekten çok daha masraflı olan, savaşıdır. Savaşmaktan çok daha masraflı olan ise savaşı kaybetmektir." İşte bu yüzden caydırıcılık, ittifakın kolektif savunma anlayışında kritik bir husustur. Hazırlık Eylem Planı olası bir tehdide mukabele edebilmek için ittifakın ihtiyaçlarını ortaya koymuştur. Bu planda öngörülen tedbirler neticesinde ortaya çıkan Çok Yüksek Hazırlıklı Tugaylar(VJTF) bu konudaki en doğru örnektir. Ancak Galler Zirvesi olası bir Rus tehdidine karşı yeterli değildir. Bu yolda ilk adımı oluşturan Galler Zirvesi sonrasında atılan adımlar ve en son olarak da 2018 Brüksel Zirvesi kararları ile olası bir tehdide mukabele stratejisi önemli bir aşamaya gelmiştir.

M.Doğukan GÜNÖZ : 2014 yılında Kırım'ın Rusya tarafından ilhak edilmesine sizce ittifak nasıl cevap vermeliydi? NATO'nun böyle bir duruma müdahalesinin yasal altyapısı var mıdır?

John C. THOMPSON : Ukrayna ittifaka üye değildir ve bu yüzden de oybirliği ile karar alan ittifakın o dönemde bu soruna müdahale etmesi mümkün değildir. Ancak NATO, askeri işbirliği içerisinde olduğu Ukrayna'nın Rusya tarafından işgal edilmesini kınayarak bu konudaki fikrini açıkça ifade etmiştir. Kırım'ın işgali çok hızlı gerçekleşmiştir. Soçi Olimpiyatlarının son günü olan 23 Şubat 2014 tarihinde Rusya'nın vekalet kuvvetleri olan Küçük Yeşil Adamlar sahneye çıkmış ve 19 gün içerisinde Kırım ilhak edilmiştir. Rusya'ya göre Ukrayna aciz devlet statüsüne girmiş ve bölgedeki, etnik Rusları koruma görevi de Rusya'ya düşmüştür. Bağımsız bir devletin toprak bütünlüğünün bozulması NATO tarafından kabul edilebilir bir durum değildir. Askeri bir müdahale olmasa da ittifak, politik seviyede işgali anında kınayarak Rusya'nın bu girişimini tanımamıştır. Madde 5' in kullanılması için ittifaka üye bir ülkenin toprak bütünlüğünün tehdit edilmesi gerekmektedir. Buna benzer bir durum üye devletlerden birisine yapılmış olsaydı ittifak ihtiyaç duyulan zamanda Madde 5 doğrultusunda müdahale edebilirdi. Afganistan bunun en önemli örneğidir.

Ek 4. Tuğg(E) Levent GÖZKAYA ile Mülakat

M.Doğukan GÜNÖZ : Soğuk Savaş Sonrası dönemde NATO'nun genişlemesi, Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Stratejisine göre en önemli tehdit olarak değerlendirilmiştir. RF'nin bu değerlendirmesi ve NATO'nun genişleme politikası hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

Levent GÖZKAYA : Rusya'nın NATO'nun genişleme politikasını bir tehdit olarak değerlendirmesinin son derece normal olduğunu düşünüyorum. İttifakın genişleme politikası neticesinde attığı adımların, Soğuk Savaş döneminde özellikle de ABD'nin yönlendirmesi ile ittifakın yürüttüğü çevreleme politikasına benzerlik göstermesi Rusya'nın ittifakın genişlemesinin karşısında olmasının en büyük nedeni olduğunu düşünüyorum. Ayrıca son dönemde Putin tarafından sıkça dile getirilen Büyük Strateji (Grand Strategy), Rusya'nın yakın çevresine özel önem vermektedir. Bu strateji doğrultusunda bölgede ittifakın atmak istediği tüm adımlar Rus ulusal güvenliği için tehdit olarak algılanmaktadır.

M.Doğukan GÜNÖZ : Sizce Rusya Federasyonu (RF)'nun uluslararası politikaları, NATO'nun genişleme sürecini etkilemekte midir?

Levent GÖZKAYA : Rusya'nın ittifakın genişleme politikası karşısında takındığı tutumun süreci durduramayacağını ancak yavaşlatabileceğini düşünüyorum. NATO, tüm engelleme girişimlerine rağmen, genişlemeye devam edecektir çünkü demokratik olmayan ülkeler ittifakın için tehdit olarak değerlendirilmekte ve bu tehdidi kendi değerlerini ortaklık ve üyelik yolları ile kabul ettirerek etkisiz hale getirmektedir. Bunun yanında daha fazla üyenin katılımı, bölgedeki uluslararası ticaretin daha etkin bir şekilde yürütülmesine imkan vermektedir. Bunun yanında ittifak içerisinde Rusya ile işbirliğinin geliştirilmesini ve Rusya'nın tepkisini çekmeyecek genişleme adımlarının atılmasını destekleyen ülkeler mevcuttur.

M.Doğukan GÜNÖZ : Sizce, 2014 Galler Zirvesinde kabul edilen Hazırlık Eylem Planı, Rusya'nın olası bir tehdidine karşı NATO'nun zamanında ve etkili bir şekilde tepki vermesini sağlayacak mı?

Levent GÖZKAYA : Galler Zirvesi sonrasında alınan tedbirlerin olası bir Rus tehdidine karşı zamanında ve etkin bir tepki verebileceğini düşünmüyorum. Alınan tedbirler ile riskler arasında farklılıklar mevcuttur. Öncelikle Rusya'nın çok hızlı işleyen bir karar mekanizması vardır. Bu kadar hızlı karar alabilen Rusya'nın göstereceği bir etkiye verilecek tepkinin kararını ittifakın vermesi uzun zaman alacaktır. Bu da alınan tedbirlerin boşa çıkacağı anlamına gelmektedir. Günümüzde,

Soğuk Savaşta olduğu gibi topyekün bir saldırı beklenmemekte, bunun yerine hibrit savaş tekniklerinin kullanıldığı bölgesel krizler öngörülmektedir. Dolayısı ile konvansiyonel tehditler göz önüne alınarak hazırlanan planların yeterli olmayacağı görüşündeyim. Ayrıca artan Çin tehdidi varken ABD, dolayısı ile NATO'nun tamamen güçsüz ve etkisiz bir Rusya'yı tercih etmeyeceğini düşünmekteyim.

M.Doğukan GÜNÖZ : 2014 yılında Kırım'ın Rusya tarafından ilhak edilmesine sizce ittifak nasıl cevap vermeliydi? NATO'nun böyle bir duruma müdahalesinin yasal altyapısı var mıdır?

Levent GÖZKAYA : Kırım, Avrupa ile Rusya arasında her zaman sorun teşkil etmiş, Karadeniz güvenliği ve Avrupa enerji konularında önemli bir bölgedir. Rusya'nın bu bölgedeki tutumunu tarihsel süreci görmezden gelerek değerlendirmek yanlış sonuçlara ulaşmamızı sağlayacaktır. 2014 yılında meydana gelen Ukrayna Krizinde Rusya, eline fırsat geçince ulusal çıkarları doğrultusunda yapması gerekeni yapmıştır. Bu duruma NATO'nun herhangi bir tepki vermesi beklenemezdi. Ayrıca bu krize müdahale edebilecek yasal altyapı ve kuvveti de mevcut değildi. Ancak ittifak, Ukrayna Krizinden önemli bir argüman elde etti. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında düşmanı kalmadığı için varlığı sorgulanan NATO, Rusya'nın halen bir tehdit olduğu ve bu tehdit karşısında kendisinin de yeniden yapılandırılması gerektiğine inanmayan çevreleri ikna etmeyi başardı.

ÖZGEÇMİŞ

ŞAHSİ BİLGİLER

Adı Soyadı : M.Doğukan GÜNÖZ
Doğum Yeri/Tarihi : Erzurum/1982
Medeni Durumu : Evli
İrtibat Numarası : +90 532 732 8669
E-posta Adresi : mdgunoz@gmail.com

EĞİTİM-ÖĞRETİM DURUMU

Lise : Yusuf Kalkavan Anadolu Lisesi 2000
Lisans : Kara Harp Okulu 2004

İŞ DENEYİMİ

Komando Kol K. Lice/Diyarbakır 2005-2009
Komando Öğretmeni Eğirdir/Isparta 2009-2013
Askeri Danışman Kabil/Afganistan 2011 (9 ay)
Komando Bl.K. Tunceli 2013-2015
Yüksek Lisans Eğitimi İstanbul 2015-2017
Kuvvet Koruma Sb. İstanbul 2017-

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce
Almanca